

S U M A R

MANAGEMENT ȘI MARKETING

Prof. univ. dr. hab. Grigore Belostecinic Ratingul orașelor din Republica Moldova după mediul de afaceri ca instrument de evaluare a competitivității urbane naționale	6
Prof. univ. dr. Ion Petrescu Responsabilitatea socială a firmelor.....	12
Prof. univ. dr. Aurelia-Felicia Stăncioiu Conf. univ. dr. Mirela Mazilu Prep. drd. Ștefan Claudiu Căescu Prep. drd. Mihaela Constantinescu Considerații privind gândirea strategică în marketingul identității regionale.....	20
Conf. univ. dr. Lidia Mitnițaia Marketolog Elena Railean Relevarea necesităților informațional-promoționale ale cercetătorilor din R.Moldova în contextul perfecționării produselor bibliotecilor.....	24
Drd. asist. univ. Svetlana Pavelco Reformarea administrației publice în Republica Moldova.....	27

ECONOMIE GENERALĂ

Dr. hab. Gheorghe Iliadi Prof. univ. dr. hab. Anatol Caraganciu Aplicabilitatea abordărilor sistemice privind elaborarea mecanismului de echilibrare a economiei naționale.....	31
Prof. univ. dr. hab. Elena Turcov Comp. Rodica Bivol Infrastructura transporturilor: problemele existente și priorități.....	37
Comp. Vladimir Polearuș Necesitatea corectării politicii investiționale.....	41
Drd. Iurie Bejan Dinamica structurii fondului funciar pe teritoriul Republicii Moldova.....	44
Drd. Margareta Vîrcolici Evaluarea eficienței resurselor umane la întreprinderile de confecții din Moldova.....	49

RELAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE

Conf. univ. dr. Camelia Dragomir Ștefănescu Filosofia managerială în contextul internaționalizării afacerilor	54
Prof. univ. dr. hab. Simion Certan Drd. Alberto Nicolae Păunescu Considerații generale cu privire la managementul integrării agriculturii românești în Uniunea Europeană	57
Conf. univ. dr. Tatiana Pâșchina Experiența mondială a reglementării de stat a structurării ramurale a economiei	63
Conf. univ. dr. Alexandru Stratan Cu privire la mecanismul de susținere a exploatațiilor agricole în țările Europei de Vest și Republica Moldova	67
Drd. Irina Zelențeva Analiza comparativă a piețelor de muncă din România și Moldova în contextul integrării în Uniunea Europeană	73
Drd. Sergiu Gamureac Combinarea opțiunilor strategice de expansiune internațională a firmei multinaționale	77

FINANȚE

Prof. univ. dr. hab. Gheorghe Rusu Veaceslav Șevciuc Particularitățile și direcțiile de perfecționare a mecanismului de legiferare a pieței ilegale în circuitul oficial	82
Prof. univ. dr. hab. Tatiana Manole Problemele dezvoltării pieței de capital în Republica Moldova	84
Lect. sup. dr. Aliona Balan Problemele planificării veniturilor la bugetul de stat al Republicii Moldova din activitatea serviciului vamal	87
Drd. Constantin Doltu Societățile transnaționale ca promotori ai investițiilor străine directe	89
Drd. Mariana Cucu Economist Galina Berzedeanu Garantarea depozitelor ca mecanism de asigurare a stabilității sistemului bancar	93
Drd. Sergiu Sobor Căile principale de dezvoltare a sistemului de finanțare a activității inovatoare în Moldova	97

CONTABILITATE

Prof. univ. dr. Alexandru Nedeița

Aspecte teoretice și aplicative ale contabilității veniturilor din decontarea datoriilor cu termenul de prescripție expirat 101

Conf. univ. dr. Liliana Lazari

Particularitățile rapoartelor financiare prezentate de societățile de asigurare 105

Lect. univ. Rodica Cușmăunsă

Componența consumurilor aferente lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare-experimentare pe elemente economice și articole de calculație 110

Asist. univ. Iuliana Țugulschi

Cu privire la componența consumurilor de reparație a mijloacelor fixe în panificație 115

CIBERNETICĂ ȘI INFORMATICĂ ECONOMICĂ

Drd. Roman Goșciuc

Creșterea internet-economiei în Republica Moldova – una dintre premisele creșterii economice durabile 119

Drd. Daniela Lupan

Dezvoltarea comerțului internațional:
subiect de cercetare în cadrul organismelor internaționale 123

RATINGUL ORAȘELOR DIN REPUBLICA MOLDOVA DUPĂ MEDIUL DE AFACERI CA INSTRUMENT DE EVALUARE A COMPETITIVITĂȚII URBALE NAȚIONALE

*Prof. univ. dr. hab. Grigore BELOSTECINIC, ASEM
Drd. Irina IONIȚA, ASEM*

This paper represents an initiative to elaborate a rating that would evaluate and classify the cities of the Republic of Moldova from the business environment point of view. This is an attempt that would set the ground for a working methodology to evaluate the urban localities in our country. We have targeted the „Urban Business Environment” factor, considering it a vital one and of useful interest to the main target group of the cities – the economic agents, being as well necessary and important for the financial analysts, potential investors, but also of a great utility to the mayors and resident entrepreneurs themselves.

Orașele reprezintă principalele centre de creștere economică ale unei țări. Asemenea firmelor private și marilor corporații, în lupta pentru performanță și competitivitate, ele încearcă să-și determine poziția în economia țării și avantajul comparativ cu alte orașe.

În definirea conceptului competitivității orașelor trebuie luat în considerare aspectul spațial. Este cunoscut [1] faptul că competitivitatea operează la diferite scări spațiale – locale, regionale, supra și intraregionale. Cartierele orașelor concurează între ele, municipalitățile – în cadrul aceleiași regiuni și există competiție la scară și mai largă. Există competiție între orașe mari, între orașe mici și între orașe mari și mici, în funcție de țintă (de exemplu, atragerea locuitorilor, investitorilor, vizitatorilor, sectoarelor specifice etc.).

Deseori, competițiile dintre orașe se concretizează în clasificări, topuri sau ratinguri. După enciclopedia on-line Wikipedia [2] **ratingul reprezintă modalitatea de clasificare a obiectelor pe categorii sau niveluri după anumite criterii. În cazul orașelor, categoriile și criteriile se stabilesc de agenții specializate, cel mai des la nivel regional sau internațional.** Conform dicționarului lui A. Bantaș [3], ratingul se referă la evaluarea, clasificarea, categorizarea și valorificarea subiectelor supuse ierarhizării.

Scopul ratingului orașelor poate fi prezentat drept satisfacerea interesului anumitor grupuri-țintă ale localităților urbane, considerate de Phillip Kotler ca vizitatori (în interes de afaceri și turiști), rezidenți și

lucrători (oameni de știință, întreprinzători, investitori), afaceri și industrie (grea și ușoară) și piețe de export (inclusiv internaționale) față de localitatea urbană dată [4].

Ratingul mai reprezintă și o sursă utilă de informare pentru antreprenorii aflați în căutarea locului potrivit (piață de desfacere largă, apropiere de furnizor, taxe scăzute, subvenții etc.) în vederea demarării afacerii lor; pentru turiști în căutarea unui hotel confortabil și a unei mese mai ieftine; pentru o firmă sau organizație publică în căutarea locului perfect pentru organizarea unei conferințe de succes și chiar pentru pensionari în căutarea de liniște și condiții prielnice sănătății.

În literatura de specialitate, se menționează mai multe tipuri de ratinguri ce vizează o țară, regiune sau oraș. Primul se poate referi la **ratingul creditar** (Credit Rating), definit ca evaluarea solvabilității orașului, calculată pornind de la istoria sa financiară, activele și datoriile curente, servind drept sursă de informație pentru investitori sau creditori cu privire la abilitatea subiectului de a rambursa o datorie. Ratingul creditar regional sau urban indică gradul de risc ce reprezintă mediul investițional al regiunii, al orașului dat [2].

Totodată, pentru grupurile-țintă menționate de Kotler ca vizitatori, locuitori, rezidenți și lucrători prezintă interes ratingul bazat pe indicatorii de calitate a vieții. Pornind de la aceste grupuri de interes, agențiile de rating, inițial specializate doar pe marile corporații și agenți economici, au început elaborarea **ratingurilor teritoriale, pe țară,**

regionale, ajungând la cele urbane. Printre aceștia se numără și liderii mondiali în furnizarea evaluărilor creditare independente: *Standard & Poors (NY)*, *Moody's Investors Service Inc. (NY)*, *Mercer Consulting*, *Ernst & Young*, *the Economist Intelligence Unit*, *Cushman & Wakefield Healey and Baker*, *the Fitch (Londra)*, *UBS – Swiss Bank*, *IMD (Institutul Internațional de Dezvoltare și Management de la Lausanne)*, *Dominion Bond Rating Service* etc. Pe lângă acești mari piloni ai ratingurilor pe piața mondială, mai există **ratingurile naționale**, efectuate în cadrul fiecărei țări de către agențiile locale care-și evaluează orașele conform indicatorilor relevanți specifici regiunii. În același timp, au început să apară și agenții bazate în special pe ultimul tip de rating – **cel al locurilor**.

Deseori, în elaborarea clasamentelor mondiale ale orașelor lumii - în privința numărului populației, nivelului de trai, comodității, deschiderii față de întreprinderi, oferta locurilor de muncă, străzilor cu cele mai bune magazine, efortul și eficiența în promovarea imaginii proprii etc., campionii ratingurilor mondiale se confruntă în opinii și nu ajung la consensuri, criteriile luate în calcul fiind diferite de la o agenție la alta. Astfel, evaluările unor agenții se bazează pe indicatorii nivelului de trai (factori ecologici, climaterici, nivelul șomajului, salarii, taxe și subvenții acordate, costul de trai, trafic și fluxuri de transport, siguranță pe străzi, condiții de recreere, diversitate culturală etc. (de ex. Revista *Urban Studies* [5]), pe când altele au la bază solvabilitatea orașului sau credit-ratingul acestuia.

Calificativele acordate orașelor la diverse capitole, de asemenea, diferă esențial de la o agenție de rating la alta. Astfel, *Moody's* evaluează orașele pe clase de risc ce se marchează cu litere. Ratingurile agenției variază de la Aaa la Aa, A ș.a.m.d. până la C, cel mai scăzut rating [6], în timp ce *Standard & Poors* merge de la AAA până la D. Primele patru categorii, de la Aaa (AAA) până la Baa (BBB), sunt denumite "grad de investire" (investment grade), însemnând, printre altele, un risc relativ mic [7]. Opțiunile cu ratinguri mai mici decât cele cu grad superior de investire (Ba, B, Caa, Ca, C și D) sunt

considerate "speculative", ceea ce înseamnă că solvabilitatea orașului este mai puțin sigură.

Pe de altă parte, *The Economist Intelligence Unit* din grupul „The Economist” operează cu procente, luând în calcul aproape 40 de indicatori grupați în cinci categorii: stabilitate, sistemul de sănătate, cultura și mediul înconjurător, educația și infrastructura [8]. Aceștia acordă calificative cuprinse între 0% și 100%, iar orașele care obțin cel mai redus rating sunt plasate pe primele locuri. Pragul de 20% marchează punctul în care problemele încep să apară, iar cel de 50% sugerează că orașul respectiv prezintă restricții severe ale condițiilor de viață oferite [9].

O altă scală de rating este cea de la *Dominion Bond Rating Service* (DBRS) și se bazează pe considerații cantitative și calitative relevante entității creditoare. R-1, R-2, R-3 și D sunt cele 4 categorii, primele trei având fiecare câte 3 subcategorii: înalt (high), mediu (middle) și scăzut (low) [10]. Astfel, R-1 (high) este cel mai înalt calificativ, indicând abilitatea sigură de a acoperi datoria la scadență, iar ultimul calificativ (D) indică cel mai înalt risc pentru creditor.

Mercer Consulting, în anuarul „World-wide Quality of Living Survey” [11], cu acoperirea a peste 350 de orașe, analizează pe fiecare din acestea după 39 de criterii, incluzând factori politici, sociali, economici și de mediu, siguranță personală și sănătate, educație, transport și alte servicii publice. Orașele sunt evaluate în comparație cu orașul New York, ce servește drept bază, fiindu-i atribuit scorul de 100.

The Globalization and World Cities Study Group and Network (GaWC) [12], în Buletinul „GaWC Research Bulletin”, aranjează orașele pe baza „serviciilor avansate”, precum contabilitatea, promovarea, finanțele, serviciile legale oferite de producători, corporații internaționale etc. Grupul de invenție GaWC identifică 3 niveluri de plasare a orașelor lumii (Alfa, Beta și Gamma) și mai multe subnivele.

Referindu-ne la Republica Moldova, putem menționa că, în prezent, orașele din țara noastră nu sunt incluse în cunoscutele ratinguri internaționale, inclusiv în cele indicate mai sus. De asemenea, lipsesc și instituțiile sau organizațiile locale implicate în elaborarea

unor ratinguri naționale ale orașelor. Din aceste considerente, am considerat oportună implicarea noastră în emiterea unor recomandări în vederea elaborării ratingului orașelor din R.Moldova, iar ca grad de comparare ne-am propus utilizarea aprecierii maximale (atribuită orașului plasat pe prima poziție) egale cu 1, ceea ce corespunde calificativului de 100%, celelalte orașe fiind ordonate în ordine descrescândă și în comparație cu orașul plasat pe poziția nr.1.

În cele ce urmează, vom prezenta o încercare de ierarhizare a orașelor din Moldova în funcție de calitatea mediului de afaceri al acestora, considerând acest indicator drept unul vital și de interes pentru principalul grup-țintă al orașelor – agenții economici, fiind necesar și analiștilor financiari, potențialilor investitori, dar mai ales util primarilor și antreprenorilor rezidenți ai acestor localități. *Evaluarea atractivității orașelor din punctul de vedere al mediului de afaceri se propune a fi efectuată folosind următorii indicatori:*

1. Spiritul antreprenorial

Spiritul antreprenorial în rândul populației neantrenate ca angajați în alte activități de afaceri ca patroni sau salariați poate fi apreciat ca raportul dintre volumul încasărilor din eliberarea patentelor de antrepriză la numărul populației din localitatea respectivă. Pornind de la faptul că ponderea SRL-urilor și întreprinderilor individuale printre cei care inițiază o afacere proprie este practic neînsemnată, putem considera acest indicator drept numărul de mici întreprinzători pe cap de locuitor.

Pentru calcularea acestui indicator, am pornit de la ipoteza: cu cât este mai mare numărul de mici întreprinzători, cu atât este mai ridicat spiritul antreprenorial. Încasările au fost calculate pornind de la plățile efectuate în fondul Inspectoratului Fiscal. Conform acestui indicator, lista primelor 10 orașe incluse în rating poate fi prezentată după cum urmează (tabelul 1).

Tabelul 1

Lista primelor 10 orașe după spiritul antreprenorial

1.	Briceni	1,00000
2.	Bălți	0,81850
3.	Edineț	0,77410
4.	Fălești	0,74777
5.	Florești	0,68904
6.	Râșcani	0,65071
7.	Ceadâr-Lunga	0,59895
8.	Cantemir	0,58773
9.	Ialoveni	0,52122
10.	Dondușeni	0,48678

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor din bugetele locale (taxele locale) pe anul 2005 și datelor din Recensământul populației din 2004.

Este evident că indicatorul poate fi diminuat de existența în localități a diferitelor tipuri de întreprinderi, deoarece o parte din populație este antrenată în aceste activități ca salariați. Influența acestui factor poate fi determinată de mărirea impozitului pe venit al persoanelor fizice.

2. Veniturile salariale

Volumul impozitelor salariale arată indirect numărul de angajați și mărirea salariului populației orașului. Acest indicator, în mare măsură, se află în contrapunere cu indicatorul precedent (spiritul antreprenorial), deoarece un număr mai mare de angajați duce la micșorarea numărului celor care își inițiază o afacere proprie. Altfel spus, dacă în oraș există una sau mai multe întreprinderi, acestea au o capacitate de absorbție a forței de muncă și ca rezultat anihilează spiritul antreprenorial.

Numărul angajaților și atractivitatea locului de muncă salariat pot fi deduse din volumul impozitelor pe venit al persoanelor fizice achitat în localitatea respectivă, raportat la numărul populației.

Tabelul 2

Lista primelor 10 orașe după veniturile salariale

1.	Vatra	1,00000
2.	Chișinău	0,86624
3.	Rezina	0,55851
4.	Basarabeasca	0,51593
5.	Anenii Noi	0,43509
6.	Florești	0,42494
7.	Bălți	0,42344
8.	Criuleni	0,42102
9.	Hâncești	0,40018
10.	Orhei	0,39689

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor din bugetele locale (impozite defalcate) pe anul 2005 și datelor din Recensământul populației din 2004.

3. Baza fiscală locală

Indicatorul bazei fiscale include impozitul pe venit al persoanelor fizice și impozitul pe proprietate. Acest indicator este un element important în identificarea potențialului economic local și al mărimii economiei locale. Astfel, ratingul orașelor după acest indicator arată în felul următor (tabelul 3):

Tabelul 3

Lista primelor 10 orașe după baza fiscală locală

1.	Vatra	1,00000
2.	Chișinău	0,85328
3.	Rezina	0,59156
4.	Basarabeasca	0,52270
5.	Anenii Noi	0,45970
6.	Criuleni	0,45600
7.	Sângera	0,45345
8.	Florești	0,43211
9.	Bălți	0,43145
10.	Hâncești	0,42285

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor din bugetele locale (impozite defalcate) pe anul 2005 și datelor din Recensământul populației din 2004.

Acest indicator se calculează raportând suma impozitelor pe venit al persoanelor fizice, a impozitului funciar și celui pe

imobil la numărul locuitorilor orașului.

4. Mărimea pieței publicitare

Acest indicator este unul important pentru potențialii agenți economici aflați în căutarea localizării afacerii lor, el determinând oportunitățile de reclamă pentru oamenii de afaceri. Aici se include atât numărul panourilor publicitare expuse în oraș, cât și volumul altor tipuri de reclamă vizuală (inclusiv ziare, reviste). Pentru a calcula mărimea și, respectiv, atractivitatea pieței publicitare, am folosit raportul veniturilor încasate din dreptul de plasare a publicității în oraș la numărul populației. Acest indicator mai arată și capacitatea de plată a populației din localitatea respectivă, precum și mărimea pieței.

Tabelul 4

Lista primelor 10 orașe după mărimea pieței publicitare

1.	Bălți	1,00000
2.	Chișinău	0,73692
3.	Edineț	0,53930
4.	Cahul	0,49071
5.	Drochia	0,46708
6.	Hâncești	0,42499
7.	Briceni	0,40341
8.	Comrat	0,39300
9.	Basarabeasca	0,31023
10.	Soroca	0,28692

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor din bugetele locale (taxele locale) pe anul 2005 și datelor din Recensământul populației din 2004.

5. Activitatea antreprenorială

Gradul de dezvoltare a afacerilor în oraș poate fi indirect calculat după mărimea veniturilor obținute de către agenții economici. Însă, un specific al Moldovei este că unii agenți economici nu-și declară veniturile sau întreprinderea este înregistrată în altă localitate decât cea în care își desfășoară activitatea. Pentru a diminua acest efect, am utilizat 2 indicatori de bază: impozitul la sursa de plată, care arată volumul serviciilor solicitate de agenții economici, precum și impozitul pe venit al persoanelor juridice propriu-zise.

Tabelul 5

Lista primelor 10 orașe după activitatea antreprenorială

1.	Chișinău	1,00000
2.	Nisporeni	0,66659
3.	Vatra	0,56299
4.	Rezina	0,51604
5.	Telenești	0,47213
6.	Orhei	0,41965
7.	Cricova	0,25689
8.	Comrat	0,22782
9.	Bălți	0,22217
10.	Căușeni	0,21452

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor din bugetele locale (impozite defalcate) pe anul 2005 și datelor din Recensământul populației din 2004.

Impozitul la sursa de plată a fost introdus în Republica Moldova pentru a verifica declarațiile pe venit ale agenților economici și veniturile lor primite real de pe urma livrării serviciilor. Atunci când este prestat un serviciu, beneficiarul este obligat prin lege să achite prețul acestuia, deducând 5% impozit din venit. Astfel, analizând sumele încasate la sursa de plată, putem determina mai calitativ volumul veniturilor încasate de către agenții economici.

6. Brandul orașului

Fiecare oraș are o anumită tradiție, istorie, nume, care are o asociere pozitivă în rândul locuitorilor. Agenții economici deseori utilizează numele orașului ca brand. Pornind de aici, este important să identificăm care este gradul de vânzare a orașului sau în ce măsură poate fi utilizat numele unei localități ca brand pentru diverse produse.

Tabelul 6

Lista primelor 10 orașe după brandul orașului

1.	Cricova	1,00000
2.	Orhei	0,89532
3.	Nisporeni	0,41279
4.	Călărași	0,23749
5.	Chișinău	0,04448

6.	Bălți	0,03371
7.	Ungheni	0,02894
8.	Vulcănești	0,02738
9.	Cahul	0,00930
10.	Hâncești	0,00887

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor din bugetele locale (taxele locale) pe anul 2005 și datelor din Recensământul populației din 2004.

Fiecare agent economic, care dorește să folosească denumirea unei localități la numele produsului său, este obligat să achite în bugetul local 0,1% din veniturile obținute în urma vânzării produselor cu simbolica locală. Agenții economici acceptă să efectueze aceste plăți, în cazul în care consideră că denumirea localității sau simbolica locală plasează pozitiv produsul în memoria consumatorului. Pentru relevanța acestui indicator, am luat în considerație priza la public a simbolicii unei localități în comparație cu mărimea acestei localități.

7. Intensitatea brand-ului

Dacă indicatorul de mai sus arată numele orașului raportat la numărul populației sau, altfel spus, „puterea” numelui, atunci un alt indicator relevant îl constituie intensitatea utilizării acestui nume.

Tabelul 7

Lista primelor 10 orașe după intensitatea brand-ului

1.	Orhei	1,00000
2.	Cricova	0,48021
3.	Nisporeni	0,10027
4.	Chișinău	0,05708
5.	Călărași	0,03976
6.	Bălți	0,00678
7.	Ungheni	0,00133
8.	Vulcănești	0,00056
9.	Cahul	0,00015
10.	Hâncești	0,00006

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor din bugetele locale (taxele locale) pe anul 2005 și datelor din Recensământul populației din 2004.

Acest indicator arată volumul producției vândute cu utilizarea simbolicii locale.

Acesta poate fi aflat analizând volumul încasărilor primite de autoritățile locale de la agenții economici, care plătesc pentru dreptul de a utiliza simbolică locală.

Pornind de la cei 7 indicatori prezentați mai sus, ratingul general al orașelor după mediul de afaceri poate fi apreciat după mai multe modalități. Una ar fi calcularea sumei pozițiilor în clasamente pentru fiecare oraș astfel, încât o poziție mai bună în ratingul general va fi deținută de către localitatea cu cel mai mic număr de puncte acumulate. Există și metode mai sofisticate, care însă merită a fi utilizate pentru masive mai mari de date. În cazul nostru, am considerat oportună calcularea ponderabilității fiecărui indicator, considerând că importanța totală a acestora este egală cu 1. Luând în calcul doar tabelele de mai sus, adică orașele care au apărut în clasamente cel puțin o dată, am ajuns la ratingul următor (tabelul 8):

Tabelul 8
Lista primelor 10 orașe după mediul general de afaceri din localitate

1.	Chișinău	1,00000
2.	Vatra	0,79766
3.	Bălți	0,77484
4.	Florești	0,46488
5.	Basarabeasca	0,44226
6.	Hâncești	0,40133
7.	Orhei	0,38324
8.	Rezina	0,37300
9.	Briceni	0,31419
10.	Edineț	0,294039

Sursa: calculele autorilor pe baza celor 7 tabele prezentate mai sus

Efectuând cumularea datelor după aceeași metodă și după indicatorii sus-numiți, însă pentru toate cele 54 orașe ale țării topul 10 al orașelor cu cel mai bun mediu de afaceri va arăta puțin altfel (tabelul 9):

Tabelul 9
Lista primelor 10 orașe după mediul general de afaceri

1.	Chișinău	1,00000
2.	Orhei	0,74046

3.	Vatra	0,64424
4.	Bălți	0,60919
5.	Edineț	0,54199
6.	Briceni	0,52947
7.	Hâncești	0,50695
8.	Rezina	0,46498
9.	Anenii Noi	0,44355
10.	Nisporeni	0,43816

Sursa: calculele autorilor pe baza tabelelor prezentate mai sus, însă în varianta lărgită (fiecare tabel incluzând toate cele 54 orașe)

Comparând cele două tabele, observăm că în cel de-al doilea clasament or. Orhei urcă de pe locul 7 pe 2 și apar orașele Anenii Noi și Nisporeni. Aceasta se explică prin faptul că orașul Basarabeasca, spre exemplu, deși este prezent mai des în ratingurile pe indicatori aparte, ocupă totuși o poziție mai joasă, fiind depășit în ansamblul celor 7 factori ai mediului de afaceri de către Anenii Noi și Nisporeni.

Astfel, urmărind competiția dintre orașe pentru o poziționare cât mai bună în top după indicatorii mediului de afaceri, a fost constituit un rating-pilot, care poate servi ca bază pentru alte ratinguri relevante pentru Republica Moldova, cum ar fi „Infrastructură tehnologică și informatizarea”, „Calitatea vieții și dezvoltare urbană”, „Rata participării la viața comunitară”, „Efort și eficiență în promovarea imaginii proprii” etc.

Promovarea rezultatelor acestor ratinguri în mediul de afaceri din R.Moldova, precum și în rândul potențialilor investitori din țară și străinătate ar avea efecte benefice atât pentru promovarea imaginii orașelor, cât și pentru atragerea investițiilor interne sau străine, dezvoltarea economică și socială în general a localităților urbane din țara noastră.

Sursele statistice utilizate:

1. Recensământul populației, 2004 (Biroul Național de Statistică)
2. Bugetele locale, executate 2005 (Ministerul Finanțelor)
3. Cadastru, conform situației la 1 ianuarie 2006 (Agenția Națională de Cadastru)

Bibliografie:

1. Racoviceanu S., *Management și Guvernare Urbană*. – Chișinău, PNUD 2004, 171 p.
2. Wikipedia, enciclopedia on-line, www.wikipedia.org
3. Bantaș A. *Dicționar Englez-Român* (35.000 cuvinte). – București, TEORA 1994.
4. Kotler Ph., Haider D. H., Rein I., *Marketingul Locurilor*, – București, TEORA 2001, 384 p.
5. <http://www.tandf.co.uk/>
6. <http://www.moodys.com/>
7. <http://www.standardandpoors.com/>
8. <http://www.eiu.com/>
9. <http://www.gandul.info/2005-10-06/social>
10. <http://dbrs.com/>
11. <http://www.mercerhr.com/>
12. <http://www.lboro.ac.uk/gawc/publicat.html>

RESPONSABILITATEA SOCIALĂ A FIRMELOR

*Prof. univ. dr. Ion PETRESCU,
Universitatea „Spiru Haret”, Brașov*

A dynamic system, trammated in a complex ever growing environment, with quick changes, the organizations' social responsibility raise various questions. In connection with this meaning, we present in the article hereby, at the beginning, the fundamental elements of the social responsibility, and then we rely on the elements of the company social responsibility, respectively the concept, the principles, the typology and the strategies, the planning, the organization, the training and the control activities relied to the social responsibility, pointing out, at the end, the necessity to support the companies by the society in order to fulfill its social obligations.

1. Elementele fundamentale ale responsabilității sociale

1.1. Sistemul social al firmei. Firma poate fi descrisă ca un sistem tehnic care produce bunuri și servicii și, dintr-o perspectivă complementară, respectiv, ca un sistem social¹.

Componentă modernă de organizare, sistemul social prezintă următoarele trăsături caracteristice:

- este determinat de mai mulți factori: tehnici, psihologici, sociali;
- aduce o contribuție majoră la modelarea proceselor sociale și psihologice;
- se găsește într-o strânsă interdependență cu sistemul tehnic, acesta din urmă fiind nevoit să țină

seama de caracteristicile oamenilor și de relațiile dintre aceștia;

- este influențat într-o foarte mare măsură de caracteristicile biologice și psihologice ale oamenilor, de posibilitățile naturale și culturale de acțiune și de exigențele acestora;
- este determinat și de organizarea societății globale din care face parte firma în calitate de subsistem;
- se găsește în strânsă relație cu eficiența, proces ce prezintă mai multe caracteristici:
 - ↳ eficiența economică reprezintă obiectivul prioritar al oricărei firme;
 - ↳ eficiența economică depinde, în primul rând, de sistemul tehnologic;
 - ↳ performanțele economice sunt influențate și de caracteristicile sociale și umane ale firmei;
 - ↳ factorul uman reprezintă o sursă

¹ Cf. Zamfir, C., (coord.) *Dezvoltarea umană a întreprinderii*, Ed. Academiei, București, 1980, p. 13-33

importantă de creștere a productivității muncii.

➤ alături de funcția economică, un accent tot mai mare obțin funcțiile sociale și umane;

➤ firma influențează viața comunității din care face parte nu numai din punct de vedere economic, oferind locuri de muncă, facilități sociale, ci „produce” și oameni:

☞ participarea la activitatea firmei are o profundă influență asupra întregii vieți individuale, asupra participării la celelalte sfere ale activității sociale.

➤ creșterea calității umane a muncii, umanizarea muncii exprimă o mentalitate corect orientată.

1.2. Problemele sociale ale firmei.

Atenția specialiștilor¹ este concentrată și asupra problemelor sociale ale firmei pe care le sistematizează după cum urmează:

➤ *relațiile cu consumatorii*, care constau în informarea corectă și onestă privind produsul, ambalajul și reclama propriu-zisă, calitatea și siguranța produsului, serviciile și garanțiile;

➤ *mediul*, manifestat în câteva direcții majore: controlul aerului, apelor și poluării cu reziduuri, conservarea energiei și a altor resurse naturale, ameliorarea poluării fonice, olfactive și vizuale;

➤ *individul*, asigurat prin practici nediscriminatorii și de angajare cinstită, acțiuni pozitive legate de drepturile salariatului de a vorbi și siguranța locului de muncă;

➤ *comunitatea*, care acționează prin implicarea corporațiilor în aceasta, dezvoltarea urbană, instruirea profesională pentru locul de muncă, sprijinirea educației și artelor, cooperarea cu administrația locală;

➤ *guvernul*, care supraveghează și asigură respectarea și îndeplinirea obligațiilor de legislație și

cooperarea cu administrațiile locale pentru rezolvarea problemelor sociale;

➤ *societatea*, implicată prin guvernarea corporației, relații strânse cu acționarii și alte grupuri de interese, accentuarea problemelor naționale și internaționale, menținerea legitimității afacerilor ca instituție.

În problemele menționate mai sus, dorința societății pentru un mai mare interes de cooperare conduce la *decretarea legislației* și crearea diferitelor agenții guvernamentale, care reflectă schimbarea intereselor societății de la problemele economice la numeroase priorități mai noi și mai largi.

1.3. *Firma și problemele schimbării din perspectiva societății.* În societățile dezvoltate firma modernă de afaceri se manifestă ca o sursă importantă de putere și influență societală, devenind o importantă organizație economică și o puternică forță a schimbărilor sociale. Preocupate de transformarea științei și tehnologiei în bunuri și servicii de natură economică, firmele alimentează, în același timp, numeroase schimbări sociale importante.

Mulțumiți de rezultatele economice și de funcționarea sistemului de afaceri, oamenii s-au simțit satisfăcuți și de consecințele sociale ale activităților de afaceri. Se manifestă și situații de insuficiență, când cererile sociale depășesc capacitatea de răspuns a firmei. Mai mult: publicul își sporește standardele pe măsură ce societatea le îndeplinește. Așa cum constată Max Ways² sunt frecvente situațiile când publicul crede că standardele sale sunt neschimbate și, în consecință, percepe performanțele afacerilor ca având o evoluție descendentă.

În realitate, se amplifică solicitările ca firmele mari să fie mult mai sensibile și să ajute la soluționarea numeroaselor probleme sociale. Publicul dorește ca firmele să contribuie în mai mare măsură la realizarea obiectivelor majore ce vizează bunăstarea

¹ Carrall, A., *Business and Society: Managing Corporate Social Responsibility*, Little Brown Company, Boston, 1991, p. 19

² Ways, M., *Business Needs to Do a Better Job of Explaining Itself*, în: *Fortune*, September, 1972

societății (reducerea inflației și șomajului, reducerea sărăciei și susținerea educației și artelor).

1.4. *Influența socială în firme.* Prin definiție, influența reprezintă un act intențional prin care un individ încearcă să determine alt sau alți indivizi să se gândească sau să comită un lucru pe care singur nu l-ar gândi sau realiza¹. Datorită influenței sociale oamenii simt și acționează diferit de modul în care ar face-o ca operatori independenți. Explicația constă în faptul că în numeroase situații sociale și îndeosebi în cadrul grupurilor oamenii sunt dependenți în mare măsură de ceilalți. Această dependență generează cadrul în care va apărea influența. *Distingem, în principal, următoarele forme de dependență:*

- dependența de informații receptate de la alții referitoare la modul în care gândim, simțim și acționăm. Această dependență de informații le dă celorlalți posibilitatea de a ne influența gândurile, sentimentele și acțiunile prin intermediul semnalelor pe care ni le trimit;
- dependența de efect, respectiv, dependența de alții, ca urmare a capacității lor de a ne acorda recompense sau pedepse. În realitate, dependența de efect implică două procese complementare: pe de o parte, grupul este frecvent interesat de modul în care gândesc și acționează membrii săi, deoarece astfel de aspecte pot afecta atingerea scopurilor grupului; pe de altă parte, fiecare membru dorește frecvent să aibă aprobarea grupului.

Pentru membrii grupului efectele dependenței de informații și dependenței de efect se regăsesc în conformarea la normele

sociale stabilite de către grup. *Motivele de conformare se clasifică astfel²:*

- acceptarea, prin care conformarea la o normă socială este determinată de dorința de a căpăta recompense sau de a evita pedepsirea;
- identificarea, în care conformarea față de o normă socială este determinată de perceperea celor care o promovează ca fiind atractivi sau similari cu noi;
- internalizarea, în care conformarea la o normă socială este determinată de acceptarea sinceră a cerințelor, valorilor și atitudinilor care sunt la baza normei.

Procesul prin care oamenii învață normele și rolurile care sunt necesare pentru a-și îndeplini îndatoririle din cadrul unui grup sau al unei organizații se numește *socializare*. *Socializarea organizațională este un proces continuu, util și se împarte în trei etape (figura 1).*

Succint, despre cele trei etape vom reține următoarele aspecte mai importante:

- prima etapă, socializarea anticipativă, se manifestă înainte ca persoana să devină membru al unei anume organizații și cuprinde un proces formal de achiziționare de abilități și atitudini. Ea poate fi corectă și utilă, dar și incorectă și inutilă și, ca urmare, și gradul de încurajare a socializării anticipative poate fi diferit;
- cea de-a doua etapă, acomodarea, în care noul angajat înarmat cu o serie de așteptări cu privire la viața organizațională, întâlnește adevărata viață de zi cu zi. Se concep programe de orientare, de instruire și rotație a personalului;
- managementul rolului reprezintă cea de a treia etapă și constă în reglajul fin al rolului managementului în organizație.

¹ Pentru o aprofundare mai temeinică vezi: Zorlețan, T., Burduș, E., Căprărescu, G., *Managementul organizației*, vol. 2, Ed. Holding Reporter, București, 1996, p. 215; Johns, G., *Comportament organizațional*, Ed. Economică, București, 1996, p. 262-269

² Kelman, H.C., *Processes of opinion change*, Public Opinion Quarterly, 25, p. 57-78

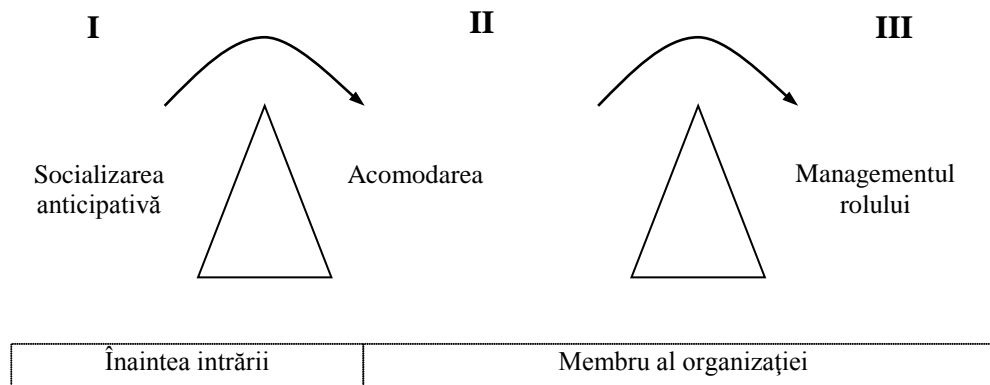

Figura 1. Etapele socializării organizaționale (după Feldman, D.C., 1976)

2. Componentele responsabilității sociale a firmei

2.1. *Conceptul de responsabilitate socială a firmei.* În plan istoric, conceptul de responsabilitate socială a firmei a apărut ca urmare a trecerii de la modelul economic predominant al afacerilor care s-a concentrat îndeosebi pe producție, exploatarea resurselor, interesele individuale major orientate, dublate de un interes minor al guvernului, și o viziune generală a afacerilor ca un sistem închis, un model mai larg și mai complex de afaceri socio-economic, care se orientează în principal pe calitatea generală a vieții, conservarea resurselor, interesele societății și o viziune asupra afacerilor ca un sistem deschis.

În plan definițional, responsabilitatea socială a firmei apare ca noțiunea prin care se desemnează obligațiile organizației față de grupurile constituite în societate, altele decât acționarii și decât cele prescrise de lege și sindicate¹.

Responsabilitatea socială a firmelor este obligația managerilor de a întreprinde acțiuni care protejează și îmbunătățesc bunăstarea societății ca întreg, precum și interesele organizației. Este vorba, deci, de o obligație a firmei de a acționa în modalități care să servească atât

propriile interese, cât și pe cele ale multor interesați externi (indivizi sau grupuri care sunt afectate într-o modalitate sau alta de comportamentul firmei). *La concret, practicile organizaționale responsabile sunt ghidate de următoarele credințe*²:

- credința că oamenii își realizează cel mai bine slujba în medii de muncă sănătoase care permit implicarea în serviciu, respect față de contribuțiile altora și un echilibru rezonabil între timpul de muncă și cel pentru viața de familie;
- credința că organizațiile funcționează cel mai bine peste o perioadă îndelungată de timp atunci când este localizată într-o comunitate sănătoasă cu norme ridicate privind calitatea vieții;
- credința că organizațiile realizează creșteri în performanță și eficiență atunci când tratează mediul natural cu respect în toate operațiile sau acțiunile lor;
- credința că organizațiile trebuie să fie cadrul și să se bazeze pe succese pe termen lung;
- credința că reputația unei organizații trebuie să fie protejată pentru siguranța consumatorului și sprijinul intereșilor.

Sub aspectul componentelor definitorii reținem:

¹ Referiri despre conceptul de responsabilitate socială pot fi găsite în: Ionescu, Gh., Cazan, E., Negrușă, A.L., *Management organizațional*, Ed. Tribuna Economică, București, 2001, p. 318-320 și Ionescu, Gh., Gh., *Dimensiunile culturale ale managementului*, Ed. Economică, București, 1996, p. 236-238

² Davis, K., *The Case for and against Business Assumption of Social Responsibility*, în: *Academy of Management Journal*, June, 1973, p. 312-314

- prin raportare la unele tipuri de comportare din surse externe conceptul se atașează mai mult față de autocorectare decât față de constrângere;
- vizează realizarea intereselor private și sensibilizarea firmei la nevoile sociale și implică anumite restricții privind comportarea afacerilor generate de necesitatea unei abordări altruiste și imperative morale;
- în timp ce obligația trebuie să fie voluntar acceptată, comportamentul influențat de forțele coercitive ale legilor sau sindicatelor nu este voluntar;
- obligația este extinsă dincolo de tradiționala datorie față de acționar, la alte grupuri ale firmei (consumatori, salariați, furnizori, comunități învecinate);
- responsabilitatea socială trebuie să fie voluntară și să implice discreția managerilor de a acționa în diferite modalități.

2.2. *Principii, tipologie și strategii.*
Principiile care stau la baza responsabilității sociale a firmelor au fost concepute de Keith Davis¹. Ele se referă la modul cum trebuie să adere firmele la obligația de a întreprinde acțiuni care să protejeze și să sporească atât bunăstarea societății, cât și pe cea a organizației și pot fi redate astfel:

- *principiul 1:* responsabilitatea socială apare datorită puterii sociale care este semnificativă asupra unor probleme esențiale, ca, de pildă, angajarea minorităților și poluarea mediului;
- *principiul 2:* firmele trebuie să opereze ca un sistem deschis în ambele direcții, fiind receptive la comunicarea cu societatea și dezvoltarea către public a operațiunilor lor;
- *principiul 3:* costurile și avantajele sociale ale unei activități, produs sau serviciu trebuie calculate amănunțit și luate în considerare atunci când se adoptă decizii privind respectiva

activitate, produs sau serviciu;

- *principiul 4:* costurile sociale ale fiecărei activități, produs sau serviciu trebuie trecute asupra consumatorului;
- *principiul 5:* firmele, datorită spiritului civic, au responsabilitatea de a se implica în anumite probleme sociale care depășesc domeniul obișnuit al operațiunilor lor.

În afaceri există mai multe tipuri de perspective pe care societatea le are și le manifestă. În consecință, responsabilitatea socială a firmei de afaceri cuprinde perspectivele economice, legale, etice și discreționare pe care societatea le are față de organizațiile de afaceri la un moment dat. De aici și cele patru categorii de responsabilitate socială, redate în figura 2.

Responsabilități discreționare
Responsabilități etice
Responsabilități legal-juridice
Responsabilități economice

Figura 2. Responsabilitățile sociale ale managementului (după Ionescu, Gh., Gh., și colab., 2001)

Referitor la figura 2, se cuvin câteva sublinieri:

- incluzând responsabilitățile discreționare și etice, responsabilitatea socială a firmei de afaceri merge dincolo de cele economice și juridice;
- pe scara dinamicii responsabilității este situată performanța economică, impusă de necesitatea ca firma să fie eficientă în producerea bunurilor și a serviciilor;
- misiunea economică a afacerii se îndeplinește în cadrul cerințelor legale;
- afacerile dezvoltă și responsabilitățile etice, concretizate în corectitudinea față de clienți și salariați și în onestitatea în relațiile firmei;
- responsabilitățile discreționare includ acele domenii în care firma de afaceri

¹ Davis, K., *op. cit.*, p. 316-318

dorește să-și asume responsabilități sociale și se materializează astfel:

- ↳ conceperea programelor de instruire a șomerilor;
- ↳ antrenarea în programe filantropice de sprijinire a comunității;
- ↳ organizarea acțiunilor de sprijinire și corectare a degradării mediului;
- ↳ susținerea procesului de reînnoire sau reconstrucție urbană.

Față de cele patru criterii de responsabilitate socială descrise în figura 2 există și diferite niveluri sau grade de implicare a firmelor de afaceri. În figura 3 prezentăm cele patru strategii de responsabilitate socială ale firmei de afaceri.

Figura 3. Strategile de responsabilitate socială ale firmei de afaceri (după Ionescu, Gh. Gh. și colab., 2001)

Și în cazul figurii 3 se cuvin câteva explicații:

- strategia obstructionistă acționează împotriva cererilor sociale, abordează îndeosebi prioritățile economice, pentru ca să scoată în afara autointereselor cererile sociale;
- strategia defensivă (de apărare) se caracterizează în principal prin aceea că realizează minimul legal cerut,

firma se conformează numai cerințelor legale, presiunii concurenței, pieței și vocilor activiste;

- strategia de acomodare (de adaptare) se cantonează în realizarea minimului etic cerut și acceptă responsabilitățile lor sociale. Cu alte cuvinte, încearcă să satisfacă cerințele economice, legale și etice. La acest nivel, comportamentul firmei este similar cu normele, valorile și perspectivele preponderente ale societății, dar în anumite momente aceste manifestări se realizează numai datorită presiunilor din afară;
- strategia proactivă se bazează pe întâietatea inițiativelor sociale și caută să întrunească toate criteriile performanței sociale, inclusiv performanța discreționară (de libertate).

2.3. *Opinii diferite față de responsabilitatea socială.* Referitor la necesitatea și oportunitatea implicării firmelor în activități de responsabilitate socială există două viziuni¹:

1. *Grupul antiresponsabilității sociale* care tratează firma ca un sistem prea economic, responsabil doar față de acționari. Ei își argumentează poziția în felul următor:
 - ↳ pleacă de la punctul de vedere al lui Milton Friedman, care susține că obligarea managerilor de a fi responsabili simultan față de proprietarii firmelor pentru îndeplinirea obiectivelor legate de profit, precum și față de societate pentru oferirea bunăstării societății conduce la un conflict de interese care ar putea să determine eșecul firmei;
 - ↳ *sistemul pieței concurențiale* lucrează efectiv, real numai când organizația se concentrează pe performanța economică și

¹ Literatura de specialitate referitoare la această temă este prea vastă pentru a putea fi amintită aici pe scurt. Cităm, totuși, lucrarea lui Gh. Gh. Ionescu, *Dimensiunile culturale ale managementului*, Ed. Economică, București, 1996, p. 318-321

accentuează interesul acționarului. Acest model asigură folosirea optimă a resurselor societății;

- ↪ *ca instituții economice organizațiile se vor specializa în ceea ce ele fac cel mai bine, respectiv, producția eficientă de bunuri și servicii. Profitul reprezintă o recompensă pentru performanța efectivă, reală, socială;*
- ↪ *sistemul de afaceri nu este obligat să urmărească obiectivele sociale. Această funcție este lăsată în seama altor instituții în societate;*
- ↪ *orice încercare altruistă de responsabilitate socială reprezintă practic o însușire din resursele acționarilor, care nu vor fi în mod legitim date ca profituri;*
- ↪ *afacerile exercită o mare putere economică;*
- ↪ *firma care va accepta responsabilitatea socială va fi în dezavantaj concurențial față de cele care nu practică o asemenea responsabilitate sau într-o proporție mai mică. Responsabilitatea socială rezultată în operații și activități care vor avea o influență excesivă, nefavorabilă asupra multor alte activități. Este prețuit pluralismul și se vrea evitarea concentrării puterii.*

2. *Grupul pro-implicarea firmelor în activitățile de responsabilitate socială* pornește de la premisa concepută de către Keith Davis, potrivit căreia firma ca întreg este o parte componentă a societății, o parte care exercită un impact semnificativ asupra modului de existență a societății. Deoarece firma reprezintă un membru influent al societății, ea are responsabilitatea de a ajuta la păstrarea și sporirea bunăstării de ansamblu a societății. În sprijinul tezei, adepții responsabilității sociale folosesc și următoarele puncte de vedere:

- ↪ *situația de concurență pură nu există, iar mediul economic concurent nu asigură automat alocarea optimă a resurselor. Nu există nici o garanție a eficienței și echității;*
- ↪ *afacerile nu sunt exact numai*

instrumente economice. Activitățile lor au semnificative efecte sociale. Profitul singur nu reprezintă unicul indicator al performanței sociale;

- ↪ *managerii, de obicei, sunt instruiți să aibă de-a face cu responsabilitatea socială în deciziile lor, deși impactul social al acestora este inevitabil. Multe corporații au resurse enorme și ca atare multe din acestea ar trebui să fie canalizate în activități înrudite cu bunăstarea socială;*
- ↪ *responsabilitatea socială nu realizează în mod necesar contrapunerea sau lezarea intereselor acționarilor. În funcționarea pe perioade îndelungate de timp, considerarea responsabilităților sociale va accentua interesele acționarului;*
- ↪ *o societate mai bună oferă oportunități pentru condiții viitoare mai bune. Investițiile în îmbunătățirea edificiului structurii sociale vor prevedea un climat de afaceri favorabil;*
- ↪ *afacerile care își asumă o poziție mult mai responsabilă descurajează unele grupuri de interese, precum sindicatul și guvernul, în acest fel, evitând ruperea concurenței și a sistemului de întreprindere liberă. În sens larg, este de cel mai mare interes pentru organizație angajarea ei în acțiuni responsabile social.*

2.4. *Planificarea, organizarea, antrenarea și controlul activităților de responsabilitate socială.* Este meritul științific al lui Harry A. Lipson¹ de a fi prezentat o abordare dezirabilă și sensibilă din punct de vedere social pentru îndeplinirea obligațiilor sociale cu indicarea următoarelor condiții:

- include obiectivele sociale în procesul anual de planificare;
- caută standarde comparative în sectorul de activitate pentru programele sociale;
-

¹ Lipson, A.H., *Do Corporate Executives Plan for Social Responsibility?*, În: *Business and Society Review*, iarna, 1974 – 1975, p. 80-81

- prezintă rapoarte membrilor organizației, consiliului director, precum și acționarilor privind progresele în domeniul responsabilității sociale;
- experimentează diverse abordări pentru măsurarea performanțelor sociale;
- încearcă să determine costul programelor sociale ca și câștigul din investițiile în programele sociale.

La rândul său, *S. Prakash Sethi*¹ își prezintă punctul de vedere privitor la abordările de management pentru îndeplinirea obligațiilor sociale în felul următor:

- abordarea obligațiilor sociale, concepută ca o abordare de îndeplinire a acestora, care consideră firma ca având, în principal, scopuri economice și reduce activitatea de responsabilitate socială, în mare măsură, la obligația de a respecta legislația în vigoare;
- abordarea responsabilității sociale ca o abordare de îndeplinire a obligațiilor sociale, care percepe firma ca având atât obiective economice, cât și obiective sociale;
- abordarea sensibilității sociale, tratată ca o abordare de îndeplinire a obligațiilor sociale, care consideră firma ca având atât obiective sociale, cât și economice, dar și obligația de a anticipa problemele sociale potențiale și de a acționa activ pentru a împiedica manifestarea lor.

Abordările de mai sus oferă posibilitatea de a trata responsabilitatea socială ca pe o importantă activitate a firmei care trebuie pusă în legătură cu funcțiile managementului, la concret cu planificarea, organizarea, antrenarea și controlul activităților de responsabilitate socială. *În legătură cu semnificația deosebită a acestor funcții, ne permitem să prezentăm câteva aspecte esențiale:*

- planificarea activităților de responsabilitate socială privește stabilirea modului în care organizația

își va îndeplini obiectivele de responsabilitate socială sau în care va ajunge acolo unde dorește în acest domeniu;

- organizarea activităților de responsabilitate socială, concepută ca un proces de stabilire a folosirii logice într-un mod ordonat a tuturor resurselor firmei;
- antrenarea și influențarea oamenilor pentru îndeplinirea activităților de responsabilitate socială, în care scop managerii trebuie să conducă, să comunice, să motiveze și să lucreze cu grupurile într-un mod care să ducă la îndeplinirea obiectivelor de responsabilitate socială ale firmei;
- controlul activităților de responsabilitate socială, cu ajutorul căruia se urmărește executarea activităților așa cum au fost planificate.

2.5. Sprijinirea firmelor de către societate pentru a-și îndeplini obligațiile sociale. Firmele au datoria să se implice deschis și onest și să-și îndeplinească obligațiile sociale dezirabile. *La rândul ei, societatea are următoarele responsabilități față de firme:*

- să stabilească reguli clare și consecvente;
- să facă în așa fel, încât regulile să fie fezabile din punct de vedere tehnic;
- să se asigure că regulile sunt fezabile din punct de vedere economic;
- regulile trebuie să fie proactive și nu retroactive;
- să conceapă reguli care să stabilească obiective și nicidecum reguli care să prescrie proceduri.

Sub semnul acestui sprijin, managerii firmelor trebuie să fie activiști sociali. Pentru aceasta ei trebuie să joace roluri esențiale în stabilirea și clarificarea agendei sociale a firmelor lor. Ei sunt datori să ducă o muncă dură de convingere a acționarilor, a personalului și a clienților, pentru a cădea de acord asupra noilor rezultate sociale ale firmelor lor. Se așteaptă de la ei să acționeze în arena publică, pentru a-și declara angajamentele personale și organizatorice și a le aplica, pentru a produce nu numai profit, ci și rezultate sociale.

¹ Sethi, S.P., *Dimensions of Corporate Social Performance: An Analytical Framework*, În: California Management Review (primăvara 1975), p. 58-64

CONSIDERAȚII PRIVIND GÂNDIREA STRATEGICĂ ÎN MARKETINGUL IDENTITĂȚII REGIONALE

Prof. univ. dr. Aurelia-Felicia STĂNCIOIU, ASE București

Conf. univ. dr. Mirela MAZILU, Univ. Craiova

Prep. drd. Ștefan Claudiu CĂESCU, ASE București

Prep. drd. Mihaela CONSTANTINESCU, ASE București

The identity is applied in activities as a resource and marketing instrument (internal or external) in order to obtain the competitive advantage, and in the entities case (ethnic or geographic) with the purpose of increasing trust, self respect and for attracting new investments and tourists.

The objective of this paper is elaborating a strategic thinking about the identity marketing at the level of one destination (local, region, etc.) with a certain tourism potential, starting by showing those specific and authentic elements (natural and entropic) which can confer uniqueness and identity.

Definită ca ansamblul mijloacelor și tehnicilor prin care o organizație își pune în evidență propria personalitate și cu ajutorul cărora își consolidează locul/poziția pe o anumită piață, identitatea este adoptată de toate tipurile de organizații.

Identitatea este aplicată atât în activități, ca resursă și instrument de marketing (extern și intern) pentru obținerea avantajului competitiv, cât și în cazul entităților (etnice sau geografice) în scopul întăririi încrederii, a respectului de sine sau pentru a atrage investiții sau turiști.

Obiectivul îl constituie elaborarea unei gândiri strategice privind marketingul identității la nivelul unei destinații (localitate, regiune, țară etc.) cu un potențial turistic deosebit, pornind de la evidențierea acelor elemente specifice și autentice (naturale și/sau antropice) ce-i pot conferi unicitate și identitate. Pentru aceasta, fiecare regiune trebuie să-și stabilească propriul obiectiv de marketing, pornind de la formele de turism ce se pot practica, nișele de piață pentru care să-și concentreze resursele, să-și stabilească strategia de marketing, în special cea de produs, să-și dezvolte strategia de identitate prin care să-și poată obține și asigura în mod permanent avantajul competitiv în raport cu celelalte zone.

În deplin acord cu politica europeană de coeziune economică și socială, un obiectiv de dezvoltare regională pentru România, cu efecte directe în multe domenii, îl constituie **turismul** care poate fi considerat, în același timp, și o resursă strategică pentru creșterea sustenabilă, în

special, a acelor regiuni cu potențial turistic important și care își pot crea identitate în contextul globalizării și al unei concurențe din ce în ce mai mare și din ce în ce mai mult bazată pe factori emoționali decât pe factori raționali.

România prezintă o bogăție și o diversitate remarcabilă de situri arheologice, biserici și mănăstiri, palate și castele, muzee etc., conservate în multe așezări urbane și rurale. În funcție de valoarea și concentrarea obiectivelor turistice, de accesibilitate și infrastructură, se pot delimita 7 regiuni turistice, și anume: Nord-Est, Sud-Est, Sud-Muntenia, Sud-Vest Oltenia, Vest, Nord-Vest, Centru și București-Ilfov. Fiecare regiune prezintă anumite particularități în ceea ce privește resursele turistice naturale, dar și antropice și se poate diferenția prin formele multiple de turism ce se pot practica, începând de la turismul balnear și de tratament la turismul de agrement, rural, cultural, religios, de afaceri, științific etc., și terminând cu turismul pentru sporturi extreme.

Programul „*Turism regional*” are drept scop dezvoltarea turismului în România prin concentrarea de resurse pentru anumite „nișe de piață” în regiunile cu resurse turistice naturale și antropice deosebite, care se pot diferenția prin valorificarea tradițiilor și a specificului național și care, în acest mod, pot căpăta identitate (figura 1). În aceste condiții, se impune cunoașterea și evaluarea factorilor ce pot conduce la crearea unei identități regionale.

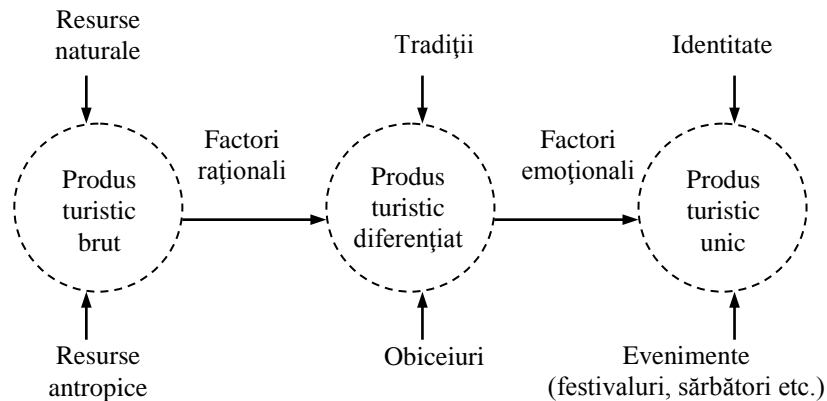

Figura 1. Elemente de diferențiere/unicitate pentru produsele turistice

Ca și resursa de marketing, *identitatea regională* trebuie analizată și evaluată prin prisma produselor și / sau serviciilor turistice oferite. Evaluarea lor trebuie să aibă, în primul rând, în vedere elementele de atractivitate ce se constituie în motivații principale pentru turiști. *Elementele de atractivitate sunt*¹: frumusețea naturală a peisajelor (munți, lacuri, păduri etc.), istoria și personajele celebre, zonele comerciale, atracțiile culturale, recreere și divertisment, arenele sportive, evenimente și ocazii, clădiri, monumente și ansambluri sculpturale, oamenii și alte atracții. De fapt, această analiză (care în literatura de specialitate se numește „auditul atractivității”) stă la baza stabilirii obiectivului de marketing regional și a programului de acțiuni din cadrul programului de marketing pentru regiunea respectivă (figura 2).

Figura 2. Etapele unei planificări de marketing a identității regionale

În contextul entităților regionale, identitatea poate fi privită ca și instrument de concretizare a unui proces complex de planificare de marketing, ca și parte a procesului de marketing strategic și, respectiv, ca program de marketing.

Un program de marketing al identității regionale pentru turism cuprinde, ca și orice alt program de marketing, mai multe etape, respectiv, investigarea și analiza situației (prin prisma principalilor indicatori specifici ai activității turistice), stabilirea obiectivului / obiectivelor, dezvoltarea strategiei, programul de acțiuni (comunicare, marketing intern etc.), implementarea sau punerea în practică, evaluarea și controlul (figura 3).

Drept exemplu, în cazul României care este formată din 8 regiuni turistice, un program de marketing al identității pentru regiunea Vest (una din cele 8 regiuni turistice) ce are ca obiectiv național refacerea sănătății și a forței de muncă poate avea ca obiectiv general de marketing creșterea cotei de piață cu 3% în următorii 2 ani pe piața internațională a turismului balnear, iar obiectivul de marketing al regiunii îl constituie diversificarea pieței turismului balnear și de tratament, cu elaborarea strategiilor specifice de marketing (începând de la produs, preț, distribuție, promovare, la personal, împachetare, parteneriate și terminând cu programarea care „împachetează” produsele cu evenimente specifice regiunii, cum sunt „Sărbătoarea rachiei”, „Sărbătoarea narciselor de la Zervești” etc.).

¹ Kotler Ph., Haider D.H., Rein I. – „Marketingul locurilor”, Editura Teora, Bucuresti, 2001, pag. 131

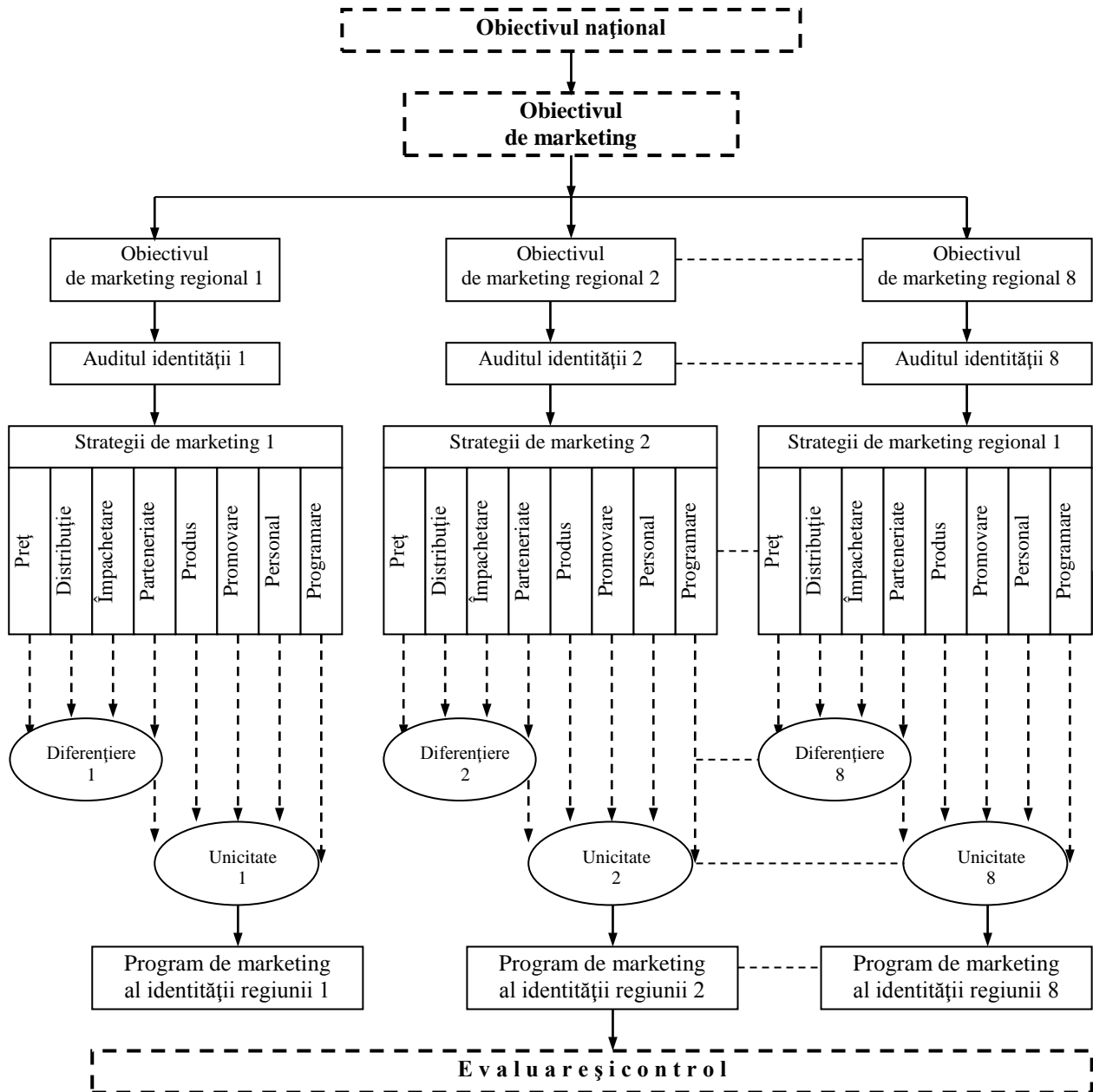

Figura 3. Planificarea de marketing a identității regionale

Analiza situației constă într-un *audit de marketing* ce poate cuprinde un audit al atractivității regiunii, analiza concurenților, cercetări privind atât evaluarea cererii turistice pentru regiunea respectivă și pentru România, cât și cercetări privind modul în care regiunea este percepută de către diferite publicuri sau, cu alte cuvinte, imaginea acelei regiuni (convingerile, ideile, impresiile etc.), produsele/serviciile oferite, respectiv un „audit

al identității” regionale și chiar un audit al identității țării ca macrodestinație turistică cu cele 8 microdestinații componente.

Indiferent de nivel, *auditul identității* include analiza produselor oferite și/sau serviciilor prestate, a ambiantului, comportamentului și a comunicării¹. Ponderea

¹ Olins W. – “*Noul ghid de identitate*”, Editura Comunicare.ro, București, 2004, pag. 3

fiecărui factor se stabilește în funcție de rezultatele auditului atractivității și de obiectivul stabilit și este cea care formează identitatea.

În turism, în auditul identității, datorită caracteristicilor serviciilor turistice, o importanță mare trebuie acordată analizei produselor oferite. Astfel, în timp ce prin strategia de preț, distribuție și chiar împachetare și parteneriate se ajunge la o diferențiere clară a produsului turistic, prin preponderența factorilor emoționali, cu ajutorul cărora se elaborează strategiile de produs, promovare, personal și programare, se poate ajunge la unicitatea produsului turistic respectiv și, bineînțeles, la identitatea regiunii.

În cazul mixului de marketing în turism, strategiile de dezvoltare a identității regionale includ, în primul rând, strategiile de produs, promovare, personal și programare. *Programul de acțiuni* (prin intermediul instrumentelor mixului promoțional binecunoscute, cum sunt: broșuri, tehnici multimedia, relații publice, publicitate etc., cu ajutorul numelui, a simbolurilor uzuale, a ambientului, a comportamentului personalului etc.) se referă la comunicarea viziunii pe care se sprijină întregul program de marketing al identității.

Implementarea sau punerea în practică

este o etapă importantă, întrucât de modul în care programul de identitate pătrunde în toate organizațiile și/sau sistemele răspunzătoare, depinde eficiența întregului proces.

Controlul programului de marketing al identității presupune o programare și o evaluare (monitorizată periodic) a costurilor, timpilor de realizare și a responsabilităților pentru acțiunile specifice.

În concluzie, în contextul actual, al globalizării care impune integrarea fiecărei țări într-un anumit spațiu (exemplu, cel european), eforturile trebuie îndreptate spre adoptarea unor modele sau standarde, dar cu valorificarea tradițiilor, a obiceiurilor și a specificului național, elemente creatoare de identitate la orice nivel (zonal, regional, național sau european) în orice domeniu de activitate și mai ales în turism, unde factorii emoționali sunt preponderenți în alegerea unei destinații și se pot constitui în motivații principale pentru formele de turism alese și preferate de turiștii din lumea întreagă.

Aceste modele de identitate trebuie realizate în cadrul unui proces de planificare de marketing regional, cu obiectiv bine stabilit și cu acțiuni de marketing ce evidențiază specificul locului respectiv.

Bibliografie:

- Florescu, C., Mâlcome, P., Pop, N.A.I. – „*Dicționar explicativ de marketing*”, Editura Economică, București, 2003;
- Kotler Ph., Haider D.H., Rein I. – „*Marketingul locurilor*”, Editura Teora, București, 2001, pag. 131;
- Olins W. – „*Noul ghid de identitate*”, Editura Comunicare.ro, București, 2004, pag. 3.

RELEVAREA NECESITĂȚILOR INFORMAȚIONAL-PROMOȚIONALE ALE CERCETĂTORILOR DIN R.MOLDOVA ÎN CONTEXTUL PERFECTIONĂRII PRODUSELOR BIBLIOTECII

*Conf. univ. dr. Lidia MITNIȚAIA, ASEM
Marketolog Elena RAILEAN, ASEM*

An important factor that influences the development of science is its informational state. In this article, the results of producers and consumers scientific informational needs are investigated.

Semnificația socială crescândă a științei a condiționat o atenție sporită față de toți factorii de care depinde dezvoltarea acesteia. Unul dintre factorii importanți ce influențează dezvoltarea științei îl constituie starea ei informațională. Informația științifică este acea „ambianță” în afara căreia savantul contemporan îi este, practic, imposibilă activitatea științifică. O informație sau alta este necesară acestuia în toate etapele cercetării – de la apariția ideii de cercetare până la finalizarea ei.

Deci, problemele asigurării informaționale afectează condițiile de bază ale existenței științei, iar starea acesteia depinde nemijlocit de faptul pe cât de favorabil este mediul informațional pentru cercetători, pe cât de ușor și accesibil ei sunt capabili să-și satisfacă necesitatea în informație științifică.

Mediul informațional al științei, în etapa actuală de dezvoltare, este considerat nefavorabil pentru savanți. Se presupune chiar că cercetătorii contemporani se află într-o stare de criză informațională. Se are în vedere volumul colosal al informației în știința actuală, creșterea lui rapidă și dificultățile de care este legată însușirea informației.

Republica Moldova dispune de un mare potențial științific, dar volumul vânzărilor producției noastre științifice pe piața mondială e foarte scăzut. Unul dintre principalii factori explicativi este faptul că viteza de realizare a performanțelor sub forma unui produs solicitat pe piață este foarte redusă. Micșorarea timpului de parcurgere a elaborării inovaționale de la laborator științific până la piață este, în prezent, un factor principal al avantajului competitiv.

Un loc nu mai puțin important în procesul producției științifice îl ocupă biblioteca, care

apare în rolul intermediarului dintre resursele informaționale și cercetători.

Bibliotecile instituțiilor de învățământ superior în lumea internațională contemporană dispun de potențial informațional și resurse enorme. Fondurile bibliotecilor și produsele informaționale ale acestora sunt incluse în componența resurselor informaționale de stat accesibile tuturor, ceea ce face bibliotecile responsabile de satisfacerea completă a cererii în informație și le transformă în surse universale de cunoștințe și informații, în special bibliotecile instituțiilor de învățământ superior.

Pentru aceste biblioteci este caracteristic **marketingul în dezvoltare**. Acesta înseamnă că cererea este stabilă și permanentă, fiind determinată de procesul didactic și științific din instituția de învățământ superior. Dar exigențele consumatorilor față de informația științifică și mijloacele ei de prezentare cresc continuu și specialiștii bibliotecii trebuie să depună maximum de eforturi pentru satisfacerea necesităților lor informaționale.

Obiectivul final în activitatea bibliotecilor și a altor instituții academice – satisfacerea cât mai deplină a necesităților savanților în informația științifică – poate fi atins doar prin studierea permanentă, analiza nevoilor consumatorilor de informație, implementarea rezultatelor cercetărilor în elaborările practice ce privesc îmbunătățirea asigurării informaționale a științei.

Investigarea necesităților informaționale ale producătorilor și consumatorilor de informație științifică s-a desfășurat în Chișinău, din iunie până în septembrie 2006, în rândul cercetătorilor și profesorilor Academiei de Studii Economice din Moldova, Academiei de Științe a Moldovei, Universității Tehnice din Moldova.

Numărul general de investigații a constituit 80 de oameni. În rândul celor chestionați au fost 3 academicieni și membri-corespondenți ai AȘM, 12 – doctori habilitați, 28 – doctori în științe și 37 – specialiști fără grad științific, printre care un colaborator științific coordonator, 3 colaboratori științifici superiori, 9 doctoranzi și 6 masteranzi. Potrivit specialităților, respondenții au fost prezentați astfel: economiști – 16, fizicieni – 33, programatori și chimiști – câte 5 persoane. Mai puțin au fost prezenți în cercetare învățați specializați în domeniul științelor tehnice, energeticii, seismologiei, biologiei, chimiei, jurisprudenței, matematicii, filologiei, biblioteconomiei, psihologiei, istoriei, jurnalisticii – de la 4 până la un reprezentant. Răspunsurile la întrebările anchetei ne-au ajutat să prezentăm un tablou complet al preferințelor savanților în domeniul comunicațiilor științifice din Moldova, să depistăm problemele și nevoile lor.

Analiza răspunsurilor a evidențiat nivelul activismului științific al învățaților moldoveni, care se exprimă în lucrările lor științifice. La întrebarea „Cât de des publicați articole științifice în ediții științifice specializate?”, 59% de respondenți au răspuns că „anual”, 27% – „semestrial”, 2% – „lunar”. Restul 12% publică o dată în doi-trei ani, în esență, articolele lor sunt prezentate la conferințe științifice. Savanții în domeniul științelor naturale și exacte își editează lucrările pe măsura acumulării datelor experimentale bazate pe experiențe, ceea ce mai necesită și cheltuieli de timp considerabile. Cercetătorii AȘM și UTA sunt nemulțumiți de baza materială precară pentru investigații, de utilajul uzat din cauza cărora e complicat să publice o lucrare științifică valoroasă.

Savanții noștri utilizează intens în activitatea lor atât periodica străină, cât și cea națională. Avantajul revistelor naționale constă în accesibilitatea lor în țara noastră, neajunsul – în tirajele mici și inaccesibilitatea peste hotare. Pentru mulți specialiști periodica străină constituie unica sursă posibilă de informație proaspătă din cauza lipsei în țară a edițiilor științifice specializate. Accesul învățaților moldoveni la periodica de peste hotare este limitat mai ales din cauza prețurilor de abonare.

În baza datelor obținute în procesul anchetării, se poate concluziona că problema publicării rezultatelor cercetărilor științifice există, deși nu e suficient de acută. Lacune în publicarea cercetărilor științifice, conform opiniei savanților, le constituie: lipsa edițiilor specializate autohtone – 25%; rândul la edituri – 26,2%; perioada lungă de timp dintre prezentarea articolului la editură și apariția lui în lumină – 37,7%; plata pentru publicarea articolului – 25%.

Savanții moldoveni se confruntă cu diferite bariere și la publicarea lucrărilor lor în străinătate. Acestea, în fond, sunt: financiare – 48,7%; lingvistice – 40%; tehnice – 25%, precum și probleme instituționale etc. – 7,5%.

Cercetarea noastră a permis evidențierea opiniei consumatorilor și a producătorilor de informație științifică privind capacitatea lor de adaptare la posibilitățile nou-apărute prezentate de Internet. Pe o scală ce includea note de la **foarte joasă** până la **foarte înaltă**, învățații au indicat locul lor de adaptabilitate. Pentru cercetătorii moldoveni ponderea medie a constituit 3,9 puncte.

Experiență de publicare a lucrărilor proprii în ediții electronice posedă doar 25% dintre cei chestionați, restul 75%, deocamdată, nu dispun de o astfel de practică. Editarea articolelor în ediții științifice electronice periodice constituie un serviciu nou, acordat de edituri cercetătorilor. Serviciul respectiv devine tot mai popular în SUA și Europa Occidentală. Totuși, la noi el încă n-a obținut recunoștința meritată în virtutea informării insuficiente a savanților despre serviciile de acest tip, oferite deocamdată doar de câteva edituri europene, de exemplu, „Oxford University Press” etc. Editarea în asemenea reviste științifice necesită cunoașterea limbilor străine și cheltuieli financiare, ceea ce este problematic pentru cercetătorii noștri.

Printre prioritățile edițiilor științifice electronice comparativ cu cele tradiționale, după părerea savanților autohtoni, menționăm următoarele: accesul larg și deosebit de cititori – 50%; ușurința căutării textelor necesare – 58,7%; auditoriul vast de utilizatori – 33,7%; integrarea în bazele științifice globale de date – 46,2%; micșorarea izolării științifice – 33,7%; noile posibilități de colaborare cu ediții

științifice mixte – 31,5%. Învățații, de asemenea, au indicat un astfel de avantaj important ca accesul operativ multilateral.

Procesul de scriere a articolelor, materialelor didactice, monografiilor contribuie la un acces deschis la literatura științifică, conform opiniei a 91,2% din savanți; participarea la foruri științifice – de 47,5%, accesul transparent la documentația de cercetare – de 41,2%. La această listă învățații adaugă astfel de factori, ca utilajul modern și activitatea științifică activă.

Biblioteca, potrivit utilizatorilor, trebuie să colaboreze cu savanții în următoarele direcții: asigurarea accesului liber la edițiile științifice – tradiționale și electronice – 86,2%; informarea permanentă a specialiștilor despre resursele informaționale nou-apărute – 62,5%; informarea la timp privind noile servicii acordate de edițiile electronice – 55%; promovarea producției științifice a organizației – 31,2%.

Pe baza rezultatelor obținute în procesul cercetării de marketing, pot fi formulate următoarele concluzii:

- Savanții reacționează pozitiv la noile tehnologii informaționale, le utilizează activ în lucru și înțeleg perspectiva folosirii lor ulterioare, iar gradul de adaptare a cercetătorilor la noile tehnologii este diferit și depinde de vârsta savantului și domeniul științific în care activează.
- Tirajul mic al edițiilor noastre periodice le face inaccesibile peste hotare; edițiile străine sunt inaccesibile din cauza prețului de abonare la ele. *De aceea apare necesitatea creării unui mecanism care ar omite barierele ce limitează cercetătorii noștri să intre în circuitul comunicațional mondial.*
- Cercetătorul își satisface nevoile sale de informație prin diferite surse informaționale, coraportul cărora depinde de posibilitățile lingvistice, financiare, tehnice ale savantului, de particularitățile individuale ale personalității lui și de domeniul de știință în care activează.
- Semnificația forurilor științifice pentru ameliorarea comunicărilor științifice

este recunoscută de comunitatea științifică moldovenească destul de importantă, dar participarea la forurile internaționale e problematică din cauza dificultăților financiare, de limbă etc. *E necesară căutarea unor alternative, care ar fi în stare să schimbe formele tradiționale ale comunicării științifice, de exemplu: conferințele științifice on-line, conferințele video etc.*

- Trebuie creat un sistem de ridicare a nivelului de competență a utilizatorilor, adică deja e puțin a prezenta consumatorului doar informația necesară finită, e necesar a-i face cunoștință permanent cu noile posibilități oferite de spațiul informațional global.
- Tot mai intens se impune concluzia referitoare la necesitatea schimbării conținutului comunicărilor științifice. Datele acestea constituie o exigență a timpului și sunt menite să reducă dublarea în cercetările științifice, care duce la consum de forțe, mijloace, timp. Bibliotecile, ca intermediari în procesul producției științifice, trebuie să micșoreze procentul influenței negative a neinformării sau informării întârziate asupra activității savanților.

Bibliotecile, în corespundere cu situația flexibilă din domeniul comunicărilor științifice, sunt datoare să aplice noi abordări în satisfacerea consumatorilor de informație științifică, una din care o constituie difuzarea selectivă a informației în rândul cercetătorilor.

Perfecționarea sistemului periodicii științifice, îmbunătățirea organizării conferințelor științifice, coparticiparea la care este indiscutabilă pentru biblioteci, de asemenea sunt chemate să contribuie la îmbunătățirea climatului informațional al științei. Baza eforturilor practice ale bibliotecarilor privind ameliorarea asigurării informaționale științifice trebuie să devină cercetarea necesităților profesionale în informație ale savanților.

Recenzent: conf. univ. dr. O. Savciuc

REFORMAREA ADMINISTRAȚIEI PUBLICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Drd. asist. univ. Svetlana PAVELCO, ASEM

The experience demonstrate that those who are in government understand the reform's concept in public administration system, just through adopt a new normative acts, then substitute the old documents, in theirs opinion or through fine in function of juridical tastes of consultant which disposed. Evidently, this manner of abrades some decisional process an archaic and inefficient mode to produce the efficient politics and not even amplify credibility of governmental acts.

Experiența demonstrează că cei care se află la guvernare înțeleg conceptul reformei în sistemul administrației publice numai prin adoptarea unor noi acte normative, prin înlocuirea celor învechite, în opinia lor, sau prin amendarea acestora în funcție de „gusturile” juridice ale consultanților de care dispun. Este evident că acest mod de abordare a unui proces decizional demonstrează un mod arhaic și ineficient de a produce politici eficiente și nici nu crește credibilitatea actului de guvernare. Din păcate, acest lucru s-a întâmplat și în cazul primelor proiecte de reformă din 1991, 1994, 1998 în Republica Moldova, atunci când au fost inserate regulile și principiile de bază ale administrației publice locale, fără să se racordeze contextul legislativ la principiile și normele consfințite în Constituție, și chiar uitând să se armonizeze restul legislației cu mecanismele și regulamentele care să întărească autonomia fiscală și descentralizarea proprietății municipale.

Primele eforturi legate de proiectarea și implementarea reformei sistemului administrației publice locale s-au făcut chiar din primele zile după Declarația de independență a R.Moldova. Cu toate acestea, deși s-au perindat 4 parlamente și 8 guverne, din acel moment de grație al anului 1991 și până în prezent, autoritățile publice locale se mai găsesc într-o stare de profundă incertitudine, fără garanții juridice și resurse economice suficiente pentru misiunile pe care le îndeplinesc și fără ca standardele europene, care au fost acceptate de către autoritățile naționale ale țării noastre la ratificarea Cartei Europene: Exercițiul Autonom al Puterii Locale, să fi penetrat în structura și esența funcționării lor.

Cu mulți ani în urmă, identificasem trei etape de dezvoltare a reformei sistemului de administrare publică locală în Moldova, perioade în care s-au făcut eforturi și încercări serioase în vederea stabilirii unui model de autonomie locală la nivel comunal și județean. Ar trebui să observăm, în acest sens, că abia în cea de-a treia etapă, legată de apariția județelor și încheierea conturului structural al reformei administrativ-teritoriale, se reușise a implementa resorturile teritoriale ale unui sistem care se legitima prin principiul autonomiei locale și al descentralizării serviciilor publice.

Astăzi, Republica Moldova a intrat fulgerător într-o nouă etapă de reconsiderare a reformei, o etapă care se caracterizează printr-o derută conceptuală, „lacheism” față de modelele vetuste ale unei vechi oligarhii de partid și tentative de camuflare a unor planuri eronate științific sub diverse pretexte și rațiuni de ordin politic. Astfel, deci, ceea ce s-a întâmplat după 2001 n-a servit mari surprize. Partidul de guvernământ s-a grăbit să-și ia revanșa față de umilințele îndurate în perioada în care se găsea în opoziție, anunțând că va schimba din temelie ceea ce consideră că s-a legiferat în sistemul administrației publice fără concursul său. Deci acele aspecte îmbunătățite prin reforma administrativ-teritorială din 1999 sau chiar progresele obținute în domeniul autonomiei locale se află acum în pericol.

Una dintre aceste măsuri se referă la revenirea la vechea împărțire administrativ-teritorială în raioane. Măsura dovedește o lipsă clară de viziune a inițiatorilor săi acum când majoritatea statelor europene și, în special, cele occidentale găsesc rezultatele dezvoltării regionale a fi eficiente atât din

punct de vedere economic, cât și administrativ. O împărțire în unități teritorial-administrative mici și slabe din punct de vedere financiar reprezintă dovada tendinței de întărire a controlului autorităților centrale asupra celor locale, o centralizare în adevăratul sens al cuvântului. Modificările nou-anunțate în domeniul administrației publice locale lovesc în același timp în autonomia comunităților din R.Moldova și astfel în democrația locală și așa destul de firavă. Procesul de descentralizare fiscală este dus doar până la jumătate, încă nu permite autorităților locale să se bazeze pe un buget stabil și predictibil în același timp. Din acest motiv, stadiul investițiilor publice, esențiale pentru dezvoltarea locală, nu este foarte avansat. Accesul la alte metode de suplimentare a veniturilor proprii, cum sunt împrumuturile este, de asemenea, foarte restrâns. Nu există o coordonare între descentralizarea serviciilor publice și descentralizarea financiară, astfel autoritățile publice locale întâmpină mari greutăți în administrarea comunităților și oferirea serviciilor de calitate cetățenilor săi.

Ar trebui să menționăm că, în actuala sa formulă, reforma administrativ-teritorială este mai degrabă împotriva decât în favoarea unui nou model de administrare. Acest negativism al modelului propus de guvern se manifestă prin lichidarea unor instituții validate în ultimii ani, cum ar fi instituțiile Prefectului și cele ale Consiliilor județene, precum și ale altor instrumente care au servit baza consolidării autonomiei guvernelor locale.

Aceste acțiuni reprezintă tentative de a reabilita vechiul sistem administrativ de comandă, prin implementarea unor metode și practici perimate, proprii regimului de dictatură. Lipsa de informare serioasă a întregului proces de reformare și absența experienței profesionale a funcționarilor publici au dus la ineficacitatea politicii administrative în acest sens.

În calitate de stat suveran și independent, organizat în baza relațiilor economiei de piață și a pluralismului politic, statul nostru nu mai poate fi guvernat după rețetele vechiului regim sovietic. Republica

Moldova de astăzi trebuie să răspundă nevoilor curente, dar și celor de viitor, nevoi inedite și complexe, în raport cu care trebuie să se adapteze, să se transforme și să se perfecționeze. În acest context, statul nostru are nevoie de politici publice clar definite și strategii de dezvoltare proiectate să servească unor dinamici sociale și instituționale complexe, iar aceasta este posibil doar prin dezvoltarea administrației publice, prin consolidarea autonomiei colectivităților locale și coborârea centrelor decizionale spre nivelurile de bază, precum și o judicioasă dimensionare a unităților administrativ-teritoriale.

Administrația publică își îndeplinește funcțiile în cadrul unui proces amplu de gestionare a resurselor, obiectivelor și funcțiilor pe care societatea le consideră importante. Acest proces implică organizarea detaliată a capacităților organizatorice din mai multe sectoare ale sistemului politic și economic, ceea ce înseamnă că efortul de planificare a reformei din administrația publică locală nu este un „registru” al intențiilor, ci o abordare sistematică a proceselor majore care interacționează și solicită îmbunătățire datorită situației curente din acest domeniu și tendințelor generale în dezvoltarea lui. Este important de a sublinia diferența care trebuie să existe dintre inițiativa de planificare a reformei și aparatul operațional de luare a deciziilor, păstrarea autonomiei lor poate feri autoritățile centrale de excesiva improvizare în tratarea direcțiilor strategice de dezvoltare a administrației publice locale.

Armonizarea legislației interne din Moldova cu prevederile conținute în Carta Europeană privind autonomia locală și legislația comunitară a Uniunii Europene impun niște condiții deosebit de grele asupra activităților legislative și de coordonare a organismelor din administrația publică locală. *Din aceste considerente, reforma administrației publice locale trebuie să se focalizeze pe următoarele schimbări:*

- ajustarea capacității profesionale de planificare și luare a deciziilor, de cunoaștere a procesului decizional și legislativ în conformitate cu regulile

și normele existente în democrațiile dezvoltate;

- oferirea unor informații mai bune și mai pertinente despre obiectivele și principiile schimbărilor legislative, îmbunătățind comunicarea cu publicul privind acest proces, implicând cercurile profesionale, de cercetare, business și corporative, în scopul de a crește calitatea proiectelor și de a consolida solidaritatea cetățenilor în raport cu politicile statului;
- creșterea calității activităților de pregătire a proiectelor de lege sub aspect material și tehnico-legislativ, determinând responsabilitatea pentru evaluarea profesională și impactul legilor propuse, definind condițiile necesare pentru implementarea lor;
- orientarea spre pregătirea legislației noi față de practicile mai vechi de amendare a legilor și producerea de amendamente parțiale sau incomplet coordonate cu restul legislației;
- creșterea gradului de coordonare orizontală și verticală a procesului de planificare a reformei în cadrul Guvernului, îmbunătățirea procesului de pregătire a avizelor legislative din partea ministerelor și a altor autorități centrale, ceea ce va solicita o schimbare radicală a procesului de planificare a reformei, eliminând eforturile nerealiste pe termen scurt și sporind condițiile profesionale cerute din partea funcționarilor publici.

Reforma din administrația publică locală este un proces complex și axat pe mai multe dimensiuni, implicând relația pe care o are acest domeniu cu o sumedenie de actori: cetățeni, societatea civilă, sectorul privat, actorii politici, autoritățile de stat și organismele europene.

Din aceste considerente, reforma trebuie să fie structurată și administrată coerent, ca un program unitar, ținând cont de interesele și relațiile specifice cu fiecare dintre acești actori naționali și internaționali. În acest sens, guvernul trebuie să utilizeze în mod

adecvat instrumentele formale de schimbare în administrația publică locală, adică legislația, hotărârile de guvern, planurile de acțiune și implementare, reorganizările, anularea unor funcții ineficiente, formarea de noi instituții, alături de alte instrumente, neformale, care ar avea scopul de stimulare a interesului public, de inițiere și favorizare a sentimentului de cooperare în vederea identificării de noi idei și de îmbunătățire a performanțelor, stabilirea unor indicatori de calitate în domeniul administrației publice locale. În virtutea importanței deosebite pe care acest proces îl are pentru calitatea guvernării în ansamblul ei, reforma trebuie să fie gestionată de Guvern, iar miniștrii trebuie să poarte responsabilitatea pentru performanțele pe care le vor atinge. Este necesar ca reforma să fie privită ca un ansamblu de programe individuale, structurate în proiecte tehnice, având propriile responsabilități, obiective și rezultate controlabile, pentru care vor fi alocate fondurile necesare. Fiecare program sau proiect planificat în cadrul acestei inițiative de reformă trebuie să aibă propriul său manager, ale cărui drepturi și obligații trebuie să fie clar definite.

Pentru proiectarea reformei este necesar să fie selectați cei mai competenți experți în domeniu, având drept obiective funcționale anumite atribuții, cum ar fi:

1. Pregătirea conceptului de reformă, strategie, planul de acțiune și bugetele necesare;
2. Analiza problemelor și a necesităților;
3. Coordonarea generală a activităților și a măsurilor legate de reformă;
4. Monitorizarea și evaluarea progreselor reformei;
5. Diseminarea informației ce vizează această reformă și mobilizarea susținerii publice;
6. Organizarea schimburilor de experiență și utilizarea experienței europene ca model;
7. Coordonarea asistenței tehnice și a consultărilor internaționale în sprijinul reformei;

8. Implementarea acestui proces în administrația publică.

Este firesc ca, în tranziția economică și politică spre o societate liberă și democratică, aceste schimbări de structuri administrative să fie supuse unor puncte de vedere contradictorii. Nu există un sistem ideal de administrație, bun de copiat pentru

toate țările. Problema este de altă natură: este necesar a căuta caracteristicile unui sistem de administrație publică locală care să se potrivească specificului social și cultural, tradițiilor administrative și politice specifice, dar îmbinându-le cu standardele internaționale de referință și autoritate.

Bibliografie:

1. Victor Popa, Igor Munteanu, *De la centralism spre descentralizare*, Ed. Cartier, 1998, Chișinău.
2. Claude Casagrande, *Schiță de recomandare despre situația democrației locale și regionale în Moldova*.
3. Corneliu- Liviu Popescu, *Autonomia locală și integrarea europeană*, Ed. ALL BECK, 1999, București.
4. Victor Mocanu, *Descentralizarea serviciilor publice, concepte și practici*, Ed.TISH, Chișinău, 2001.

Recenzent: conf. univ. dr. L. Cojocaru

Corector: Valentina Solovei
Redactor tehnic: Feofan Belicov
Operator: Tatiana Boico

Bun de tipar – 22.12.2006
Coli de tipar 16.0. Coli de autor 14.0.
Coli editoriale 14,3. Tirajul 150 ex. Comanda nr. .
Tipografia Departamentului Editorial-Poligrafic al ASEM
Tel: 22-27-68

APLICABILITATEA ABORDĂRILOR SISTEMICE PRIVIND ELABORAREA MECANISMULUI DE ECHILIBRARE A ECONOMIEI NAȚIONALE

*Dr. hab. în economie Gh.ILIADI,
Institutul de Economie, Finanțe și Statistică al AȘM
Prof. univ. dr. hab. Anatol CARAGANCIU, ASEM*

In the work paper is proposed a mechanism for the promotion of the state economic policies for supporting economic growth. The accent is given for the necessity of elaborating a special mechanism of equilibrating coordination of all levies, which contribute at the instance of realizing an economic policy.

Înainte de a începe examinarea abordărilor conceptuale de utilizare a metodei sistemice în tema desemnată și bazându-ne pe continuitatea logică a elaborării preconizate, este necesar de a face caracteristica succintă a esenței obiectului și obiectivului cercetărilor, generalizarea actualităților, noutății și aspectelor aplicative pentru economia națională.

Nivelul stabilității economice și al dezvoltării echilibrate a economiei este determinat de coraportul dintre măsurile de influențare directă a mijloacelor bugetar-bancare și autoreglementarea indirectă a pieței. Astfel, la etapele ciclurilor economice ce caracterizează inflația, criza și depresiunea, pârghiile de reglare a pieței slăbesc, accentuându-se într-o anumită măsură rolul de influențare a mijloacelor directe, iar în cazul ameliorării situației la stadiile de inovare și avânt, acesta crește.

Însă, în toate cazurile la nivelul macroeconomic de reglementare, pârghiile fiscal-bugetare și monetar-creditare constituie mijloace importante de influență asupra principalelor elemente ale procesului de stabilizare a producției, frânele dirijării macroeconomice și posibilitatea de a aplica selectiv metodele reciproc substituente de reglementare a economiei prin concordanța acțiunilor de asigurare a echilibrului economic.

Etapele ciclurilor economice ce parvin în urma scăderii și creșterii producției necesită realizarea unei politici de stabilizare. Elaborarea ei devine primordială mai cu seamă

în condițiile economiilor de tranziție caracterizate printr-un mecanism de piață insuficient de dezvoltat. Politica de stabilizare depinde, în mare măsură, de concepția teoretică adoptată de adepții diverselor opinii economice, care expun în mod diferit mecanismul funcționării economiei de piață.

Cele menționate mai sus determină necesitatea elaborării unui proiect de cercetări fundamentale, destinația principală a căruia este elaborarea bazelor metodologice ale reglementării stării de echilibru și propunerea unui complex de metode, tehnici și procedee pentru coordonarea activității, orientate spre menținerea economiei în parametrii acestei stări. Tratarea problemei stabilește bazele economico-organizatorice și juridice ale relațiilor ce apar în procesul reproductiv al economiei naționale în legătură cu reglementarea relațiilor reciproce dintre participanții la piețele de consum și financiară, stabilește sferile de competență, prioritățile și restricțiile în interacțiunea lor și este orientată spre asigurarea adoptării unor măsuri coordonate în scopul menținerii conjuncturii pieței în stare de echilibru.

În etapa inițială de stabilizare a economiei de piață, în majoritatea țărilor, după etapele în care se acordă prioritate influenței directe, urmează etapele de liberalizare mai amplă a antreprenariatului. Cu alte cuvinte, pe baza experienței europene și a celei mondiale se pot aplica selectiv metodele reciproc substituente de reglementare monetar-creditară și bugetar-fiscală a economiei. Cercetările fundamentale

preconizate în cadrul proiectului vor contribui la constituirea economiei de piață, fiind axate pe experiența țărilor vecine și pe suportul științific al acțiunilor SCERS, programului „Satul moldovenesc” și Planul de acțiuni RM-UE. Pe de altă parte, această condiție de investigație ne deschide posibilitatea de a participa, după finalizarea proiectului, la cooperare cu instituțiile altor țări și, în primul rând – a țărilor vecine, România, Ucraina etc.

Politica de stabilizare și dezvoltare durabilă a economiei reglementează influența metodelor avansate, conform *principiilor economiei de piață astfel, încât acestea să corespundă concomitent cerințelor impactului eficient asupra:*

- a) stabilizării nivelului prețurilor;
- b) ridicării gradului de angajare în câmpul muncii;
- c) menținerii echilibrului economic odată cu relansarea permanentă și echilibrată a economiei.

Proiectul trebuie să cuprindă bazele metodice ale monitorizării asigurării stabilității economico-financiare, reperele organizatorico-informaționale ale estimărilor analitice ale stării conjuncturii cererii și ofertei, precum și particularitățile tehnicilor și procedeele reglementării relațiilor bugetar-fiscale și creditar-monetare în condițiile de stimulare a economiei în stadiul de „răcire” sau încetinire a relansării în cazul „supraîncălzirii” acesteia.

Totodată, este important să observăm că acțiunile în discordanță ale structurilor puterii constituie un adevărat flagel pentru economia Republicii Moldova. De aceea, perfecționarea reglementării economice și financiar-creditate în condițiile actuale se impune, în primul rând, ca sistem de supraveghere din partea ministerelor și a departamentelor de resort pentru asigurarea funcționării stabile a structurilor din sectorul financiar al economiei. Numai după adoptarea unui complex respectiv de măsuri se poate atinge nivelul respectiv de securitate și stabilitate. Se are în vedere crearea unui sistem inovațional de măsuri stabilizatoare, chemat să asigure, pe baza unor noi metode și principii economice, creditar-financiare și juridico-administrative, executarea parametrilor de program ai dezvoltării

economiei de piață în scopul menținerii volumului de producție și a numărului de angajați la un nivel apropiat de nivelul potențial, atunci când rata inflației e stabil redusă. Aceasta, în mare măsură, reflectă noutatea științifică a rezultatelor preconizate. Funcționarea liberă a instrumentelor de reglare a mecanismului de piață trebuie să fie completată cu mijloace de influență bugetar-fiscală directă, ceea ce, în condițiile legiferării acestei îmbinări, va crea premise noi și favorabile pentru funcționarea sincronă și eficientă a sectorului real și a celui financiar al economiei.

Realizarea unor măsuri de stabilizare a economiei condiționează necesitatea elaborării pe baza metodei sistemice a unui complex de tehnici și procedee de influență pentru asigurarea echilibrului macroeconomic. În baza investigațiilor categoriei date a fost pusă procedura metodologică, care permite determinarea economiei echilibrate ca un sistem economic de piață cu autoreglare, ce asigură pe piața de consum (mărfuri, servicii cu plată) echilibrul dintre oferta de economii și cererea investițională, mijloace bănești și cererea globală la aceste mijloace. În cazul dat, monitoringul elaborat în calitate de sistem de informare și semnalare operativă privind metodele de analiză și evaluarea stării de echilibru a economiei are o mare importanță pentru etapa de tranziție la relațiile de piață în condițiile unor serioase disproporții interramurale, a insuficienței acute de resurse (în primul rând, financiare), a mobilității și instabilității indicatorilor social-economici.

Baza informațională a monitoringului poate să permită enumerarea unui șir întreg de noi indicatori sintetici și a unor importante caracteristici de solduri, reflectarea etapelor ulterioare ale fluxurilor financiar-creditate interne și externe, stabilirea valorilor-limită ale unor parametri și analiza unui număr mai mare de dependențe structurale.

Cu alte cuvinte, sistemul de informare și semnalare operativă privind metodele și tehnicile analizei și evaluării stării de echilibru a economiei are rolul unui instrument foarte important în obținerea unei informații complete și veridice, care poate fi utilizată la alegerea

destinațiilor și priorităților referitoare la echilibrarea economiei naționale. Aceasta poate servi directivelor speciale în cazul formării unui nou sistem de măsuri de stabilizare destinate, în baza unui complex de mijloace financiar-creditare și administrativ-juridice, poate asigura reglementarea operativă a politicii economice în scopul obținerii creșterii economice și soluționării problemelor sociale.

Noua etapă, în stadiu de formare a economiei de tranziție a R.Moldova, se caracterizează anume prin faptul că în această perioadă se creează premise pentru îmbinarea inovațională și rațională a politicii bugetar-fiscale și bancar-creditare active. Organele de conducere a țării au în față un obiectiv dublu – de a încadra sistemul financiar național în relațiile de piață, asigurând concomitent echilibrul macroeconomic în economie prin utilizarea pârghiilor financiare și monetar-creditare. Promovarea acestei politici unice trebuie să permită influența macroeconomică de corectare operativă a măsurilor efectuate.

Particularitatea investigației actuale constă în aceea că reglementarea ce ține de aplicarea metodelor științifice și a măsurilor practice, în scopul stabilizării și relansării economice, va fi efectuată în condițiile și modalitățile prevăzute de direcțiile principale legislativ stabilite ale politicilor sus-numite, în corespundere cu volumele, mărimile maxime și alte normative economice obligatorii, ce asigură stabilitatea și dezvoltarea durabilă a economiei naționale.

Supunerea politicii fiscal-bugetare și monetar-creditare scopurilor de reproducție, reglarea masei monetare în conformitate cu creșterea volumului de mărfuri, eliminarea inflației importate, restabilirea independenței sistemului monetar, bugetar și financiar al Moldovei constituie sarcinile primordiale ale unei stabilizări financiare reale ce poate fi atinsă doar prin realizarea lor. În caz contrar, țara va deveni insolubilă, fapt ce va genera riscul unei crize masive de îndatorare, lichidarea căreia va pune în pericol securitatea națională.

Se are în vedere că reglementarea ce ține de realizarea măsurilor destinate stabilizării și relansării economice se efectuează în direcțiile

principale legislativ stabilite. Pentru analiza operativă se prevede elaborarea bazelor teoretice și a principiilor metodice în scopul determinării criteriilor normativelor economice și listei parametrilor macroindicatorilor (valorilor-limită), care sunt prevăzuți pentru estimarea stării de echilibru a macroeconomiei. Ca rezultat definitiv al investigațiilor, se planifică prezentarea proiectului Concepției și proiectului Legii „Cu privire la asigurarea stabilității și dezvoltării durabile a economiei”.

Elaborarea acestor proiecte este destul de concludentă în această ordine de idei. Menirea de bază a acestei Legi trebuie să fie înaintarea unui set de măsuri de coordonare a activității îndreptate spre menținerea economiei în parametrii stării de echilibru. Articolele Legii respective vor dezvălui conținutul bazei legislative și economice de asigurare a stabilității financiar-economice, de asigurare organizațional-informațională a evaluării analitice a conjuncturii, precum și particularitățile reglementării din partea organelor de conducere a relațiilor fiscal-bugetare și monetar-creditare în condițiile stimulării economiei „în proces de slăbire” sau încetinire a ritmului său de „încălzire”.

Concepția echilibrării economiei la macronivel, reflectând forma de manifestare a rapoartelor de producție, se bazează pe metodologia creării și funcționării unui mecanism deosebit – *monitoringul procesului*. Totalitatea instrumentelor și a pârghiilor lui interconexe drept sistem integrat contribuie orientat la realizarea stării de echilibru a economiei naționale, ceea ce asigură creșterea economică durabilă și stabilă. Modelul mecanismului examinat include complexul de măsuri organizatorico-economice și administrativ-juridice ale dezvoltării echilibrate a economiei naționale în condițiile independenței și liberalizării acesteia și autoreglării dinamice a pieței prin intermediul conjuncturii cererii și ofertei. Verigile componente ale mecanismului sunt instrumentele fiscal-bugetare și monetar-creditare, precum și pârghiile influenței normativ-directive, care permit de a reacționa la evenimentele economice ce reflectă specificul etapei economiei în tranziție sau

fluctuațiile temporare ale conjuncturii economice pe măsura apariției lor.

Cu alte cuvinte, monitorizarea deciziilor strategice și comportamentul economic al participanților la relațiile de piață permit de a urmări dinamica, de a estima operativ și de a rectifica la timp interdependențele lor în procesul stabilirii echilibrului macroeconomic, ceea ce în esență și reprezintă baza metodologică a concepției cu privire la elaborarea mecanismelor de echilibrare a economiei naționale.

Reglementarea activă a economiei în perioada reformelor ei cardinale este incontestabilă, deoarece indiscutabilă este și alegerea evidentă a reorganizării ei de piață. Însă ea poate avea succes doar posedând un caracter sistemic și corespunzând obiectului administrat. De aceea, în primul rând, nu trebuie să se acorde prioritate (fie chiar și temporară) unuia dintre elementele structurii administrării de stat, implicate în soluționarea uneia dintre multitudinea de probleme interdepartamentale privitoare la echilibrarea economiei. În al doilea rând, este necesar de a ține cont de faptul că economia țării reprezintă un „câmp” de confruntare a diferitor forțe departamentale, care reflectă, deseori, interese absolut opuse. Bineînțeles că din asemenea divergențe rezidă și opinii diferite cu privire la acțiunile preferabile ale autorităților în vederea realizării echilibrului în economia națională, iar de aici – și lupta în jurul acestor acțiuni. În asemenea condiții, soluționările privind echilibrarea economiei la nivel statal se confruntă cu durabilitatea realizării lor practice. Justețea unor astfel de raționamente este pe deplin demonstrată și de experiența autohtonă de efectuare a reformelor, în special, ținând cont de măsurile întreprinse, verificate principal într-un alt mediu și, deseori, în condițiile altor țări, cu un grad mai înalt de dezvoltare a relațiilor de piață. Interesele diferitelor structuri autoritare, nefiind identice, de obicei, într-un anumit sens nici nu se contrazic una pe alta: fiecare departament privește și apreciază realitatea de pe poziția sa (de la nivelul său), într-un aspect deosebit.

De aici și cel mai important interes național: *cum ar putea fi posibilă*

suprapunerea unor astfel de opinii unilaterale strict departamentale într-o singură, multiaspectuală, acceptabilă pentru toți, atotcuprinzătoare decizie? Răspunsul la această întrebare, în opinia noastră, în general, constă în elaborarea unui mecanism unic de reglementare a echilibrului economiei, care ar exclude posibilitatea aprecierii de pe o poziție separată realitatea în ansamblu. Aceasta pentru fiecare dintre purtătorii de interese necesită o afirmație unică a scopurilor care, concentrând percepția realității, altor subiecți și a lor înșiși, ar schimba opiniile create de diferite forțe departamentale astfel, ca aspirațiile lor să se dovedească a fi comune. Și deoarece aici este vorba, inevitabil, de condiții concrete renovate în timp, este evident că scopul care se are în vedere, de asemenea, este necesar să fie mobil. Anume atitudinea față de acest scop poate și trebuie să devină creatoare de sistem în reglementarea echilibrului economiei naționale, cel puțin până atunci până când în acest sistem nu se vor finaliza reformele de piață. Fără o înțelegere (armonie) referitoare la asemenea coordonare și distribuire a poverii suprapuse, un progres serios nu poate fi realizat. Cea mai importantă dovadă a celei mai înalte eficiențe se întrevide în implicarea în administrarea acestui progres a fiecărei forțe departamentale sub echilibrul interesului și al responsabilității ei proprii cu interesul țării în ansamblu.

Aceste principii, ce par a fi axiomatice, au fost luate drept bază conceptuală la elaborarea propunerilor cu privire la mecanismul de echilibrare a economiei naționale – drept premisă a creșterii ei durabile în decursul perioadei de tranziție.

Activitatea, vizavi de tema desemnată (indicată), posedă caracter de cercetare. În pofida necesității evidente de studiere sistemică a problemelor mari și complicate, precum este, fără îndoială, mecanismul de echilibrare a economiei naționale, metodologia și metodică acestei cercetări, în esență, nu sunt elaborate. În elaborarea propusă se face una dintre primele încercări de aplicare consecutivă a principiilor abordării sistemice față de studierea instrumentarului informațional-analitic complicat de influență complexă a pârgھیilor

financiar-monetare și a măsurilor de reglementare administrativă directă a economiei reale și sunt elaborate recomandări privitoare la modelul mecanismului de susținere a creșterii ei durabile și stabile.

Sarcina etapei inițiale de cercetare constă în faptul de a expune concepția teoretică a economiei echilibrate, precum și schema generală de studiere a acesteia drept problemă social-economică sistemică; de a verifica aplicabilitatea practică și eficacitatea utilizării schemei respective pentru analiza profundă a subsistemelor alese și a raporturilor economiei echilibrate. Mai târziu se presupune de a constata problemele nesoluționate, procedeele și metodele de cercetare a mecanismului de echilibrare, care necesită o studiere suplimentară la etapa a doua a cercetării.

Asupra caracterului sarcinilor propuse pentru cercetare nu poate să nu influențeze noutatea lor, lipsa bazelor teoretice și a experienței procedeele și metodelor prelucrate de soluționare a lor. În mare parte, acest fapt poate fi explicat prin lipsa în economia mondială a analogiilor economiilor în tranziție, apărute în baza modificării modului socialist de producție prin cel capitalist, cu toate atributele economiilor de piață libere. În primul rând, neelaborarea problemei în etapa inițială de studiere nu permite de a reflecta completamente toate elementele opiniei sistemice privitoare la obiectul și obiectivul de cercetare. Acest fapt este explicat prin neelaborarea schemelor-matrice de deplasare a fluxurilor financiare și de mărfuri a diferitor subsisteme, descrierile raporturilor financiar-materiale și a corelațiilor de timp și spațiu dintre subsisteme, precum și proporțiile de distribuire dintre ele a întregii totalități de resurse și gradul de deficit sau prodeficit al lor la diferite niveluri ale sistemului.

În al doilea rând, în etapa actuală de propunere a sarcinilor cercetării nu este posibil de a realiza în aceeași măsură schema generală de analiză a subsistemelor raporturilor și dependențelor din interiorul sistemului – mecanism complex de echilibrare a economiei naționale. Aici este reflectat, pe de o parte, gradul neadecvat de studiere a problemelor de influență a fiecăruia dintre subsisteme, iar pe

de altă parte – necoordonarea pârghiilor și a instrumentelor acestor mecanisme de echilibrare: financiare (impozitar-bugetare), bancare (monetar-creditate) și mijloacele administrative de influență (investiționale, de amortizare, tarifare, vamale, pârghii și instrumente inovaționale). Evidența specificului diferitor obiecte de cercetare, precum și a prevederilor înaintate față de abordarea sistemică a descrierii lor, legătura dintre general și specific se dovedește a fi o chestiune foarte complicată și, după toate probabilitățile, poate fi efectuată doar în etapa următoare a lucrării.

Presupunem că, în special, pentru etapa inițială de studiere sunt caracteristice o oarecare dominare a analizei asupra sintezei: subsistemele mecanismului de echilibrare, deocamdată, pot fi descrise mai ales din cauza structurii lor, și nu din cea a funcționării și a raporturilor cu alte subsisteme, fapt care va constitui și obiectivul cercetării în etapa următoare.

Sistematizarea cercetării efectuate se exprimă nu doar prin elaborarea concepției teoretice primare, ci și prin unificarea și sistematizarea bazei informative. În primul rând, este propusă sarcina de a determina dacă structura studiată a economiei echilibrate și mecanismul de echilibrare a ei pot servi drept obiect și obiectiv al cercetării cu aplicarea metodei sistemice. În acest context, este acceptat, în calitate de principiu conceptual primar, faptul că, în totalitatea generală a abordărilor, există două grupuri generalizatoare tipice. În unele cazuri, obiectivul cercetării reprezintă sistemul, intenționat determinat și integritatea lui ca atare nu necesită o argumentare. Sarcina studierii constă în căutarea mecanismelor specifice și a legăturilor de integritate, în determinarea metodelor de influență a elementelor interne și externe ale sistemului.

În alte cazuri, pentru cercetare de la bun început se alege obiectul în multitudinea manifestărilor sale, iar sistemul urmează a fi constatat, „creat” din materialul empiric existent. Crearea modelului sistemului în asemenea cazuri reprezintă scopul teoretic principal de studiere a obiectului și se

realizează acest scop în baza postulerii și a cercetării ulterioare a totalității determinate de raporturi. Anume cu o asemenea situație noi ne confruntăm la încercarea studierii sistemice a modelului economiei echilibrate (EE) din etapa de tranziție a perfecționării acesteia pe calea realizării celui mai înalt grad de maturitate a relațiilor de piață.

Un sistem mai larg, în cadrul căruia funcționează și se dezvoltă EE, este acea societate în care aceasta a apărut, s-a creat și continuă să se perfecționeze. Integritatea sistemului față de mediul extern, de obicei, se verifică prin existența unor asemenea funcții față de întreg, care nu se limitează la funcțiile elementelor sale.

Funcția economică principală a economiei echilibrate referitoare la societatea în ansamblu este producerea materială și prestarea serviciilor. La prima vedere aceasta este executată nu de întreaga totalitate a elementelor obiectului cercetării, ci doar de unul dintre elementele ei – sfera de producție. Însă această opinie este eronată analogic celei care confirmă că funcția transportării încărcăturii poate fi atribuită unui anumit mijloc de transport, fără a lua în considerare organizarea și managementul procesului, influența infrastructurii (drumurile, ambalarea încărcăturii etc.). Desigur, PIB se creează în sfera de producție, adică nemijlocit de către agenții economici în anumite ramuri de producție și sfere ale serviciilor. Însă această sferă nu poate exista, dacă alături nu ar funcționa sferele administrării departamentale, ale aparatului de stat de administrare a proceselor economice la nivelurile micro- și macro- ale economiei și, în sfârșit, sfera de reproducere a populației, învățământul, ocrotirea sănătății, consumul spiritual etc.

Sarcina cercetării constă în determinarea și argumentarea factorului creator de sistem al economiei echilibrate, concretizarea elementelor structurii „orizontale”, funcționarea subsistemelor funcționale care asigură existența întregului sistem.

Simultan, în a doua etapă a cercetării urmează stabilirea elementelor structurii „verticale” și argumentarea anumitor niveluri ale ierarhiei. O importanță deosebită capătă

sarcina modelării, așa-numitul mecanism (monitoring) de administrare care asigură „oscilațiile” reciproce ale părților și funcționarea normală a întregului. Ca rezultat al acțiunii acestui mecanism, sistemul economic echilibrat va fi impus, de exemplu, într-un anumit mod să reacționeze la modificările parametrilor de balanță comercială. În astfel de cazuri, când dezvoltarea spontană sau relativ independentă a elementelor economiei echilibrate poate conduce la apariția devierilor și decalajelor mari, urmează a presupune, este necesar a fi puse în acțiune mecanismele care ar readuce sistemul în stare de echilibru. O influență administrativă suportă și elementele structurii „verticale” ale economiei echilibrate. Aceasta se va manifesta, de exemplu, în politica investițională, inovațională, de amortizare, vamală etc., efectuată „de sus”.

Din cele menționate, este evident că EE corespunde, practic, tuturor criteriilor atribuite obiectelor sistemice. Această concluzie generalizată ne permite a presupune că *studierea sistemică a EE urmează a fi efectuată, soluționând consecutiv următorul complex de sarcini:*

1. Studiarea EE drept element al societății cu evidențierea mecanismelor de influență a lui și a funcțiilor executate de către el;
2. Studiarea structurii interne a EE, divizarea ei în subsisteme, constatarea dependențelor lor reciproce, a condițiilor și caracterului de interacțiune;
3. Studiarea structurii și a mecanismului de funcționare a subsistemului, divizarea ultimelor în blocuri, studiarea raportului dintre blocurile fiecărui subsistem;
4. Suprapunerea blocurilor și a subsistemelor funcționale la nivelul modelului în ansamblu;
5. Crearea modelului EE drept sistem de administrare.

Realizarea măsurilor elaborate va permite orientarea politicii monetar-creditare și fiscal-bugetare în direcția stimulării creditului și emisiunii monetare (expansiune creditară) sau

a reținerii și limitării lor (restricția monetară). În acest context, în condițiile reducerii activității de afaceri în sectorul real al economiei, descreșterii procesului de reproducție și intensificării șomajului, sectorul financiar tinde să învioreze sfera de afaceri prin extinderea creditului, micșorarea ratei dobânzii și a presiunii fiscale. Și invers, în condițiile redresării economice, însoțită deseori de „febra bursieră”, activități cu caracter speculativ, majorarea prețurilor, amplificarea disproporțiilor în economie, organele de conducere vor încerca să evite „supraîncălzirea” sferei de afaceri prin limitarea creditului, mărirea ratei dobânzii și a nivelului impozitelor, reținerea emisiunii diferitelor modalități de plată etc.

Implementarea metodelor sus-menționate de formare și funcționare a totalității instrumentelor de reglementare a economiei în noile condiții se va solda neapărat cu

stabilizarea sectoarelor financiare și reale, deoarece acestea țin cont de legăturile obiective dintre categoriile valorice și realitate. În același timp, e valabilă presupunerea conform căreia tendința spre un sistem economic cu dezvoltare dinamică nu poate asigura rezultatul scontat, dacă ea parcurge calea de evoluție firească. Se face simțită nevoia de eforturi conștiente de transformare, bazate pe prelucrarea științifică ulterioară a problemei în cauză și pe activitatea bine determinată a organelor deciziionale în domeniul reformelor de piață în economia națională.

Importanța practică a investigațiilor constă în faptul că rezultatele respective pot fi utilizate de către organele administrării pentru perfecționarea politicii de echilibrare a economiei și de obținere a indicatorilor macroeconomici de creștere durabilă a acesteia.

INFRASTRUCTURA TRANSPORTURILOR: PROBLEMELE EXISTENTE ȘI PRIORITĂȚI

*Prof. univ. dr. hab. Elena TURCOV, ASEM
Comp. Rodica BIVOL, ASEM*

Le transport est une activite economique par laquelle a lieu le processus de la production de differentes branches de l' economie dans le domain de la circulation. Dans les relations economiques grace aux moyens de communication on utilise le transport combine.

Infrastructura transporturilor se dezvoltă în funcție de dezvoltarea fiecărui tip de transport în parte.

Infrastructura rutieră. Drumurile pe care se transportă peste 70% din volumul de mărfuri reprezintă un element esențial al potențialului economiei naționale a țării. Pe ele se transportă cea mai mare parte a materiei prime, a materialelor, mărfurilor, produselor agricole, forței de muncă atât locale, cât și la nivel național și internațional.

Comparativ cu țările Uniunii Europene, dezvoltate din punctul de vedere al infrastructurii transportului rutier, Moldova a continuat să se mențină pe o treaptă inferioară în ce privește densitatea rețelei de drumuri

publice, calitatea acestora, asigurarea fondurilor necesare pentru întreținerea și reparația drumurilor. Astfel, statistica menționează că an de an asigurarea fondurilor a fost sub limita celor necesare pentru activitatea de drumuri.

Lungimea totală de 3690 km *drumuri naționale*, deși reprezintă 35,1% din lungimea drumurilor publice, constituie rețeaua majoră a țării, pe ea desfășurându-se cca 68% din totalul traficului rutier. În ce privește starea tehnică a acestei rețele, se poate menționa că 78,2% are o durată de exploatare depășită, prezentând o stare necorespunzătoare, din care peste 900 km în stare rea.

Drumurile locale în lungime de 6813 km

prezintă o structură foarte eterogenă. Astfel, 46,0% (3134 km) sunt drumuri pietruite, 8,6% (588 km) din pământ, iar din drumurile cu îmbrăcăminte modernă ce reprezintă 37,6% (2560 km) peste 88% (2065 km) au o durată de exploatare depășită, din care peste 2000 km fiind în stare rea.

Podurile existente pe drumurile publice sunt în număr de circa 1100 cu o lungime totală de 23 km, dintre care pe drumurile locale 657, cu o lungime totală de 11 km, printre care și 13 poduri din lemn. Starea tehnică a unei bune părți din poduri este critică și necesită intervenție de renovare și modernizare.

Pentru creșterea siguranței circulației rutiere pe drumurile publice s-au instalat 3209 indicatoare rutiere. Pe rutele principale s-a executat marcajul orizontal al părții carosabile pe o lungime totală de 1090 km.

Infrastructura feroviară. Căile ferate ale Republicii Moldova dispun de 1139,3 km de rețele principale, inclusiv 13,9 km de rețele cu lățimea de 1435 mm, circa 2318 km rețele ale stațiilor feroviare ocupând 10,8 mii ha. Asigurarea R.Moldova cu rețeaua de căi ferate de folosință generală constituie 2,7 km la 10 mii locuitori, densitatea medie a ei fiind de circa 33 km la 1000 km².

Rețelele feroviare calitative ale țării sunt: de unic sens, duble și rețele de acces – de construcție în diferite perioade de timp. Majoritatea rețelelor ferate sunt situate și construite (grație reliefului) pe teritorii cu un relief de un grad de pericol sporit, avându-se în vedere și starea tehnică a lor. Astfel, în Moldova nu avem rețele ferate electrificate. O singură și, deocamdată, ultima încercare în acest sens a fost întreprinsă în perioada sovietică pe sectorul Cuciurgan – Tighina, astăzi teritoriu problematic, încercare care a făcut parte din planul de electrificare a rețelelor pe ruta Cuciurgan – Ungheni și a fost realizată doar la 10% din volumul de lucru, iar în perioada actuală nu reprezintă altceva decât pierderi în evidențele contabile.

Ca interconectare și importanță rețelele de căi ferate reprezintă o porțiune a coridoarelor europene, datorită cărui fapt s-au format două direcții de transport performante. Astfel, porțiunea Cuciurgan – Reni și Cuciurgan –

Ungheni sunt, practic, cele mai practicabile și încărcate rețele.

Infrastructura de navigație. Asigurarea Republicii Moldova cu rețeaua de căi navale rămâne insuficientă și constituie – 556 km, dintre care cu adâncimi garantate – 85 km din 1200 km posibile.

Pentru întreținerea sectorului tehnic Ungheni, în 2003 au fost efectuate lucrări de adâncire și îndreptate a albiei râului Prut doar pe sectorul 385-405 km, precum și de scoatere a rămășițelor de copaci împotmoliți.

Cheltuielile la întreținerea căilor navale sunt cu 1,5 mai mari decât pentru drumurile auto și de 2 ori mai mici decât pentru căile feroviare.

Aeroporturile. Moldova dispune de patru aeroporturi, dintre care trei sunt civile: Chișinău, Bălți și Cahul, iar unul – Mărculești – este mixt (militar și civil). Toate patru dispun de statut de aeroport internațional. Dar numai aeroportul Chișinău corespunde unei aerogări de clasă internațională, are zboruri regulate planificate către și dinspre anumite destinații internaționale. Aeroportul este deschis 24 de ore, dispune de control vamal, verificări ale securității aeriene și echipament de supraviețuire aeriană.

Aeroportul actual Chișinău, situat la aproximativ 15 km de la centrul orașului, a fost construit în 1960. Terminalul aeroportului a fost renovat recent prin intermediul unui împrumut al BERD. Astăzi, are o capacitate de deservire a 425 de pasageri pe oră. Pista de decolare și aterizare a aeroportului poate primi avioane până la mărimea lui Airbus 310. Aeroportul este administrat de o Întreprindere autonomă de Stat, cu o echipă care funcționează eficient. El contribuie anual cu aproximativ 700.000 dolari SUA în bugetul Guvernului prin impozitele pentru vânzarea biletelor și taxele de aterizare. În prezent, principalul obiectiv în ceea ce privește dezvoltarea aeroporturilor autohtone îl constituie dezvoltarea și modernizarea aeroporturilor din Cahul și Bălți.

Republica Moldova este parte la *acordurile și proiectele europene elaborate sub auspiciile Comisiei Economice pentru Europa a Organizației Națiunilor Unite (CEE ONU):*

- Acordul european privind principalele linii internaționale de cale ferată (AGC), 1985;
- Acordul european privind marile linii de transport, combinat internațional, național și instalații conexe (AGTC), 1991;
- Acordul european privind principalele căi navigabile interioare de importanță internațională (AGN), 1996.

Probleme existente

1. Majoritatea întreprinderilor de transport mărfuri dispun de 1-10 autovehicule. Aceeași situație se atestă și în transportul de călători. Majoritatea acestor vehicule o reprezintă camioanele și autobuzele produse în perioada 1985-1991, care, practic, sunt uzate la nivel de 85-90%. Totuși, numărul vehiculelor performante este insuficient pentru a asigura fluxul necesar de mărfuri spre Uniunea Europeană, ceea ce reduce eficiența operatorilor naționali. Pentru renovarea parcului este necesar de adoptat soluții ce ar permite susținerea importului de autovehicule moderne.

2. Pentru transporturile rutiere internaționale se mai utilizează autorizațiile bilaterale de transport. Numărul acestora privind relațiile cu țările importante în ceea ce privește schimburile comerciale este insuficient, ceea ce duce la costuri enorme pentru operatorii moldoveni.

3. Accesul șoferilor moldoveni pe piața comunitară este în continuare condiționat de obținerea vizei.

4. Actele normative folosite în activitatea transportului feroviar constituie un „sediment” istoric fragmentar, moștenit după segregarea sistemului căilor ferate ale imperiului sovietic ca un element necesar activității căilor ferate, bazate pe principiile economiei planificate (inclusiv planificării de pierderi), susținute de stat.

5. Caracteristicilor de interoperabilitate, eficiență, securitate, importante pentru legislația comunitară, cadrul legislativ actual le oferă rolul secundar. Nu sunt definite de legislație principiile de bază ale legislației transporturilor feroviare. Cadrul juridic existent

nu cuprinde ansamblul de relații actuale, astfel suntem în prezența situației în care relațiile din domeniul transporturilor feroviare, depășind prevederile cadrului juridic, sunt reglementate contractual, existând temei pentru vehiculații. Dezvoltarea relațiilor feroviare a depășit, de facto, prevederile cadrului juridic.

6. Prețul pentru serviciile de transport feroviar oferit de IS CFM în Republica Moldova sunt mai mari decât prețul de cost al aceluiași serviciu de transport pentru aceeași distanță, oferit de întreprinderi de căi ferate din alte state (de exemplu: Ucraina, România). Prețul dat este dependent și influențat în mod direct de cheltuielile mari de resurse energetice, grație gradului de uzură avansată a sistemului de transport (locomotive etc.), cheltuielile excesive de întreținere a căilor ferate și a parcului de vagoane uzate calitativ și cantitativ, de formare a garniturilor de tren cu un număr sporit de vagoane, datorită politicii de reducere maximă a cheltuielilor, de necesitatea întreținerii unui volum mare al obiectelor de imobil și de menire socio-culturală.

7. Nu există o altă autoritate publică care ar avea implicații în sectorul transportului feroviar cu atribuții privind siguranța transportului feroviar, de licențiere și certificare a operatorilor, produselor și echipamentelor feroviare.

8. Uzura fondurilor fixe (locomotive, vagoane etc.) depășește 60%.

9. Căile de navigare interioară de importanță internațională nu sunt amenajate corespunzător din lipsă de fonduri.

10. Pierderea personalului de o înaltă calificare care pleacă în căutarea veniturilor de întreținere în țările vecine.

11. Pe drumurile publice, din cauza stării tehnice necorespunzătoare cerințelor traficului, viteza medie de circulație constituie doar 34 km/oră, ceea ce provoacă majorarea prețurilor de transportare cu 25-30%, reducerea productivității camioanelor cu 25-30% și a autobuzelor cu 35-40%;

12. Actualmente, 26 sectoare pe drumurile naționale și 79 sectoare pe drumurile locale, cu o lungime totală de 13,5 km, sunt afectate de alunecări de teren. Pe rețeaua drumurilor publice sunt în stare de avariere 14

poduri ce prezintă pericol pentru circulația rutieră.

13. Rețelele feroviare prezintă o uzură avansată, iar unele sectoare periculoase traficului sunt parcurse cu o viteză scăzută. Resursele căilor ferate sunt, practic, epuizate atât din punct de vedere material, cât și moral.

14. Randamentul rețelelor feroviare este scăzut, din cauza prețurilor de cost mari pentru transportare. Randamentul folosirii vagoanelor și containerelor este la fel de redus, din cauza politicii iraționale de folosire a lor.

15. Nu au fost semnate o serie de acorduri internaționale în domeniul infrastructurii.

Priorități pe termen scurt

Obiectivele prioritare pe termen scurt în domeniul transporturilor sunt:

- A. Elaborarea unei politici de stat în domeniul transporturilor în corespundere cu politica comună în transporturi a Uniunii Europene.
- B. Reabilitarea, modernizarea, dezvoltarea infrastructurilor, echipamentelor și mijloacelor de transport.
- C. Reabilitarea serviciilor de transport, îmbunătățirea calității acestora, alinierea la condițiile europene de transport în vederea integrării în sistemul de transport european.
- D. Aderarea la acordurile și proiectele europene elaborate sub auspiciile Comisiei Economice pentru Europa a Organizației Națiunilor Unite:
 - Acordul european privind principalele artere rutiere internaționale (AGR), 1975;
 - Autostrada Trans-Europeană (TEM); Calea Ferată Trans-

Europeană (TER); Protocolul la AGTC privind folosirea căilor navigabile interioare în transportul combinat, 1997;

- Acordul privind adoptarea de condiții uniforme pentru inspecțiile tehnice periodice ale vehiculelor cu roți și recunoașterea reciprocă a acestor inspecții (ITP), 1997;

E. Dezvoltarea instituțională.

Priorități pe termen mediu

Obiectivele prioritare pe termen mediu în domeniul transporturilor sunt:

- A. Reabilitarea, modernizarea, dezvoltarea infrastructurilor, echipamentelor și mijloacelor de transport.
- B. Reabilitarea serviciilor de transport, îmbunătățirea calității acestora, alinierea la condițiile europene de transport în vederea integrării în sistemul de transport european.
- C. Dezvoltarea instituțională.

În concluzie: importanța transporturilor constă nu numai în funcția pe care o au în dezvoltarea complexului socio-economic național, ci și în rolul important exercitat asupra amplificării relațiilor dintre state. Astfel, transporturile internaționale reprezintă mijlocul material ce stă la baza relațiilor economice cu celelalte țări ale lumii. Acestea continuă procesul de producție în sfera circuitului economic mondial și reprezintă un sistem tehnico-economic complex, prin intermediul căruia o parte din produsul social este realizat pe piețele externe în schimbul unor mărfuri necesare economiei naționale, contribuind astfel la modificări de structură, calitate și cantitate în produsul intern brut, produsul național brut și produsul național net.

Bibliografie:

1. AlcazT., Russu V., *Managementul complexului de transport*. UTM, Chișinău, 2006.
2. *Materialele Conferinței Internaționale, Impactul transporturilor asupra dezvoltării REI*, Chișinău, 2006.

NECESITATEA CORECTĂRII POLITICII INVESTIȚIONALE

Comp. Vladimir POLEARUȘ, ASEM

This article is about the problem of assuring the energetic security in the context of shortening the natural resources of hydrocarbons by going step by step to the bio-resources, practically this ones being endless and not causing pollution.

Începutul secolului XXI este marcat de schimbări majore, atât în plan politic, cât și economic. Totuși, schimbarea relației între om și natură este una dintre cele mai importante, fiind purtătoarea de consecințe cu impact direct negativ, deseori chiar tragic. Literatura de specialitate acordă suficientă atenție acestor fenomene.

Conform ultimelor estimări, în condițiile menținerii nivelului actual de consum, rezervele mondiale de hidrocarburi se vor epuiza în aproximativ 40 de ani. Este o perioadă suficient de scurtă pentru a îngrijora factorii decizionali din companiile petroliere multinaționale. Problema se pune în mod dramatic: „Ce facem mai departe?” Întrebarea este una retorică; este cert că viitorul aparține combustibililor biologici obținuți din surse regenerabile: bio-diesel și etanol, înlocuitorii motorinei și, respectiv, benzinei.

Necesitatea trecerii la biocarburanți este un imperativ al timpului, iar consecințele benefice ale acestui pas sunt multiple. Țările dezvoltate au adoptat deja o serie de măsuri de ordin legislativ, menite să stimuleze și să impulsioneze dezvoltarea tehnologiilor de bio-combustibili. Astfel, în **UE** legea prevede obligativitatea ca motorina să conțină minimum 2,5%, iar în SUA – 4,5% de componentă bio, preconizând ca acest procentaj să crească de la an la an.

În **Brazilia**, de exemplu, parcul de automobile care au motoare cu aprindere prin scânteie, în mare parte, sunt adaptate pentru a consuma etanol. Aceasta se datorează faptului că Brazilia este un mare producător al trestiei de zahăr, iar produsul secundar fabricării zahărului – melasa – este o sursă de etanol – substituentul benzinei.

Și în **România**, cota de componentei bio în combustibil, conform Codului Fiscal, art.251, pct.C, este complet scutită de accize. În aceste condiții, chiar dacă sondele încă mai funcționează, aducând la suprafață ceea ce a mai rămas din rezerva mondială de țiței, companiile petroliere internaționale își îndreaptă atenția asupra bio-perspectiviei energetice.

În lume, dar și în România, deja funcționează unități de producție de bio-diesel, numărul lor crescând într-un ritm accelerat. Tehnologia este destul de accesibilă: ea constă în procesarea uleiului vegetal obținut din plante oleaginoase (rapiță, floarea-soarelui ș.a.) prin separarea particulelor solide și a glicerinei. Acest proces relativ simplu și ieftin oferă posibilitatea de a fi implementat atât la nivel de companie internațională, cât și la nivel de întreprinderi mici și mijlocii (IMM).

Astfel, dacă în cazul produselor petroliere „veriga slabă” este rafinăria care, datorită faptului că reprezintă o investiție considerabilă, nu acoperă în totalitate necesitatea de rafinare în raport cu țițeiul extras la nivel mondial, atunci în lanțul materie primă – consumator în cazul biocombustibililor faza de prelucrare va fi cea mai simplă și cea mai solidă. În acest caz, în mod firesc se va pune problema materiei prime. În această ordine de idei, companiile petroliere internaționale deja iau în considerație strategia de asigurare cu materie primă prin investiții în agricultura intensivă, axată strict pe plante generatoare de biocombustibil.

Pe lângă avantajele ce le reprezintă biocombustibilii în ce privește aspectul ecologic al problemei extrem de important, căruia i s-a dedicat și se dedică în

continuare o sumedenie de lucrări științifice și publicații, aș dori să punctez și alte avantaje de ordin economico-social, mai puțin mediatizate, dar care deschid perspective nesperate pentru economia mondială, fiind un remediu pentru multe probleme globale, cum ar fi sărăcia și stabilitatea globală.

Este cunoscut faptul că, în țările dezvoltate, una dintre cele mai dureroase probleme este supraproducția agricolă. Chiar dacă în procesul direct legat de producția agricolă este ocupată o mică parte a populației acestor țări, aproximativ 3-5% (de regulă, acest procentaj este în relație invers proporțională cu nivelul de dezvoltare a țării), guvernele sunt nevoite să adopte măsuri speciale pentru soluționarea problemei supraproducției agricole.

Odată cu intrarea noilor membri în UE, inclusiv a României și Bulgariei – țări cu potențial agricol considerabil, problema se va acutiza în mod inevitabil.

Parlamentul european are în vedere menținerea politicii dure de reglementare a cotelor maxim admise de producție pe grupe de culturi agricole impuse țărilor membre. Odată cu aderarea la UE, România și Bulgaria vor avea de suportat consecințele acestor restricții comunitare cu impact social în zona sectorului agricol, a cărui pondere în economiile acestor două țări este tradițional importantă. Sunt în deplină derulare diverse programe cu finanțare europeană menite să diminueze ponderea populației ocupate în agricultură prin programe de reconversiune profesională și crearea așa-numitelor „incubatoare de afaceri” în zonele rurale. Trebuie să remarcăm faptul că aceste tendințe nu sunt întotdeauna primite cu entuziasm de către populația rurală, care, tradițional, din moși-strămoși, practică agricultura, aceasta constituind modul lor de viață. Lucrurile se complică și mai mult, dacă ne gândim la perspectiva unei aderări la Uniunea Europeană, fie și într-un viitor nu prea apropiat, a Republicii Moldova și a Ucrainei.

Producția de plante cu destinație

energetică ar fi una dintre soluțiile rezolvării multor probleme prin restabilirea echilibrului productiv agricol. Necesitățile mereu în creștere de resurse energetice pe plan mondial, în special, a economiei în expansiune a Chinei, vor absorbi și ocupa o mare parte a forței de muncă într-un **sector nou al economiei, cel agroenergetic**. Importanța lui în cel mai apropiat viitor va fi primordială, având în vedere și faptul că, pe lângă combustibilii lichizi, destinați în special alimentării motoarelor cu ardere internă, același sector poate genera surse de bio-gaz, iar porumbul, spre exemplu, este un combustibil solid regenerabil de înaltă calitate, care este deja utilizat pentru ardere în sobe special adaptate. Este demn de remarcat faptul că, în cazul produselor bio, emisiile în atmosferă rezultate din ardere sunt considerabil mai puțin nocive decât la combustibilii fosili.

Încă o problemă pe care o rezolvă **agroenergetica** este controversata problemă a plantelor modificate genetic. În cazul plantelor cu destinație energetică, avantajele tehnologiilor genetice, adică înalta productivitate cu cheltuieli minime este binevenită, iar dezavantajul principal și unic – posibila influență negativă asupra organismului uman – nu mai are relevanță.

Indubitabil, odată cu trecerea la era biocombustibililor vor apărea schimbări benefice și în plan politic la nivel global. În primul rând, majoritatea țărilor slab dezvoltate ale căror economii sunt bazate preponderent pe agricultură vor obține o șansă de redresare. Multe dintre conflictele militare regionale care au la origine tendința de a controla câmpurile petroliere se vor diminua, tinzând spre dispariție. Totodată, țările care dețin zăcăminte mari de țiței vor pierde parțial din influența care rezultă din posibilitatea de a exercita presiuni politice asupra țărilor consumatoare prin politica de prețuri la petrol.

Există șanse mari ca lumea să devină mai omogenă, adică în consecință – mai stabilă.

Comaniile petroliere internaționale care dețin rezerve financiare considerabile

vor avea un rol important în evoluția procesului de trecere de la sursele fosile epuizabile și pe cale de dispariție la cele regenerabile, adică, practic, nepuizabile.

În această ordine de idei, dacă ne referim la investițiile în acest domeniu, se evidențiază o tendință de a începe niște achiziționări masive ale terenurilor agricole. Nu este cea mai bună soluție, deoarece aceasta ar putea să producă în timp efecte negative în plan social prin „multiplicarea” populației lipsite de mijloace de producție sau, altfel spus – apariția proletariatului. Considerăm că, în acest caz, consecințele în plan politico-social sunt evidente. În plus, este un fapt cunoscut că principalul indicator al unei societăți prospere este „grosimea” clasei de mijloc, adică a micilor proprietari care constituie și principala forță de absorbție atât a forței de muncă, cât și a bunurilor și serviciilor – cheazășia unei piețe stabile și în creștere. Companiile petroliere internaționale ar trebui să fie interesate în mod deosebit de menținerea și mărirea clasei sociale de mijloc ca principali clienți ai pompelor.

Pe lângă consecințele sociale negative pe termen mediu și lung al politicii de achiziții masive de terenuri agricole (până când majoritatea foștilor proprietari își vor cheltui banii obținuți din vânzarea terenurilor), atragem atenția asupra necesității de a investi resurse financiare considerabile, nivelul cărora va fi practic imposibil de a fi menținut în limita celui estimat în planul de afaceri datorită evoluției imprevizibile a pieței la terenuri agricole în condițiile unei cereri de conjunctură. Pe lângă cheltuielile pentru achiziționarea terenurilor, vor surveni cele

legate de organizarea și derularea procesului de producție. Este necesar a menționa că pământul va fi lucrat de către „proletari”, cu toate consecințele de rigoare (atitudine, eficiență).

Alternativa opțiunii tentante de a deveni mari proprietari de terenuri agricole, dar cu consecințe imprevizibile, este controlul producției prin organizarea micilor proprietari funciari în asociații, cu finanțarea și susținerea lor – de la faza de însămânțare și până la achiziționarea asigurată a recoltei. Drept garanție pentru combustibilul, semințele, îngrășămintele și altele necesare procesului productiv, pe care le va pune la dispoziția fermierului compania petrolieră internațională, poate servi gajul asupra terenurilor. În consecință, țărănul – proprietar de teren, fiind asigurat de către compania petrolieră internațională cu toate cele necesare ciclului de producție, dar cel mai important, – având desfacerea asigurată, își va lucra propriul lot, fiind bine motivat și sigur de perspectivă.

În ce privește CPI, avantajele sunt evidente: investiții minime, fără a avea o armată de angajați care trebuie plătiți și în perioada de extrasezon, cu problemele aferente, sursă sigură de materie primă, în limita necesarului.

În ce privește unitățile de procesare a materiei prime până la produsul finit, în cazul bio-dieselului, ar fi mult mai rațională amplasarea unităților de procesare în zonele de producție agricolă. Diminuarea costurilor legate de transportul materiei prime, combinat cu posibilitatea desfacerii producției finite în zonă, prezintă avantaje evidente.

Recenzent: prof. univ. dr. hab. S. I. Chircă, membru de onoare al Academiei Române

DINAMICA STRUCTURII FONDULUI FUNCICIAR PE TERITORIUL REPUBLICII MOLDOVA

Drd. Iurie BEJAN, ASEM

Les paysages géographiques de notre pays et surtout celle agricole, a souffris une transformation radicale dans les deux derniers siècles. A l'étape initiale les plus vastes territoires ont été occupés par les paysages naturels. Après il s'augment le pourcentage des paysages agricoles (jusqu'au 90% en 1900). En XX-ieme siècle les paysages agricoles se réduisent grâce à l'extension des territoires avec les constructions, les forets, le fond aquatique etc. En 2005 la structure de fond foncière a été suivant : les terrains agricoles – 74,5%, les forets – 13%, le fond aquatique – 2,6%, les constructions et les chemins – 7% et les terrains avec une autre utilisation – 2,9%.

Fondul funciar reprezintă totalitatea terenurilor din cadrul unei unități teritorial-administrative. Suprafața teritoriului actual al Republicii Moldova, având o poziție geopolitică nefavorabilă în centrul diverselor zone de influență, a fost supus numeroaselor dezmembrări (figura 1). După cum se vede, cea mai mare suprafață (4441-4511 mii ha) Basarabia avea în componența României Mari. Aflarea în

componența Imperiului țarist, iar mai târziu și a URSS, a cauzat nenumărate fragmentări și, respectiv, a contribuit la micșorarea suprafeței țării. Astfel, în a doua jumătate a anilor '50, sec. XX, în urma unei modificări administrative efectuate de Moscova, RSSM a pierdut circa 1066 mii ha (Bucovina și Basarabia de Sud) în favoarea RSS Ucrainene. Suprafața actuală a R.Moldova este 3384,6 mii ha.

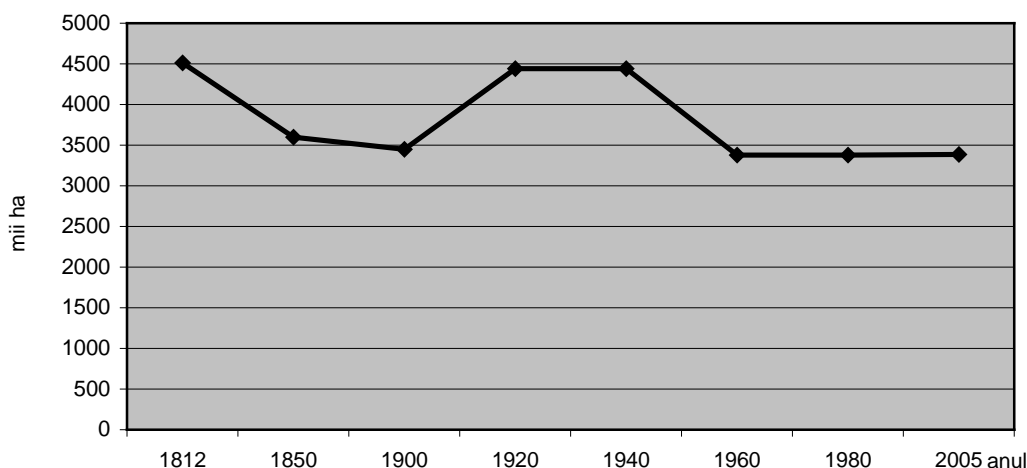

Figura 1. Dinamica suprafeței teritoriului Basarabiei și Republicii Moldova

Sursă: Materialy dlia gheografii i statistiki..., 1862; N. Moghileanski, 1913; I. Agrigoroaie, 1993, Cadastrul funciar, 1960-2005

Primele mențiuni geografice referitoare la modul de utilizare al teritoriului actual al Republicii Moldova se întâlnesc încă în antichitate, referindu-se în special la activitatea economică a populației. În epoca medievală teritoriul dat avea un grad redus de valorificare, unii călători comparându-l „cu un pustiu puțin populat, în care predominau pășuni naturale și păduri”.

În sec. XVII-XVIII începe folosirea intensivă a pășunilor, valorificarea solurilor sub diferite culturi. Ramura de bază a agriculturii din acea perioadă era vităritul (creșterea oilor, cailor, bovinelor) [1, p. 43-45]. Începând cu primele decenii ale sec. XIX teritoriul Basarabiei a suferit niște schimbări radicale. Acest teritoriu, fiind înzestrat cu un potențial agro-productiv foarte înalt, stimula

practicarea unei agriculturi performante. Din aceste considerente, dar și din cauza politicii Imperiului țarist și sporirii densității populației, în Basarabia a fost atins în ultimele două secole un grad înalt de valorificare agricolă a teritoriului. Privitor la dimensiunile și structura terenurilor agricole în Basarabia de până la mijlocul sec. al XIX-lea sunt date puține și imprecise. Cercetări relativ mai exacte s-au efectuat doar începând cu anii '50 ai sec. XIX. În acea perioadă, suprafața terenurilor agricole în cele 7 județe ale Basarabiei (cu excepția județului Ismail, realipit la Basarabia, ulterior România, în perioada 1856-1878), a fost estimată la 3234,4 mii ha, adică 89,9% din teritoriul provinciei. Pădurile dețineau 7,7% din fondul funciar, iar terenurile cu alte utilizări – 2,4% [2, p. 187].

La începutul sec. XIX pădurile dețineau peste 1/3 din suprafață. Stepele, în care predominau ierburi și buruieni înalte, dețineau circa 50%, iar terenurile arabile erau foarte puține și se întâlneau numai pe lângă așezările umane. După alipirea Basarabiei la Imperiul rus, caracterul stepelor s-a schimbat mult, chiar și dacă prezenta pe alocuri suprafețe nevalorificate, acoperite cu fânețe, fiecare sector însă avea deja stăpânul său și includea categorii de terenuri agricole (terenuri arabile, pășuni) [3, p.1]. Aceasta ne vorbește despre faptul că, în prima jumătate a sec. XIX, pentru Basarabia, forma principală de utilizare a terenului era valorificarea teritoriilor nelocuite în scopuri agricole (arabile). Inventarierea terenurilor juca un rol important în organizarea utilizării bogățiilor naturale din aceste regiuni de către Imperiul rus.

În a doua jumătate a sec. XIX se intensifică și mai mult utilizarea resurselor naturale. Pe teritoriul Basarabiei au fost defrișate 100 mii ha

de păduri, iar suprafața pășunilor și fânețelor s-a redus cu circa 2 mln. ha [3, p. 134]. Formațiunile silvice și ierboase în procesul de valorificare agricolă au fost înlocuite cu terenuri cultivate. Utilizarea intensivă a unor componente naturale, fără a ține cont de legăturile dintre ei, au contribuit la degradarea lor. Schimbarea coraportului dintre formațiunile silvice, ierboase și arabile a schimbat corespunderea dintre scurgerea de suprafață și cea subterană. Aceasta a intensificat dezmembrarea erozională a teritoriului. În perioada indicată, suprafața terenurilor degradate în Basarabia a crescut la 170 mii ha (anul 1887), mai ales în județele Chișinău, Orhei, Soroca și Hotin (unde au fost defrișate cele mai multe păduri). Aceasta a contribuit și la colmatarea multor bazine acvatice.

La sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX continuă extinderea terenurilor agricole. Într-o oarecare măsură scad ritmurile de defrișare a pădurilor, însă cresc considerabil suprafețele valorificate pentru unele categorii de terenuri agricole (plantații multianuale, pășuni și fânețe). Acest fenomen se petrece ca rezultat al degradării treptate a terenurilor arabile, ca urmare a utilizării lor extensive și supunerii intense la procesele erozionale și de alunecare. Pe de altă parte, pășunile și fânețele naturale erau valorificate sub terenuri arabile [4, p. 17-18]. Rezultă că la sfârșitul sec. XIX, Basarabia poseda 68% de terenuri arabile, pășuni și fânețe; sub construcții, grădini, vii și livezi – 20%, pădurile ocupau numai 6% și terenurile neproductive – 2%. Din cele 269 mii ha de terenuri agricole, peste 160 mii ha erau ocupate cu terenuri arabile, iar restul – sub fânețe și pășune (tab. 1). Pe cap de locuitor reveneau câte 1,1 ha de teren arabil sau 1,86 ha pe fiecare cap de locuitor rural [4, p. 18].

Tabelul 1

Evoluția structurii fondului funciar și a terenurilor agricole în Basarabia*

Categorii de terenuri	Anii '50, sec. XIX		1900-1909		1925		1928		1934	
	mii ha	%	mii ha	%	mii ha	%	mii ha	%	mii ha	%
Total	3599,6	100,0	3449,0	100,0	4442,2	100,0	4442,2	100,0	4442,2	100,0
1. Agricol:	3234,4	89,9	3117,9	90,4	3488,8	78,5	3364,9	75,7	3671,6	82,6
2. Păduri	276,1	7,7	210,6	6,1	234,2	5,3	232,6	5,2	199,5	4,5
3. Alte utilizări	89,1	2,4	120,5	3,5	719,2	16,2	844,6	19,0	571,1	12,9

* Surse: Materialy dlia gheografii i statistiki., 1862; N. Moghileanski, 1913; Șt. Ciobanu, 1993...

În profil spațial (figura 2), la sfârșitul sec. XIX, începutul sec. XX, existau unele deosebiri în modul de utilizare a terenului. În toate județele predomina modul de utilizare agricol al terenurilor (media pe provincie fiind de 90,4%), însă cu o intensitate diferită. Cel mai înalt grad de utilizare agricolă (peste 93%) le aveau județele Akkerman (cu valoarea maximă de 95,2%), Bălți și Bender. Intensitate mai redusă (sub 85%) aveau județele Orhei, Hotin și Chișinău (cu minimul de 81%). Aceste disparități (circa 14%) se datorau în special condițiilor morfologice diferite. Însă, în pofida aceasta, se observă că deja pe la sfârșitul sec. XIX, practic, pe tot teritoriul Basarabiei a fost atins gradul maxim posibil de utilizare agricolă a teritoriului.

În prima decadă a sec. al XX-lea dimensiunea terenurilor agricole s-a modificat puțin, iar ponderea acestora în fondul funciar în perioada 1900-1909 era în medie de 90,4%. Pădurile s-au redus în această perioadă atât ca suprafață, cât și ca pondere (până la 6,1%), iar terenurile cu alte utilizări dețineau 3,5%. În perioada 1918-1940, în Basarabia, se produc unele modificări calitative în structura fondului funciar. Se construiesc mari obiecte hidrotehnice (canale, rezervoare, sisteme de irigații). Se efectuau lucrări de plantare a arborilor pe terenurile erodate (în perioada 1930-1940 s-au plantat peste 21 mii ha de păduri).

Structura fondului funciar a înregistrat modificări semnificative (tab. 1). În primul deceniu de după Unire a avut loc micșorarea terenurilor agricole care, în medie pe anii 1925-1928, dețineau o pondere de 75,7% din fondul funciar. Suprafața silvică, de asemenea a continuat să se reducă, atingând ponderea de 5,3% în medie pe aceiași ani. Totodată, s-au extins substanțial suprafețele

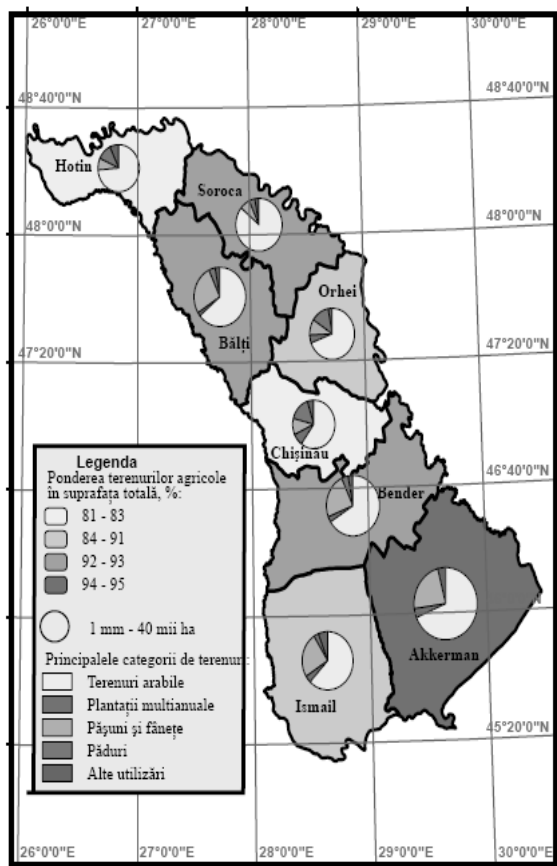
ocupate de construcții, căi de comunicație și terenuri neutilizate, care dețineau 19% din teritoriul Basarabiei. Această creștere se datora procesului de extindere a localităților și prezenței unor vaste terenuri fără utilizare economică – o consecință a războiului, a tulburărilor sociale prin care a trecut Basarabia în acea perioadă și a unor dificultăți ale reformei agrare interbelice.

În perioada 1950-1980, în repartizarea terenurilor pe categorii s-au produs anumite modificări (tab. 2). S-au efectuat lucrări meliorative de valorificare a terenurilor slab productive și nefolositoare, îmbunătățirea calității și transferarea lor într-o clasă mai superioară de utilizare. Se modifică structura terenurilor, crește gradul de intensitate a valorificării lor. În perioada analizată s-au micșorat terenurile agricole, mărindu-se cele ocupate cu păduri, ape, construcții și drumuri.

În așa mod, din 1950 și până în 1980 suprafața terenurilor agricole s-a micșorat cu 182,2 mii ha sau 7,4% și constituia 2626,0 mii ha. Terenurile agricole slab productive și intens erodate se utilizau sub construcții sau erau împădurite. În aceleași timp, terenurile arabile și plantațiile multianuale în perioada indicată s-au mărit, în 1965 – cu 54 mii ha și 30,2 mii ha în 1980 și constituiau 68,7% din suprafața agricolă [5, p. 111-113].

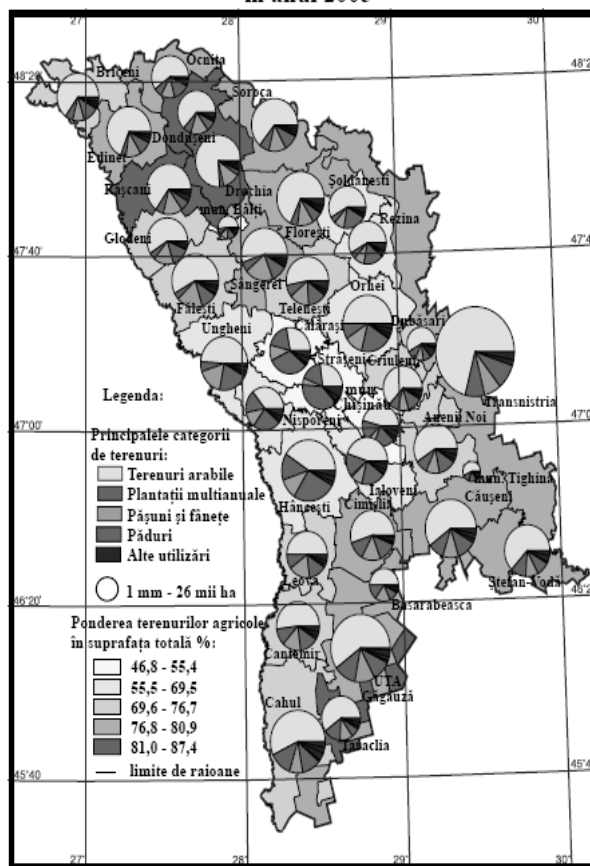
Concentrarea și specializarea agriculturii, construcția complexelor zootehnice, a drumurilor auto, obiectelor industriale ș.a. solicitau sustragerea terenurilor productive din circuitul agricol. De aceea era foarte acută problema valorificării terenurilor slab productive și recultivarea terenurilor sustrate din circuit [6, p. 6].

Fig. 2. Structura fondului funciar în Basarabia în anul 1900

după: N. Moghileanski, 1913

Fig. 3. Structura fondului funciar în Republica Moldova în anul 2005

după: Cadastrul funciar, 2005

Tabelul 2

Dinamica structurii fondului funciar al RSSM în perioada 1950-1980*

Anii	Total		Agricol		Păduri și tufari		Ape		Construcții și drumuri		Alte terenuri	
	Mii ha	%	Mii ha	%	Mii ha	%	Mii ha	%	Mii ha	%	Mii ha	%
1950	3296,7	100	2808,2	85,2	231,4	7,0	38,2	1,2	114,1	3,4	104,8	3,2
1955	3374,0	100	2820,4	83,7	271,8	8,1	40,1	1,2	135,7	4,0	103,4	3,0
1960	3376,1	100	2763,5	81,9	278,9	8,3	44,4	1,3	157,7	4,6	131,6	3,9
1965	3376,0	100	2746,6	81,4	287,6	8,5	51,4	1,5	176,6	5,2	113,8	3,4
1970	3376,0	100	2717,5	80,5	320,2	9,5	54,8	1,6	187,7	5,6	95,7	2,8
1975	3376,0	100	2661,1	78,8	360,2	10,7	60,5	1,8	194,6	5,8	97,8	2,9
1980	3376,0	100	2626,0	77,8	381,7	11,3	65,9	2,0	202,3	5,9	97,4	2,9

* După: Proca V., 1981; Cadastrul funciar..., 1950-1980

Începând cu anii '80, sec. XX, continuă modificările calitative în structura fondului funciar (tab. 3). Terenurile agricole își reduc în permanență suprafața (mai ales pe seama arabilului și viilor), ajungând în 1990 la 76% din suprafața totală. Pe lângă cauzele sus-enumerate, reducerea terenurilor agricole a mai fost determinată și de extinderea pădurilor (cu peste 40 mii ha în ultimii 25 de ani).

Pentru restabilirea echilibrului ecologic se mai impunea și transformarea în pajiști a unor terenuri agricole slab productive, cu o înclinare mare ș. a. Acest proces s-a declanșat și în anii '90, însă nu în mod organizat, ci spontan, gospodăriile agricole abandonând cultivarea terenurilor agricole (în special din motive economice), care inițial se transformau în pârloagă, iar mai apoi în pășuni și fânețe. Astfel, din 1980 și până în 2005 suprafața pășunilor și a fânețelor a crescut cu 81,3 mii ha.

Astfel, la 1.01.2005 fondul funciar al Republicii Moldova avea următoarea structură: terenurile agricole –74,5%, pădurile –13%, construcțiile și drumurile – 7%, apele – 2% și terenurile cu alte utilizări – 3,5% (tab. 3) [7, p. 6].

Analiza spațială a structurii actuale a fondului funciar (figura 3), scoate în evidență, în primul rând, modificările calitative ce au avut loc în perioada analizată. Cel mai înalt grad de utilizare agricolă a terenurilor (peste 80%) s-a păstrat în Câmpia Colinară a Cuboltei, unde se evidențiază raioanele Drochia (87,4%), Dondușeni (83,1%) și Râșcani (81,9%). O pondere înaltă a terenurilor agricole se înregistrează și în Câmpia Nistrului Inferior (Ștefan-Vodă – 79,9%). Raioanele respective dispun și de condițiile naturale cele mai favorabile (relieful plan, solurile fertile) pentru terenurile agricole.

Tabelul 3

Dinamica structurii fondului funciar al Republicii Moldova în perioada 1985-2005

Anii	Total		Agricol		Păduri și tufari		Ape		Construcții și drumuri		Alte terenuri	
	Mii ha	%	Mii ha	%	Mii ha	%	Mii ha	%	Mii ha	%	Mii ha	%
1985	3376,0	100	2581	76,5	403	11,9	69	2,0	156	4,6	167	5,0
1990	3376,0	100	2566	76,0	416	12,3	90	2,7	188	5,6	116	3,4
1995	3384,6	100	2556	75,5	425	12,6	92	2,7	235	6,9	76,6	2,3
2000	3384,6	100	2543	75,1	423	12,5	96	2,8	236	7,0	86,6	2,6
2005	3384,6	100	2522	74,5	438	13,0	89	2,6	236	7,0	120	2,9

Sursă: Cadastrul funciar, 1985-2005

Cu mult sub medie pe țară (74,5%) este ponderea terenurilor agricole în raioanele cu relief fragmentat și care au un grad înalt de împădurire (în raionul Strășeni terenurile agricole dețin numai 47,9%, iar pădurile – 35,8%; în raionul Călărași, respectiv 54,6% și 30,1%).

Astfel, în ultimii 100 de ani a scăzut cu peste 15% ponderea terenurilor agricole: de la 90,4% în 1900 la 74% în 2005, fapt foarte

benefic pentru restabilirea echilibrului ecologic al peisajelor geografice. De asemenea, sunt îmbucurătoare și modificările produse în cadrul terenurilor agricole – scăderea suprafețelor ocupate cu terenuri arabile și mărirea celor cu pășuni, fânețe și plantații multianuale. Ultimele categorii de terenuri dispun de o stabilitate ecologică mai înaltă, lucru foarte important în condiții de relief dezmembrat.

Bibliografie:

1. D. Cantemir, „*Descrierea Moldovei*”, Chișinău, Literatura artistică, 1988, 234 pag.
2. Материалы для географии и статистики России, Бессарабская область (под редакцией А. Защука), 1862, Санкт-Петербург, 187 стр.
3. N.K. Moghileanskii, „*Gheograficeskii ocerk Bessarabii*”, Chișinău, 1910, 160 pag.
4. Zamfir Arbore, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, Colecția Testament, Museum, Fundația Culturală Română, Chișinău, 2001, 236 pag.
5. „Прогноз возможных изменений в природной среде под влиянием хозяйственной деятельности на территории Молдавской ССР”, В.Е. Прока и др., Кишинёв, «Штиинца», 1981, 360 стр.
6. Ноур Д.Д., Волощук М.Д., *Земельные ресурсы Молдавии и их охрана*. Кишинёв, «Карта Молдовеняскэ», 1981, 134 стр.
7. Cadastrul funciar al R. Moldova la 1.01.2005, Agenția de Stat pentru Relații Funciare și Cadastru, Chișinău, 2005, 864 pag.
8. Ș. Ciobanu, *Basarabia*, Chișinău, Universitas, 1993, pag. 450.
9. Cadastrul funciar al Republicii Moldova (1950-2002), Agenția de Stat pentru Relații Funciare și Cadastru, Chișinău
10. I. Agrigoroaie, Gh. Palade, *Basarabia în cadrul României întregite*, 1918-1940. Chișinău, Universitas, 1993, 256 pag.

Recenzent: prof. univ. dr. hab. C. Matei

EVALUAREA EFICIENȚEI RESURSELOR UMANE LA ÎNTREPRINDERILE DE CONFECȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Drd. Margareta VÎRCOLICI, UTM

It is known that manpower resources represent an important factor in ensuring of success of any, wich can sustain a competition wwith respect to other organizations.

Asigurarea cu resurse umane este una dintre activitățile principale din domeniul managementului resurselor umane care preocupă fiecare organizație, indiferent de mărime, forma juridică, domeniul de activitate etc. Aceasta cu atât mai mult, cu cât a devenit mai acerbă concurența pe piața forței de muncă în vederea atragerii acelor persoane care au un nivel de pregătire profesională mai înalt. Doar este cunoscut faptul că resursele umane reprezintă un factor important în asigurarea succesului oricărei organizații, care să facă față concurenței în raport cu alte organizații.

Caracteristica sectorului de confecții. Una dintre caracteristicile de bază ale industriei de confecții din Republica Moldova este asigurarea cu forța de muncă, deoarece procesul tehnologic de fabricare a

confecțiilor cere o manoperă înaltă.

Actualmente, majoritatea întreprinderilor de confecții din Moldova activează în lohn. Lucrul în lohn presupune transferul unei părți importante a riscurilor asupra lucrătorilor, care depind de aceste locuri de muncă temporare în condițiile unei situații economice ce oferă puține alternative. Astfel, valoarea adăugată în industria vestimentației constituie aproape în exclusivitate munca, odată ce majoritatea firmelor este limitată în procesul de fabricare a vestimentației la etapele croire-coasere.

Eficiența joasă a utilizării resurselor umane în industria de confecții din R.Moldova este legată, după părerea noastră, de următoarele probleme:

- Persoanele încadrate în câmpul muncii sunt valorificate inadecvat,

deoarece nivelul scăzut al remunerării muncii nu contribuie la punerea în valoare a factorului uman;

- Gradul de diferențiere a populației după venituri a depășit limitele critice și a căpătat un caracter distructiv;
- Fenomenul sărăciei devine tot mai pronunțat și afectează substanțial procesul de creare și valorificare a factorului uman în societate;
- Efectul cumulativ al dezechilibrului de pe piața muncii amplifică insecuritatea locului de muncă.

În continuare, am evaluat eficiența managementului resurselor umane la câteva întreprinderi din sector. Pentru analiză s-au selectat următoarele întreprinderi:

- SA Ionel – liderul sectorului de confecții în Moldova, care activează pe piața republicii mai mulți ani. La acest capitol se referă și alte întreprinderi cu experiență, cum ar fi SA Tricon, SA Dana, SA Bălțeanca etc.;
- SRL Gabiny, SRL Astroline, SA Faurarul și SA Codreanca – întreprinderi mixte care lucrează numai în baza comenzilor în lohn. Actualmente, majoritatea fabricilor de confecții din țară sunt similare cu întreprinderile în cauză, de aceea acestea sunt, de asemenea, reprezentative pentru sectorul de confecții autohton.

Efectivul de personal. Un rol important în eficientizarea activității fabricilor de confecții din Republica Moldova îl are asigurarea cu resurse umane din punct de vedere cantitativ și calitativ.

În 2005, numărul angajaților în sector atingea circa 14 mii persoane, ceea ce constituia circa 10% din numărul total al personalului industrial-productiv pe republică. Cel mai mare număr de angajați îl au fabricile SA Ionel, SA Tricon, SRL Infinity Inc (conform datelor Ministerului Industriei și Infrastructurii al RM circa 60% din numărul total de personal pe industrie).

Conform datelor din tabel, observăm că, pe parcursul anilor analizați, numărul mediu scriptic de personal a avut o tendință de creștere, deci, la fabricile de confecții se creează noi locuri de muncă și are loc o extindere a activității, desigur, în baza comenzilor în lohn.

Deși persistă tendințele de creștere a numărului de personal, *sectorul de confecții autohton se confruntă cu un neajuns drastic al forței de muncă, ceea ce este cauzat de mai multe motive, și anume:*

- Migrația masivă a populației, îndeosebi a femeilor în țările înalt dezvoltate (Italia, Spania, Portugalia etc.);
- Pregătirea slabă în domeniu a studenților, mai ales, în școlile de croitorie;
- Închiderea mai multor școli de croitorie, îndeosebi în regiunile rurale;
- Motivarea slabă a angajaților, mai ales la întreprinderile mici și mijlocii, precum și lipsa protecției sociale;
- Multe întreprinderi de confecții nou-deschise practică angajarea ilegală a angajaților, adică fără încheierea contractelor de muncă, completarea carnetului de muncă etc.;
- Condițiile de muncă, deseori, sunt neadecvate și nu permit organizarea procesului de producție la nivel înalt;
- Instabilitatea lucrului, ceea ce presupune dependența totală de comenzile clienților și întreruperea activității în lipsa acestora, fapt ce afectează salariul lunar al angajatului;

În pofida importanței pentru economia și situația locurilor de muncă din aceste țări, condițiile de muncă din industria de confecții sunt printre cele mai proaste și, din păcate, incomparabile cu cele din Asia, Africa și America Centrală. Unul dintre motivele care favorizează această situație este faptul că peste 90% din forța de muncă este reprezentată de femei.

Printre consecințele acestei situații putem enumera:

- veniturile în această industrie sunt printre cele mai mici din întreaga economie;
- condițiile de muncă sunt precare în majoritatea cazurilor;
- se înregistrează frecvente încălcări ale drepturilor de muncă, în particular, ale drepturilor omului, în general;
- multe femei tinere își încearcă norocul și părăsesc țara în căutarea unei "vieți mai bune", dar lipsa oricăror cunoștințe referitoare la domeniul legislației muncii (ce înseamnă un contract de muncă legal, ce drepturi au, cui să se adreseze în caz de necesitate etc.), precum și lipsa, în foarte multe cazuri, a informațiilor privind locul și țara în care urmează să presteze o muncă, măresc la maximum riscul traficului de ființe umane.

Structura personalului. Este cunoscut faptul că eficiența activității unei întreprinderi este condiționată nemijlocit de calificarea potențialului uman, de nivelul de calificare și de pregătire, de comportamentul acestuia în raport cu sarcinile ce-i revin.

Forța de muncă se caracterizează prin dimensiunea cantitativ-numerică, dar mai ales prin cea calitativ-structurală, exprimată prin nivelul de instruire și formare profesională, potențialul creativ și inovațional, capacitatea de asimilare a noilor cunoștințe, starea de sănătate.

În anexa 1 s-au examinat caracteristicile personalului de la SA Ionel, SRL Gabiny, SA Faurarul și SA Codreanca după sex, studii și categoria de personal. Examinând datele se observă că la întreprinderile date (asemenea concluzii, în general, pot fi formulate și în baza altor întreprinderi de confecții din Republica Moldova) predomină colectivul feminin, pornind de la specificul ramurii.

În ce privește nivelul de studii, iarăși observăm un lucru specific ramurii, și anume predominarea angajaților cu studii medii speciale, dat fiind faptul numărului mare al

școlilor de croitorie ce activează pe piața serviciilor de instruire. Dar, după cum deja am menționat, la fabricile de confecții este înaltă ponderea și muncitorilor necalificați, ceea ce reduce potențialul întreprinderii.

Referitor la structura profesională, ponderea cea mai mare o au muncitorii și aceasta poate fi iarăși explicat prin particularitățile ramurii. Cu părere de rău, în întreprinderile noastre de confecții nu se duce evidența unei astfel de categorii de angajați ca *ucenicii*, care au un rol destul de important în sectorul de confecții.

O problemă pe care dorim s-o menționăm este faptul că, la majoritatea fabricilor de confecții autohtone, mai ales la cele deschise recent și amplasate în regiunile rurale, se simte o lipsă acută de specialiști performanți în domeniul tehnologiei confecțiilor, cauzat fiind motivarea joasă a acestora, precum și pregătirea profesională slabă pe care o oferă instituțiile de învățământ specializate. În același context, mulți specialiști nu au posibilitatea de a se dezvolta, deoarece lucrul în lohn, când toată documentația tehnică este deja pregătită, livrată la fabrică și trebuie numai întocmai respectată, nu permite de a dezvolta potențialul specialistului și a ridica calificarea acestuia.

În *concluzie*, putem spune că structura personalului în cadrul fabricilor de confecții din Republica Moldova este foarte mult influențată de specificul ramurii, dar, în general are rezerve de îmbunătățire. În aceste condiții, o importanță mare o capătă activitatea Departamentului de Resurse Umane, care trebuie să lucreze asupra perfecționării structurii personalului la fabricile de confecții autohtone.

Analiza motivării angajaților. În practică, eficiența managementului resurselor umane gravitează în jurul forței motivației. Acesta este factorul psiho-social ce determină realizarea performanței. A motiva oamenii în munca lor, înseamnă a le răsplăti bănește contribuția la progresul firmei – inițiativa, efortul și reușita – dar, mai ales, a dezvolta pentru ei înșiși *utilitatea cauzată de dimensiunea subiectivă a muncii*. Și pentru

aceasta nu-i suficient să îmbunătățești câteva caracteristici vizibile ale muncii și recompensei, ci trebuie făcute unele progrese în reprezentările mentale cu privire la muncă, la firma în care aceasta se desfășoară și la produsele sale.

În această ordine de idei, este importantă gruparea regiunilor urbane și rurale după criteriul *motivare*. Conform estimărilor autorului, motivarea angajaților din sectorul de confecții în regiunile urbane

este mai înaltă, de exemplu, o cusătoreasă în Chișinău are un salariu lunar de 1800-2000 lei, iar în timp ce una din Bălți – 1000-1200 de lei, cea din Orhei – 800-900 lei, iar din celelalte regiuni – încă mai puțin. Prin aceasta și se explică, în mare măsură, lipsa forței de muncă la fabricile de confecții amplasate în raioanele republicii.

În continuare, prezentăm date referitoare la salariul mediu lunar pe întreprinderile de confecții din Republica Moldova.

Tabelul 1

Dinamica salariului mediu lunar la întreprinderile de confecții din Republica Moldova

Întreprinderea	2002	2003	2003/2002, %	2004	2004/2003, %	2005	2005/2004, %
SA Ionel	966,4	1282,9	132,8	1692,2	131,9	1850,7	109,4
SRL Infinity Inc.	672,3	853,4	126,9	1083,3	126,9	1230,0	113,5
SA Tricon	559,7	936,5	167,3	1566,8	167,3	1710,7	109,2
SA Bălțeanca	1109,3	997,4	89,9	787,9	79,0	950,0	120,6
SA Dana	474,9	645,1	135,8	876,0	135,8	1100,1	125,6
SA Codreanca	530,3	674,5	127,2	855,3	126,8	1150,0	134,5
SA Diana	466,7	500,0	107,1	534,7	106,9	670,3	125,4
SA Flautex	520,7	769,7	147,8	1127,6	146,5	1400,0	124,2
SA Fantezia	336,6	443,2	131,7	500,7	113,0	701,4	140,1
SA Centrul de Modă	729,9	801,0	109,7	874,9	109,2	910,7	104,1
SA Tezaur	352,5	454,5	128,9	581,3	127,9	605,5	104,2
SA Stil	490,9	693,7	141,3	989,5	142,6	1025,3	103,6
SA Artizana	375,0	732,9	195,4	1433,1	195,5	1650,7	115,2
SA Scop	211,2	389,3	184,3	522,5	134,2	585,7	112,1
SA Speranta	427,3	340,0	79,6	270,6	79,6	325,7	120,3
SA Floreșteanca	331,3	356,7	107,7	388,7	109,0	750,7	193,1
SA Faurarul	360,0	554,5	154,0	863,9	155,8	1245,7	144,2

Sursa: Ministerul Industriei și Infrastructurii al Republicii Moldova

Ca punct final, se poate aprecia că schimbarea locului managementului resurselor umane atât sub aspect structural, prin introducerea acestuia în sistemul indicatorilor de eficiență, cât și practic, prin utilizarea rezervelor care există în acest sens în oricare dintre activitățile productive, va

trebui să reprezinte punctul central în construirea strategiilor viitoare ale întreprinderilor de confecții autohtone, pentru a atinge performanță într-o competiție deschisă, la care obligă economia de piață.

Bibliografie:

1. Bîrcă A. *Managementul resurselor umane*, Chișinău: ASEM, 2005.
2. Datele întreprinderilor de confecții.
3. Datele Ministerului Industriei și Infrastructurii al Republicii Moldova.

Caracteristicile personalului la fabricile de confecții din Republica Moldova*

Gruparea personalului	2002	2003	2004	2005
<i>Numărul de angajați după sex, inclusiv:</i>				
SA Ionel				
- feminin	2000	2007	2082	2095
- masculin	190	193	197	215
SRL Gabiny**				
- feminin	64	68	74	91
- masculin	27	29	31	39
SA Faurarul				
- feminin	44	40	43	40
- masculin	5	4	5	7
SA Codreanca				
- feminin	471	397	516	427
- masculin	64	63	98	100
<i>Numărul de angajați după nivelul de studii, inclusiv:</i>				
SA Ionel				
- superioare	79	79	90	92
- medii speciale	2093	2105	2177	2208
- fără studii	18	16	12	10
SRL Gabiny				
- superioare	12	15	16	18
- medii speciale	65	64	73	100
- fără studii	14	18	16	12
SA Faurarul				
- superioare	5	4	4	7
- medii speciale	25	19	25	21
- fără studii	19	21	19	19
SA Codreanca				
- superioare	20	21	23	24
- medii speciale	42	42	61	45
- fără studii	473	397	530	458
<i>Numărul de angajați după categorii profesionale, inclusiv:</i>				
SA Ionel				
- muncitori	1760	1823	1848	1898
- conducători	92	92	92	92
- specialiști și funcționari	291	235	292	280
- personal neproductiv	47	50	47	40
SRL Gabiny				
- muncitori	59	63	73	96
- conducători și specialiști	17	18	16	17
- personal tehnic	15	16	16	17
SA Faurarul				
- muncitori	28	29	31	29
- conducători	2	2	2	2
- specialiști și funcționari	16	10	12	13
- personal neproductiv	3	3	3	3
SA Codreanca				
- muncitori	430	330	505	413
- conducători	24	26	25	21
- specialiști și funcționari	32	29	33	36
- personal neproductiv	49	45	51	57

* - Informația este selectivă

** - Pentru SRL Gabiny sunt prezentate datele doar pe fabrica de confecții

Sursa: Datele întreprinderilor

Recenzent: dr. I. Crețu

FILOSOFIA MANAGERIALĂ ÎN CONTEXTUL INTERNAȚIONALIZĂRII AFACERILOR

*Conf. univ. dr. Camelia Dragomir ȘTEFĂNESCU,
Universitatea „Spiru Haret”, Brașov*

The need for a managerial philosophy originates in the very process of development and evolution of business. In the field of the managerial practice, the companies' philosophical views of international engagement crosses several stages, whose characteristics will be presented in this study. Starting from the instructive role of the managerial philosophy, toward the end of the study an analysis is made of the way in which the managerial philosophy helps develop the organizational culture and ensure a privileged position on the international market. The exemplification is achieved through the analysis of the philosophical conception of two successful international companies: Lincoln Electric and People Express.

1. Considerații preliminare

Stabilirea unui cod de valori și principii care să constituie fundamentul demarării și dezvoltării unei firme până la pragul cel mai înalt – internaționalizarea reușită a afacerii – reprezintă caracteristica comună regăsită în sistemul managerial al companiilor de succes.

Din punctul de vedere al *filosofiei manageriale*, afacerea economică internațională reprezintă o concepție și o sumă de activități practice, supuse unui proces permanent de dezvoltare și diversificare. Acest proces depinde, pe de o parte, de factorii externi care se articulează în jurul evoluției pieței mondiale și, pe de altă parte, de gradul și modul în care firmele orientate spre piața internațională se implică în afaceri. Rezultatul acțiunii conjugate a acestor categorii de factori îl reprezintă anumite oportunități și constrângeri ale mediului internațional, precum și grade și modalități diferite de adaptare, integrare și transpunere în practică a unei filosofii a afacerilor.

Pentru elucidarea celor prezentate, este necesară sublinierea faptului că succesul în afacerile economice internaționale înseamnă nu numai a menține valoarea pentru acționari pe termen scurt, ci și a crea pe termen lung. Producerea continuă a valorii depinde de creșterea venitului, ceea ce presupune ca produsele sau serviciile firmei să fie apreciate de client și preferate acelor pe care le oferă concurența. În acest proces interesează nu numai ce înseamnă valoarea pentru acționari, ci și cum se creează ea.

Esențiale în planul filosofiei manageriale, profitabilitatea, dezvoltarea, investițiile și fluxul de numerar din exploatare sunt determinate de *patru variabile financiare fundamentale*. Prețul (P), volumul vânzărilor (V), cheltuielile de exploatare (C) și activele nete (A) sunt, la rândul lor, legate între ele. Cu cât prețul unui produs este mai mare, cu atât este mai mic volumul pe care clientul este dispus să-l cumpere, considerând toate celelalte condiții identice. Cu cât se investește un capital mai mare într-o firmă (pentru automatizare, de pildă), cu atât mâna de lucru necesară va fi mai redusă și, deci, cheltuielile de exploatare vor fi mai mici.

Spre a înțelege de ce și în ce măsură sunt valabile aceste relații și din punctul de vedere al filosofiei manageriale, firma trebuie să-și formeze o concepție filosofică structurală, care să țină seama de toate legăturile și caracteristicile financiare și nefinanciare ale afacerii. La concret, din rândul caracteristicilor nefinanciare fac parte: clienții firmei și comportamentul lor, competitivitatea produselor și a serviciilor firmei, unitățile și echipamentul pe care-l utilizează, salariații și modul în care aceștia sunt organizați și administrați, aptitudinile pe care le valorifică firma.

2. Filosofia managerială în diferite stadii de internaționalizare a firmelor

Pe terenul teoriei manageriale asistăm la o transformare a viziunii filosofice privind angajarea internațională a firmelor *pe parcursul următoarelor etape*:

❖ *filosofia extinderii pieței interne*, căreia îi sunt proprii următoarele trăsături:

- reprezintă conceptul filosofic cel mai vechi care ghidează afacerile;
- este adoptată de exportatorii mici și mijlocii și de firmele aflate în prima fază a internaționalizării operațiunilor lor;
- firma consideră că piețele sale externe au o importanță secundară în raport cu piața internă sau că acestea pot fi satisfăcute cu același produs;
- se urmărește creșterea ratei profitului;
- potențialul pieței externe este valorificat numai parțial;
- potrivit opiniei unor specialiști¹, în practica afacerilor din mediul internațional această filosofie se regăsește în două variante:
 - afaceri economice internaționale acceptionale, nestăpânite sub aspect metodologic și practice, în sensul că piețele externe nu sunt studiate și ca atare nici activitatea de comercializare nu este adaptată la cerințele acestora;
 - afaceri economice internaționale active, situație în care firmele vând în străinătate pe o bază permanentă cu apelare la marketingul și managementul internațional prin utilizarea unor politici de marketing orientate spre microsegmente în curs de specializare și adaptare cvasipermanentă;

❖ *filosofia piețelor multiple*, având ca trăsături specifice următoarele:

- se insistă pe valorificarea integrală a oportunităților oferite de piețele externe;
- se transferă competențele și experiența de afaceri de la o piață la alta;
- se practică politici și mixuri de marketing cu ajutorul cărora să fie satisfăcute necesitățile și exigențele impuse de piețele externe;
- stă la baza activității de afaceri a

societăților multinaționale;

- strategia vizează necesitățile și exigențele locale și posibilitățile de transfer de profituri și know-how;
- filosofia globală² cu următoarele caracteristici:
 - se concentrează pe urmărirea oportunităților de piață pentru a îndeplini obiectivele și scopurile firmei;
 - piețele interne și externe sunt concepute și tratate ca formând o singură piață;
 - se practică o evaluare globală a concurenților, iar firmele sunt considerate firme globale;
 - după strategia adoptată, firmele globale se divid în două categorii:
 - care urmează strategii de piață globală și care concurează în sectoare caracterizate de nevoi universale sau în segmente nerestricționate de granițele naționale;
 - care acționează pe baza unei strategii de segmentare de piață națională și care concurează în sectoare ce sunt esențial internaționale (materii prime alimentare, îmbrăcăminte și bunuri casnice).

În planul realității și al practicii afacerilor economice internaționale, cele trei filosofii nu sunt clar delimitate. Caracteristici și componente ale filosofii menționate se pot regăsi simultan pe piețe diferite și în practica diverselor firme de afaceri, așa cum rezultă din figura 1.

3. Concepția filosofică managerială a companiilor de succes

Filosofia managerială are un rol incontestabil în formarea culturii antreprenoriale, în dezvoltarea personalității managerilor și a comportamentului lor organizațional. Concepția filosofică a firmelor de succes este concentrată asupra extinderii și consolidării afacerilor în plan internațional.

Numeroase mărturisiri ale unor prestigioși

¹ Hünenberg, R., *Internationale Marketing, Moderne Industrie Verlag*, Landsberg, Lech, 1994, p. 4

² Jeannett, J.G., Hennessey, H.D., *Global Marketing Strategies*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1995, p. 5

oameni de afaceri așază la baza succeselor dobândite prezența în gândirea și practica lor a unei filosofii manageriale judicios concepute. În acest context, asigurarea poziției privilegiate pe piața internațională poate fi exemplificată prin analiza concepției filosofice a două companii de succes: “Lincoln Electric” și “People Expres”.

Concepția filosofică a firmei “Lincoln Electric”, orientată pe individ și concurență, a fost concepută de unul dintre fondatorii săi, James Lincoln. Caracterizat ca un individualist convins, Lincoln susținea că prin concurență și stimulente adecvate fiecare persoană poate atinge potențialul său cel mai înalt. El și-a fundamentat concepția filosofică de afaceri în felul următor: „Concurența este fundamentul dezvoltării omului. Concurența înseamnă că vor exista câștiguri și persoane care pierd în cadrul jocului. Dacă s-ar găsi o cale de eliminare

din viață a concurenței, rezultatul ar fi dezastruos. Toate națiunile care au renunțat la concurență ca forță de control în economie au dispărut sau vor dispărea. Este evident că dezvoltarea individului, de care depinde succesul managementului, este un proces progresiv stimulat de concurență”.

Pe de altă parte, *filosofia managementului în afaceri la “People Expres”* se bazează pe credința că oamenii au un fond bun și de încredere. Se arată că motivul principal pentru demararea afacerii a fost acela de a încerca să se dezvolte o modalitate nouă ca oamenii să lucreze mai bine împreună. „Accentul pe oameni și încrederea în ei – arată managerul general – stă la baza a tot ceea ce facem.” La “People Expres” oamenii sunt creditați să facă o treabă bună până la proba contrarie. Dimensiunea resurse umane este adăugată mărfii.

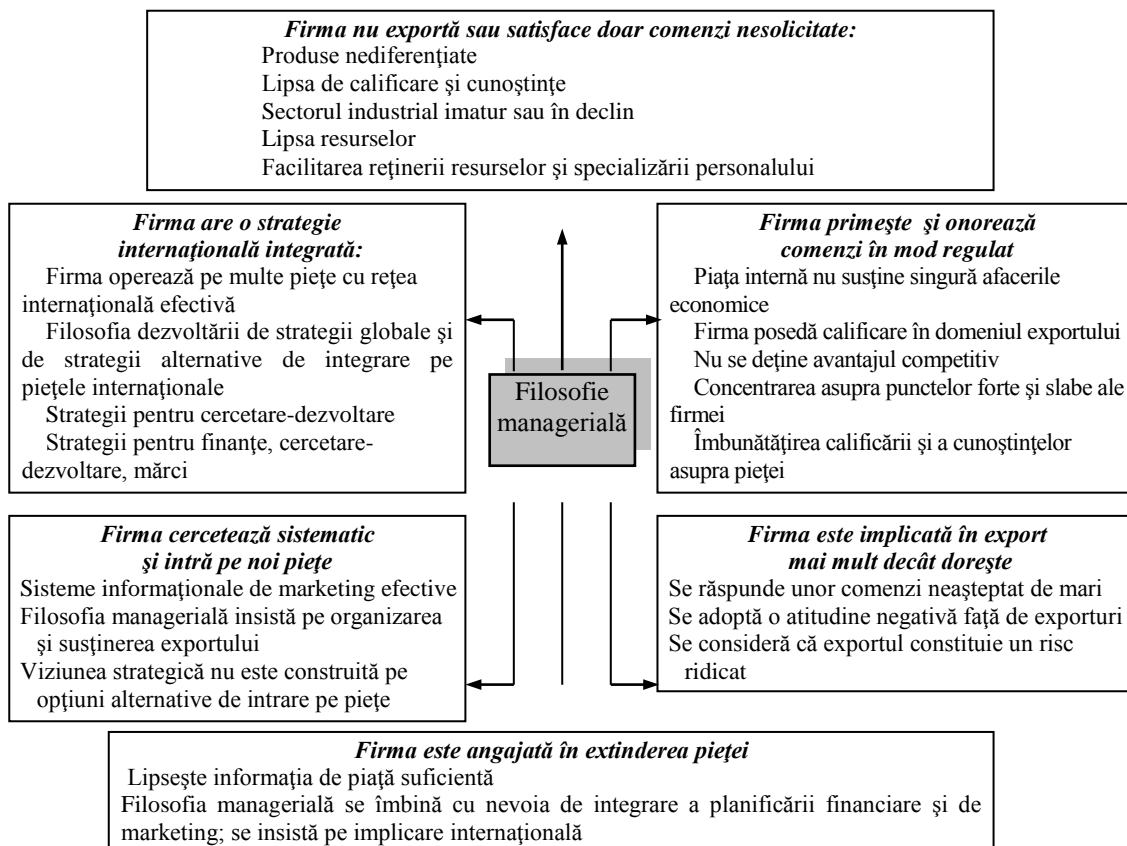

Figura 1. Filosofia managerială în diferite stadii de internaționalizare a firmelor (după Doole, I., Löwe, R., 1997)

Mulți investitori nu apreciază încă la adevărată ei valoare această resursă, dar devotamentul și participarea, flexibilitatea maximă și productivitatea creatoare sunt cele mai importante mijloace de creștere a eficienței activității la „People Expres”. În filosofia companiei oamenii devin mai productivi dacă lucrează în echipe. Chiar în cazul oamenilor inteligenți, autoconduși, un singur individ nu dispune de toate informațiile și abilitățile pentru a se descurca în orice situație. La „People Expres” se apreciază că organizarea lucrului pe echipe asigură atât soluționarea mai eficientă a problemelor, adoptarea mai bună a deciziilor,

cât și perfecționarea și instruirea la nivelul individului.

4. Concluzii

În strădania lor, mai mult sau mai puțin reușită, de a se încadra corect în mecanismele unei economii de piață funcționale, firmele românești ar trebui să înțeleagă că filosofia managerială nu trebuie să fie numai o teorie, ci și un mod de acțiune practică. Fără o filosofie proprie, concentrată asupra extinderii internaționale a afacerilor, nici o firmă nu va reuși să ocupe o poziție privilegiată pe piața mondială.

Bibliografie:

1. Dragomir Ștefănescu, C., *Afaceri economice internaționale – probleme, provocări și perspective*, Ed. Expert, București, 2004
2. Drucker, P.F., *Je vous donne rendez-vous demain. La société post-business* (Managing for the Future, 1991), Maxima, Laurent du Mesuil, 1992
3. Karayannis, A., *Succesul în afaceri*, Ed. Economică, București, 1995

Recenzent: prof. univ. dr. V. Cojocaru

CONSIDERAȚII GENERALE CU PRIVIRE LA MANAGEMENTUL INTEGRĂRII AGRICULTURII ROMÂNEȘTI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

*Prof. univ. dr. hab. Simion CERTAN, USM
Ddr. Alberto Nicolae PĂUNESCU, USM*

The main goal of agriculture politics must to assure the compatibility of agriculture structures of European Union, in the same time of step-by-step introduction, until of aderation time, P.A.C mechanisms. The must important components of structural adjusting process in agriculture, is creations of exploitation like european agriculture.

Procesele de globalizare care se manifestă din ce în ce mai mult provoacă formarea alianțelor noi și puternice între țări în diferite regiuni ale lumii. Cea mai complexă integrare este caracteristică pentru Uniunea Europeană. Integrarea în sectorul agroalimentar are menirea să echivaleze alimentația populației. În România, consumul produselor de panificație este de 220 kg, al cartofilor – de 97 kg, legumelor – de 156 kg, fructelor – de 43 kg, zahărului –

de 20 kg, uleiuri vegetale – de 11 kg, laptelui – de 194 litri, ouălor – 206 bucăți, carne – 48 kg, pește – 2,2 kg. Deci, consumul rațional este doar la ouă și legume, la cereale fiind aproape dublu, iar la pește de 7 ori mai mic.

În acest context, asigurarea securității alimentare pentru fiecare țară, precum și dezvoltarea sectorului rural, unde își desfășoară activitatea o însemnată parte a populației, este un deziderat major care trebuie să se regăsească prioritar în

managementul sectorului agroalimentar, în deciziile manageriale luate la nivel micro- și macroeconomic.

Acceptarea României în componența Uniunii Europene din ianuarie 2007, incontestabil, ne obligă să ajustăm economia națională, inclusiv sectorul agroalimentar, la normele și standardele Pieței Comune. Studiul comparativ arată că UE deține o suprafață agricolă de 128,69 mil. hectare, din care 57% – pământ arabil, 35% – pășuni permanente și 8% – vii și livezi. Suprafața agricolă a României, la sfârșitul anului 2004, era de 14,71 mil ha, din care 64,0% – pământ arabil, 22,8% – pășune, 10,2% – fânețe, 3,0% – vii și livezi. Atât în agricultura Uniunii Europene, cât și în agricultura României domină proprietatea privată. Structura de proprietate din țara noastră a devenit predominant privată, fiindcă reforma în acest domeniu a fost finalizată. Peste 96% din suprafața agricolă, aproximativ 98% din efectivele de animale, precum și 96% din numărul de tractoare, se află în sectorul privat.

Ponderea populației ocupate în agricultură este de 17,7% în Grecia, 13,7% în Portugalia, 7,9% în Spania, 8,6% în Finlanda, 4,4% în Franța. În prezent, populația ocupată în agricultura românească constituie jumătate din toată populația ocupată în agricultura Uniunii Europene. Populația care lucrează în agricultura țării noastre are un grad avansat de îmbătrânire, ce se confirmă prin faptul că peste 21% depășește vârsta de 64 de ani. În consecință, producția totală de cereale în UE, în 2004, era de 231,8 mil tone, iar în România – de 23,4 mil tone. Dacă, spre exemplu, producția medie la hectar în 2004 în România era de 14383 kg la cartofi, 13770 kg la tomate, în Uniunea Europeană forma, respectiv, 33100 kg la cartofi sau de 2,3 ori mai mare și 37870 la roșii sau de 2,75 ori mai mare. În Uniunea Europeană, producția medie de vin este de 4700 litri/hectar, în România fiind de 4320 litri/hectar.

Confruntarea politicii agricole comunitare cu politica agricolă a României demonstrează diferențe considerabile.

Decizia fermă a României de integrare în Uniunea Europeană impune schimbarea sistemului de management, decizii și măsuri radicale pentru depășirea situației în care se află în prezent agricultura țării noastre. În procesul de ajustare a managementului sectorului agroalimentar prin alinierea acestuia la politicile agricole comune, strategia care trebuie urmată în principal trebuie să se bazeze, în primul rând, pe formarea exploatațiilor comerciale de dimensiuni optime, eficiente, prin creșterea suprafețelor, prin înființarea de asociații, prin arendări și concesiuni pe termen lung în vederea promovării modernizării agriculturii.

În 2003, în Uniunea Europeană, numărul de exploatații agricole era de 7370 mii, suprafața medie a unei exploatații ridicându-se la 17,4 ha. În România, numărul de exploatații este de 3332 mii, suprafața medie ajungând la 4,4 ha. Deci suprafața medie a exploatației agricole din Comunitatea Europeană este aproape de 4 ori mai mare decât în România.

Menționăm că, atât în agricultura comunitară, cât și în agricultura națională, domină gospodăria țărănească, care este un agent al economiei cu o structură și un comportament cu totul aparte. Structura gospodăriei țărănești cuprinde două componente simbiotice: familia și exploatația agricolă. Comportamentul aparte al gospodăriei țărănești este impus de rolul tradițional al familiei în conducerea, reglarea și susținerea mecanismelor economice. În același timp, mediul economic exterior gospodăriei determină comportamentul familiei de agricultori. Din această cauză, într-un mediu economic favorizant activităților neagricole, altfel zis, într-un mediu industrial, gospodăria țărănească dobândește un caracter deschis pieței forței de muncă, precum și un caracter specific spațiului comercial. În caz contrar, gospodăria țărănească are tendința de a se izola, deoarece va produce în special pentru propria familie.

În 2005, în România, existau 2800 mii gospodării de subzistență cu dimensiuni de 0,5-3 ha, reprezentând 33,1% din suprafața

agricolă; 510 mii exploatații țărănești cu dimensiuni de 3-10 ha, reprezentând 15,2% din suprafața agricolă; 15 mii asociații familiale cu dimensiuni de 90-250 ha, reprezentând 17,6% din suprafața agricolă.

În UE, cooperativele de exploatare în comun a terenurilor diferă de la țară la țară. Astfel, cooperative agricole însemnate se regăsesc în Austria – 1757 mii cu 2,18 mil. membri, Italia – 8850 mii cu 1,12 mil. membri, Germania – 3950 mii cu 3,28 mil. membri, la polul opus regăsindu-se Suedia cu 50 mii, respectiv, 300 mii membri, Irlanda cu 128 mii, respectiv, 186 mii membri și Danemarca cu 214 mii, respectiv, 113 mii membri. Chiar dacă diferențele dintre țările UE sunt însemnate, numărul acestora este mult superior față de cele din România.

Pentru a impulsiona procesele de asociere și cooperare în scopul majorării suprafețelor unei exploatații agricole, considerăm oportun ca statul român să cumpere pământul de la proprietarii care nu-l pot exploata eficient și vor să-l vândă la prețuri avantajoase pentru ei, ca mai apoi să-l revândă la prețuri mai mici proprietarilor de exploatații care ar asigura folosirea eficientă și doresc să-l cumpere. Diferența de preț dintre cumpărarea și vânzarea unui teren ar trebui să fie suportată de către bugetul de stat, cu condiția să fie interzisă înstrăinarea terenurilor cumpărate o perioadă de 20 de ani.

Încurajarea asocierii și cooperării în agricultură mai poate fi promovată prin facilități de ordin fiscal, acordate asociațiilor și cooperativelor, atât doar că în centrul asocierii sau cooperării să fie fermierul, gospodăria familială, bazată pe proprietatea privată și acest proces să se efectueze benevol.

În condițiile respectării acestor condiții, considerăm ca fiind realistă și oportună *Strategia elaborată de Institutul de Economie Agrară al Academiei Române*, care, pentru anul 2015, estimează la 1100 mii numărul gospodăriilor de subzistență cu dimensiuni între 0,5 și 3 ha, reprezentând 6,8% din suprafața agricolă, la 80 mii exploatațiile țărănești semicomerciale cu

dimensiuni între 10-15 ha, reprezentând 6,9% din suprafața agricolă, la 25 mii fermele familiale cu dimensiuni de 40-50 ha, la 15 mii asociațiile familiale cu dimensiuni de 200 ha și la 5 mii societățile agricole cu personalitate juridică, sectorul public – 15,4% din suprafața agricolă, iar societățile comerciale de stat – 7,4% din suprafața agricolă.

O altă direcție de activitate, care va contribui la depășirea situației dificile din sectorul agroalimentar național, va asigura sporirea competitivității produselor agroalimentare ale țării noastre și creșterea exporturilor, este ajustarea mecanismelor economice ale managementului național la cel caracteristic pentru politicile agricole comune. În primul rând, aceasta se referă la sistemul de creditare. Dacă, spre exemplu, în Uniunea Europeană revin circa 10-11 ha de teren arabil la un tractor, atunci, în 2004, în agricultura României un tractor lucra 56 ha. Atenționăm că prețul unui tractor a fost de cca 10000 euro în 2005 și va crește anual cu cca 5 la sută.

Un rol extrem de important în managementul sectorului agroalimentar al Uniunii Europene revine subvențiilor. Politica agricolă comună prevede acordarea subvențiilor în formă de ajutoare pentru agricultura biologică, împădurirea terenurilor agricole, agricultura practică în zonele defavorizate, pentru prepensionare, formarea profesională etc. Sprijinul direct al producătorilor prin subvenții constituie 74 la sută din Fondul European de Orientare și Garanție Agricolă.

Subvențiile acordate producătorilor agricoli din bugetul de stat al României au fost de 8930,084 miliarde lei în 2001, de 10828,604 miliarde lei – în 2002, de 13857,919 miliarde lei – în 2003, ceea ce reprezintă o creștere cu 21,3% în 2002 față de 2001, respectiv, cu 28% în 2003 față de 2002. În 2005, producția vegetală a fost susținută prin subvenții în valoare de 14640,603 miliarde lei. În continuare, subvențiile vor înregistra o creștere cu 10 la sută anual față de valoarea subvențiilor din 2005.

Chiar și aceste sume n-au putut asigura subvenționarea întregii producții realizate, respectiv, au fost numeroase producții nesubvenționate. În anii 2001 și 2002, spre exemplu, n-a fost subvenționată creșterea ovinelor, iar în 2003 – cultura porumbului. În 2005, dobânzile la credite au fost subvenționate doar cu 40 miliarde lei. În același an, sprijinul acordat producătorilor care dețineau mai puțin de 5 hectare a fost doar de 8943 miliarde lei. În opinia noastră, sistemul de subvenții, practicat în România până în prezent, n-a dat rezultatele scontate.

Considerăm că punerea în aplicare a Legii Creditului Agricol, prin care, în anii 2006-2010, se va subvenționa diferența de dobândă – dintre dobânda stabilită de sistemul bancar și cea de 3%, plătită de fermieri, va avea o soartă mai fericită. Astfel, spre exemplu, conform calculelor prezentate în tabelul 1, subvenționarea creditelor bancare va asigura achiziționarea a 212586 tractoare, ceea ce înseamnă acoperirea necesarului de tractoare de care are nevoie agricultura românească.

Tabelul 1

**Previziunile subvenționării creditelor bancare
și atragerea investițiilor private pentru procurarea tractoarelor**

Ani Indici	2006	2007	2008	2009	2010
Valoarea subvențiilor miliarde lei	16104,663	17715,129	19486,641	21435,305	23578,835
Dobânda bancară %	13	12	11	10	9
Prețul unui tractor mii lei	388500	407925	428312	449698	472157
Investiții private miliarde lei	123882	147625	177145	214350	261987
Număr de tractoare cumpărate – unități	31887	36189	41358	47665	55487

Sursa: calcule proprii

În calculele efectuate am luat în considerare o creștere cu 5% (inflația prognozată pe 2006) anual a prețului tractoarelor pe unitate, concomitent cu diminuarea dobânzii percepute în sistemul bancar de la 14% în 2005 la 9% în 2010, respectiv, creșterea cu 10% pe an a sumei alocate din bugetul de stat pentru diferența de dobândă bancară. În această situație, fermierii ar putea achiziționa utilaje, instalații etc. necesare agriculturii în valoare totală de 55431,676 miliarde lei, plătind 5% dobândă bancară, iar diferența de dobândă de 22%, respectiv, 13857,919 miliarde lei s-ar plăti de la bugetul de stat.

Desigur, dotarea agriculturii românești, a exploatațiilor agricole cu utilaje performante, în actualele condiții ale

economiei de piață, nu se poate realiza în termenele indicate, dar elaborarea și punerea în aplicare a sistemului de subvenții va îmbunătăți cantitativ, dar mai ales calitativ, înzestrarea tehnică a acestui vital sector de activitate. *Pentru aplicarea eficientă a acestui sistem de pârghii, considerăm oportun:*

- subvenționarea creditelor pentru investițiile din agricultură;
- asigurarea transparenței cheltuielilor statului pentru sectorul alimentar, întrucât sunt cazuri când de fonduri au beneficiat persoane care n-aveau de a face cu agricultura;
- stimularea exportului produselor agroalimentare prin rata de schimb preferențială. Fiecare euro obținut de

la export să fie schimbat cu 5-6% mai mult decât cea existentă;

- anularea TVA la produsele agricole pentru producători, iar TVA pentru produsele alimentare să fie mai mică și diferențiată;
- contribuția producătorilor agricoli la buget să se calculeze în funcție de venit, și nu în funcție de suprafața de pământ;
- renunțarea la sistemul actual de compensații pentru condițiile agroclimaterice, chiar dacă ele nu sunt favorabile și crearea condițiilor pentru implementarea unui sistem privat de asigurare;
- renunțarea la suportul ex-ante (înainte de a obține producția) care este, de regulă, inefficient și intervenția statului ex-post (după ce s-a obținut producția), stimulând fermierii să producă ceea ce este solicitat pe piața internă și externă.

Dat fiind că sumele accesibile pentru acordarea de subvenții în domeniul agricol sunt limitate, acestea, în concepția noastră, nu trebuie dispersate pentru o multitudine de obiective, ci direcționate doar spre subvenționarea creditelor, în special, a celor orientate către creditele investiționale, astfel ca cei care doresc cu adevărat și sunt hotărâți să se implice în dezvoltarea sectorului agroalimentar, să fie beneficiarii subvențiilor, iar prin rezultatele obținute să contribuie la relansarea agriculturii românești.

Este bine cunoscut faptul că ramurile și filierele agroalimentare diferă între ele, uneori suficient de pronunțat, ceea ce generează necesitatea de a elabora măsuri adecvate specificului ramurii. În această ordine de idei, considerăm oportune următoarele **recomandări privind vița-de-vie și vin**. În primul rând:

- stoparea declinului suprafețelor plantate cu vița-de-vie care au scăzut cu peste 50 mii hectare în ultimii 15 ani, renovarea acestora cu circa 5%, reamplasarea viilor existente și majorarea suprafețelor cu plantații

noi;

- utilizarea mai eficientă a terenurilor agricole. Plantațiile viței-de-vie, care urmează a fi defrișate, alcătuiesc cca 50% din suprafața viilor amplasate pe terenuri cu înclinare până la 5 grade. Noile plantații se vor extinde în spații ce formează 30% din terenurile cu înclinare de 5-10 grade, care sunt mai puțin favorabile pentru alte culturi agricole decât vița-de-vie.
- adaptarea structurii soiurilor la cerințele pieței. Se propune următoarea schemă orientativă a structurii noilor plantații:
- strugurii de masă pentru consumul curent să constituie nu mai puțin de 20%;
- strugurii pentru fabricarea vinurilor și a sucurilor să formeze până la 80%, inclusiv:
 - a) vinuri spumante – cca 20%;
 - b) vinuri de consum curent – cca 30%;
 - c) distilate din vin – cca 5%;
 - d) băuturi cu denumire de origine – cca 20%;
 - e) sucuri – cca 5%;
- asocierea producătorilor de struguri și a fabricilor de prelucrare. Nucleul unei astfel de asocieri ar fi fabrica de vin.

În al doilea rând:

- respectarea cerințelor tehnologice care ar garanta recolta de struguri la nivelul de 75-85 quintale/ha și a soiurilor pentru vin la nivel de circa 60 chintale de pe fiecare hectar;
- utilizarea tehnologiilor noi de prelucrare a strugurilor, cu respectarea tradițiilor naționale, în scopul majorării exportului vinului de origine în UE;
- impulsivitatea reutilării, pentru a asigura calitatea superioară a vinurilor, a ajusta tehnologia la păstrarea în vinuri a calităților naturale ale soiurilor de struguri și

ale substanțelor biologice active, la reducerea de proporții a substanțelor active folosite în vinificație, la scăderea cheltuielilor de materiale și energie.

Al treilea set de activități se referă la mecanismele economice și include:

- stimularea investițiilor pentru plantarea viței-de-vie (în medie de 10 mii euro/ha) prin:

- a) scutirea de impozit funciar a terenurilor ocupate de pepinieră, plantate cu portaltoi și cu viță-de-vie până la rod. Să nu se impună cu TVA butașii viței-de-vie;
- b) formarea unui fond special din accizele obținute de la vinuri și coniacuri, care să se utilizeze strict pentru dezvoltarea pepinieritului și plantarea viței-de-vie;
- c) alocarea a 30% din suma obținută de la diferența cursului de schimb pentru reutilizarea și modernizarea întreprinderilor de prelucrare;
- d) repartizarea venitului în mod echitabil la toți participanții din lanțul tehnologic;
- e) susținerea financiară a dezvoltării infrastructurii turismului rural în zonele cu tradiții vechi de vinificație.

Este necesar să menționăm că ajustarea politicilor agricole ale României la cele ale Uniunii Europene, alături de cele menționate, mai include următoarele *linii directoare ale politicilor manageriale*:

- impulsivitatea activităților de racordare a legislației naționale la normele comunitare și, în mod special, crearea cadrului legislativ și a actelor normative ce ar include cerințe minimale față de calitatea

produselor agricole din România și imparțial ar asigura controlul sanitar și fitosanitar;

- elaborarea și aplicarea standardelor naționale. Adaptarea acestora la cerințele UE, la standardele mondiale;
- dezvoltarea și punerea în aplicare a mecanismelor economiei de piață pentru a face față presiunii concurențiale și a forțelor pieței din interiorul UE;
- introducerea impozitelor pe terenurile agricole diferențiat astfel, încât să se asigure o producție rațională a principalelor culturi fără a se produce stocuri mari;
- formarea profesională, altoirea cunoștințelor și a deprinderilor antreprenoriale managerilor și specialiștilor din agricultură;
- participarea la expoziții și studierea experienței în domeniul comercializării produselor agroalimentare;
- încurajarea dezvoltării industriei ambalajului pe piața materiilor prime și a produselor alimentare pentru asigurarea competitivității;
- modernizarea și ajustarea tehnică a capacităților în industria prelucrătoare;
- facilitarea unui cadru asiguratoriu pentru indivizi, care trebuie să se protejeze singuri în privința unor eventuale riscuri.

Astfel, managementul sectorului agroalimentar din România refăcându-se prin politicile agricole atât la nivel macroeconomic, cât și cel microeconomic, țara noastră va parcurge o pantă în continuă ascensiune.

REGLEMENTAREA DE STAT A STRUCTURII RAMURALE A ECONOMIEI: EXPERIENȚA MONDIALĂ ȘI POSIBILITĂȚILE UTILIZĂRII EI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Conf. univ. dr. Tatiana PĂȘCHINA, ASEM

This work is devoted to the examination and analysis of problems related to the world experience of the Government regulation of structural policy under the conditions of the globalization and the general elements of the carried out of structural policies as well as to the possibilities of the applying of this experience in Moldova's economy

Integrarea țării în economia mondială duce la schimbarea rolului statului în dezvoltarea economiei naționale. Un șir de economiști și politicieni vorbesc despre pierderea de către stat a pârghiilor principale de influență asupra economiei naționale. Dar, după cum ne arată experiența mondială, statul participă la promovarea politicii structurale, la alegerea priorităților structurale și la crearea condițiilor pentru realizarea lor. Totodată, influența statului își schimbă orientarea sa și se răspândește asupra produselor, mărfurilor, serviciilor și altor tipuri de activități inovatoare pentru economia dată; de asemenea, creează condiții pentru diversificarea structural-ramurală și comercializarea ulterioară a noilor tipuri de business în scopul creșterii competitivității economiei naționale¹.

Sunt cunoscute, cel puțin, două abordări de realizare în țară a politicii structural-ramurale, orientate spre formarea economiei inovatoare:

Prima abordare presupune orientarea spre propriile inovații. Evident, aceasta este accesibilă numai țărilor puternic dezvoltate.

A doua abordare este bazată pe împrumutul și importul inovațiilor. Eficiența acesteia este confirmată de experiența transformărilor structurale favorabile din mai multe țări, inclusiv în Japonia.

Formele și mecanismele de influență a statului asupra structurii ramurale a economiei se pot manifesta în forma reglementării directe a fluxurilor de muncă și capital, a protecției producătorului intern și stimulării concurenței în primele etape; a finanțării dezvoltării infrastructurii pieței și bazei informaționale a businessului; a elaborărilor științifice și susținerii instituțiilor de învățământ; a creării sistemului de suport legal (este vorba de asigurarea informațională, elaborarea normelor de drept necesare, acordarea înlesnirilor fiscale, protecția proprietății intelectuale).

În opinia noastră, experiența transformărilor structurale, aprobată într-un șir de țări, de exemplu, în Japonia, ar fi putut fi destul de utilă pentru Moldova. Problema constă în faptul că se pot face anumite analogii între condițiile de start în care și-au început lupta pentru supraviețuirea economică ambele țări – Japonia și Moldova. Astfel, și în Japonia, și în Moldova a avut loc un declin economic foarte profund. În Japonia – după al doilea război mondial, în Moldova – în perioada restructurării, începând cu 1990 și până în 2001. Fluxul refugiaților din Japonia în acel timp greu pentru țară ne amintește exodul în masă de astăzi al populației apte de muncă de pe piața națională a muncii din R.Moldova. Asemănarea condițiilor de start se intensifică și prin acel factor că ambele țări sunt sărace în rezerve de resurse termo-energetice, alte zăcăminte utile etc. Cum guvernul japonez a reușit nu pur și simplu să-și reînvie economia sa, dar și să-și transforme țara în unul dintre cele mai bogate state din lume?

Pe lângă toate celelalte componente, baza succeselor a constituit-o, din punctul nostru de vedere, **politica structural-ramurală eficientă**,

¹ Raportul subdiviziunilor Băncii Mondiale privind America Latină și Țările Bazinului Caraibilor (World Bank), 2002. Aici se recunoaște necesitatea adoptării unei politici structurale anumite în scopul stimulării dezvoltării tehnologice a regiunii

RELAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE

promovată consecvent în țară pe parcursul mai mult de o jumătate de secol. Actualmente, ramurile-cheie ale economiei japoneze sunt cele cu tehnologii avansate: biotehnologia, electronica optică, robototehnica, producția conductorilor și a semiconductorilor. Mizând pe dezvoltarea ramurilor scientofage în sfera

serviciilor și producției, Japonia și-a consolidat temeinic după sine poziția de lider tehnic mondial.

Condițiile de start înainte de începerea schimbărilor social-economice din Japonia și Moldova și traiectoria dezvoltării ulterioare a celor două țări sunt reflectate în tabelul 6.

Tabelul 6

Condițiile de start anterioare începerii schimbărilor social-economice din Japonia și Moldova și traiectoria dezvoltării ulterioare a celor două țări

Japonia	Moldova
Declinul economic (după cel de al doilea război mondial)	Declinul economic (1990-2001, ca rezultat al tranziției de la economia centralizată la cea de piață)
CONSECINȚELE	
1. Potențialul de producție a scăzut cu o treime 2. Deindustrializarea economiei 3. Nivelul înalt de șomaj, fluxurile refugiaților din țară 4. Nivelul înalt de inflație	1. Potențialul de producere a scăzut cu o treime 2. Deindustrializarea economiei 3. Nivelul înalt de șomaj, migrațiunea hipertrofiată a populației 4. Nivelul înalt de inflație
Prezența bazei de materii prime. Aproape lipsa totală a resurselor energetice și minerale	Prezența bazei de materii prime. Aproape lipsa totală a resurselor energetice și minerale
EXISTENȚA FACTORILOR DE PRODUCȚIE:	
1. Surplusul resurselor de muncă 2. Insuficiența capitalului propriu 3. Tehnologiile uzate	1. Surplusul resurselor de muncă 2. Insuficiența capitalului propriu 3. Tehnologiile uzate
TRAIECTORIA DEZVOLTĂRII ECONOMIEI NAȚIONALE	
1. Investirea în tehnologii avansate și în pseudo inovații 2. Dezvoltarea prioritară a ramurilor cu o valoare adăugată înaltă; a ramurilor scientofage	1. Scăderea bruscă a componentei investiționale 2. Dezvoltarea prioritară a ramurilor cu valoare adăugată mică: agricultura, industria alimentară

Astfel, în condiții de start nefavorabile identice traiectoria dezvoltării ulterioare a celor două țări s-a deosebit calitativ anume prin prioritățile structurale și mijloacele de realizare practică. În tabelul 7 sunt indicate unele trăsături ale politicilor macroeconomice promovate în aceste țări.

Tabelul 7

Unele trăsături ale politicilor macroeconomice promovate în Japonia și Moldova

Japonia	Moldova
POLITICA COMERȚULUI EXTERN	
1. Politica protecționistă, orientată spre protejarea producătorului autohton și restabilirea sectorului real al economiei 2. Cota înaltă de export al mărfurilor cu valoare adăugată mare 3. Cota înaltă de import al materiei prime și materialelor	1. Liberalizarea accelerată a comerțului extern în conformitate cu concepția adoptată despre economia mică deschisă, înlăturarea producătorului național de pe piața internă 2. Cota înaltă de export al mărfurilor cu valoare adăugată scăzută 3. Cota înaltă de import al mărfurilor cu valoare adăugată mare, inclusiv a producției ramurilor

RELAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE

4. Rezultatul: soldul pozitiv al contului curent al balanței de plăți	din industria grea, ușoară, alimentară, precum și de import al materiei prime și materialelor
5. Sistemul fiscal care stimulează exportul	4. Rezultat: soldul negativ stabil al contului curent al balanței de plăți
6. Credite ieftine pentru creditori	5. Lipsește
	6. Lipsesc
POLITICA STRUCTURALĂ	
1. Prioritățile structurale: ramuri științifice; inovații	1. Prioritățile structurale: agricultura; industria alimentară; industria textilă; turismul
2. Aplicarea sistemului de măsuri pentru stimularea ramurilor prioritare	2. Stimularea limitată a unor segmente ramurale aparte: sfera asigurării programării soft
3. Subvenționarea de către stat a ramurilor prioritare	3. Insuficiența investirii de către stat în sferile inovaționale de activitate
4. Atragerea investițiilor străine în tipurile inovaționale de activitate	4. Prevalarea investițiilor străine din portofel
POLITICA CREDITAR-MONETARĂ	
1. Tariful scăzut de scontare al Băncii Centrale	1. Tariful de scontare relativ înalt al Băncii Naționale
2. Atragerea băncilor comerciale la creditarea economiei naționale	2. Atragerea insuficientă a băncilor comerciale la creditarea economiei naționale
POLITICA BUGETAR-FISCALĂ	
1. Majorarea cheltuielilor de stat pentru știință și învățământ	1. Reducerea cheltuielilor statului pentru știință și învățământ
2. Mărirea cheltuielilor pentru stimularea ramurilor prioritare	2. Cheltuieli scăzute pentru stimularea ramurilor prioritare
3. Acordarea înlesnirilor pentru stimularea ramurilor prioritare și sporirea volumelor de export	3. Începând cu 2002, acordarea înlesnirilor pentru stimularea sferei de programare soft
4. Orientarea spre impozitarea directă contrapusă celei indirecte	4. Orientarea spre impozitarea indirectă contrapusă celei directe
POLITICA INOVAȚIONALĂ	
1. Împrumutul tehnologiilor cunoscute în străinătate, adaptarea lor la economia națională	1. Începând cu 2002, dezvoltarea și stimularea sferei serviciilor în domeniul asigurării programării soft
2. Dezvoltarea ulterioară a ramurilor științifice proprii în sfera producției și a serviciilor	2. Lipsesc
3. Mărirea cotei de producție a ramurilor științifice înalt-tehnologice în export	3. Lipsesc
4. Formarea punctelor regionale de creștere: clusterilor, centrelor tehnice etc.	4. Lipsesc
POLITICA PREȚURILOR	
Fixarea prețurilor la sursele energetice și mărfurile de larg consum în perioada declinului, apoi trecerea treptată la prețurile de piață	Liberalizarea prematură a prețurilor, inclusiv la resursele energetice
ROLUL STATULUI	
Activ	Pasiv

După cum vedem, în condiții de start destul de identice în care s-a început reformarea economiilor celor două țări, politicile macroeconomice promovate de guvernele acestor țări se deosebeau radical. Ca rezultat, traiectoriile de dezvoltare a economiilor naționale s-au dovedit a fi principial diferite, după cum și nivelul de dezvoltare economică a ambelor țări.

Multe state din Asia de Sud-Est au pornit pe calea japoneză de reformare a structurii ramurale a economiei și, practic, toate au obținut succese în dezvoltarea economică. Experiența reglementării de stat a structurii ramurale a economiei a fost acumulată și în țările Americii Latine.

În țările economic dezvoltate sunt utilizate diferite *metode de promovare a politicii structurale regionale*. De exemplu, în țările dezvoltate cu economie de piață se aplică un complex de măsuri orientate spre atragerea businessului privat în raioanele problematice (rămase în urmă). În acest caz, statul ia asupra sa investirea în infrastructura de producție și socială a acestor regiuni. Stimularea dezvoltării ramurilor progresive ale industriei este examinată în majoritatea țărilor ca o metodă principală de soluționare a problemelor raioanelor în criză, cu o structură veche de producție, precum și a regiunilor rămase în urmă în dezvoltare lor economică.

Analiza experienței mondiale a dezvoltării structurale a unor șir de țări permite evidențierea unor *elemente comune ale politicilor structural-ramurale* promovate acolo, grație cărora aceste țări au putut să se transforme din agrare și înapoiate în state cu o

dezvoltare intensivă și prosperă. *Cele mai importante din aceste elemente sunt:*

- utilizarea pârghiilor de stat, orientate spre determinarea priorităților structurale și promovarea unei politici protecționiste pentru protejarea și susținerea producătorului autohton;
- orientarea spre export a economiei și acordarea facilităților de stimulare a exportului, în special a exportatorilor care lucrează în ramurile prioritare;
- crearea condițiilor necesare pentru atragerea inovațiilor și a capitalului străin în noile producții;
- reducerea importului mărfurilor de larg consum și înlesnirea importului de utilaj tehnologic și mașini;
- asigurarea dezvoltării prioritare a ramurilor care fabrică producție cu valoare adăugată mare;
- crearea noilor sfere de atingere a avantajului concurențial pe contul diversificării structurii ramurale a economiei;
- susținerea de către stat a „noilor” domenii de activitate care „produc” creștere economică;

Astfel, scopul reglementării de stat a structurii ramurale a economiei naționale constă în găsirea acelor domenii în care implicarea statului este capabilă să schimbe situația în mai bine. Cât privește procesul de realizare, instrumentele concrete și abordările, acestea pe deplin depind de situația existentă în țară.

Bibliografie:

- Пышкина Т.В. «Макроэкономика. Основные аспекты рыночной и переходной экономики», Учебник, Кишинев, Эврика, 2001
- Global Economic Prospects. www.worldbank.org
- Industrial Policy for the Twenty-First Century. Dani Rodrik Harvard University, John F. Kennedy School of Government, 2004
- Вопросы Экономики, №10, 2004
- Freeman Ch. Technology, Policy and Economic Performance. Lessons from Japan
- Robertson R. Globalization, L. 1992

Recenzent: conf. univ. dr. D. Vaculovski

CU PRIVIRE LA MECANISMUL DE SUSȚINERE A EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE ÎN ȚĂRILE EUROPEI DE VEST ȘI REPUBLICA MOLDOVA

Conf. univ. dr. Alexandru STRATAN, UASM

Taking into account the strategic objective of our country – integration in the European Union – this survey includes the investigation of the functioning mechanism of agricultural farms in some EU member states, in order to outline the development directions of Moldavian agriculture in conformity with the basic principles of the Common Agricultural Policy, as well as taking over the experience and some possible practices that would be implemented successfully in the agricultural sector of Moldova. We will focus on the analysis of policies and supporting mechanisms existing in Moldavian agriculture that would be less complicated, more equitable and would lead to growth and efficiency.

În perioada transformărilor în Republica Moldova, **Produsul Agricol Brut (PAB)** și producția alimentară s-au diminuat de peste două ori în comparație cu nivelul de producție atins în anul 1990. Această reducere a PAB-ului a constat în descreșterea producției vegetale cu 48 la sută și o diminuare a producției animaleiere cu 64 la sută [2]. Comparativ cu 1995, în 2000 se produce un recul puternic (77%) al produsului agricol. A fost necesară o perioadă de doi ani pentru ca, la finele anului 2002, să fie înregistrată o creștere nesemnificativă (85% comparativ cu 1995) [1]. Creșterea agricolă înregistrată s-a dovedit a fi nesustenabilă.

Apariția noului sistem social-economic deschis față de lume, declanșarea procesului de conjugare a eforturilor proprii cu cele ale comunității internaționale ne obligă să intensificăm preocupările de elaborare a politicilor pentru susținerea agriculturii și a strategiilor de pătrundere pe piața Uniunii Europene cu produse agroalimentare [3].

Țările UE au ajuns la un nivel ridicat al competitivității pe piață printr-o subvenționare puternică și îndelungată a agriculturii. Implicit, aceasta a dezvoltat sectoarele industrial și terțiar în mediul rural, a condus la creșterea producției agricole până la un nivel excedentar. Rolul statului a fost necesar atât în perioada trecerii către relațiile de piață, cât și în procesul funcționării unei economii de piață formate. De exemplu, în **Austria**, statul acordă sprijin important agricultorilor, politica agricolă având

atât o componentă socială, cât și una ecologică, în virtutea căreia impune restructurarea metodelor tradiționale, protecția solului și a mediului înconjurător. Statul susține programe de ecologizare a producției agricole și protecție a mediului. *Formele de ajutor pentru agricultură și agricultor sunt:*

- subvenționarea prețului pentru exportatori;
- finanțarea directă și imediată a fermierilor din zona muntoasă, unde condițiile sunt grele și de cele mai multe ori neprielnice;
- încurajarea fermelor mixte, deoarece în Austria creșterea animalelor domestice este foarte redusă în comparație cu celelalte țări europene;
- sprijinul acordat în cazul calamităților naturale;
- programele federale de ajutorare a agricultorilor.

În Belgia, statul se implică în:

- controlul și stăpânirea prețurilor de producție printr-o politică de investiții selectivă și orientată pe baza cercetărilor agronomice, adaptate necesităților moderne;
- ameliorarea competitivității rezultate din politica de optimizare a calității producției și de promovare a debușurilor;
- continuitatea garanției prin lege a contractului de închiriere a fermei;

- securitatea profesională a agricultorilor.

Agricultura este sprijinită prin sistemul de credite. În perioada 1996-2000, guvernul a prevăzut importante sume pentru „Fondul de Investiții Agricole”. Fondul acordă subvenții pentru a permite împrumuturi cu rate ale dobânzii reduse, precum și prime și subvenții destinate investițiilor.

În agricultura *daneză*, interesele fermierilor în relațiile acestora cu statul sunt reprezentate de „Federația uniunilor fermierilor danezi”. Statul subvenționează serviciile de ajutorare a fermierilor și a lucrătorilor agricoli în caz de îmbolnăvire sau când aceștia participă la cursuri pentru îmbunătățirea educației. Concomitent, asigură condiții foarte avantajoase pentru investițiile făcute de tineri în domeniul agriculturii, asigură securitatea socială a fermierilor în caz de șomaj, acordă o atenție deosebită instruirii și cercetării în domeniul agricol, pentru care se acordă fonduri și subvenții consistente, considerând că de instruirea fermierilor și de rezultatele cercetărilor de specialitate depinde viitorul agriculturii daneze.

În ultimii 30 de ani, agricultura *franceză* a cunoscut două perioade grele pe care le-a depășit cu ajutorul statului: în 1974, datorită creșterii prețului materiilor prime și după 1984, datorită scăderii prețurilor agricole. Pentru a face față concurenței din Piața Agricolă Comună, Franța duce o politică de sprijinire a fermierilor și acordă prime de compensare exploatațiilor agricole din zonele defavorizate sau mai puțin fertile.

Cu referință la *Germania*, menționăm că statul a susținut permanent agricultura, dar în mod deosebit după 1990, când infuzia de capital în sectorul agricol al celor cinci landuri din est a fost masivă. Statul își manifestă interesul și prezența în agricultura germană prin programele guvernamentale pe care le promovează:

- promovarea unei agriculturi biologice care are drept scop protejarea sănătății populației, a resurselor naturale, evitarea poluării solului, a apei potabile și a aerului, evitarea

disparițiilor speciilor și a contaminării produselor agricole;

- calitatea produselor;
- cercetarea științifică în vederea descoperirii de noi metode naturale de combatere a dăunătorilor și bolilor și de obținere a unor hibrizi rezistenți, performanți și de o calitate biologică superioară.

În ultima perioadă, *Italia* a intervenit și intervine pentru consolidarea unei agriculturi organice și pentru salvarea și conservarea mediului rural. Statul acordă credite subvenționate, ajutoarele fiind mai mari în sud. În contextul măsurilor care însoțesc reforma Politicii Agricole Comune (CAP), prin reglementarea 1078/1992, se acordă un ajutor direct fermierilor, care servește la introducerea sau menținerea metodelor de producție agricolă compatibile cu necesitatea protecției mediului și conservării naturii.

În *Olanda*, rolul statului rezidă în:

- impozite mai reduse pentru fermieri și cooperative;
- subvenționarea dobânzilor la credite;
- acordarea de garanții financiare pentru obținerea unor împrumuturi;
- asigurarea suportului financiar fermierilor care fac investiții în beneficiul mediului înconjurător;
- susținerea financiară a sistemului de educație pentru fermieri;
- susținerea sistemului de cercetare pentru agricultură și mediu rural.

Agricultura *spaniolă* este afectată de problemele generale ale economiei: inflația, șomajul ridicat, supraevaluarea monedei naționale (până în decembrie 2001), investițiile puține, productivitatea scăzută. Impact deosebit asupra agriculturii l-a avut intrarea în Uniunea Europeană, ramura modernizându-se îndeosebi în ultimul deceniu. Activitatea agricolă primară se bazează pe proprietatea privată și se desfășoară în ferme familiale, cu dimensiuni diferite. Înzestrarea tehnică a cunoscut creșteri după aderarea la Uniune, fiind totuși inferioară celor din fosta UE-15, Spania depășind la acest capitol numai Portugalia și Grecia. Un rol important în modernizarea agriculturii spaniole l-a avut infuzia de capital străin (în special,

francez) care a început în 1990. *Statul spaniol susține agricultura prin:*

- crearea mediului legislativ pentru integrarea și armonizarea cu cerințele UE;
- acordarea de subvenții la produsele agricole în funcție de zona unde se află exploatarea;
- promovarea și susținerea unui sistem de credite agricole favorabil fermierilor;
- acordarea de subvenții și prime de export pentru produsele ecologice;
- susținerea financiară a acțiunilor de protejare a mediului, a florei și faunei, a solului, aerului și apei.

Din suprafața totală a *Suediei* agricultura ocupă doar 7%, iar pădurea – 56%. În Suedia, agricultura este condusă de Ministerul Agriculturii, care are angajate numai 60 de persoane. În medie, revin 30 ha/fermă, agricultura asigurând doar 1,2% din PIB. În agricultura suedeză se înregistrează o superspecializare a exploatarea agricole și o superintensivitate a producției. Agricultorii suedezi fac parte din diferite asociații pe grupe de interese, care se ocupă de probleme de aprovizionare, valorificare, procurare de utilaje și de consultanță. În funcție de tipul de exploatare, un fermier poate face parte din mai multe asociații. Cotizația plătită de fermier la o asociație echivalează cu valoarea a 100 kg de grâu. *Statul contribuie la dezvoltarea exploatarea agricole prin:*

- subvenții sub diferite forme;
- asigurări în caz de recolte slabe;
- plăți compensatorii pentru a face față concurenței din cadrul pieței din Uniune;
- sprijin pentru agricultura ecologică.

Elaborarea unui sistem modern de subvenționare a agriculturii în *Republica Moldova* este stipulată de Legea privind aprobarea Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (comp. 6.9, p.445).

Ca un factor de bază, care confirmă necesitatea elaborării și implementării unui asemenea sistem, servește volumul și ritmurile de creștere a subvențiilor agricole în țările înalt dezvoltate. Astfel, numai în cadrul țărilor OECD volumul subvențiilor agricole, în anul

2002, a depășit suma de 318 mlrd. dol. SUA [5], ceea ce constituie mai mult de 47 la sută din valoarea totală a producției agricole a acestor țări. Rezultatele analizei efectuate ne arată că, în Republica Moldova, nivelul de subvenționare a agriculturii în perioada respectivă a constituit doar 1,8% din PIB-ul al acestei ramuri. Alături de ponderea relativ și absolut scăzută de subvenționare, provoacă îngrijorare și forma sau, mai bine zis, direcțiile de subvenționare a agriculturii autohtone.

Orice program de susținere necesită încadrare în anumite exigențe, așa ca: deplina conformitate cu posibilitățile financiare ale țării, transparența și eficiența, consolidarea privatizării și restructurării în agricultură, minimalizarea distorsiunilor, corespunderea cerințelor Organizației Mondiale a Comerțului [3].

Pe parcursul anilor 1997-2000, sprijinul financiar direct al statului, gestionat de Ministerul Agriculturii și Industriei Prelucrătoare, a fost în continuă creștere: de la 7,9 la 105,2 de mil. lei. Dacă în 1998 aproximativ două treimi din Fondul de Susținere a Agriculturii au fost folosite pentru compensarea ratelor dobânzii la împrumuturile contractate de țărani la băncile comerciale locale, atunci, în anii 1999 și 2000, mijloacele au fost folosite pentru compensarea parțială a costurilor combustibilului, îngrășămintelor și semințelor procurate.

Creditele garantate de către stat au fost inițial percepute de agenții economici ca fiind subvenții directe și, astfel, a fost dificil să fie recuperate. Din totalul de 360 mil. lei, acordați complexului agroindustrial în perioada 1992-1997, doar 150 mil. lei au fost rambursați. Această pierdere evidentă de fonduri a condus la o reducere substanțială a creditelor garantate de către stat în 1998 și la anularea lor în 1999.

Cea mai mare parte dintre alocațiile nebănești pentru agricultură în anii 1996-1998 au fost destinate producătorilor de grâne și lapte, sub forma deducerii din impozitul funciar (această deducere pentru lapte în anii 1997 și 1998 a constituit, respectiv, 38,4 și 33,8 mil. lei), precum și pentru eliminarea consecințelor negative ale calamităților naturale (822 mil. lei în anii 1995-1997).

Începând cu 1998, programul de subvenționare a grânelor, prin care s-a încercat facilitarea colectării grânelor pentru rezervele de stat, a fost anulat, iar în 1999 a fost încheiat și programul pentru subvenționarea laptelui. În schimb, după 1999 s-a intensificat considerabil cesionarea datoriilor întreprinderilor agricole mari. În acest proces, implementat de Programul Național „Pământ”, au fost implicate gospodăriile ce treceau prin procesul de reorganizare și lichidare. Astfel, spre finele anului 2000, 804 dintre gospodăriile colective au fost lichidate, anulându-se suma de 1,7 mlrd. lei datorii istorice, dintre care față de bugetul consolidat – 1,1 mlrd. lei. În plus, s-au iertat datoriile curente în sumă de 0,2 mlrd. lei.

Raportul procentual dintre volumul subvențiilor și volumul producției agricole, așa-numitul echivalent al subvențiilor agricole (ESA), a constituit 1,6% în 1996, 11,5% – 1997 (inclusiv restanțele anulate și compensațiile la daunele cauzate de calamități naturale), 2,3% – 1998 și 16% în 1999 (inclusiv datoriile iertate prin Programul Național „Pământ”).

La un hectar de teren agricol în 1996 au revenit subvenții în mărime de 5 dolari SUA, în 1997 – 40 dolari, în perioada 1998-2001 – aproximativ 55 dolari. Însă acestea nu au influențat eficacitatea sau starea tehnico-materială a sectorului agricol și nu au modificat tendințele descrescătoare chiar și la produsele subvenționate.

Din cele relatate mai sus, constatăm că, în toată perioada de reformare, sectorul agrar a fost și rămâne susținut de subvenții foarte modeste din partea statului. Conform calculelor, numai pentru revitalizarea sectorului zootehnic sunt necesare anual circa 700 mil. lei pentru subvenții (în primul rând, pentru subvenționarea producerii laptelui și a cărnii), organizate în cadrul întreprinderilor private mici și mijlocii. De asemenea, sunt necesare subvenții direcționate spre prestarea serviciilor de irigare, de mecanizare și alte structuri ale infrastructurii de producere.

În pofida dificultăților și a stării financiare existente, în ultimii ani se observă totuși o majorare a mijloacelor bugetare destinate sprijinului sectorului agrar. Astfel, sursele

financiare bugetare de susținere a producătorilor agricoli au constituit în 2005 – 214,3 mil. lei față de 33 mil. consumate în 2000.

În același context, pentru 2006, mijloacele fondului de subvenționare a producătorilor agricoli sunt estimate la 220 mil. lei și sunt repartizate după cum urmează [4]: subvenționarea producătorilor sfeclei de zahăr – 20 mil. lei; subvenționarea producătorilor de tutun – 5 mil. lei; stimularea creării plantațiilor pomicole și producerii materialului pomicol pentru reproducere și a puietilor altoiți – 15 mil. lei; subvenționarea utilizatorilor de mijloace în scopuri fitosanitare și creșterea fertilității solului – 45 mil. lei; susținerea sectorului zootehnic – 15 mil. lei; stimularea creării stațiilor tehnologice de mașini – 20 mil. lei; subvenționarea producătorilor agricoli care livrează producție agricolă proprie pe teritoriul țării – 100 mil. lei.

Insuficiența fondurilor bugetare destinate susținerii financiare masive a producătorilor agricoli autohtoni ne impune să constatăm utilizarea inefficientă și a acelor surse (puține la număr) pe care le avem. La rândul lor, producătorii agricoli autohtoni nu pot concura fără susținerea financiară din partea statului cu colegii lor din Occident, producția cărora predomină pe piața agroalimentară internă a Republicii Moldova. Aceasta înseamnă că fiecare bănuț din fondul de subvenționare ar trebui să fie cheltuit mult mai argumentat, pentru ca rezultatul final al subvenționării să fie pozitiv. Cu părere de rău, nici aceste posibilități modeste de subvenționare n-au fost folosite adecvat în anii precedenți, agricultura autohtonă continuând să rămână într-o criză profundă. Cele mai mari pericole, care deja subminează dezvoltarea economică a agriculturii autohtone, le constituie: (i) decapitalizarea excesivă a ramurii, (ii) pierderea locurilor de muncă fără asigurarea concomitentă a creșterii productivității muncii, (iii) denaturarea nedorită în structura producției agricole. În mod evident, statul nu poate fi indiferent față de aceste manifestări socioeconomice și urmează să întreprindă niște măsuri energice în vederea blocării cauzelor și a factorilor de criză.

În opinia noastră, cele mai mari efecte de depășire a fenomenelor negative le demonstrează subvenționarea investițiilor în sectorul agrar. Un exemplu elocvent din practica proprie poate fi numit procesul de subvenționare a plantării viței-de-vie. În primul an de implementare a acestei modalități de subvenționare (2004), suprafața planificată de plantare a viței-de-vie a fost depășită cu mult, asigurând stoparea declinului în domeniul dat și determinând posibilitățile ieșirii din criză. Alături de viticultură, susțineri financiare similare se așteaptă și în alte domenii agricole, inclusiv sectorul zootehnic, pomicultura, legumicultura etc.

A doua direcție de bază privind subvenționarea agriculturii o constituie intervențiile statului pe piața produselor agroalimentare, în scopul preîntâmpinării prăbușirii prețurilor de desfacere. Fiind pe larg răspândită în practica țărilor occidentale în trecut, această metodă de subvenționare a agriculturii necesită a fi implementată în prezent și în R.Moldova, deoarece piața agroalimentară și, în primul rând, prețurile de comercializare a produselor agricole sunt instabile din cauza imperfecțiunii și a instabilității structurale. În măsura restabilirii corelației optimale dintre subcomplexele agroalimentare, recuceririi pieței interne și celor externe anterior existente, această modalitate de subvenționare va ceda funcțiile sale altor metode, mult mai moderne și mai lucrative. La moment însă, ambele direcții de subvenționare sus-menționate sunt orientate spre renașterea agriculturii autohtone, prin orientarea eforturilor investitorilor potențiali (în primul rând, din contul remitenților) la crearea întreprinderilor mici și mijlocii și spre restabilirea structurii optimale a agriculturii.

După cum se știe, activitatea agricolă este strâns legată de condițiile naturale în care ea se dezvoltă. În unele ramuri (pomicultura, viticultura, sectorul zootehnic), perioada de la începutul procesului investițional și până la rezultatele obținute numără nu luni, ci ani întregi de muncă asiduă a agricultorilor. Al doilea aspect important ce trebuie menționat îl constituie dependența, practic, deplină a activității agricole de fenomenele negative ale

naturii, precum calamitățile naturale de diverse genuri, capabile să pricinuiască agriculturii pagube esențiale.

În astfel de condiții e imposibil a activa fără a apela la credite de scurtă și lungă durată, precum și fără servicii de asigurare a sectorului fitotehnic, a animalelor, a păsărilor etc. În ambele cazuri, agriculturii îi sunt impuse condiții contractuale de creditare și/sau asigurare comparabile cu cele prezentate în alte domenii de activitate - industrie, comerț etc., însă nici una dintre celelalte ramuri ale economiei naționale nu este atât de dependentă de procesul natural de dezvoltare ca agricultura. În scopul optimizării condițiilor de acces la sursele financiare pentru agenții economici din agricultură, în vederea egalizării posibilităților de folosire a acestor surse la fel de efectiv ca și în alte domenii de activitate economică, se propune subvenționarea din partea statului atât a procesului de creditare a agriculturii, cât și a celui de asigurare a ei. Au fost întreprinși deja mai mulți pași în această privință, există cadrul legislativ cuvenit, rămâne de perfecționat actele normative (mecanisme de implementare a legilor) și de majorat volumul surselor financiare.

Concluzii. Insuficiența sprijinului acordat agriculturii în Republica Moldova pune în pericol relansarea producției. În țările europene subvențiile „stau în capul” afacerilor agricole, iar în comparație cu aceste țări, R.Moldova asigură subvenții foarte mici. În ultimii ani, în Moldova, pentru susținerea sectorului agricol se consumă 2-4% din bugetul de stat, în timp ce în alte state cu economie în tranziție cheltuielile bugetare pentru acest sector constituie, în medie, 6-8%. Resursele bugetare în țară vor fi și în continuare limitate, de aceea cheltuielile publice în sectorul agrar urmează a fi raționalizate. Ținând cont de experiența agriculturii UE, constatăm că efect maxim va avea nu subvenționarea resurselor, prețurilor, șeptelului sau hectarelor, ci investițiile în infrastructura rurală, serviciile, dezvoltarea umană, cercetările științifice aplicative și educația. Astfel, în particular, pentru ultimul articol cheltuielile UE au crescut de zece ori în ultimii cinci ani.

În prezent, se creează impresia că *mai mult sunt favorizate* întreprinderile agricole mari. Experții Băncii Mondiale susțin că politica curentă a statului de subvenționare stimulează doar activitatea marilor producători, iar finanțarea creării cooperativelor de producere și promovarea cooperativelor de marketing urmează a fi întreruptă. În acest context, autoritățile trebuie „să sisteze practica atitudinii specifice față de unele tipuri de gospodării” și să manifeste relații după principiul „toți sunt egali”. Este necesară promovarea creării întreprinderilor mici și mijlocii, precum și simplificarea procedurii de înregistrare a tranzacțiilor cu pământul.

În R.Moldova, gospodăriile țărănești (de fermier) produc mai multă producție, de altfel cu o mai mare valoare adăugată la hectar, decât întreprinderile corporative mari. Totodată, nivelul bunăstării fermierilor crește pe măsura măririi suprafeței gospodăriilor. Prin urmare, potențialul structurii postprivatizaționale a întreprinderilor agricole autohtone rezidă în majorarea numărului „mijlocașilor puternici” din contul cumpărării-vânzării și arendeii pământului. Statul poate stimula dezvoltarea pieței funciare prin intermediul ieftinirii procedurilor birocratice. În fața legii toate tipurile întreprinderilor agricole trebuie să fie egale. Productivitatea comparativ mai mare a întreprinderilor agricole mici și mijlocii este legată, în primul rând, de consumurile mari de muncă în gospodăriile de dimensiunea

respectivă. Însă avantajul gospodăriilor fermiere în condițiile Moldovei poate fi explicat și prin calitatea proastă a managementului întreprinderilor agricole mari de tip corporativ. În ultimă instanță, problema constă iarăși în calificarea, cantitatea și motivarea insuficientă a specialiștilor-agrarieni.

În plus, necesită anumite corecții și structura suprafețelor însămânțate. Datorită rentabilității mai mari la producerea flori-soarelui și porumbului comparativ cu alte culturi, acestea predomină în structura semănturilor. Însă recolta lor este comparativ joasă. Pentru a ajusta interesul comercial în conformitate cu asolamentele științifice recomandate, urmează a majora substanțial productivitatea semănturilor cu aceste culturi din contul intensificării tehnologiilor (inclusiv importul semințelor) și lichidarea barierelor la exportul producției.

În perioada postprivatizațională, cele mai eficiente direcții de subvenționare a agriculturii autohtone de către stat ar fi: subvenționarea investițiilor, intervențiile pe piața produselor agroalimentare, subvenționarea procesului de creditare și asigurare a agriculturii. Concomitent, urmează a fi alocate surse financiare din partea statului pentru (I) asigurarea științifică a agriculturii, precum și pentru (II) procesele de pregătire și de (III) perfecționare profesională a cadrelor, (IV) prestarea serviciilor de consultanță și de (V) extensiune.

Bibliografie:

1. Agricultura Republicii Moldova, 2003 / Col.red.: V.Valcov, ...; Dep. Statistică și Sociologie al Rep.Moldova. – Ch.: Statistica, 2003. – 179 p.
2. Gorodenco A., *Situația actuală în agricultură și industria alimentară*, Conf. int. „Transferul de tehnologii în agricultură și industria alimentară”, AȘM, Chișinău, 2005, p. 21-26.
3. Stratan A., *Edificarea suportului creșterii agricole în Republica Moldova: posibile tipuri de politici agricole*, Lucrări științifice, USAMV „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, 2005, vol. 48, p. 727-733.
4. Экономическое обозрение, №4, 03.02.2006, с.36.
5. The World Bank Atlas, Washington, 2004, pag. 48.

Recenzent: prof.univ.dr.hab. V. Doga

ANALIZA COMPARATIVĂ A PIETELOR DE MUNCĂ DIN ROMÂNIA ȘI MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE

Drd. Irina ZELENȚEVA, ASEM

The international integration of Romania and orientation of Republic Moldova to integration into the European community has changed priorities in functioning and development of labor markets of these countries. The analysis of labor markets of Romania and Moldova has shown their similarity on many parameters and as a result problems of functioning of labor markets of these countries have been revealed. The decision of problems was acceptance of the European strategy of employment, as has been carried out by Romania.

Integrarea internațională a României și Moldovei în Uniunea Europeană și dezvoltarea businessului în condițiile economiei de piață de la sfârșitul sec. XX și începutul sec. XXI au produs o reorientare a valorilor în activitatea întreprinderilor. Anterior, managementul superior atenționa asupra utilizării raționale a resurselor existente și printre altele evidenția „factorul uman”. În prezent, omul în cadrul organizației nu poate fi numit nici „sursă”, nici „factor”, nici „executor al lucrărilor”. Omul este valoarea intelectuală și creativă a întreprinderii, sursa bunăstării acesteia și după cum se vor stabili relațiile între el și organizație, poate fi prevăzut succesul businessului.

Pe de o parte, actualitatea problemei este condiționată de diferența mare dintre potențialul de muncă și situația creată pe piața muncii. Un specialist bun, prin munca sa, creează un produs calitativ intelectual sau fizic, formează competitivitatea întreprinderii, imaginea ei pe piață. Pe de altă parte, activitatea de marketing privind potențialul uman la micronivel presupune investigarea pieței muncii în scopul formării unui personal competitiv la întreprindere. Acesta este un proces complicat, asupra căruia influențează un șir de factori interni și externi.

Unul dintre cei mai importanți factori externi, care influențează asupra competitivității personalului, o constituie situația pe piața muncii. Aceasta se determină de procesele general-economice și demografice, de nivelul șomajului, structura rezervei de pe piața muncii. Caracteristicile în

cauză a situației de pe piața muncii creează două direcții de diagnosticare: cererea potențialului de muncă, cu partea lui cantitativă și calitativă, și oferta muncii, formată de specialiștii aflați în etapa de căutare a unei munci.

Piața muncii se alcătuiește din populația angajată la întreprinderi și organizații cu diferite forme de proprietate și populația în vârstă aptă de muncă care este în căutare de lucru, numită șomeri. Caracteristica comparativă a structurii populației angajate conform vârstei și nivelului de studii din România și Republica Moldova este reflectată în tabelul 1.

Analizând datele prezentate, se poate concluziona că cea mai mare pondere a populației ocupate atât în România, cât și în R.Moldova o au angajații cu studii medii sau liceale (respectiv, 29,8% și 26,3%). În România există 51,9% de lucrători cu studii medii în vârstă de la 25 până la 35 de ani, iar în Moldova, la această vârstă, au studii medii numai 30,9% dintre angajați.

Raportul procentual al lucrătorilor cu studii superioare, atât în România, cât și în R.Moldova, este aproximativ egal (respectiv, 8,1% și 12,7%). În Republica Moldova, prevalează numărul lucrătorilor cu studii superioare cu vârsta între 25 și 34 de ani (15,5%). Studiile primare predomină la pensionarii care lucrează și la persoanele înainte de pensionare (62,6% în Moldova și 6,3% în România), dar din toată populația angajată, cu studii primare sau fără ele, numai 5,4% sunt în Moldova și 15,5% în România.

Tabelul 1

Structura populației angajate conform vârstei și nivelului de studii din România și Republica Moldova (în %)

Nivelul de studii	România						Moldova					
	în total	grupe după vârstă, ani					în total	grupe după vârstă, ani				
		15 - 24	25 - 34	35 - 49	50 - 64	65 și mai mult		15 - 24	25 - 34	35 - 49	50 - 64	65 și mai mult
Studii superioare	8,1	1,2	9,4	11,7	8,1	1,0	12,7	5,2	15,5	13,9	14,3	3,8
Studii medii (liceale)	29,8	46	51,9	26,8	8,4	2,0	26,3	20,6	30,9	29,9	22,2	5,5
Primare sau fără	15,5	4,5	1,4	5,4	38,1	65,3	5,4	2,7	0,3	0,6	8,7	62,6

Sursa: Anuarul statistic al Republicii Moldova din 2003, pag.76;

Anuarul statistic al României (Comisia Națională pentru statistică, București, 2002, pag.140

În urma analizei pieței muncii și situației ocupării forței de muncă în țara noastră, se pot evidenția un șir de factori principali care influențează negativ asupra calității forței de muncă și, respectiv, asupra calității potențialului lucrativ al întreprinderii.

În primul rând, nivelul scăzut de salarizare, când salariul minim constituie doar o pătrime din minimul de trai al omului apt de muncă; 30% de angajați în 2003 au avut un salariu mai jos decât minimul de trai. O astfel de situație ne demonstrează că o parte de lucrători se află în starea dintre sărăcie și mizerie, neasigurându-și chiar revitalizarea lor fizică la nivelul necesar al numărului de calorii. În al doilea rând, nivelul mic al salariului, care nu asigură coșul de consum, impune angajatul să folosească modele de angajare multiplă, ce contribuie la epuizarea naturală a forței de muncă și la complicații în relațiile din familie, reflectându-se asupra calității socializării generației în creștere. În al treilea rând, fenomenul șomajului, ce obține în prezent un caracter tot mai stagnant, devine nu numai un factor principal al sărăciei, dar și unul de distrugere a bazei morale a societății, în special raportat la tineret.

Reducerea locurilor de muncă (această problemă există și în România) impune lucrătorii să caute o aplicare alternativă a forței de muncă în alte țări. O parte considerabilă a

populației aptă de muncă lucrează în Rusia, Turcia, Olanda, Izrael. Aceasta creează anumite probleme:

a) Republica Moldova pierde temporar o parte din forța de muncă calificată, care contribuie cu potențialul său la dezvoltarea economiei altor țări; b) se înrăutățește calitatea forței de muncă rămase, deoarece pleacă cei mai buni specialiști, lucrătorii calificați, colaboratorii științifici, ceea ce creează problema „scurgerii creierilor”; c) se încalcă balanța demografică, fiindcă, aflându-se în altă țară, oamenii își creează condiții de viață și familii noi.

O situație similară se observă și în România. În ultimul deceniu, România a pierdut peste 2 milioane de locuri de muncă, cea mai mare parte din care se află în sfera industriei și a deservirilor. Mai mult de 1,7 milioane de oameni se află în căutarea unui loc de muncă, inclusiv peste hotare. Problema șomajului este mare – 50% din lucrători se află timp îndelungat în situația căutării unui loc de muncă. Nivelul șomajului este cel mai înalt din Europa – aproximativ 17%. Nivelul acestuia în rândul tineretului cu vârsta de la 15 până la 24 ani constituie 21,7%.

Partea activă a populației, în primul rând, grupele ei sociale relativ tinere au început să înțeleagă necesitatea unei pregătiri specializate profesionale pentru însușirea profesiilor

deficitare și importanța formării unor astfel de trăsături de caracter care sunt necesare pentru viața și activitatea într-un mediu concurențial. Aceasta s-a reflectat în comportamentul șomerilor de pe piața muncii și s-a manifestat în tendința lor spre ridicarea calificării și recalificării, schimbarea specialității, conștientizarea proprie ca personalități creative

în dezvoltare. Totodată, menționăm micșorarea numărului populației economic active și sporirea numărului populației economic inactive.

Repartizarea populației R.Moldova conform activității economice este prezentată în tabelul 2.

Tabelul 2

Repartizarea populației Republicii Moldova conform activității economice

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Toată populația (mii oameni)	3599	3654	3652	3646	3639	3631	3623	3612
Resursele de muncă,	1991	2056	2105	2101	2083	2088	2043	1971
economic active	1686	1671	1809	1682	1655	1617	1615	1474
șomerii	-	-	167	187	140	118	110	117
economic inactive	1913	1983	1843	1964	1984	2014	2008	2138

Datele Anuarului statistic al Republicii Moldova pentru 2003, pag. 88

Analizând datele reflectate în tabel, se poate observa tendința de micșorare a resurselor de muncă în Moldova. Dacă în 1998 resursele de muncă ale țării alcătuiau 2105 mii oameni, atunci în 2003 – 1971 mii. De asemenea, s-a redus numărul populației economic active – de la 1809 mii în 1998 până la 1474 mii oameni în 2003. Totodată, sporește numărul populației economic inactive – de la 1843 mii oameni în 1998 până la 2138 mii oameni în 2003. Nivelul șomajului în 2003 a constituit 7,9%.

Problemele existente pe piața muncii României și a R.Moldova au determinat orientarea funcționării piețelor muncii după exemplul statelor europene. *Practica mondială a elaborat principiile de funcționare și reglementare a piețelor muncii, dintre care principalele sunt următoarele:*

- Micșorarea nivelului de șomaj;
- Îmbunătățirea calității forței de muncă;
- Creșterea maximă a productivității muncii;
- Asigurarea socială a păturilor neprotejate ale populației pe piața muncii.

Obiectivele enumerate au devenit

prioritare la elaborarea Strategiei europene a ocupării (anii 90, secolul trecut). *Directiile principale ale acesteia sunt următoarele:*

- Asigurarea ocupării populației, prevenirea și depășirea șomajului, contribuția la ridicarea calificării lucrătorilor și a competitivității lor pe piața muncii;
- Crearea noilor locuri de muncă și îmbunătățirea calității lor;
- Contribuirea la adaptarea întreprinderilor și a lucrătorilor acestora la schimbările mediului ambiant și la transformările intraorganizaționale din interior pe calea instruirii permanente și a recalificării personalului;
- Depășirea discriminării pe piața muncii, asigurarea egalității de gender la acordarea locurilor de muncă [4, pag.139].

În conformitate cu Strategia europeană adoptată și apropiată integrare a României în Uniunea Europeană, Agenția națională pentru ocuparea forței de muncă a determinat indicatorii, obținerea cărora este strategic necesară pentru piața muncii din România. Acești indicatori sunt prezentați în tabelul 3.

Tabelul 3

Indicatorii dezvoltării pieței muncii din România

Indicii de dezvoltare a pieței muncii	Indicii curenți (2002)	Etalonul UE
Nivelul de ocupare a populației apte de muncă cu vârsta 15-64 ani (%)	58,0	63,2 (70% până în 2010)
Nivelul de ocupare a populației apte de muncă cu vârsta 55-64 ani (%)	37,7	37,7 (50% până în 2010)
Nivelul de ocupare a femeilor cu vârsta de la 15 ani și mai mult (%)	45,2	54 (60% până în 2010)
Nivelul de șomaj (%)	8,4	8,1
Nivelul de șomaj al tineretului cu vârsta 15-24 ani (%)	21,7	16,1

Bazându-se pe regulamentele adoptate de Strategia europeană, România a determinat prioritățile politicii de ocupare pe piața muncii:

- Contribuirea la crearea locurilor de muncă și limitarea șomajului;
- Majorarea investițiilor în capitalul uman cu scopul formării unei forțe de muncă competitive;
- Contribuirea la sporirea ofertelor de lucru și a activismului lucrătorilor de vârstă înaintată;
- Contribuirea la mobilitatea

profesională și geografică.

Prioritățile indicate ale politicii de ocupare pe piața muncii românești trebuie să contribuie la formarea acestei piețe după exemplele statelor europene, ceea ce va asigura integrarea demnă pe piața muncii a UE și migrarea optimă a forței de muncă.

Republica Moldova, din punctul nostru de vedere, trebuie, de asemenea, să se orienteze spre formarea și dezvoltarea pieței muncii conform principiilor strategiei ocupării și să se conducă de experiența României.

Bibliografie:

1. Рынок труда и доходы населения./ Под. ред. Н.А. Волгина. Учебное пособие. – М.: Филинь, 1999.- 280 с.
2. Статистический ежегодник Республики Молдова, 2003/ Департамент статистики и социологии Республики Молдова. – Кишинэу: Статистика, 2003.- 704 с.
3. Anuarul statistic al României, 2002 / Comisia Națională pentru Statistică, București, 2002.
4. Economia regională: problemele și perspectivele dezvoltare. / Materialele conferinței științifice internaționale, 24-25 iunie, 2005, Bălți.

Recenzent: conf.univ.dr. L. Bilaș

COMBINAREA OPȚIUNILOR STRATEGICE DE EXPANSIUNE INTERNAȚIONALĂ A FIRMEI MULTINAȚIONALE

Drd. Sergiu GAMUREAC , ASEM

The three classical strategic options for international expansion are exports, foreign direct investment and licensing. Strategic planning in a multinational company has a dual task: the identification of the most relevant strategic options and reducing those to a best plan. This translates into the determination of the optimal forms of the activities on a given foreign market and of the moment in which these forms are changing.

Planificarea strategică, într-o companie multinațională, are o sarcină dublă: de identificare a celor mai relevante opțiuni strategice și de a le „reduce” pe acestea la planul cel mai bun.

Această definiție a sarcinilor planificării strategice are câteva implicații. Pentru a fi capabilă să identifice opțiunile strategice cele mai relevante, compania multinațională trebuie să se adapteze în mod continuu la mediu. De asemenea, pentru a reduce opțiunile strategice la planul cel mai bun, compania multinațională trebuie să fie capabilă să-și integreze diversele sale activități.

Intrarea pe piețele străine se poate realiza prin câteva opțiuni strategice. Să presupunem că obiectivul este acela de a livra un produs sau serviciu cumpărătorilor de pe o piață nouă din străinătate. Prima opțiune este aceea de a produce în acea țară sau în fabricile existente ale companiei și apoi a le transporta spre noua piață. Prima decizie este, deci, între producția locală și export. Câteva criterii strategice și economice afectează această opțiune. Exportul produsului pe piețe străine înseamnă costuri adiționale de transport, taxe vamale, asigurare, ambalaj special și alte taxe care pot fi evitate dacă bunul ar fi produs în țara de destinație. Pe de altă parte, producția în țara de destinație implică investiții de capital suplimentare și poate însemna costuri de producție mai ridicate în comparație cu cele prezente (în special, dacă avem în vedere costul variabil).

O altă opțiune este acordarea licenței. Compania licențiată primește astfel trainingul și drepturile la proprietatea intelectuală și în schimb plătește taxe de redevență companiei licențiatoare. Această abordare a expansiunii internaționale implică un control mai mic asupra operațiunilor din străinătate decât investițiile

străine directe. Din moment ce firma licențiată este cea care investește și își asumă riscul dezvoltării pieței din țara proprie, taxele de redevență pe care ea le plătește licențiatorului sunt deseori inferioare dividendelor și creșterii valorii acțiunilor pe care compania le-ar fi putut câștiga dacă ar fi făcut ea însăși investiția străină.

Fiecare opțiune implică diferite niveluri de investiție, venit, control, risc, durată, pericole competitive, impozitare și de implicații strategice. Nu există o singură opțiune optimă. Decizia depinde de produsul și piața în cauză, de resursele financiare și manageriale ale companiei, aversiunea față de risc și strategia globală.

Opțiunile strategice clasice

Cele trei opțiuni clasice de expansiune internațională sunt arătate în tabelul 1, care indică și tipul de venituri care pot fi foarte diferite ca magnitudine, moment de încasare, durată, risc și impozitare.

1) În *export*, marjele de profit sunt câștigate imediat, la fiecare livrare și sunt sub controlul companiei; riscurile sunt asociate cu destinația exportului și profiturile sunt imposabile imediat în țara de export.

2) În cazul *investițiilor străine directe* este înființată sau achiziționată o nouă companie în străinătate printr-o investiție substanțială. Compania ce investește deține toate acțiunile sale sau o parte din ele. În termenul „investiție străină directă” cuvântul „directă” ne reamintește faptul că investitorul controlează sau are o influență asupra managementului companiei străine în mod direct. O investiție sub 10% este, în mod general, considerată pasivă sau investiție de portofoliu. Deținerea de acțiuni peste 10% este considerată investiție directă. Când investiția este mai mică de 100%, restul acțiunilor pot fi în posesia unui investitor local denumit partener

joint-venture. Veniturile obținute în urma unei investiții de capital sunt, de obicei, în mod considerabil întârziate în comparație cu cele provenite din export sau licență, dar ele sunt, de regulă, mult mai mari și pot conduce și la creșterea valorii acțiunilor. În afara cazului licențierii, de obicei, nu există un acord limitat în timp, deși investițiile capitale se confruntă, deseori, cu riscul nereușitei și o eventuală încheiere de activitate. Investiția este, de asemenea, subiectul riscului politic și al ratei de schimb din țara străină. Dividendele sunt distribuția parțială după impozitarea din țara de activitate, transferurile fiind subiectul impozitării în alte țări.

3) În cazul *licenței*, veniturile sunt subiectul unui acord. Acordurile au, de obicei, o durată limitată, în general între 3 și 10 ani, dacă nu s-au prelungit. Acest gen de acorduri prevede deseori o plată semnificativă integrală la început, plus taxe de redevență, exprimate printr-un procentaj din valoarea vânzărilor produsului licențiat pe piața licențiatului. Majoritatea statelor permit (în

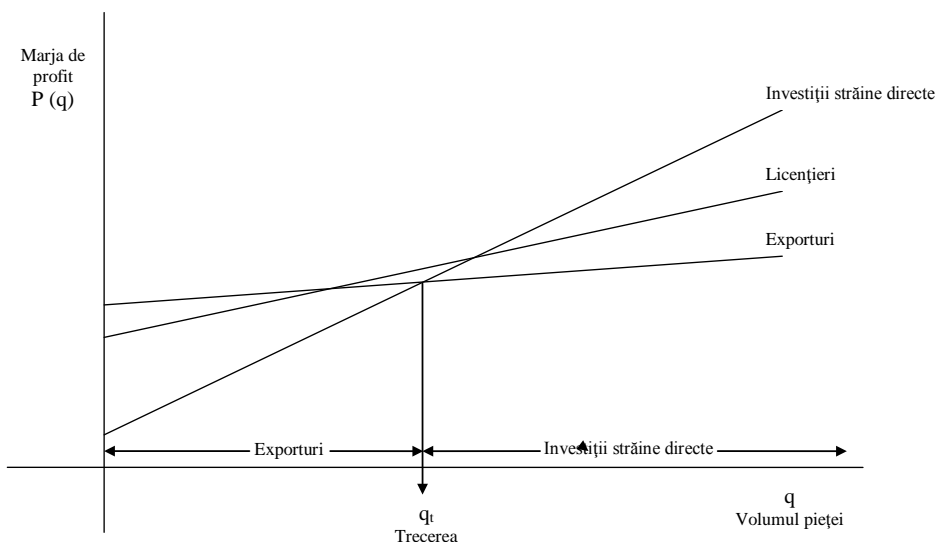
anumite limite) ca taxele de redevență din licență să fie considerate cheltuieli deductibile pentru plătitor, care este licențiatul. Aceasta înseamnă că, spre deosebire de dividende, transferul plăților de licență scapă în mod legal de impozitul pe venit din țara străină. Acest lucru conferă un avantaj, de la marginal până la semnificativ, opțiunii de licențiere.

În figura 1, este prezentat un model propus pentru determinarea formelor optime de activități pe o piață străină dată. Fiecărei activități în străinătate: export, licențe, investiții străine directe, îi este atribuită o marjă de profit. În exemplul prezentat, firma ar trebui să treacă de la export la investiții străine directe în punctul „ q_t ”, unde marja de profit pentru investițiile străine directe depășește marja de profit pentru export. Dacă investițiile străine directe vizează un „ q_t ” foarte mare, atunci o astfel de strategie va fi fezabilă numai pe piețe mari (cu un debușeu care să prezinte un potențial mare de absorbție), în caz contrar, această trecere nu se va realiza.

Tabelul 1

Opțiuni strategice clasice și tipul de venit realizat

Opțiunea strategică	Tipul de venituri
1. Export	Marja de profit obținută imediat la vânzarea produsului; impozabilă în țara exportatoare
2. Investiții străine directe	Eventuale profituri și creșterea valorii părților filialei străine
3. Licență	Taxele de redevență pe perioada acordului; deductibile de la impozit pentru firma licențiată

Notă: În acest exemplu licențierea nu este niciodată alternativa preferată.

Figura 1. Momentul pentru o investiție străină directă

Compararea celor trei opțiuni strategice clasice

În tabelul 2 sunt prezentați factorii principali care afectează alegerea opțiunii strategice. Chiar dacă astfel de generalizări nu pot fi aplicate tuturor companiilor din toate țările, aceste concepte sunt utile pentru a fi luate în considerare atunci când se alege modalitatea adecvată pentru o firmă.

Investiția directă în companiile cu control majoritar sau integral aduce cele mai înalte venituri totale nete, în pofida investițiilor mari de capital și personal. Aceasta pentru că firma își internalizează

avantajele competitive în tehnologie, instruire organizațională, active intangibile (brevete, mărci înregistrate). Aceasta imprimă control asupra strategiei, impactul împărțirii deciziilor cu alte părți care ar putea deveni concurenți mai târziu. Totuși, riscurile sunt și ele cele mai înalte în cazul unei astfel de opțiuni. În afara riscului ordinar comercial de nereușită a afacerii, există și un risc politic prin faptul că politicile guvernamentale ale țării-gazdă pot merge împotriva intereselor investitorilor străini.

Tabelul 2

Factorii implicați în alegerea opțiunii strategice

Factori	Investițiile străine directe	Export	Licențiere
Veniturile totale	mari	moderate	de la moderate la mici
Costurile resurselor financiare	mari	mici	neglijabile
Costurile resurselor manageriale	mari	moderate	mici
Controlul asupra operațiilor din străinătate	mare	mare	mic
Riscul comercial	mare	mic	aproape zero
Riscul politic	mare (depinde de țară)	mic	zero
Riscul valutar sau de convertibilitate	mare (depinde de țară)	mic	cel mai mic
Nivelul de impozitare	mare	cel mai mare	mai mic
Pericolul de creare a concurenței	foarte mic	mic	poate fi mare

Exportul poate fi foarte profitabil la un risc foarte scăzut, dar aceasta este adevărat numai dacă firma folosește surplusul de capacitate pentru a exporta. Presupunând că vânzările interne acoperă costurile fixe, contribuția incrementală a exporturilor peste costurile variabile implicate este substanțială. Riscurile și costurile sunt mai înalte, dacă este construită o fabrică special pentru exporturi.

Licențierea implică costuri neglijabile de execuție în comparație cu veniturile câștigate din acorduri. De obicei, peste 90% din veniturile rezultate din licențiere sunt profit net (ignorând, într-un sens

incremental, costurile scăzute ale cercetării și dezvoltării). Totuși, profitul absolut realizat din licență este în general, dar nu în mod necesar, mai mic decât profitul care poate fi câștigat în urma investițiilor directe sau a exportului, dar și riscurile implicate sunt în general și ele mult mai mici. Are loc o investiție mică în ceea ce privește resursele financiare și manageriale, iar riscul comercial este asumat de către compania licențiată. Pornind de la faptul că piața mondială este segmentată de brevete și bariere tarifare, astfel încât fiecare țară este un teritoriu separat, atunci acordurile de licență pot fi semnate pe orice piață viabilă.

Aceasta ar aduce un venit global important. Prin comparație, chiar și pentru cele mai mari companii este, deseori, imposibil de a investi în fiecare piață străină care ar merita. În anumite cazuri, licențierea are, însă, neajunsul de a crea un concurent din compania licențiată.

Nivelul efectiv de impozitare e probabil să fie cel mai înalt la export, din moment ce marjele de profit din vânzările de export merg direct la venitul anual raportat în țara exportatoare. Venitul filialelor din străinătate poate fi reinvestit, amânând impozitarea în țara companiei-mamă, dar nu și taxele din țara pe teritoriul căreia se desfășoară activitatea. Impozitele adiționale vor fi datorate în momentul repatrierii dividendelor. Chiar și atunci, taxele plătite statului străin pot fi folosite drept credit pentru datoria de impozit a firmei-mamă. Dacă un acord de licență este bine structurat, venitul din drepturile de invenție și din licență pot fi tratate ca venit rezultat din investiția trecută în domeniul cercetării și al dezvoltării. Nivelul de impozitare, în acest caz, este mult mai scăzut decât nivelul de impozitare al veniturii companiei, în țara licențiatorului.

Înainte de a lua o decizie în ceea ce privește felul în care se va câștiga venitul pe o piață străină, strategul trebuie să ia în considerare toți factorii potențiali de venit, cost al resurselor financiare și manageriale, comerciale, politice și valutare, nivelul efectiv de impozitare și potențialul creării sau reducerii concurenței internaționale.

Combinarea opțiunilor strategice internaționale

Mai sus s-a examinat cum licența, exportul sau investițiile străine directe pot fi privite ca metode substituibile în deservirea consumatorilor din străinătate. În realitate însă, companiile globale mature combină beneficiile modurilor de intrare pe piețe străine prin utilizarea lor simultană, din rațiuni strategice și datorită nivelurilor avantajoase de impozitare sau altor factori deja menționați.

Exportul și investițiile străine directe ca strategii complementare. O treime din

exporturile economiei SUA, la fel ca și cele din multe țări puternic industrializate, sunt de la o companie către filialele sale sau firmele în care sunt asociate și care sunt pe poziție de importatori. Astfel, exportul nu este pur și simplu un substituitor al investiției străine directe, cele două strategii devenind complementare.

Investițiile directe în combinație cu licența. Majoritatea guvernelor permit ca drepturile de invenție și veniturile realizate în urma licenței să fie considerate cheltuieli deductibile, chiar și atunci când o filială în proprietate integrală își plătește compania-mamă. Guvernele oferă această concesie de impozitare pentru a induce transferul de tehnologie și proprietate intelectuală în țările lor. Din punctul de vedere al investitorilor străini, mulți dintre ei ar fi transferat oricum expertiza și proprietatea intelectuală chiar și fără aceste concesii. Dar guvernele nu reușesc să-i distingă pe cei care ar transfera tehnologia fără o facilitare fiscală de cei ce nu ar face-o. Astfel, concesia este oferită tuturor. De aceea, există o tentație de a direcționa o cât mai mare parte din transferuri prin canalul redevențelor din licență și a drepturilor de invenție, chiar dacă aceasta înseamnă că se transmite mai puțin prin categoria „profit după impozitarea locală”. Astfel se evită parțial impozitul local pe venit.

Drept consecință a deductibilității unor astfel de plăți, de la două treimi și până la trei sferturi din veniturile realizate în urma licenței sunt transferate peste hotarele naționale între filiale străine și companiile-mamă. Numai o treime sau mai puțin rămâne între licențiații și licențiatorii „neînrușiți”.

Licențierea, investițiile străine directe și exportul sunt folosite în multe cazuri ca metode substituibile în deservirea piețelor străine. Dar dacă intențiile companiei sunt de a avea o strategie globală integrată, atunci aceasta ar trebui să ia în considerare combinarea metodelor pentru atingerea unui nivel mai înalt de venituri și control și reducerea riscului.

Redevențele din licență și drepturile de invenție definite în acord au avantajul fiscal

descriș mai înainte, precum și avantajele fiscale în țara de origine în comparație cu vârsarea dividendelor de la filialele străine. Un factor critic în joint-ventures este că profiturile sunt împărțite, în timp ce unul dintre parteneri cu drept de licențiator primește toate redevențele. O plată integrală la semnarea acordului asigură un venit imediat și sigur, în contrast cu dividendele care sunt distanțe și incerte. Redevențele de licență sunt plătibile chiar și atunci când profitul este zero. Mai mult decât atât, taxele de redevență legate de vânzări sunt mai stabile pe parcursul ciclului de afaceri decât dividendele. În timpul recesiunilor, multe firme au constatat că redevențele din licență intrau aproape de nivelul normal chiar și atunci când profiturile din investiție dispăreau. Totuși, nu poate fi negat faptul că investiția este o revendicare directă asupra succesului și profiturilor viitoare ale unui joint-venture și va fi mult mai valoroasă pe termen lung decât redevențele din licență care sunt, de obicei, colectate la un procentaj fix și expiră eventual.

În sfârșit, există avantaje semnificative în crearea unor relații de comerț între firma

globală și filialele sale în fiecare țară pentru achiziționarea de componente sau vânzarea de produse finite. Desigur, există imperative strategice în multe afaceri pentru acest tip de integrare globală. În plus, sunt și alte avantaje. Marjele aplicate la furnizarea componentelor, fiind legate de producție, constituie o sursă de profit mai stabilă pentru firma globală, în comparație cu dividendele volatile. Marjele pot fi înalte la produsele de tehnologie înaltă sau de marcă și aceste marje sunt câștigate în afara jurisdicției fiscale a țării.

În consecință, pot fi desprinse următoarele concluzii: opțiunile strategice „clasice” de intrare pe o piață străină – exportul, licențierea și investițiile străine directe – sunt substituibile, dar și complementare în același timp. Impozitele, riscul și strategia impun deseori mai curând combinarea unora dintre opțiuni decât tratarea lor ca fiind substituibile. Firmele care încep expansiunea internațională le vor privi mai curând ca pe opțiuni strategice substituibile. Firma matură globalizatoare le va privi mai curând ca pe opțiuni strategice concurente.

Bibliografie:

1. Buckley, PJ. and Brooke, MZ. *International business studies: an overview*. Blackwell: Oxford, 1992.
2. Buckley, PJ. and Casson, M. *The economic theory of the multinational enterprise*. McMillan, London, 1985.
3. Daniels, JD. and Radebough, LH. *International business: environments and operations*. Addison Wesley: Reading, Menlo Park, New York, 1989.
4. Dunning, GH. *International production and the multinational enterprise*. Allen and Unwin, London 1981.
5. Popa, I. Filip, R. *Management internațional*. Editura Economică, București, 1999.
6. Robock, SH. and Simmonds, K. *International business and multinational enterprises*. Homewood: the Irwin series in management behavioral sciences, 1983.
7. International encyclopedia of business and management. vol. III, Routledge, London, 1996.

Recenzent: prof. univ. dr. V. Cojocaru

PARTICULARITĂȚILE ȘI DIRECȚIILE DE PERFEȚIONARE A MECANISMULUI DE LEGIFERARE A PIEȚEI ILEGALE ÎN CIRCUITUL OFICIAL

*Prof. univ. dr. hab. Gheorghe RUSU, USM
Veaceslav ȘEVCIUC, director ONG
„Institutul Comerțului Exterior și al Politicilor Integriționiste”*

The article explains conditions and directions of diminishing the underground market in the Republic of Moldova. A special emphasis is put on economic reforms at macroeconomic level. The article shows the ways of approach the liberalization of the underground market for the purpose to remove the fundamental causes of these phenomena, especially providing freedom and liberalization to all kinds of economic activity and the creation of equal economic conditions for all forms of property and administering the removal of bureaucratic barriers and the improvement of existent state institutional functions.

Particularitățile și structura mecanismului de combatere a pieței tenebre și influența acestuia asupra dezvoltării economiei țării cu economie în tranziție demonstrează că acest proces s-a dovedit a fi foarte complicat și ineficient. Această ineficiență a fost determinată de următoarele cauze și factori: lipsa de experiență și competență profesională a guvernanților, criza politică în combinație cu schimbările politice permanente, pasivitatea organelor nonstatale și lipsa instituțiilor democratice, a voinței politice a partidelor de guvernământ și teama liderilor de a efectua, într-un timp scurt, schimbări radicale în vederea creării unei economii de piață, implicarea guvernanților în timpul aflării la putere în procesul de corupție, pentru a face rost de resurse pentru viitoarele alegeri.

Din toți acești factori, impactul cel mai dezastruos asupra dezvoltării țării l-a avut ineficiența mecanismului de gestionare de stat și corupția, interacțiunea lui cu piața tenebră în îmbinare cu calitatea proastă a guvernării. În consecință, mecanismele, structurile și funcțiile statului au fost înlocuite, de regulă, cu elementele precedentelor sisteme ale pieței tenebre.

Elementele și aspectele principale ale mecanismului gestionării de stat a economiei, în care pătrund structurile pieței tenebre, sunt foarte diverse.

Un element esențial al mecanismului de

comitere a fraudelor pe piața tenebră îl constituie comenzile de stat, achizițiile, subvențiile, obiectele preferențiale de privatizare. Un element specific în structura mecanismului de stat care interacționează cu piața ilegală îl reprezintă formarea unui submecanism oligarhic, politic și economic, care lasă în umbră problemele societății, impunând acesteia din urmă pretențiile sale și contribuind la creșterea datoriei externe și interne a statului. Mecanismul oligarhic în sistemul politic de stat, monopolizat, conduce la falimentarea micului business.

Alt aspect al mecanismului de stat care este integrat în piața tenebră îl constituie garanțiile și beneficiile din partea statului, diverse transferuri pentru teritorii, utilizarea fondurilor de rezervă extrabugetare, pozițiile privilegiate pe piață.

Unul dintre cele mai importante elemente ale mecanismului de tranziție, care este influențat și influențează piața tenebră, îl constituie acordarea creditelor cu o rată a dobânzii mult mai joasă decât cea de piață sau utilizarea contrar destinației a creditelor tehnice, a mijloacelor de binefacere și a resurselor prevăzute în programele de susținere a reformelor.

Un aspect esențial al mecanismului de stat, avantajos pentru piața ilegală, îl reprezintă beneficiile de stat exprimate prin anularea datoriilor la buget, micșorarea sumei

impozabile sau reducerea încasărilor în buget, micșorarea prețurilor la produsele întreprinderilor de stat etc. Cel mai important element al acestui mecanism, care interacționează cu piața tenebră, este menținerea și stimularea situației monopoliste în țară, crearea unor poziții de monopol și oligopol, prin licențiere, contracte exclusive, facilități.

Un alt element al acestui mecanism, care stimulează relațiile economice ale pieței ilegale, constă în menținerea elementelor contradictorii și diverselor instrucții învechite în sistemul legislativ și în mecanismul de dirijare și control.

Un aspect important al mecanismului de stat este obținerea și menținerea posturilor monopoliste în guvernul țării și politizarea lor. Anume specificul și interacțiunea acestor mecanisme, gradul de fuzionare a lor determină particularitățile și dimensiunile pieței tenebre într-un domeniu sau altul.

Specificul și eficacitatea acestui mecanism de reglementare și interacțiune cu piața ilegală este influențat și influențează un șir de aspecte și factori instituționali, economici, sociali, politici, morali.

Substanța mecanismului de legalizare a pieței tenebre o constituie mediul instituțional care menține intransparența proceselor de adoptare a hotărârilor și deciziilor, stimulează discreția lărgită în executarea funcțiilor aparatului de stat, târăgănează elaborarea strategiei reale de legiferare a pieței ilegale în circuitul economic oficial.

Specificul aspectului economic al mecanismului de legiferare a pieței ilegale în cea legală (nivelul scăzut al remunerării funcționarilor publici, necesitatea supraviețuirii, lipsa de garantare a funcțiilor deținute ca rezultat al schimbărilor politice permanente) impun adaptarea funcționarilor și conservarea funcțiilor mecanismului corupt la condițiile structurilor pieței tenebre.

Elementul politic și moral al mecanismului economic constă în tendința unor grupuri de a reinstala regimul totalitar monopolist cu degradarea valorilor morale ale societății, de a face inefficient procesul de informare în masă și de educare a societății

civile în spiritul toleranței față de piața ilegală.

Toate acestea degradează structura națională a sistemului economic din cauza utilizării potențialului economic în interesul unui grup oligarhic, politic și economic. Caracterul acestui mecanism integrat în sistemul relațiilor pieței tenebre constă în reducerea esențială a competitivității, în micșorarea investițiilor și descurajarea inovațiilor în ramurile strategice, subminarea încrederii populației în structurile micului business.

Particularitățile managementului de reformare a economiei și specificul mecanismului de legiferare a pieței ilegale în circuitul legal determină direcțiile de modificare a structurii acestui mecanism. *În acest sens, un rol aparte îi revine elaborării și implementării măsurilor de restrângere și contracarare a elementelor pieței tenebre și a unui program de repatriere a valutei și a bunurilor exportate din țară.* În condițiile economiei de piață, capitalul migrează acolo unde este protejat mai bine prin lege și are condiții de utilizare eficientă. Anume aceste condiții trebuie să stea la baza elaborării mecanismului de restrângere a pieței tenebre și de repatriere a capitalului.

O direcție importantă de perfecționare a structurii mecanismului de reformare și legiferare a pieței ilegale constă în revizuirea și limitarea responsabilității economice pentru fraude fiscale, inclusiv evaziune fiscală legală, elaborarea programelor transparente privind achizițiile și subvențiile publice și măsurile de contracarare a manipulării prețurilor, inclusiv implementarea procesului de tender.

O altă direcție de perfecționare a mecanismului de restrângere a pieței tenebre îl constituie modificarea metodelor de estimare a fondurilor fixe și de stabilire a gradului de uzură a acestor fonduri, metodelor de privatizare și de elaborare a măsurilor de preîntâmpinare a privatizării pe piața ilicită. Direcțiile de realizare a acestui segment de constrângere a pieței ilicite includ introducerea obligatorie a procedurilor transparente de tender și evitarea privatizării pe piața ilicită a patrimoniului public.

O direcție importantă de restrângere a

pieței tenebre o constituie elaborarea programelor și efectuarea verificărilor în sectoarele oligopoliste și monopoliste (energetic, aprovizionarea cu gaze naturale, apă potabilă, combustibil, servicii de telefonie mobilă, de transport etc.)

O direcție însemnată în structura mecanismului de reformare economică și de legiferare a pieței ilegale aparține programelor de schimbare a funcțiilor și de debirocratizare a controlului, de adaptare a aparatului de stat la condițiile economiei libere de piață. În prezent, aceste funcții sunt supraburocratizate, depunându-se toate eforturile pentru transformarea businessului privat într-o marionetă a sistemului birocrat, implicând piața neoficială și oficială în sfera corupției și transferând companiile în piața tenebră în scopul extorcării de bani.

O direcție importantă a mecanismului de legiferare a pieței ilegale în circuitul economic legal o joacă perfecționarea sistemului de distribuire a resurselor financiare publice, a privilegiilor și subvențiilor sociale. Acest sistem este inechitabil, acordarea beneficiilor sociale nu se face pe adrese concrete. Existența acestui sistem se datorează protecționalismului camuflat sub diverse forme, inclusiv politică.

Acest sistem inechitabil este necesar pentru a stimula menținerea la putere a grupurilor politice, redistribuind beneficiile între membrii care susțin funcționarii aflați la guvernare. Sistemul supraburocratizat implică și menține populația în sectorul pieței subterane, lipsind-o de asistență și protecție din partea statului, nerespectând cerințele legislației muncii, cum ar fi durata zilei de lucru, de odihnă, regulile de salarizare, de pensionare etc.

O direcție foarte sensibilă și dificil de realizat în structura legiferării pieței ilegale o constituie limitarea fraudelor în structurile de forță și a sistemului judiciar. Această direcție capătă o importanță deosebită în condițiile monopolizării puterii politice în țară, care poate conduce la diminuarea credibilității populației în sistemul de guvernare.

Un loc aparte în perfecționarea mecanismului de legiferare a pieței ilegale aparține elaborării unui sistem de măsuri pentru contracararea criminalității.

Toate aceste direcții, împreună cu crearea condițiilor macroeconomice adecvate unei economii de piață dezvoltată, vor crea premise reale pentru legiferarea pieței tenebre și includerea ei în circuitul economic oficial.

Bibliografie:

1. Carter S., Carasciuc L., Cordineanu L. „*Economia tenebră a Republicii Moldova: aspectele calitative și cantitative*”, Chișinău, 1996;
2. Marcova Elena, „*Economia tenebră și impactul ei asupra securității economice a statului*”, Chișinău, 2000.
3. Тарасов С., „*В тупике нерыночного капитализма*”, „*Вопросы экономики*”, 1997, №7;
4. *Estimarea proporțiilor economiei tenebre și studierea căilor de reintegrare a ei în economia oficială, Raportul CSPP*; Chișinău, 1996.

PROBLEMELE DEZVOLTĂRII PIEȚEI DE CAPITAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Prof. univ. dr. hab. Tatiana MANOLE, UTM

The capital market is one of the key elements of any market economy. The author investigates main aspects and problems of the capital market in Moldova and suggests some proposals which can help to develop our securities market.

Promovarea în continuare a reformelor economice și sociale, asigurarea creșterii

economice durabile necesită afilierea infrastructurii pieței valorilor mobiliare la

cerințele economiei naționale și standardele internaționale.

O problemă acută în etapa actuală a dezvoltării pieței valorilor mobiliare este discrepanța dintre dinamica creșterii economice și formarea resurselor investiționale interne, în condițiile în care piața valorilor mobiliare nu își realizează funcțiile principale de acumulare a economiilor și de transformare a acestora în investiții.

Deci, sarcina principală la nivel macroeconomic devine reorientarea cererii de la consum la acumulări, iar a politicii de stat – spre stimularea cererii de investiții. În aceste condiții, piața valorilor mobiliare devine mecanismul prioritar al economiei de piață, care va oferi posibilitatea de atragere a investițiilor și de redistribuire a capitalului în economia națională.

Actualmente, **piața valorilor mobiliare dispune de o infrastructură** care include Bursa de Valori a Moldovei (BVM), Depozitarul Național de Valori Mobiliare a Moldovei (DNVM), 13 registratori independenți, 27 brokeri/dealeri, 6 auditori ai participanților profesioniști, 5 companii de estimare a valorilor mobiliare și o companie de underwriting etc. Fondurile de investiții și companiile fiduciare formate în perioada privatizării în masă se află în proces de reorganizare sau lichidare.

Infrastructura pieței autohtone, în linii generale, corespunde schemelor structurale existente pe piețele dezvoltate: piața reglementată este reprezentată de BVM, clearingul și decontările tranzacțiilor bursiere sunt asigurate de DNVM, ținerea evidenței deținătorilor de valori mobiliare este realizată de deținătorii de registre.

Totodată, în evoluția pieței valorilor mobiliare s-au acumulat unele probleme, care frânează procesul de dezvoltare în continuare a pieței valorilor mobiliare ca mecanism de atragere a resurselor investiționale. *Printre acestea se evidențiază următoarele:*

- instrumentarul mobilier este limitat și de lichiditate scăzută, ca urmare este puțin atractiv pentru potențialii investitori;
- piața valorilor mobiliare nu dispune de

operatori de forță, precum ar fi investitorii de portofoliu, instituțiile de investiții colective mutuale, administratori eficienți ai investițiilor;

- precauția cu care investitorii și antreprenorii străini tratează climatul investițional intern;
- riscurile economice interne etc.

De asemenea, privatizarea în masă a lăsat amprente negative asupra evoluției atât a pieței primare, cât și a celei secundare a valorilor mobiliare. Privatizarea masivă a întreprinderilor de stat s-a soldat cu apariția pe piață a unui număr mare de societăți pe acțiuni de tip deschis. Multe din ele doar formal, din punct de vedere juridic, sunt societăți pe acțiuni de tip deschis, pe când în realitate, după sensul economic, sunt societăți închise. Majoritatea dintre acestea nu urmăresc scopul caracteristic societăților deschise clasice – atragerea mijloacelor financiare suplimentare prin prisma mecanismelor pieței valorilor mobiliare.

Problemele sociale pe piața valorilor mobiliare s-au acutizat, în fond, ca rezultat al inflației, în urma căreia cetățenii au pierdut o mare parte din economiile lor, precum și al deziluzionării acestora în prioritățile și siguranța pieței ca efect al rezultatelor nefaste ale activității fondurilor de investiții și ale companiilor fiduciare. Acestea au condus la calificarea pieței valorilor mobiliare de către majoritatea populației drept un segment neatractiv din punctul de vedere al transformărilor economiilor acumulate în investiții, ceea ce afectează evoluția pieței valorilor mobiliare.

Sporirea eficienței pieței de capital, dezvoltarea acesteia poate fi înfăptuită, atingând următoarele obiective:

1. Ajustarea pieței de capital la principiile administrării corporative din țările cu economia de piață. Este de mult necesară aprobarea Codului administrării corporative, care va reglementa tot spectrul de relații ce apar între patron și managerul societății, între acționarii cu pachetul de control și cei minoritari etc. Aceasta va stimula procurarea acțiunilor de către persoanele fizice, deoarece legislația în vigoare protejează insuficient drepturile acționarilor mici.

2. Diversificarea instrumentelor de atragere a capitalului și creșterea calității serviciilor de investiții. În prezent, pe piața de valori a Republicii Moldova circulă numai acțiunile. Emiterea altor valori mobiliare este sau greu realizabilă din punct de vedere tehnic și juridic, sau nu este reglementată.

Diversificarea instrumentelor financiare este strâns legată de calitatea serviciilor de investiții. În Occident, aceste servicii sunt prestate de băncile investiționale sau companiile de consulting. Aceste servicii pot fi calificate ca o asistență profesională pentru emitenți în pregătirea emisiunii valorilor mobiliare de către societățile respective (marketingul, pregătirea prospectului emisiunii etc.), precum și drept asistență privind plasarea mijloacelor financiare ale investitorilor.

3. Creșterea contribuției pieței de capital la finanțarea sectorului real al economiei. În prezent, societățile pe acțiuni pentru finanțarea diferitor proiecte folosesc în principal resursele creditare ale băncilor. Dobânzile ridicate la credite, procedura îndelungată de acordare a creditului etc. fac ca acest proces să devină costisitor și nerentabil. Practica internațională a demonstrat că mult mai eficientă este utilizarea pieței de capital prin emiterea diferitelor instrumente financiare. Plasarea efectivă a valorilor mobiliare va avea ca rezultat înviorarea activității întreprinderii, micșorarea costului producerii, precum și alte consecințe care vor avea un impact pozitiv asupra societății emittente.

4. Atragerea capitalului prin efectuarea ofertelor publice primare. Una dintre cele mai efective metode de atragere a investițiilor străine este ieșirea întreprinderilor pe piața internațională de valori. Aceasta se poate efectua prin ofertele publice primare (IPO) ale acțiunilor la bursele de valori.

În practica internațională, acest proces conține mai multe avantaje față de emisiunile de acțiuni efectuate pe piața internă. Piețele de valori internaționale sunt mai eficiente organizate, dispun de mai multe instrumente și mecanisme de finanțare care corespund întocmai scopurilor și obiectivelor emittentului. Totodată, aceste piețe dispun de un volum enorm de mijloace bănești și o concurență

sporită din partea investitorilor potențiali care caută posibilități de obținere a veniturilor în urma efectuării unor operațiuni speculative și de altă natură cu valorile mobiliare. Ca rezultat, compania poate primi un preț de 3-5 ori mai mare la acțiunile sale decât valoarea nominală.

Prin cotarea acțiunilor la bursele de valori internaționale se asigură lichiditatea sporită a acestora. Deci, acționarii societății pot folosi acțiunile lor în calitate de gaj pentru obținerea creditelor sau în calitate de aport în capitalul social al altor companii. În cazul necesității de mijloace bănești, proprietarii companiei pot vinde pachete mici de acțiuni prin intermediul mecanismelor bursiere unor investitori de portofoliu, fără pierderea controlului asupra businessului.

Finanțarea întreprinderii prin emisiunea suplimentară de acțiuni nu creează datorii creditoriale pentru societatea emittentă și nu este necesară achitarea dobânzilor. Plasând acțiunile pe piețele internaționale, societatea poate emite mai puține acțiuni suplimentare (deoarece prețul de plasare va fi mai mare decât valoarea lor nominală). Ca rezultat, compania are mai multe șanse de a păstra structura actuală a acționariatului (deoarece se va plasa un pachet minoritar de acțiuni) și concomitent de a atrage un volum semnificativ de finanțare. Mai mult ca atât, vânzarea acțiunilor pe piața organizată înseamnă realizarea acestora mai multor persoane neafiliate între ele și care nu tind să controleze businessul companiei-emittente.

Ofertele publice primare pe piețele de valori internaționale ridică ratingul de creditare și prestigiul companiei ce facilitează stabilirea unor legături de afaceri și atragerea creditelor de la băncile și organizațiile internaționale la o rată a dobânzii mai avantajoasă și pe termene mai lungi.

5. Dezvoltarea pieței secundare a valorilor mobiliare

Dat fiind faptul că BVM reprezintă instituția în cadrul căreia se concentrează cererea și oferta într-un mod organizat, se stabilesc obiectiv prețurile valorilor mobiliare și se asigură un grad înalt al transparenței, una dintre prioritățile politicii de reglementare a pieței valorilor mobiliare trebuind să rămână

susținerea și stimularea tranzacțiilor bursiere.

La rândul său, BVM trebuie să elaboreze și să implementeze măsuri care vor duce la formarea unei imagini pozitive a pieței bursiere și vor stimula participanții pieței să efectueze tranzacții pe piața bursieră. Realizarea acestor

măsuri va impulsiona dezvoltarea pieței valorilor mobiliare și va permite acestuia să-și realizeze funcțiile de bază – stimularea investițiilor, acumularea și distribuirea acestora prin mecanismele oferite de piața mobilă.

Bibliografie:

1. Strategia investițională a Republicii Moldova // Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.234 din 27.02.2002 // Monitorul Oficial al R.M. – 2002. – Nr. 33-35.
2. Proiectul Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015 // www.mec.md.
3. Mathieson, D. *Emerging Local Securities and Derivatives markets*. / Mathieson, D., Roldos, J., Ramaswamy, R., Ilyina, A. – *The International Monetary Fund*, 2004.
4. Nicolae, A. *Piețe de capital și eficiența investițiilor* / A. Nicolae, A. Popa. – Craiova: Ed. DOVA, 1996.

PROBLEMELE PLANIFICĂRII VENITURILOR LA BUGETUL DE STAT AL REPUBLICII MOLDOVA DIN ACTIVITATEA SERVICIULUI VAMAL

Lect. sup. dr. Aliona BALAN, ASEM

At the present period of the national economic modernization, the base of the state budget revenues planning in the external economic activity must be supposed of the business plans and the commercial external contracts concluded by the participants of this activity.

Veniturile realizate de vamă reprezintă totalitatea sumelor aduse la bugetul de stat prin aplicarea taxelor și impozitelor ocazionale de importul / exportul mărfurilor. Drepturile datorate bugetului de stat se calculează conform tarifului vamal în vigoare.

Ponderele veniturilor la bugetul statului din activitatea economică externă crește din an în an. Plățile vamale colectate și transferate în compartimentul venituri al bugetului de stat al Republicii Moldova în 2005 au constituit circa 5647 mil. lei, ceea ce reprezintă o creștere față de 2004 cu 1483 mil. lei. În primele 10 luni ale anului 2006 au fost acumulate și transferate în bugetul statului venituri în sumă de 5355 mil. lei.

Sarcinile pentru 2007 sunt și mai semnificative: legea bugetului pe anul 2007 prevede venituri din activitatea serviciului vamal în mărime de peste 7 mld. lei.

Această evoluție arată direcția spre care se îndreaptă vama: transformarea sa într-o structură a statului pentru colectarea impozitelor indirecte.

Un aspect extrem de negativ care s-a creat actualmente în sistemul de planificare a veniturilor din activitatea *economică externă* (A.E.E.) este practica înrădăcinată de a prevedea în sarcinile planificate obținerea veniturilor „immediate”. Instrumentul utilizat în realizarea unei asemenea politici este planificarea curentă. Anume conform acesteia se efectuează bilanțul activității organelor vamale în colectarea plăților vamale. O răspândire largă a obținut și corectarea sarcinilor planificate în asigurarea bugetului de stat, în funcție de nivelul efectiv al îndeplinirii sarcinilor trasate.

În aceste condiții, o importanță deosebită trebuie acordată elaborării bazelor metodologice ale planificării veniturilor

bugetare din activitatea serviciului vamal, ce prevede prognozarea și planificarea indicativă, în cadrul căreia un rol hotărâtor îi revine reglementării vamale a proceselor economice externe.

La baza planificării veniturilor la bugetul de stat din activitatea serviciului vamal, considerăm că ar trebui luate în considerație principiile care vor ține cont de interesele: a) fiecărui participant la AEE; b) statului, în general.

În acest context, statul trebuie să elaboreze asemenea norme de realizare a AEE, care ar permite punerea în funcțiune a mecanismului de motivație economică externă (asigurarea de stat și creditarea AEE, taxele, impozitele etc.), care ar stimula fiecare participant al AEE la realizarea atât a intereselor proprii, cât și a intereselor statului. Variind acești parametri, statul nu-i lipsește pe subiecții AEE de dreptul de independență și de luare a deciziilor, însă îi orientează spre alegerea acelor inițiative care vor corespunde intereselor statului pentru dezvoltarea AEE, precum și completarea bugetului de stat.

În acest context, pot fi evidențiate *două condiții de bază, potrivit cărora serviciul vamal ar putea aplica planificarea indicativă a plăților vamale din AEE, și anume:*

- revizuirea funcțiilor organelor vamale în gestiunea AEE;
- aderarea R.Moldova la OMC.

La elaborarea planurilor de venituri din AEE este necesară aplicarea modelelor metodologice și organizatorice, ideea principală a cărora constă în trecerea de la elaborarea planurilor în Guvern la planurile elaborate în zonele corespunzătoare ale activității organelor vamale. *Logica elaborării acestui plan trebuie să se bazeze pe următoarea consecutivitate:*

1. „De jos – în sus”, care presupune elaborarea și aprobarea planurilor la nivelul participanților la AEE, a posturilor vamale și vamei.
2. „De sus – în jos”, care prevede analiza îndeplinirii planurilor precedente și prezente; elaborarea direcțiilor, scopurilor și priorităților;

formarea datelor inițiale ale planificării de către Guvernul R.M. și aducerea la cunoștința Departamentului Vamal.

Lucrul efectuat de organele vamale în prima parte a consecutivității „de jos – în sus”, trebuie orientat spre elaborarea planurilor-proiect, determinarea posibilităților potențiale ale organelor vamale, coordonarea și aprobarea acestuia de către Guvern. Planificarea „de jos – în sus” trebuie să se bazeze pe principiile consultării și concordanței și să includă participarea pe bază de principii egale a tuturor subiecților relațiilor comerciale externe, inclusiv a participanților la AEE. Cu toate acestea, colaborarea cu participanții la AEE trebuie să se refere atât la acumulările plăților vamale la bugetul de stat, în scopul îndeplinirii sarcinilor planificate, cât și la apărarea securității economice a statului.

Activitatea realizată în a doua parte a consecutivității „de sus – în jos” trebuie orientată, în general, în direcția asigurării completării bugetului din AEE.

Elaborarea independentă și aprobarea planurilor de venituri din AEE de către posturile vamale, vame și Departamentul Vamal al R.M. în baza datelor inițiale de planificare (a contractelor economice externe încheiate și business-planurilor participanților la AEE), reprezintă unul din momentele-cheie ale aplicării metodelor preponderent economice de reglementare statală a dezvoltării economice externe. Reflectarea în planurile veniturilor la bugetul de stat a influenței participanților la AEE asupra mărimii, structurii și dinamicii plăților vamale, considerăm că va influența pozitiv asupra bazei de formare a veniturilor bugetare.

În acest context, ar fi rațional ca la planificarea acestor sarcini să se țină cont de informația despre analiza efectivă a mișcării plăților vamale după tipurile lor; structura prognozată a exportului și importului, care să includă utilizarea instrumentarului economic extern de reglementare a fluxului corespunzător de mărfuri și capitaluri, a modificărilor presupuse și a completărilor în

legislația vamală și fiscală. Aceasta va permite asigurarea concordanței elementelor mecanismului comerțului exterior în condițiile modernizării economiei naționale. Îndeplinirea efectivă a sarcinilor planificate trebuie comparată cu calculele planificate. În cazul unor abateri nedorite de la plan, este necesară corectarea nu a planului, ci aplicarea în reglementarea AEE a întregului complex de măsuri și metode implementate în practica mondială de corectare a unor procese și stimularea altora, creând astfel un sistem complex de gestiune a operațiunilor economice externe.

În situația aceasta, pe de o parte, planul nu va „apăsa” cu influența sa reglementatoare nici asupra organelor vamale, nici asupra participanților la AEE,

iar pe de altă parte – va apărea posibilitatea evitării situațiilor favorabile create artificial de îndeplinire permanentă a sarcinilor planificate de colectare a veniturilor în bugetul de stat din activitatea serviciului vamal, pe când în dezvoltarea social-economică a statului se observă un fenomen de stagnare.

În concluzie, vom menționa că la planificarea și prognozarea plăților vamale din AEE trebuie să se țină cont atât de analizele efectuate la nivel micro- (posturi vamale, vame), cât de cele la nivel macro (Departamentul Vamal și Guvernul R.M.), iar punctul inițial în planificarea veniturilor vamale trebuie să-l constituie business-planurile participanților la AEE și contractele comerciale externe încheiate.

Recenzent: conf. univ. dr. A. Boguș

SOCIETĂȚILE TRANSNAȚIONALE CA PROMOTORI AI INVESTIȚIILOR STRĂINE DIRECTE

*Drd. Constantin DOLTU,
președintele asociației întreprinderilor mixte și private “Interprivat”*

In this article is researched the problem of correlation between transnational societies and direct foreign investments. ISD advantages are highlighted, the same as their raport and international trade. A great attention is paid to the analizez, and to the great evolution of the greatest STN in the world, and their activity in Republic of Moldova.

La începutul secolului XXI, una dintre tendințele de bază ale economiei mondiale rămâne a fi globalizarea. Aderând treptat la un complex economic unic, reglementat de aceleași reguli de joc, economiile naționale obțin un șir întreg de posibilități noi de modernizare și creștere economică. Forța motrice a globalizării sunt investițiile străine, în primul rând cele directe. În prezent, fără ISD este foarte greu sau chiar imposibilă depășirea rapidă a crizelor economice și a rămânerii în urmă a țărilor în dezvoltare.

Investițiile străine directe stimulează dezvoltarea tuturor sectoarelor economiei, determină sporirea producției și a numărului locurilor de muncă, îmbunătățirea condițiilor de muncă, creșterea productivității muncii,

majorarea veniturilor și a cererii populației, a eficienței economice și a nivelului de trai al acesteia. În fine, ceea ce este foarte important pentru țările în tranziție, în special pentru Republica Moldova, investițiile străine directe servesc drept *sursă de renovare a aparatului de producție al țării pentru amplasarea investițiilor; drept mijloc eficient pentru sporirea competitivității exportului.*

Avantajul ISD constă în faptul că acestea nu creează datorii externe. Din contra, generează sporirea numărului locurilor de muncă, conduc la modernizarea producției autohtone, contribuie la apariția unor relații stabile de colaborare economică a firmelor autohtone cu partenerii străini. *În opinia noastră, principalele avantaje ale*

investițiilor străine directe sunt:

- 1) **sporirea accelerată a exportului și a accesului la piețele străine**, în special acele cu un nivel înalt al solvabilității și previziunii. Astfel, întreprinderile cu participarea capitalului străin sunt mai mult orientate spre export datorită producției competitive pe alte piețe;
- 2) **creșterea rapidă a volumului producției, ca rezultat al renovării și restructurării întreprinderilor**, a aplicării managementului avansat;
- 3) **accelerarea proceselor de modernizare și finanțare a dezvoltării economice, implementarea tehnologiilor și a tehnicii avansate de marketing**. Companiile cu capital străin au o capacitate mai înaltă de atragere a mijloacelor financiare mondiale destinate investițiilor;
- 4) **soluționarea semnificativă a problemelor șomajului**;
- 5) **creșterea veniturilor populației**. La

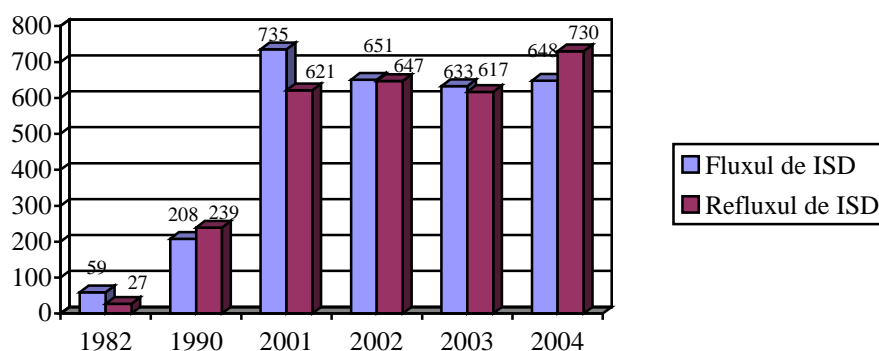
întreprinderile cu capital străin salariile sunt mai mari decât la întreprinderile autohtone.

Anume datorită avantajelor incontestabile pe care le posedă, în ultimele decenii, „toate țările lumii, dar în mod special cele mai puțin dezvoltate s-au văzut nevoite să recurgă la o nouă formă de concurență între ele, și anume să se întrecă în crearea celor mai favorabile condiții pentru atragerea capitalului străin”^[1].

Specialiștii în domeniu menționează faptul că, „începând cu a doua jumătate a anilor '90, investițiile străine directe au crescut la nivel mondial mai rapid decât alți indicatori macroeconomici, cum ar fi produsul intern brut, exporturile sau investițiile interne”^[2]. În ultimele două decenii, a avut loc o adevărată „explozie” a ISD, fluxul anual al acestora majorându-se de la 59 miliarde USD în 1982 până la 645 miliarde în 2004. S-a mărit și stocul ISD, în 2004 atingând suma de 9 trl. dolari, sporind cu 10% în comparație cu 2003 și de cca 5 ori față de 1990.

Tabelul 1

Dinamica fluxurilor de ISD în lume, anii 1982, 1990, 2001-2004 (mlrd. dolari)

Sursa: UNCTAD, World Investment Reports 1990,2003-2005

Care este originea ISD? În linii mari, acestea sunt un „produs” al societăților transnaționale (STN), constituind proprietatea acestora amplasată în alte țări. Anume STN organizează producția internațională, efectuează procesul de expansiune a capitalului peste hotare. Urmărind scopul maximizării

profitului prin creșterea volumului vânzărilor, STN caută în permanență să-și extindă piața de desfacere atât în țările dezvoltate, cât și în cele în dezvoltare. Manevrând cu aparatul productiv amplasat în diferite țări, aceste societăți găsesc cea mai eficientă utilizare a capitalului.

Creșterea volumului fluxurilor anuale

ale ISD se datorează în primul rând sporirii numărului și a puterii productive și financiare a societăților transnaționale. Astfel, în perioada 1999-2004, numărul total al STN a sporit de la **37 mii** până la **70 mii** (un spor de 1,7 ori), iar numărul filialelor amplasate în străinătate – **de la 170 mii până la 690 mii** (adică un spor de 4 ori). Volumul global acumulat (stocul) al ISD în mărime de **9 trln. dolari**, în 2004, era în temei proprietatea a **70 mii STN**. Acestea administrau atunci peste **2/3 din întregul comerț mondial** și mai mult de **80% din investițiile străine**. În medie, fiecare din STN și-a dislocat activitatea de producție în mai mult de 6 țări. Vânzarea mărfurilor și a serviciilor de către filialele străine STN constituia aproape **19 trln. dolari**, pe când volumul total al comerțului mondial – doar circa 8 trln.dolari* . O atare situație confirmă faptul că producția internațională, bazată pe migrațiunea dintre țări a capitalului, în condițiile contemporane devine mai importantă pentru promovarea mărfurilor pe piețele străine decât comerțul internațional. Actualmente, mai mult de 1/3 dintre operațiunile exportului mondial sunt efectuate prin intermediul livrărilor intercorporative dintre STN.

Deși numărul STN este mereu în creștere, rolul principal în economia mondială aparține unui număr limitat de firme supraputernice. În 2003, cele mai mari 100 de corporații transnaționale, ce constituiau circa 0,2% din numărul lor total, administrau peste 8 trln. dolari SUA. În filialele străine ale acestora erau angajați circa 15 mln. persoane (în 1998 – corespunzător 2 trln. dolari SUA și 6 mln. persoane). În 2004, aceste 100 de STN de profil nefinanciar au acumulat 12% din active, 18% – din vânzările filialelor străine și 14% – din numărul angajaților (World

Investment Reports 2005, pag. 15, comp. 1). În prezent, ele pot fi numite conglomerate gigante, activitatea cărora se extinde asupra tuturor ramurilor economiei contemporane a majorității regiunilor lumii.

Datele expuse în tabelul 2 denotă faptul că STN reprezintă factorul de bază al creșterii și dezvoltării țărilor în care ele funcționează.

Analiza celor mai mari societăți transnaționale arată că acestea activează în temei în **țările dezvoltate, precum SUA, Marea Britanie, Japonia, Franța, Germania. Poziția de lider în această grupă o dețin asemenea corporații, ca General Electric (SUA), Vodafone Group Pic (Regatul Unit), Ford Motor Company (SUA), Toyota Motor Corporation (Japonia), Total (France)**. În una dintre cele mai mari STN, *Vodafone Group Pic* (Regatul Unit), cota activelor în străinătate constituie 92,8% din volumul total al activelor firmei, volumul vânzărilor în străinătate – aproximativ 84%, numărul angajaților în străinătate – 79% din numărul total al lor.

STN efectuează investiții într-o anumită țară doar cu condiția obținerii profitului suplimentar de la internaționalizarea activității sale și a avantajului monopolului. Dacă în țara de amplasare a investițiilor lipsesc asemenea condiții, atunci societățile transnaționale aleg pentru realizarea avantajelor lor alte țări. Cele mai mari STN investesc în *producția utilajului electric și industria electronică, telecomunicații, industria automobilelor, în industria de extragere și prelucrare a petrolului*.

În ultimele decenii a crescut și ponderea **STN din țările în curs de dezvoltare**. În etapa actuală, acestea contribuie activ la sporirea fluxurilor mondiale ale investițiilor. Cota lor în fluxul total al ISD a sporit de la 6%, la mijlocul anilor 1980, până la 11% în a doua jumătate a anilor 1990, apoi s-a micșorat până la 7-8% în anii 2001-2003. În grupul respectiv de STN în frunte se află companiile din asemenea țări în curs de dezvoltare ca Hong-Kong, Malaysia și Coreea de Sud.

* Sursa: UNCTAD, *World Investment Report 2005: Transnational Corporation and the Internalization of R&D. Overview*. http://www.un.org/esa/progareas/investment_overview/html. *World Investment Reports, 1999, 2000, 2005*)

Tabelul 2

**Cele mai mari 100 STN ale lumii: active,
comerțul și numărul angajaților, anii 2000-2003**

Indicatorii	Anii			
	2000*	2001	2002	2003
Active				
Total (mlrd.dolari),	6 184	6 052	6 891	8 023
dintre ele filiale străine (mlrd.dolari),	3 113	2 958	3 317	3 993
cota în suma totală, %	50,4	48,9	48,1	49,8
Comerț				
Total (mlrd.dolari),	4 352	4 450	4 749	5 551
dintre ele filiale străine (mlrd.dolari),	2 235	2 247	2 446	3 003
cota în suma totală, %	51,4	50,5	51,5	54,1
Numărul angajaților				
Total (mln.pers.),	13383	13 783	14 332	14 626
dintre ele în filiale străine (mln.pers.),	6890	7 038	7 036	7 242
cota în suma totală, %	51,5	51,1	49,1	49,5

Sursa: UNCTAD, World Investment Reports 2005, comp.1,pag.17

Analiza celor mai mari 100 de STN conform **indicatorului transnaționalizării (IT)*** arată că indicatorul mediu al grupului a constituit în ansamblu 55,8%, adică mai mult de jumătate din volumul activelor sale au fost concentrate în străinătate.

Pe teritoriul Moldovei există deja un număr însemnat de filiale ale STN, amplasate în diferite sectoare ale economiei. Cele mai mari, conform volumului activelor străine în economia Republicii Moldovei, sunt: Turchell (telecomunicații); France telecom (telecomunicații); Lafarge (ciment); Sudzucker (Germania, zahăr); Knauf (materiale de construcție); Carling (vinuri);

Steilmann (textile); Lukoil (achiziționarea și comercializarea produselor petroliere).

Referindu-ne la activitatea **Republicii Moldova în domeniul ISD**, efectuată în condițiile globalizării, putem menționa că țara trebuie mai activ să participe la procesul obiectiv de globalizare și să elaboreze strategii proprii de participare, armonizând cu succes interesele naționale cu cele mondiale. Filialele străine ale STN, care activează cu succes pe teritoriul Republicii Moldova, contribuie la pătrunderea Moldovei pe piața internațională de capital și o implică în procesul de globalizare pe plan mondial. Pentru R.Moldova, care speră în viitorul apropiat să adere la UE, este necesară racordarea regimurilor investiționale proprii cu normele UE. Acest fapt va permite, pe de o parte, asigurarea respectării normelor UE, iar pe de altă parte – utilizarea la maxim a avantajelor potențiale ale unor astfel de instrumente ale UE, precum sunt fondurile dezvoltării regionale.

* Indicatorul transnaționalizării (IT) reprezintă indicatorul generalizator și reflectă gradul de transnaționalizare a firmelor. El se calculează conform metodicii, elaborate de UNCTAD, drept valoarea medie a următorilor trei indicatori: raportul vânzărilor străine la volumul total de vânzări și numărul angajaților la volumul lor total. Indicatorul respectiv include cota activelor în străinătate, precum și capabilitatea investițiilor străine de a genera valoarea adăugată, necesară pe piața mondială. Ultimele date ale IT sunt prezentate de către UNCTAD pentru 2003.

Bibliografie:

1. Dumitru Moldovan, „Curs de teorie economică”. Chișinău, Ed.ARC, 2006, p.393.
2. Florin Bonciu , „Investiții străine directe”. Ed. „Lumina Lex”, București, 2003, p.26.
3. UNCTAD, World Investment Report 2005: Transnational Corporation and the Internationalization of R&D. Overview.
http://www.un.org/esa/progareas/investment_overview/html. World Investment Reports, 1999, 2000. 2005.

Recenzent: prof. univ. dr. hab. D. Moldovan

GARANTAREA DEPOZITELOR CA MECANISM DE ASIGURARE A STABILITĂȚII SISTEMULUI BANCAR

*Drd. Mariana CUCU, ASEM
Economist Galina BERZEDEANU, BNM¹*

Deposit guarantee scheme, having the main goal to promote public confidence in banks, is considered to be a necessary premise for a stable banking system. At the same time, deposit insurance can have a dual effect: on the one hand, it can reduce the frequency of bank failures through prevention of panics and massive deposit withdrawals resulted from stress situations created on the financial market, on the other hand, it may result in the moral hazard and excessive risk-taking by banks.

Specificul activității băncilor condiționează necesitatea existenței unui mecanism de garantare a depozitelor, ce reprezintă o modalitate general acceptată de menținere a stabilității și viabilității sistemului bancar. Scopul prioritar al unui astfel de mecanism este prevenirea „panicii” în rândurile deponenților și, ca rezultat, evitarea retragerii masive a depozitelor.

În cazul lipsei unui sistem de garantare a depozitelor, uneori și o mică vulnerabilitate financiară poate cauza insolabilitatea băncilor și instabilitatea întregului sistem bancar, determinată de neîncrederea deponenților. Astfel, costurile asumate de băncile comerciale prin participarea la schemele de garantare a depozitelor nici nu pot fi comparate cu consecințele care pot rezulta din cauza retragerii masive a depozitelor bancare atât din instituțiile financiare problematice, cât și din sistemul bancar în ansamblu.

Totodată, nu putem conta că schemele de garantare a depozitelor vor soluționa toate problemele bancare existente pe piață și vor asigura stabilitatea sistemului financiar. Nici o schemă de garantare, oricât de perfectă ar fi, nu poate rezolva, în ansamblu, probleme de acest gen. Schemele de asigurare a depozitelor nu reprezintă o soluție magică, ci constituie doar un component care, împreună cu altele, alcătuiesc cadrul optim pentru asigurarea unui sistem bancar stabil.

Stabilirea schemelor de garantare a depozitelor în multe țări a fost condiționată de instabilitățile bancare și crizele de sistem: în SUA – ca urmare a Marii depresiuni la începutul anilor 1930; în Marea Britanie – a crizei bancare din anii 70, în Italia – în legătură cu falimentul băncii mari „Banco Ambrosiano”[1].

Vorbind despre istoricul acestui fenomen, relevăm următoarele: prima schemă de garantare a depozitelor a fost implementată în SUA, în 1934, în scopul prevenirii falimentelor bancare. Astfel, în literatura americană, în contextul influenței benefice a sistemului de garantare a

¹ Subiectele expuse în articol reprezintă viziunea proprie a autorilor, dar nu interesele organizației

depozitelor, deseori este adus exemplul, potrivit căruia de la începutul Marii depresiuni, în octombrie 1929, și până la crearea Corporației Federale de Asigurare a Depozitelor în SUA (U.S. Federal Deposit Insurance Corporation) la sfârșitul anului 1933 au falimentat circa 9000 de bănci, iar după implementarea schemei de garantare, în perioada 1934-1937, au devenit insolabile doar 240 de instituții bancare.

Practica internațională ne demonstrează diverse modele și scheme de garantare a depozitelor care diferă de la o țară la alta, deși există standardele prescise¹. Astfel, acestea pot fi administrate în mod oficial sau privat; participarea la schemele de garantare poate fi benevolă sau obligatorie; prin scheme pot fi garantate depozitele persoanelor fizice și juridice sau numai cele ale persoanelor fizice; poate fi prevăzută garantarea parțială sau totală a depozitelor; plata primelor de asigurare poate fi stabilită în funcție de volumul depozitelor asigurate sau pornind de la indicatorii aferenți situației financiare etc.

Prin urmare, fiecare țară determină modalitatea potrivită de administrare a schemelor de garantare astfel, încât să asigure stabilitatea sistemului bancar. De exemplu, în unele țări schemele de garantare a depozitelor sunt administrate de autoritățile publice: în Canada, Statele Unite, Marea Britanie – de corporații de stat independente, în Slovenia – de banca centrală, pe când în astfel de țări, ca Norvegia, Germania și Finlanda – de sectorul privat în cadrul asociațiilor bancare.

În Elveția, Germania, Taiwan, pe parcursul unei perioade îndelungate de timp, participarea la sistemele de garantare a depozitelor a fost benevolă. Actualmente, practic, în toate țările participarea la schemele de garantare este obligatorie, fapt care previne alegerea adversă a băncilor de către deponenți și, ca rezultat, condiționează stabilitatea sistemului bancar.

Potrivit experienței, putem constata că în țările industrial dezvoltate sunt garantate atât depozitele persoanelor fizice, cât și cele ale persoanelor juridice, pe când în statele în curs de dezvoltare – doar depozitele persoanelor fizice. Desigur, cu cât mai vastă este acoperirea depozitelor, cu atât mai stabil este sistemul bancar.

Actualmente, schemele de garantare a depozitelor prevăd asigurarea depunerilor până la o anumită limită, care variază de la o țară la alta. Drept exemplu, în majoritatea statelor europene plafonul de garantare constituie 20000 euro, în Statele Unite ale Americii – 100000 dolari SUA, în Italia – 103291 euro, Franța – 60979 euro, Suedia – 28000 euro, Finlanda – 25288 euro, România – 15000 euro, Bulgaria – 5000 euro, Rusia – 3000 euro, Ucraina – 800 euro, pe când în R.Moldova limita în cauză constituie circa 380 euro. Cele mai bune practici recunoscute pe plan internațional ne demonstrează că acoperirea efectivă a depozitelor presupune un plafon de garantare care urmează să fie echivalent cu cel puțin 1-2 ori PIB pe cap de locuitor. În Moldova, acest indicator constituie 0.42, pe când în Ucraina – 0.57, Rusia – 0.73, Uniunea Europeană – 1.13, Finlanda – 1.25, Suedia – 1.41, România și Bulgaria – 1.86, Franța – 2.15, în Statele Unite ale Americii – 2.38, în Italia – 4.05[2]. Totodată, în unele țări, cum sunt Turcia, Mexic și Japonia o perioadă îndelungată de timp depozitele se asigurau pe deplin. Avantajele unei astfel de scheme de garantare constituie faptul că falimentele bancare sunt practic excluse. Concomitent, asigurarea deplină a depozitelor contribuie la survenirea „hazardului moral”. Astfel, pentru neimplicarea în riscuri exagerate, asigurarea nu trebuie să fie excesivă, fapt ce explică trecerea țărilor menționate la schemele de garantare parțială a depozitelor.

Volumul primelor de asigurare plătite de către bănci, asemănător limitelor de asigurare, se deosebesc considerabil de la o țară la alta, variind de la 0.03 la 0.3 la sută din suma depozitelor garantate[3]. Pe parcursul ultimilor ani, în mai multe state se întreprind eforturi semnificative pentru

¹ Directiva 94/19/EC a Parlamentului și Consiliului European din 30 mai 1994 privind schemele de garantare a depozitelor.

introducerea plății contribuțiilor în funcție de nivelul indicatorilor ce caracterizează situația financiară și expunerea la risc a băncii contribuabile. Un atare principiu există deja în Ungaria, Argentina, Italia, Elveția și Statele Unite, unde se presupune plata primelor de asigurare ținând cont de volumul creditelor neperformante ale băncilor. În Finlanda, de exemplu, primele de asigurare sunt constituite din două părți: una fixă – 0.05 la sută din volumul depozitelor garantate și alta care depinde de indicatorul aferent suficienței capitalului. Ținem, totuși, să precizăm că, de regulă, cu cât este mai mic nivelul suficienței capitalului, cu atât mai înaltă este cea de-a doua parte a primelor ce urmează a fi plătite, fapt ce, fără îndoială, stimulează băncile să-și mențină indicatorii aferenți stabilității financiare la un nivel adecvat. Pornind de la parametrii enumerați în cazul Republicii Moldova, pentru asigurarea unui sistem bancar mai stabil, o abordare similară ar putea fi aplicată în practică, și anume în scopul impulsivării situației deja existente a schemei autohtone de garantare.

La drept vorbind, protecția depozitelor este un element esențial, extrem de important în condițiile de concurență și conduce la asigurarea stabilității pe piața bancară și financiară, concluzie care poate fi confirmată prin experiența celor 70 de ani de funcționare a schemelor de garantare în 95 de țări [4]. Stabilirea unui sistem eficient de garantare a depozitelor contribuie la atragerea deponenților, stimulându-i să-și investească mijloacele bănești păstrate „sub pernă”. Mai mult ca atât, sistemele de garantare, de asemenea, îi scutesc pe deponenții mici de necesitatea estimării periodice a situației financiare a băncii în care aceștia își depun mijloacele bănești, fapt ce nu este deloc ușor pentru persoanele care cunosc mai puțin piața financiară.

În acest context, considerăm necesar a menționa faptul că eficacitatea funcționării schemelor de garantare a depozitelor, de regulă, depinde de mai mulți factori, și anume de faptul că crearea instituțiilor de garantare a depozitelor este în strânsă

legătură cu existența instituțiilor de supraveghere bancară, restructurarea sistemului bancar, precum și a auditului intern și extern. Astfel, un sistem de supraveghere bancară adecvată este o premisă necesară pentru funcționarea efectivă a schemelor de garantare a depozitelor. Doar prin supraveghere continuă este posibilă identificarea problemelor existente în bancă la etapa inițială de apariție a acestora și preluarea măsurilor prompte de remediere, necesare pentru micșorarea eventualelor pierderi. În lipsa supravegherii bancare corespunzătoare, banca centrală și schema de garantare a depozitelor pot „promova” implicarea băncilor insolabile în activități riscante, fapt ce poate afecta stabilitatea întregului sistem bancar.

Un alt factor care influențează eficacitatea schemelor de garantare a depozitelor îl constituie nivelul de transparență a sectorului bancar. Asigurarea depozitelor poate avea efect advers în cazul opacității în activitatea băncilor. În mediul transparent, deponenții pot „disciplina” băncile care se angajează în asumarea excesivă a riscurilor prin retragerea depozitelor. Într-un sistem funcțional de asigurare a depozitelor, participarea deponenților la monitorizarea stabilității sistemului bancar este redusă, responsabilitatea pentru acest factor fiind transferată autorității de reglementare și supraveghere. De aici rezultă concluzia că reglementarea prudențială efectivă și supravegherea îndeplinirii de către bănci a regulilor prescrise poate preveni impactul potențial al schemelor de garantare.

Deși există beneficiile acordate de schemele de garantare a depozitelor, acestea, totuși, nu constituie o soluție a tuturor problemelor. Funcționarea acestora într-o legătură strânsă cu fenomenul hazardului moral poate condiționa decizii riscante și comportamentul imprudent al băncilor. Posibilitățile adverse ale unui sistem de garantare excesivă a depozitelor pot, uneori, „îmbrăca” și forma instabilităților sistemului bancar din cauza încurajării băncilor în finanțarea unor proiecte riscante. Astfel,

schemele de protecție a depunătorilor trebuie să fie chibzuite în așa mod, încât să nu fie prea generoase.

Practica și calculele simple demonstrează că atare scheme nu pot acoperi totalmente pierderile rezultate din crizele financiare din cauza simplă a lipsei resurselor necesare. Această afirmație poate fi susținută de următorul exemplu: în Republica Moldova, resursele acumulate de către Fondul de Garantare a Depozitelor destinate garantării acestora constituie doar 0,1 la sută din volumul total al activelor pe sistemul bancar.

Referindu-ne la sistemul autohton, de asigurare a depozitelor, acesta funcționează în republică începând cu 2004 și este administrat de Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar, care este constituit ca persoană juridică de drept public. Faptul dat oferă independență juridică organului respectiv, ceea ce presupune evitarea influenței politice, industriei bancare etc. la adoptarea deciziilor.

Concomitent, sistemul de garantare a depozitelor din Moldova presupune obligativitatea participării tuturor băncilor din țară și se răsfrânge asupra majorității depozitelor în monedă națională și în valută străină păstrate de către persoanele fizice rezidente și nerezidente în băncile respective.

Plafonul de garantare în R.Moldova constituie 4500 lei, acoperind ponderea cea mai mare a depozitelor mici, totodată, fiind evitată depășirea capacității de finanțare a băncilor din sistem. Plafonul stabilit este adecvat situației actuale pe piața bancară a republicii, păstrându-se principiul neafectării stabilității financiare a băncilor și, respectiv, promovării integrității sistemului bancar.

Mijloacele Fondului de garantare a depozitelor din Republica Moldova, destinate pentru plata depozitelor garantate, se acumulează din contribuțiile inițiale și trimestriale plătite de către bănci. În cazul insuficienței mijloacelor acumulate, băncile sunt obligate să plătească contribuții speciale în condițiile stabilite de către Fond. Dacă activele Fondului, inclusiv contribuțiile speciale, sunt insuficiente pentru achitarea

integrală a depozitelor garantate, acestea pot apela la susținerea din partea statului (Ministerul Finanțelor) și a instituțiilor financiare prin contractare de împrumuturi. În scopul exercitării atribuțiilor sale, Fondul este în drept să solicite informații, în limita disponibilității, de la băncile comerciale și Banca Națională a Moldovei, ceea ce-i permite să-și desfășoare adecvat activitatea.

Rezumând cele expuse, constatăm că fenomenul de garantare a depozitelor poate avea o apreciere dublă: pe de o parte, acesta contribuie la prevenirea instabilităților bancare ce pot fi cauzate de retragerile masive ale depozitelor în cazul unor destabilizări financiare, iar pe de altă parte, determină asumarea anumitor riscuri suplimentare de către instituțiile financiare care participă la schemele de garantare, fapt ce determină riscurile sistemice pentru întregul sistem bancar.

Totodată, se poate constata importanța existenței sistemelor de garantare a depozitelor pentru asigurarea stabilității sectorului bancar, deoarece însuși faptul funcționării acestora contribuie la rezolvarea mai multor probleme, și anume: menținerea încrederii deponenților în sistemul bancar; stimularea atragerii mijloacelor bănești de lungă durată și extinderea posibilităților investiționale ale băncilor; promovarea mecanismului de evitare a crizelor de lichiditate a sistemului bancar în ansamblu sau a unor bănci în parte; reducerea cheltuielilor băncilor și a statului pentru „reanimarea” sistemului bancar în perioada de criză etc.

Doar faptul funcționării schemelor de garantare a depozitelor nu poate asigura stabilitatea sistemului bancar. Fără un cadru de supraveghere bancară, care impune promovarea transparenței și disciplinei de piață, schemele de garantare pot fi ineficiente și chiar pot majora riscul hazardului moral, precum și costurile de rezolvare a instabilităților financiare și a situațiilor de criză.

Pentru a micșora probabilitatea survenirii riscului hazardului moral, s-ar putea propune o diferențiere în mărimea

primelor de asigurare plătite de bănci. Astfel, pentru băncile cu un grad sporit de risc, primele în cauză urmează să fie mai înalte decât cele prevăzute pentru băncile care se încadrează în categoria băncilor „nerisicante”. Întru realizarea acestui obiectiv, este necesară o colaborare adecvată între

autoritatea de supraveghere și Fondul de Garantare a Depozitelor în vederea atribuirii nivelului expunerii la risc a fiecărei bănci în parte și determinarea, în baza respectivă, a primelor de asigurare ce urmează a fi plătite de către acestea.

Bibliografie:

1. О.И. Лаврушин, „Банковское дело. Учебник”, издательство «Кронус», Москва 2006;
2. *Calcululele autorilor ținând cont de Lista de țări în funcție de PIB pe cap de locuitor, 2005* (www.wikipedia.org);
3. Д.В. Воронин, „Страхование депозитов – экономический и социальный стабилизатор рыночной экономики”; „Банковское дело”, 1’1999;
4. „Country System List”, *International Association of Deposit Insurers, June 2006* (www.iadi.org).

Recenzent: prof. univ. dr. hab. L. Cobzari

CĂILE DE DEZVOLTARE A SISTEMULUI DE FINANȚARE A ACTIVITĂȚII INOVAȚIONALE ÎN MOLDOVA

Drd. Sergiu SOBOR, ASEM

The principal role in formation of intellectual is played by the financing of intellectual activity. In given report the main sources of financing of intellectual propriety formation are considered, and recommendations on perfection of the system of intellectual activity financing are given.

Determinanta de bază în formarea obiectelor proprietății intelectuale o constituie finanțarea activității intelectuale. **Principalele surse de finanțare a creării produsului intelectual pot fi divizate în trei grupe:**

- a) mijloacele din bugetul de stat;
- b) finanțarea corporativă;
- c) finanțarea externă.

Această delimitare este foarte importantă, deoarece primul tip de surse stimulează dezvoltarea producției intelectuale la macronivel, formând infrastructura necesară, al doilea – la micronivel, contribuind la creșterea eficienței activității economice, dar în exterior putând fi folosit atât la nivel micro-, cât și macro.

Datorită gradului înalt de risc al cercetărilor și elaborărilor fundamentale, sponsorul lor de bază în toate țările industrial dezvoltate a fost și rămâne statul. Și alocările acestuia în direcția dată se compensează pe deplin. Astfel, conform calcululelor Direcției bugetare a Congresului SUA, aceste alocări sunt recuperate în final cu un profit de la 30% până la 80%.

Analizând problema finanțării de către stat a sferei activității intelectuale în Republica Moldova, trebuie menționat că mijloacele orientate spre susținerea științei în țară sunt foarte mici. Datele tabelului 1 reflectă tendința creșterii cheltuielilor pentru știință și inovații în perioada 2001-2006.

Tabelul 1

Dinamica cheltuielilor de stat pentru finanțarea științei și a inovațiilor în 2001-2006

Nr. d/o	Indicatorul	Unit.de măsură	Anii					
			2001	2002	2003	2004	2005	2006
1.	Cheltuielile p-ru știință și cercet. șt.	Mii lei	327224,7	40987,5	56101,4	70961,3	129944,5	168800,0
2.	Ponderea chelt. p-ru știință și cercet.șt. în chelt.gen. de stat	%	0,90	1,05	1,34	1,34	1,68	1,68

Datele tabelului 1 arată că volumul mijloacelor de stat alocate pentru finanțarea articolului respectiv de cheltuieli este insuficient pentru efectuarea lucrărilor științifico-experimentale. Și în perspectiva următoare, în opinia noastră, schimbări cardinale nu se așteaptă, deoarece în condițiile deficitului bugetar actual căutarea mijloacelor suplimentare este destul de complicată, mai ales că este vorba de sume importante.

După părerea noastră, rolul statului în problema formării sistemului de finanțare a activității inovaționale este de prim rang. Dar, luând în considerație cele spuse mai sus, este rațional a muta sarcina căutării noilor surse de finanțare de pe umerii statului pe cei ai întreprinderilor înseși, care, nemijlocit, se ocupă de crearea obiectelor de proprietate intelectuală, lăsând în seama statului rolul de coordonator al acestui proces, de legislator și verigă stimuloare de bază. *Deci, sistemul propus de noi al finanțării activității inovaționale în R.Moldova se prezintă astfel:*

Din contul mijloacelor bugetului de stat se realizează finanțarea instituțiilor științifice de stat, a instituțiilor de învățământ superior, a lucrărilor științifico-experimentale și de proiectare (LȘEP) legate de dezvoltarea direcțiilor înalt-tehnologice; susținerea programelor inovaționale regionale; acordarea suportului financiar activității de brevetare și protecție a proprietății intelectuale. În cadrul acestui proces, deosebit de importantă este crearea sistemului de asigurare financiară a

pieței de servicii științifice, ceea ce înseamnă soluționarea a două sarcini: stimularea cererii de plată a acestor servicii (atragera mijloacelor extrabugetare) și crearea unor organizații specializate ce ar acorda resurse financiare cumpărătorilor (credite). Pe lângă măsurile formale de creare a fondurilor specializate este importantă formarea unei atmosfere favorabile colaborării dintre comunitatea științifică și antreprenori.

La metodele indirecte de susținere a inovațiilor din partea statului se referă, în primul rând, stimularea fiscală a LȘEP, ce poate să se manifeste astfel: reduceri la profit în volumul alocațiilor capitale în noul utilaj și proiectări; reduceri la profit în mărimea cheltuielilor pentru aceste lucrări; atribuirea la consumuri a cheltuielilor pentru procurarea unor tipuri aparte de echipament folosit în cercetările științifice; crearea din contul defalcărilor de la venit a fondurilor cu destinație specială ce nu se impozitează; impunerea fiscală prin tarife minimale a întreprinderilor inovaționale mici.

O altă variantă a susținerii indirecte a activității inovaționale de către stat o constituie politica de amortizare, orientată spre intensificarea proceselor de înnoire a propriului potențial de producție de către întreprinderi. *Pentru perfecționarea politicii de amortizare în Moldova, în opinia noastră, este nevoie de:*

- perfecționarea clasificării fondurilor de bază astfel, încât

- termenele funcționării lor să corespundă uzurii lor reale;
- permiterea întreprinderilor să utilizeze pe larg metodele de amortizare accelerată a mijloacelor de bază căpătate sau create special pentru LȘEP, măbind dimensiunile alocărilor de amortizare în primii ani de exploatare a lor;
 - la calcularea sumelor destinate pentru restabilirea capitalului avansat, trebuie de ținut cont de inflație, fiindcă banii din perioada actuală costă mai puțin decât cei din perioada precedentă.

Prioritatea metodelor indirecte menționate, ale susținerii de către stat a inovațiilor, constă în faptul că, cu cheltuieli mult mai mici comparativ cu finanțarea directă, acestea pot să cuprindă un cerc mai mare de probleme examinate. O confirmare a acestui fapt poate servi experiența SUA, care, din contul facilităților fiscale și de amortizare, acoperă de la 10 până la 20% din suma totală a cheltuielilor pentru LȘEP. În Republica Moldova, unde mijloacele bugetare sunt destul de insuficiente, metodele indirecte de susținere a acestor lucrări trebuie să devină instrumentul de bază al politicii inovaționale de stat.

După cum au arătat cercetările noastre, pentru finanțarea activității de creare a obiectelor proprietății intelectuale întreprinderile pot utiliza mijloacele proprii, atrase sau împrumutate.

Sursele financiare proprii ale întreprinderilor se formează din mijloacele bănești eliberate în procesul de producție. Aici se referă: fondul întreprinderii destinat pentru înnoirea, lărgirea și restabilirea producției; o parte din capitalul circulant în formă monetară eliberat în procesul realizării producției și a cheltuielilor materiale; profitul orientat spre înnoirea și extinderea producției. Totodată, sursa de finanțare a alocărilor de amortizare, precum și sumele plătite de societățile de asigurare pentru recompensarea daunei, practic, nu se folosesc.

În cazul insuficienței propriilor mijloace financiare, ar fi rațional ca întreprinderile să

recurgă la finanțarea directă, utilizând posibilitățile pieței financiare sub aspectul împrumutului cu rambursarea ulterioară a acestor mijloace în volum deplin, cu procente și în termenele stabilite. Susținerea financiară de stat a sferei inovaționale în cazul respectiv trebuie să se manifeste în crearea și dezvoltarea pieței financiare, accesul la care va permite antreprenorilor să-și dezvolte activitatea de cercetare și să-și sporească producția tehnologică.

Dar, actualmente, taxa scontului și procentele destul de înalte la creditele acordate de băncile comerciale micșorează eficiența utilizării acestei surse financiare.

Drept surse alternative de finanțare a activității inovaționale pot servi sursele atrase, precum mijloacele de la vânzarea acțiunilor, cotizațiile de binefacere și altele, mijloacele alocate de organizațiile sus-puse, holdinguri și societățile de asigurare, grupurile financiar-industriale – pe bază nerambursabilă, investițiile străine acordate sub forma unei participări financiare sau altfel la capitalul statutar al întreprinderilor comune, precum și sub forma unor alocații directe (bănești) din partea organizațiilor internaționale și instituțiilor financiare, statelor, întreprinderilor și subiecților cu diferite tipuri de proprietate și persoanelor particulare.

Dar sistemul financiar-creditar nedezvoltat și lipsa pieței de capital ca atare nu vor permite majorarea în R. Moldova a volumelor alocațiilor nestatale de capital în dezvoltarea inovațiilor, ceea ce se explică mai ales prin insuficiența dezvoltării pieței financiare. Capitalul care “nu lucrează”, inclusiv al pieței capitalului de împrumut, nu aduce venit și nu se înmulțește. Pentru crearea oricărui produs inovațional, este necesar un întreg proces inovațional, în cadrul căruia, la fiecare stadiu, antreprenorul care implementează inovațiile are diferite cheltuieli (arenda clădirilor, utilajului, pământului etc.). Astfel, activitatea inovațională “alimentează” cu mijloace financiare bugetele la diferit nivel, fondurile extrabugetare și concomitent permite persoanelor fizice și juridice să acumuleze mijloace financiare în calitate de depuneri în băncile comerciale, fondurile investiționale

constituind, la rândul lor, surse de finanțare a activității tehnico-științifice.

O sursă de finanțare destul de eficientă a activității inovaționale netradiționale pentru Moldova, dar care deja s-a recomandat în țările industrial-dezvoltate este **finanțarea venture**.

Capitalul venture este un capital de lungă durată, un capital de risc, investit în acțiunile companiilor noi, în creștere rapidă, în scopul obținerii unor venituri după înregistrarea acestora la birja de fonduri.

Obiectul principal al finanțării venture, de regulă, îl constituie firmele mici. În cercul experților și reprezentanților lumii de afaceri s-a format părerea despre înalta eficiență a LȘEP în asemenea firme. *Aceasta este condiționat de un șir de factori:*

- a) elaborările științifice în firmele mici se efectuează cu intensitate maximă, deoarece toate eforturile se concentrează asupra unui proiect;
- b) în firmele mici aparatul de conducere nu este mare, ceea ce nu numai că reduce cheltuielile suplimentare, ci permite și evitarea birocrăției care scade eficiența LȘEP în corporațiile industriale mari;
- c) micile întreprinderi deseori "văd" mai bine tendințele de dezvoltare a pieței, mai abil se adaptează la cerințele consumatorilor, ceea ce face producția lor mai flexibilă.

Toate acestea permit intensificarea procesului inovațional și, respectiv, o creștere mai rapidă a ponderii întreprinderii, ceea ce și constituie scopul de bază al investitorilor venture. Doar ei s-au deprins cu mărirea de 5-10 ori a costului companiei pe parcursul colaborării cu aceasta.

Una dintre problemele principale ale întreprinderilor mici avansate tehnologic constă în faptul că fondatorii lor deseori nu dispun de abilități financiare și de conducere. Soluționarea acestei probleme o pot face capitaliștii venture, deoarece ei joacă un rol

activ în activitatea firmelor finanțate, participând la conducerea curentă și planificarea strategică a acestora. *Ei nu numai le finanțează, dar și le prestează un spectru întreg de servicii:*

- consultații financiare;
- consultații privind strategia corporativă și de marketing;
- noi idei referitoare la dezvoltarea firmei și combaterea stagnării;
- contacte și informații despre piețe;
- alegerea personalului de conducere al firmei.

Deseori, investițiile primite de la capitaliștii venture creează imaginea firmei: acesteia dintr-o dată îi devin accesibile alte servicii. De exemplu: juriștii venture sunt de acord să lucreze aproape gratis, sperând un venit mai mare în viitor; firmele contabile activează după tarife mai joase; încăperile se dau în arendă cu reduceri mari și chiar bancherii tradiționali ridică ratingul creditar al unor astfel de firme.

Pentru dezvoltarea cu succes a capitalului venture în Republica Moldova este necesar un complex de măsuri promovate de politica de stat. Acestea trebuie să fie orientate spre dezvoltarea unor piețe concurențiale de fonduri pentru firmele mici și în creștere, extinderea setului de produse propuse de instituțiile financiare, spre dezvoltarea unor surse de capital de lungă durată, stimularea interacțiunii dintre întreprinderile mari și mici și instituțiile financiare, precum și spre dezvoltarea mediului informațional și încurajarea antreprenoriatului.

Realizarea acțiunilor menționate în perspectivă va permite crearea stimulentei pentru apariția pe piață a capitalului venture al investitorilor particulari, inclusiv al celor străini, ce include băncile comerciale, fondurile de pensii, companiile de asigurare, grupurile industrial-financiare.

Recenzent: conf.univ.dr. N.Coșelev

ASPECTE TEORETICE ȘI APLICATIVE ALE CONTABILITĂȚII VENITURILOR DIN DECONTAREA DATORIILOR CU TERMENUL DE PRESCRIȚIE EXPIRAT

Prof. univ. dr. Alexandru NEDERIȚA, ASEM

Conformément à la législation en vigueur les dettes avec l'échéance de prescription expirée doivent être décomptées dans la comptabilité et dans les buts fiscaux. Dans l'article sont examinés les suivants problèmes principaux qui apparaissent à la comptabilisation de la dette avec l'échéance de prescription expirée: accomplissement des formalités des opérations de décompte des ces dettes et le reflet dans les comptes comptables et rapports financiers; appréciation des conséquences fiscales du décompte des dettes avec l'échéance de prescription expirée.

Datoriile cu termenul de prescripție expirat apar în cazurile în care întreprinderea nu-și achită în termenele stabilite angajamentele față de:

- ◆ furnizori – pentru bunurile și serviciile procurate;
- ◆ cumpărători – pentru avansurile primite în contul livrărilor ulterioare de bunuri și servicii;
- ◆ arendatori (locatori) – pentru plățile și sancțiunile pecuniare calculate;
- ◆ investitori – pentru dobânzile calculate;
- ◆ bănci și alți creditori – pentru creditele, împrumuturile primite și dobânzile aferente acestora;
- ◆ fondatori – pentru dividendele (veniturile din participarea la capital) și alte plăți calculate;
- ◆ personal – pentru sumele deponente, sumele spre decontare și alte plăți;
- ◆ buget – pentru impozitele, taxele calculate și sancțiunile aferente lor;
- ◆ alți creditori – pentru sancțiunile pecuniare și alte plăți calculate.

Datoriile cu termenul de prescripție expirat se depistează, de regulă, cu ocazia inventarierii și trebuie să fie decontate la venituri atât în contabilitatea financiară, cât și în scopuri fiscale.

Modul de contabilizare a veniturilor din decontarea datoriilor cu termenul de prescripție expirat nu este reglementat în mod special sub aspect normativ și examinat suficient în literatura de specialitate. Totodată, în practica de evidență a întreprinderilor din Republica Moldova, apar un șir de *probleme aferente*

contabilității veniturilor sus-menționate, dintre care principalele sunt:

- recunoașterea și evaluarea veniturilor rezultate din decontarea datoriilor cu termenul de prescripție expirat;
- perfectarea documentară a decontării datoriilor cu termenul de prescripție expirat;
- înregistrarea operațiunilor de decontare a datoriilor cu termenul de prescripție expirat în conturile contabile și în rapoartele financiare;
- aprecierea consecințelor fiscale aferente decontării datoriilor cu termenul de prescripție expirat.

Recunoașterea veniturilor din decontarea datoriilor cu termenul de prescripție expirat presupune stabilirea perioadei de gestiune (trimestrul, anul) în care acestea urmează a fi contabilizate și reflectate în rapoartele financiare.

Veniturile din decontarea datoriilor nominalizate pot fi recunoscute după expirarea termenului de prescripție stabilit de legislație. Totodată, după părerea noastră, *aceste venituri pot fi recunoscute înaintea expirării termenului de prescripție în cazurile în care:*

- se respectă criteriile de recunoaștere a veniturilor stabilite în paragraful 13 din **Standardul Național de Contabilitate (SNC) 18 „Venitul”**, adică atunci când există o certitudine întemeiată că întreprinderea va obține avantaje economice din decontarea datoriilor și suma acestor avantaje poate fi determinată cu un grad înalt de exactitate;
- întreprinderea are o certitudine întemeiată

că creditorul nu va cere în instanța de judecată stingerea datoriilor respective (de exemplu, în cazul falimentării, insolvenței, decesului creditorului etc.).

Modul de calculare, suspendare și întrerupere a termenelor de prescripție este stabilit în art. 267–283 din *Codul civil*. Termenul general de prescripție constituie 3 ani. Pentru anumite tranzacții (de exemplu, în cazul amenzilor, penalităților, viciilor construcțiilor) pot fi stabilite și alte termene de prescripție cu durata de la 6 luni până la 5 ani.

Evaluarea veniturilor din decontarea datoriilor cu termenul de prescripție expirat constă în determinarea sumei acestora, ce urmează a fi contabilizată și reflectată în rapoartele financiare. *Aceste venituri trebuie să fie evaluate în următorul mod:*

- la suma datoriilor decontate (fără TVA) – în cazul în care suma TVA a fost trecută în cont la apariția datoriilor și urmează a fi restabilită la decontările cu bugetul;
- la suma datoriilor decontate (inclusiv TVA) – dacă suma TVA nu a fost trecută în cont la apariția datoriilor și nu trebuie să fie restabilită la decontările cu bugetul.

Conform legislației în vigoare, toate operațiunile economice, inclusiv cele de decontare a datoriilor cu termenul de prescripție expirat, trebuie să fie perfectate prin documente primare și generalizate în registre contabile. În etapa actuală, modul de documentare a operațiunilor de decontare a datoriilor cu termenul de prescripție expirat nu este reglementat de actele normative în vigoare.

În opinia noastră, ca bază informațională de decontare a datoriilor cu termenul de prescripție expirat pot servi următoarele documente primare și registre contabile:

- procesul-verbal al comisiei de inventariere;
- listele de inventariere a creanțelor și datoriilor;
- balanțele de verificare;
- notele informative;
- ordinul (dispoziția) conducătorului întreprinderii;

- notele de contabilitate.

La întocmirea documentelor menționate trebuie de luat în considerare faptul că acestea e necesar să conțină următoarele elemente obligatorii, prevăzute în art. 21 din *Legea contabilității*: denumirea documentului; data întocmirii; conținutul operațiunii economice; denumirea întreprinderii; funcțiile și numele persoanelor responsabile de efectuarea și perfectarea operațiunii economice și semnăturile personale ale acestora.

Documentele primare de evidență a decontării datoriilor cu termenul de prescripție expirat servesc drept bază pentru întocmirea formulelor contabile și generalizarea informațiilor în conturi. Decontarea datoriilor cu termenul de prescripție expirat trebuie să fie înregistrată ca diminuare a datoriilor și majorare a veniturilor din activitatea operațională și neoperațională a întreprinderii.

La restabilirea (stingerea) datoriilor decontate anterior în legătură cu expirarea termenului lor de prescripție, sumele acestora se înregistrează ca majorare concomitentă a cheltuielilor perioadei de gestiune curentă și a datoriilor corespunzătoare.

Datoriile decontate exprimate în valută străină sau în unități convenționale se reflectă în cursul în vigoare la data decontării lor stabilită de BNM sau în contract (la efectuarea decontărilor cu rezidenții Republicii Moldova). Diferențele de curs și de sumă, care apar la decontarea acestor datorii, se reflectă ca venituri sau cheltuieli ale activității financiare.

Actualmente, actele normative în vigoare nu conțin recomandări concrete privind reflectarea în conturile contabile ale operațiunilor de decontare și restabilire a datoriilor cu termenul de prescripție expirat. Ca rezultat, în practica contabilă a întreprinderilor operațiunile nominalizate se contabilizează în mod diferit și nu întotdeauna corect. Această situație nu asigură veridicitatea informației contabile ce servește drept bază pentru calcularea rezultatului fiscal.

În opinia noastră, la decontarea și restabilirea datoriilor cu termenul de prescripție expirat trebuie să se întocmească formulele contabile prezentate în tabelul 1.

CONTABILITATE

Tabelul 1

**Formule contabile pentru operațiunile de decontare și de restabilire
a datoriilor cu termenul de prescripție expirat**

Nr. crt.	Conținutul operațiunii	Corespondența conturilor	
		debit	credit
1	2	3	4
1.	Decontarea datoriilor cu termenul de prescripție expirat privind:		
	creditele bancare, împrumuturile și dobânzile aferente acestora	511, 513	612
	facturile comerciale și plata pentru arenda operațională (leasing operațional, locațiune)	514, 521, 522	612
	avansurile primite	523	612
	sumele deponente	531	612
	alte operațiuni cu personalul	532	612
	decontările cu companiile de asigurări	533	612
	decontările cu bugetul	534	612
	decontările cu alți creditori	539	612
	dividendele și alte plăți calculate fondatorilor	537	621
2.	redevențele și plățile calculate pentru arenda finanțată (leasingul financiar)	514, 521, 522, 539	622
3.	Stornarea TVA, anterior trecută în cont, aferentă sumelor datoriilor decontate privind facturile comerciale, plata de arendă (leasing, locațiune)	534	514, 521, 522, 539
4.	Stornarea TVA aferentă sumelor datoriilor decontate privind avansurile primite	225	534
	Restabilirea datoriilor decontate anterior în legătură cu expirarea termenului de prescripție a acestora privind:		
	creditele, împrumuturile și dobânzile aferente acestora	714	511, 513
	facturile comerciale, plata pentru arenda operațională (leasing, locațiune)	714	514, 521, 522
	avansurile primite	714	523
	sumele deponente	714	531
	alte operațiuni cu personalul	714	532
	decontările cu companiile de asigurări	714	533
	sanctiunile și alte operațiuni cu diferiți creditori	714	539
	dividendele și alte plăți calculate fondatorilor	721	537
	redevențele și plata pentru arenda finanțată (leasingul financiar)	722	514, 521, 522, 539
5.	Reflectarea TVA, aferentă datoriilor restabilite, decontate anterior în legătură cu expirarea termenelor de prescripție a acestora	534	514, 521, 522, 539
6.	Reflectarea TVA aferentă sumelor datoriilor restabilite privind avansurile primite. Formula contabilă se întocmește în cazul când avansurile restabilite sunt destinate efectuării livrărilor impozabile cu TVA	225	534
7.	Reflectarea diferențelor favorabile de curs și de sumă aferente datoriilor cu termenul de prescripție expirat decontate (restabilite)	511, 513, 514, 521, 522, 523, 533, 537, 539	622
8.	Reflectarea diferențelor nefavorabile de curs și de sumă aferente datoriilor cu termenul de prescripție expirat decontate (restabilite)	722	511, 513, 514, 521, 522, 523, 533, 537, 539

Denumirile conturilor prezentate în tabel:

225 „Creanțe pe termen scurt privind decontările cu bugetul”, **511** „Credite bancare pe termen scurt”, **513** „Împrumuturi pe termen scurt”, **514** „Cota-parte curentă a datoriilor pe termen lung”, **521** „Datorii pe termen scurt privind facturile comerciale”,

522 „Datorii pe termen scurt față de părțile legate”, **523** „Avansuri pe termen scurt primite”, **531** „Datorii față de personal privind retribuirea muncii”, **532** „Datorii față de personal privind alte operații”, **533** „Datorii privind asigurările”, **534** „Datorii privind decontările cu bugetul”, **537** „Datorii

față de fondatori și alți participanți”, 539 „Alte datorii pe termen scurt”, 612 „Alte venituri operaționale”, 621 „Venituri din activitatea de investiții”, 622 „Venituri din activitatea financiară”, 714 „Alte cheltuieli operaționale”, 721 „Cheltuieli ale activității de investiții”, 722 „Cheltuieli ale activității financiare”.

Veniturile din decontarea datoriilor cu termenul de prescripție expirat se iau în calcul la determinarea indicatorilor respectivi din **Raportul privind rezultatele financiare**. De asemenea, este necesar ca informația aferentă veniturilor nominalizate să fie dezvăluită detaliat în *Nota explicativă* la raportul financiar anual.

La decontarea datoriilor cu termenul de prescripție expirat apar următoarele probleme fiscale:

- recunoașterea sumelor datoriilor decontate ca venituri impozabile;
- înregistrarea taxei pe valoarea adăugată (TVA) aferentă datoriilor decontate și restabilite.

În conformitate cu art. 18 lit. j) din **Codul fiscal**, datoriile cu termenul de prescripție expirat decontate se recunosc ca venituri, cu excepția situațiilor în care cauza formării datoriilor este insolabilitatea întreprinderii. La calcularea venitului impozabil nu este necesară efectuarea anumitor corectări, deoarece suma datoriilor decontate se recunoaște ca venituri atât în contabilitatea financiară, cât și în scopuri fiscale și se ia în calcul la determinarea indicatorului din rd. 010 „Profitul (pierderi) în perioada gestionară până la impozitare” a **Declarației cu privire la impozitul pe venit** (forma VEN 04).

Totodată, în cazul restabilirii datoriilor decontate anterior în legătură cu expirarea termenelor de prescripție, sumele acestora urmează să fie recunoscute ca deduceri în scopuri fiscale. Această afirmație rezultă din faptul că la restabilirea datoriilor decontate anterior întreprinderea suportă cheltuieli din activitatea de întreprinzător, iar conform art. 24 alin. (1) din **Codul fiscal** cheltuielile nominalizate trebuie să fie deduse la calcularea venitului impozabil.

TVA aferentă datoriilor cu termenul de prescripție expirat trebuie să fie restabilită la decontările cu bugetul, deoarece la decontarea lor nu se respectă cerințele art. 102, alin. (1) din **Codul fiscal**, potrivit cărora întreprinderii i se permite trecerea în cont doar a sumei TVA achitate sau care urmează a fi achitate furnizorilor-plătitori ai TVA.

Suma TVA aferentă datoriilor cu termenul de prescripție expirat se reflectă cu semnul „minus” în *Registrul de evidență a procurărilor*, cu indicarea numerelor facturilor fiscale, perfectate în perioada în care au fost efectuate procurările de bunuri și servicii corespunzătoare.

TVA trebuie să fie restabilită la decontările cu bugetul numai în cazul în care aceasta a fost trecută în cont și nu a fost achitată la apariția datoriilor, adică la decontarea datoriilor care includ TVA. Astfel, TVA nu urmează să fie restabilită la decontarea datoriilor aferente:

- avansurilor primite, deoarece TVA din suma avansurilor se calculează și se achită la încasarea acestora;
- bunurilor importate, deoarece TVA de la valoarea acestor bunuri se achită la buget în timpul perfectării declarațiilor vamale.

De asemenea, TVA nu trebuie să fie restabilită la decontările cu bugetul și în cazul decontării datoriilor aferente creditelor bancare și împrumuturilor, sumelor deponente, dividendelor calculate și a altor datorii pentru care TVA nu a fost calculată și trecută în cont.

La restabilirea datoriilor decontate anterior în legătură cu expirarea termenului de prescripție a acestora, apare întrebarea referitoare la trecerea în cont a sumei TVA aferentă acestor datorii. Însă în **Codul fiscal** nu este prevăzută posibilitatea trecerii în cont a sumei TVA nominalizate, ceea ce condiționează probleme pentru întreprinderi. În opinia noastră, TVA aferentă sumelor datoriilor restabilite este posibilă trecerii în cont, deoarece aceasta urmează să fie plătită furnizorilor și, astfel, corespunde condițiilor de trecere în cont, prevăzute în art. 102 din **Codul fiscal**.

Bibliografie:

1. Codul civil al Republicii Moldova. – Ch.: Moldpres, 2002.
2. Codul fiscal al Republicii Moldova și legea pentru punerea în aplicare a titlurilor acestuia // Revista „Contabilitate și audit”, 2006, nr. 1.
3. Legea contabilității nr. 426-XIII din 4 aprilie 1995 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 87-90.
4. Standardul Național de Contabilitate 18 „Venitul”, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova nr. 174 din 25 decembrie 1997 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 88-91.
5. Недерица А. *Корреспонденция счетов бухгалтерского учета на основе НСБУ с учетом положений Налогового кодекса*. – Ch.: „Contabilitate și audit”, 2006.
6. Planul de conturi contabile al activității economico-financiare a întreprinderilor, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova nr. 174 din 25 decembrie 1997 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 93-96.

Recenzent: prof. univ. dr. hab. V. Bucur

**PARTICULARITĂȚILE RAPOARTELOR FINANCIARE
PREZENTATE DE SOCIETĂȚILE DE ASIGURARE**

Conf. univ. dr. Liliana LAZARI, ASEM

The insurance activity has many specific peculiarities. These specific features of the insurance activity can not be find and reflected in the agents financial reports, which are filled in a traditional form. Therefore another blank has been approved for financial reports, reflecting the specific features of the insurance activity. This article inbestigates the specific peculiarities of the financial reports presented by the insurance societies from Republic of Moldova.

Activitatea de asigurare este un gen specific de activitate cu multiple particularități, acestea neputând fi reflectate în rapoartele financiare prezentate conform formularelor aprobate de Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, anexele nr. 1, 2, 3 la SNC 5 și anexa nr.1 la SNC 7, aprobându-se de către Ministerul Finanțelor **Hotărârea Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor** (actualmente, ISSAFNP) **nr.53 din 14.04.1998, potrivit anexelor căreia se prezintă conținutul rapoartelor financiare întocmite de către societățile de asigurări.**

Principiile generale privind rapoartele financiare și cerințele față de informația conținută în rapoartele financiare rămân cele prezentate de către SNC 1, 5, 7. Discutate prin prisma procesului de raportare financiară, ca parte componentă a acestuia,

componenta rapoartelor financiare prezentate de către societățile de asigurare rămâne cea prevăzută de SNC 5, și anume: Bilanțul contabil; Raportul privind rezultatele financiare; Raportul privind fluxul capitalului propriu; Raportul privind fluxul mijloacelor bănești; Anexele la rapoartele financiare.

Bilanțul contabil reprezintă un raport financiar, în care se reflectă situația patrimonială și financiară a întreprinderii la data de raportare. Societățile de asigurare completează și prezintă bilanțul contabil conform formei prezentate în anexa nr.3 la Hotărârea Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor nr.53 din 14. 04 1998.

Conform SNC, bilanțul contabil cuprinde trei elemente principale, legate nemijlocit de evaluarea situației patrimoniale

și financiare a întreprinderii, și anume: active, capital propriu și datorii. Conform formei bilanțului contabil prezentat de către societățile de asigurare, se observă că structura se prezintă conform prevederilor SNC 5 fără a fi efectuate modificări. Particularitățile bilanțului contabil, prezentat de către societățile de asigurare în comparație cu cel prevăzut conform anexei nr.1 la SNC 5, rezultă din trăsăturile distincte ale activității de asigurare și și-au găsit reflectarea prin includerea unor compartimente și posturi noi, precum și excluderea posturilor specifice activității de producție și comerț. În continuare, vom examina particularitățile conținutului fiecărui capitol al bilanțului contabil în parte.

Activul bilanțului contabil. În capitolul 1 „Active pe termen lung”, subcapitolele 1.1 „Active nemateriale”, 1.2 „Active materiale pe termen lung”, 1.4 „Alte active pe termen lung” – nu a intervenit nici o modificare în structura și conținutul acestora, rămânând cea stabilită de prevederile SNC 5.

Subcapitolul 1.3 „Active financiare pe termen lung” a fost completat cu postul 160 „Creanțe pe termen lung privind împrumuturile pe asigurarea de viață” ce reflectă soldul debitor al contului 137 „Creanțe pe termen lung privind împrumuturile pe asigurarea de viață”, care reprezintă creanța pe împrumuturile acordate asiguraților în scopul primirii veniturilor sub formă de dobândă pentru folosirea împrumutului.

În capitolul 2 „Active curente” al bilanțului contabil, prezentat de societățile de asigurare, la fel se conțin cinci subcapitole. Subcapitolele 2.2 „Creanțe pe termen scurt”, 2.4 „Mijloace bănești”, 2.5 „Alte active curente” - nu s-au modificat structura și conținutul în comparație cu aceleași capitole prevăzute de forma SNC 5.

Din subcapitolul 2.1 „Stocuri de mărfuri și materiale” al bilanțului contabil, prezentat de societățile de asigurare, sunt excluse posturile specifice sferelor de producere și comerț, și anume: „Animale la creștere și îngrășat (contul 212)”; „Producție în curs de execuție (contul 215)”; „Produse (contul

216)”, deoarece, conform prevederilor articolului 50, alin.5 al Legii cu privire la asigurări, asigurătorul nu este în drept să desfășoare nemijlocit activitate de producție, să efectueze tranzacții de comerț și de intermediere.

Subcapitolul 2.3 „Investiții pe termen scurt” s-a completat cu postul „Rezerva de prime pe riscurile primite în reasigurare”, ce se reflectă pe codul rândului 380 și indică soldul debitor al contului 234 „Rezerva de prime pe riscurile primite în reasigurare”, deoarece, conform contractului de reasigurare, aceste sume aparțin reasigurătorului, dar se află temporar la cedent, care pentru aceste mijloace ale rezervei de prime achită dobândă.

În subcapitolul 2.2 „Creanțe pe termen scurt”, după cum s-a menționat, nu s-au efectuat modificări, însă se consideră necesar de a menționa că în postul „Alte creanțe pe termen scurt” (contul 229), codul rândului 330, se includ toate creanțele societății de asigurare aferente desfășurării activității de asigurare, și anume creanțele privind: împrumuturile pe asigurarea de viață; pretențiile de regres; asigurarea directă; riscurile primite în reasigurare; riscurile transmise în reasigurare.

Pasivul bilanțului contabil. Capitolul 3 „Capital propriu” al bilanțului contabil prezentat de către societățile de asigurare, în comparație cu cel prevăzut de SNC 5, nu s-a modificat în structura și conținutul subcapitolelor și ale posturilor.

Capitolul 4 „Datorii pe termen lung”, și anume subcapitolele 4.1 „Datorii financiare pe termen lung” și 4.2 „Datorii pe termen lung calculate” nu s-au modificat în comparație cu aceleași subcapitole prezentate în forma prevăzută de SNC 5, conținând aceeași structură a posturilor și același conținut al informației. În capitolul 4 „Datorii pe termen lung” al bilanțului contabil, prezentat de către societățile de asigurare, s-a inclus un subcapitol nou 4.3 „Rezerve și fonduri de asigurări”, ce cuprinde rezervele de asigurare formate de societățile de asigurare pentru garantarea stabilității financiare și include următoarele posturi:

- „Rezerva de prime a asigurărilor pe termen lung și a fondului de asigurare a pensiilor” reflectă soldul creditor al contului 431 „Rezerva de prime a asigurărilor pe termen lung și a fondului de asigurare a pensiilor” – ce reprezintă rezerva formată pe tipurile de asigurare de persoane și se reflectă pe codul rândului 770;
- „Rezerva primei necâștigate” se reflectă pe codul rândului 780 și reprezintă soldul creditor al contului 432 „Rezerva primei necâștigate”, ce reprezintă o parte a primei de asigurare de bază, pe contractul de asigurare care se atribuie la perioada de acțiune a contractului de asigurare, posterioare celei gestionare, destinată pentru executarea obligațiilor de achitare a daunelor viitoare, care pot să apară în următoarele perioade gestionare;
- „Rezerva de daune și alte rezerve tehnice” se reflectă pe codul rândului 790 și reprezintă soldul creditor al contului 433 „Rezerve de daune și alte rezerve tehnice” ce reprezintă suma rezervei daunelor declarate, dar nesoluționate, rezervei daunelor întâmplare, dar nedeclarate, rezervei catastrofelor și rezervei variației nerentabilității.
- „Fondul măsurilor preventive” se reflectă pe codul rândului 800 și reprezintă soldul creditor al subcontului 4335 „Fondul măsurilor preventive”, destinat pentru finanțarea măsurilor de preîntâmpinare a producerii riscurilor asigurate. Pe codul rândului 810 se reflectă totalul subcapitolului 4.3 „Rezerve și fonduri de asigurări”.

Capitolul 5 „Datorii pe termen scurt” al bilanțului contabil conține:

Subcapitolul 5.1 „Datorii financiare pe termen scurt” al bilanțului contabil prezentat de către societățile de asigurare s-a completat cu postul 870 „Rezerva de prime pe riscurile

transmise în reasigurare” ce reflectă soldul creditor al contului 517 „Rezerva de prime pe riscurile transmise în reasigurare”, deoarece, conform contractului de reasigurare, rezerva de prime reprezintă partea primei de reasigurare temporar reținută de reasigurat pe contractele de reasigurare, ce se cuvine reasiguratorului în calitate de garanție financiară. În cele din urmă, ea se restituie de reasigurat reasiguratorului, de-aceia se include în categoria datoriilor pe termen scurt.

Subcapitolul 5.2 „Datorii comerciale pe termen scurt” al bilanțului contabil prezentat de către societățile de asigurare nu s-a modificat, structura și componența rămânând cele prezentate conform bilanțului contabil prevăzut de SNC 5. Din subcapitolul 5.3 „Datorii pe termen scurt calculate” s-a exclus postul „Provizioane aferente cheltuielilor și plăților preliminare”, deoarece societățile de asigurare, din cauza specificului activității desfășurate, nu formează acest provizion.

Capitolul 5 „Datorii pe termen scurt” al bilanțului contabil prezentat de societățile de asigurare s-a completat cu subcapitolul 5.4 „Datorii pe termen scurt privind asigurarea, reasigurarea și coasigurarea” care include următoarele posturi:

- „Datorii pe termen scurt privind asigurările directe”, codul rândului 1020, ce reflectă soldul creditor al contului 541 „Datorii pe termen scurt privind asigurarea directă” care reprezintă datoriile societății de asigurare față de asigurați pe contractele de asigurare încheiate;
- „Datorii pe termen scurt privind riscurile primite în reasigurare”, codul rândului 1030, ce reflectă soldul creditor al contului 542 „Datorii pe termen scurt privind riscurile primite în reasigurare” care reprezintă datoriile față de cedent privind riscurile primite în reasigurare de către reasigurator;
- „Datorii pe termen scurt privind riscurile transmise în reasigurare”, codul rândului 1040, ce reflectă soldul creditor al contului 543

„Datorii pe termen scurt privind riscurile transmise în reasigurare”, care reprezintă datoriile cedentilor față de reasiguratorii privind riscurile transmise în reasigurare.

Suma totală a datoriilor pe termen scurt privind asigurarea, reasigurarea și coasigurarea se reflectă pe postul 1050 și se determină ca suma totală a datoriilor reflectate pe posturile: 1020+1030+1040. Deoarece în forma bilanțului contabil prezentat de societățile de asigurare au fost incluse unele posturi noi, iar altele au fost excluse, codurile rândurilor nu corespund cu codurile rândurilor din forma bilanțului contabil prezentat de SNC 5.

O altă parte componentă a rapoartelor financiare este **Raportul privind rezultatele financiare**. Societățile de asigurare prezintă Raportul privind rezultatele financiare conform formei prezentate în anexa nr. 4 la Hotărârea Serviciului de Stat pentru supravegherea Asigurărilor nr.53 din 14.04.1998. Atât forma raportului privind rezultatele financiare prezentată în conformitate cu SNC 5, cât și forma aceluiași raport prezentată de societățile de asigurare cuprinde 15 indicatori care reflectă veniturile, cheltuielile și profiturile (pierderile) realizate în cursul perioadei curente de gestiune și perioadei corespunzătoare a anului precedent.

Particularitățile conținutului informației raportului privind rezultatele financiare prezentat de societățile de asigurare față de forma prezentată de SNC 5 constă în faptul că postul „Vânzări nete”(codul rândului 010) s-a înlocuit cu postul „Venituri din activitatea de asigurare”, iar postul „Costul vânzărilor” (codul rândului 020) s-a înlocuit cu postul „Cheltuielile activității de asigurare”. Deci, se observă modificarea posturilor în funcție de tipul de activitate de bază desfășurată, cea de producție și/sau comerț și cea de asigurare.

În postul „Venituri din activitatea de asigurare” (codul rândului 010) se reflectă veniturile obținute din activitatea de prestare a serviciilor de asigurare. Din punctul de vedere al metodicii de întocmire a raportului

privind rezultatele financiare, veniturile din activitatea de asigurare reprezintă suma rulajului creditor al *contului 613 „Venituri din activitatea de asigurare”* care se calculează în baza subconturilor:

- ✓ 6131 „Primele de asigurare pe asigurarea directă” – unde se acumulează suma primelor de asigurare pe riscurile primite în asigurarea directă;
- ✓ 6132 „Primele de asigurare și portofoliul de prime pe riscurile primite în reasigurare” – unde se acumulează suma primelor pe riscurile primite în reasigurare;
- ✓ 6133 „Recompensa de comision și broker, tantieme, taxe încasate” – unde se acumulează suma recompensei de comision și tantiemele calculate de cedent pe riscurile transmise în reasigurare;
- ✓ 6134 „Recompensa procentuală încasată a pagubelor pe riscurile transmise în reasigurare și retrocesiune” – se acumulează recompensa procentuală a pagubelor calculate de către cedent pe riscurile transmise în reasigurare la producerea riscului;
- ✓ 6135 „Venituri din modificarea mărimii rezervelor de asigurare” – se acumulează venitul obținut din micșorarea mărimii rezervelor de asigurare;
- ✓ 6136 „Alte venituri din activitatea de asigurare” – se acumulează alte venituri din activitatea de asigurare, cum ar fi venitul din pretențiile de regres, dobânda pentru rezerva de prime pe riscurile primite în reasigurare, comisionul aferent desfășurării activității de intermediere etc.

În postul „Cheltuielile activității de asigurare” (codul rândului 020) se reflectă cheltuielile societății de asigurări privind desfășurarea activității de asigurare. Acest rând se completează cu rulajul debitor al *contului 715 „Cheltuieli ale activității de asigurare”* care se calculează în baza

conturilor de gradul II, și anume:

- ✓ 7151 „Despăgubirile de asigurare pe asigurarea directă” – se acumulează sumele de asigurare – la asigurarea de persoane și despăgubirile de asigurare – la alte tipuri de asigurări achitate sau necesare a le achita asiguraților la producerea riscurilor;
- ✓ 7152 „Recompensa procentuală a pagubelor pe riscurile primite în reasigurare și retrocesiune” – se acumulează suma calculată de către reasiguratorii pe riscurile primite în reasigurare la producerea riscului asigurat;
- ✓ 7153 „Primele de asigurare plătite pe riscurile transmise în reasigurare și retrocesiune” – se acumulează suma primelor de asigurare calculate de reasigurați pentru riscurile transmise în reasigurare reasiguratorilor;
- ✓ 7154 „Recompensa de comision și broker, tantieme, taxe plătite” – se acumulează recompensa de comision și tantiemele datorate de reasigurator pe riscurile primite;
- ✓ 7155 „Cheltuielile din modificarea mărimii rezervelor de asigurare” – se acumulează cheltuielile privind formarea și mărirea rezervelor de asigurare;
- ✓ 7156 „Alte cheltuieli ale activității de asigurare” – se acumulează alte cheltuieli din activitatea de asigurare, cum sunt: cheltuielile privind rezilierea contractului de asigurare, cheltuielile privind dobânda pentru rezerva de prime pe riscurile transmise în reasigurare etc.

Postul „Profitul brut” (codul rândului 030) reprezintă diferența dintre mărimea veniturilor și cheltuielilor din activitatea de asigurare, deci rezultatul obținut nemijlocit din activitatea de asigurare.

Următorii 12 indicatori ai raportului privind rezultatele financiare prezentat de societățile de asigurare (codul rândurilor 040-150) sunt similari conținutului și modului de completare cu indicatorii corespunzători din forma raportului privind

rezultatele financiare prezentat de SNC 5.

Raportul privind fluxul mijloacelor bănești. Modul de întocmire a acestuia este reglementat de prevederile SNC 5 și SNC 7. Societățile de asigurare completează și prezintă Raportul privind fluxul mijloacelor bănești conform formei reflectate în anexa nr.5 la Hotărârea Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asiguraților nr.53 din 14.04.1998.

Fluxul mijloacelor bănești, atât conform formei raportului prezentată de societățile de asigurare, cât și cea prevăzută de SNC 7, se generalizează în cadrul a trei capitole principale corespunzătoare tipurilor de activități, și anume: operațională; de investiții; financiară. Separat se reflectă încasările și plățile de mijloace bănești aferente situațiilor excepționale, precum și diferențele favorabile și nefavorabile de curs valutar, rezultate din modificările în ratele de schimb al valutei străine.

Particularitățile formei raportului privind fluxul mijloacelor bănești prezentat de societățile de asigurare apar în primul capitol „Activitatea operațională”, deoarece anume activitatea de bază este specifică acestui domeniu de activitate, adică cea de prestare a serviciilor de asigurare și nu cea de producție, comerț, executare a lucrărilor. Deci, s-a înlocuit postul „Încasări bănești din vânzări” (codul rândului 010) cu „*Încasări bănești din realizarea polițelor de asigurare, din operații de reasigurare și coasigurare*”, în care se înregistrează încasările efective de mijloace bănești: de la asigurați pentru serviciile de asigurare prestate în baza polițelor de asigurare comercializate, din operații de reasigurare, cum ar fi sumele primelor de reasigurare încasate de reasiguratorii pentru riscurile primite în reasigurare, sumele recompensei procentuale încasate de către cedenți la producerea cazului pe riscurile transmise în reasigurare, încasările pentru primirea în coasigurare.

Iar postul „Plăți bănești furnizorilor și antreprenorilor” (codul rândului 020) s-a înlocuit cu „*Plăți bănești asiguraților (sumele de asigurare și răscumpărare, despăgubirile de asigurare)*”. În acest post se

includ sumele plătite efectiv asigurațiilor la producerea cazurilor de asigurare, avansurile acordate, sumele restituite asigurațiilor la rezilierea contractelor de asigurare, suma plătită pe operațiile de reasigurare, și anume: suma primei de reasigurare achitată de cedent la transmiterea riscului în reasigurare, suma recompensei procentuale a pagubelor, achitată de reasigurător la producerea cazului asigurat pe riscul primit în reasigurare.

Celelalte posturi, și anume codurile rândurilor 030-270 ale Raportului privind fluxul mijloacelor bănești prezentat de

societățile de asigurare conțin aceleași elemente similare conținutului și modului de completare cu indicatorii corespunzători din forma Raportului privind fluxul mijloacelor bănești prezentată de SNC 7.

Raportul privind fluxul capitalului propriu constituie o parte componentă a raportului financiar anual. Raportul privind fluxul capitalului propriu al societăților de asigurare se prezintă similar formei anexei nr.3 a raportului privind fluxul capitalului propriu reflectată conform SNC 5 „Prezentarea rapoartelor financiare”.

Bibliografie:

1. Legea Republicii Moldova cu privire la asigurări nr.1508-XII din 15 iunie 1993, cu modificările și completările ulterioare //Monitorul Oficial al RM nr.5/53 din 15.09.1994
2. Hotărârea Serviciului de Stat pentru Supravegherea Asigurațiilor nr.53 din 14 aprilie 1998 cu privire la aprobarea și punerea în aplicare a grupelor suplimentare de conturi și conturilor de gradul I pentru contabilitatea financiară a organizațiilor de asigurare din Republica Moldova //Monitorul Oficial al RM nr. 105-107 din 26.11.1998)
3. Вещунова Н.Л., Фомина Л. Ф. *Бухгалтерский учет в страховых компаниях*. Москва – Санкт-Петербург, Издательский Торговый Дом Герда, 2000
4. Дубровина Т. А.. *Бухгалтерский учет в страховых организациях*. М: Финансы и статистика, 2000
5. Долгий К., Мунтяну А. *Особенности бухгалтерского учета в страховых организациях Республики Молдова*. Кишинэу, 2003
6. Кузьминов Н.Н. *Особенности бухгалтерского учета в страховых компаниях*. М: Издательство Анкил, 2000

Recenzent: conf. univ. dr. L. Grigori

COMPONENȚA CONSUMURILOR AFERENTE LUCRĂRILOR DE CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI DE PROIECTARE – EXPERIMENTARE PE ELEMENTE ECONOMICE ȘI ARTICOLE DE CALCULAȚIE

Lector universitar Rodica CUȘMĂUNSA, ASEM

The objective of this article consist in examination and making up of the composition of research and development costs by economic elements and costing items.

Componenta consumurilor aferente lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare-experimentare (în continuare – LCȘPE) pe articole de calculație este determinată de prevederile paragrafului 10 al SNC 9 „Contabilitatea consumurilor aferente

lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare-experimentare”, aprobat prin hotărârea nr.115 a Ministerului Finanțelor Republicii Moldova din 18.12.2002 și intrat în vigoare din 1 ianuarie 2003.

Însă, în acest standard, nu este

dezvăluită în măsura corespunzătoare componența consumurilor în cauză. Dar o atare dezvăluire este necesară în evidența analitică a consumurilor pentru obținerea informațiilor în scopul managementului acestora. Obiectivul acestui articol constă în examinarea și completarea componenței consumurilor condiționate de executarea LCȘPE.

Să examinăm clasificarea consumurilor aferente LCȘPE pe elemente economice și articole de calculație. Necesitatea evidenței consumurilor pe elemente economice se explică prin prisma particularităților planificării, controlului, corectitudinii calculării costului efectiv; determinării venitului național, valorii adăugate; caracteristicii structurii consumurilor și dinamicii modificării acesteia sub influența progresului tehnico-științific. Gruparea consumurilor pe elemente economice este necesară, în special, în planificare pentru întocmirea devizului de consumuri. Astfel, această clasificare asigură cunoașterea unui anumit tip de consum pe întreaga întreprindere și permite analiza ponderii unui tip de consum în componența costului tuturor LCȘPE.

Componența consumurilor pe elemente economice cuprinde următoarele elemente [2, 3, 4 p. 44]:

- consumuri de materiale (mărimea acestora fiind diminuată cu valoarea deșeurilor recuperabile);
- consumuri privind retribuirea muncii;
- contribuții pentru asigurările sociale și asistența medicală obligatorie;
- uzura mijloacelor fixe;
- alte consumuri.

Clasificarea generală pe elemente economice asigură cunoașterea unui anumit consum omogen. Din aceste considerente, alături de elementul „uzura mijloacelor fixe”, propunem evidențierea și a „**amortizării activelor nemateriale**”.

Dacă vom examina activitatea de cercetare-dezvoltare ca un tip de activitate aferentă producerii cunoștințelor științifice,

atunci în ea se pot evidenția componentele obișnuite ale analizei teoriei economiei politice: munca, uneltele de muncă, obiectele de muncă, organizarea producerii. Dar aplicabile activității de cercetare-dezvoltare au o nuanță specifică, caracteristică numai pentru sfera dată de activitate umană.

Obiectele de muncă în știință, în afara cunoștințelor acumulate, sunt considerate și obiectele cercetării, care pot fi procese fizice, instalații tehnice, viața obștească, procesele social-economice. Colaboratorul științific îndeplinește funcția, în același timp, de producător al informației noi și de consumator al cunoștințelor anterior cunoscute despre obiectul cercetării în cauză. Uneltele de muncă în sfera de cercetare-dezvoltare se împart în unelte materiale (dispozitive, standuri experimentale, instalații speciale etc.) și informații (cunoștințele).

Sintetizând cele expuse, concluzionăm că, datorită particularităților acestui tip de activitate umană, în cunoscuta deja clasificare pe elemente economice, poate fi evidențiat încă un element economic – **consumuri informaționale**, menționându-se importanța inerentă pe care o are informația la executarea LCȘPE.

La *consumuri informaționale* este rațional să fie atribuite: costul serviciilor de abonare la fondurile diferitor biblioteci; costul serviciilor de utilizare a web-paginilor; costul cărților, publicațiilor periodice; a suporturilor magnetice purtători de informație, a informației tehnice de invenție și a literaturii de invenție; costul serviciilor de traducere a brevetelor, drepturilor de autor, diferitor articole științifice etc. În opinia noastră, acest element face parte din grupa consumurilor materializate și nu din grupa consumurilor de muncă vie. În funcție de scopul și destinația consumurilor în procesul tehnologic, acestea sunt clasificate pe articole de calculație.

Gruparea consumurilor pe articole de calculație este considerată mai complexă, deoarece de gradul corect de soluționare științifică a acestei clasificări, bazându-se pe cerințele SNC și pornind de la specificul

LCȘPE, depinde și obiectivitatea previziunii, evidenței și analizei consumurilor.

Consumurile unităților de cercetare-dezvoltare, conform prevederilor § 10 al SNC 9, includ următoarele articole:

- ◆ retribuțiile salariaților care execută LCȘPE, toate tipurile de premii conform sistemelor existente la întreprindere, diferite plăți suplimentare;
- ◆ contribuțiile pentru asigurările sociale și asistența medicală obligatorie, fondul de pensii, fondul de stat pentru plasarea în câmpul muncii din suma cheltuielilor privind retribuirea muncii;
- ◆ valoarea materialelor și a materiilor prime utilizate la efectuarea LCȘPE;
- ◆ alte consumuri directe;
- ◆ cota consumurilor indirecte de producție aferente LCȘPE efectuate, care se repartizează în conformitate cu SNC 2 „Stocurile de mărfuri și materiale”.

În opinia noastră, următoarea componență a consumurilor aferente LCȘPE pe articole de calculație [2, 3] dezvăluie într-o măsură corespunzătoare specificul activității de cercetare-dezvoltare:

1) consumurile de materiale;

2) costul lucrărilor efectuate de către terți;

3) costul instalațiilor speciale;

4) consumurile privind retribuirea muncii;

5) consumurile de delegație a lucrătorilor;

6) contribuțiile privind asigurările sociale și asistența medicală obligatorie;

7) alte consumuri directe;

8) consumurile de regie.

Clasificarea consumurilor pe articole de calculație trebuie să asigure separarea consumurilor de bază de cele de regie și posibilitatea identificării consumurilor legate de executarea anumitei LCȘPE.

Consumurile:

➤ de bază – reprezintă totalitatea consumurilor suportate nemijlocit în cadrul unei anumite teme a LCȘPE;

➤ de regie (consumuri indirecte de producție) – include consumurile aferente deservirii și conducerii subdiviziunilor implicate în efectuarea LCȘPE.

Clasificarea consumurilor aferente LCȘPE în consumuri de bază și de regie este redată în figura 1.

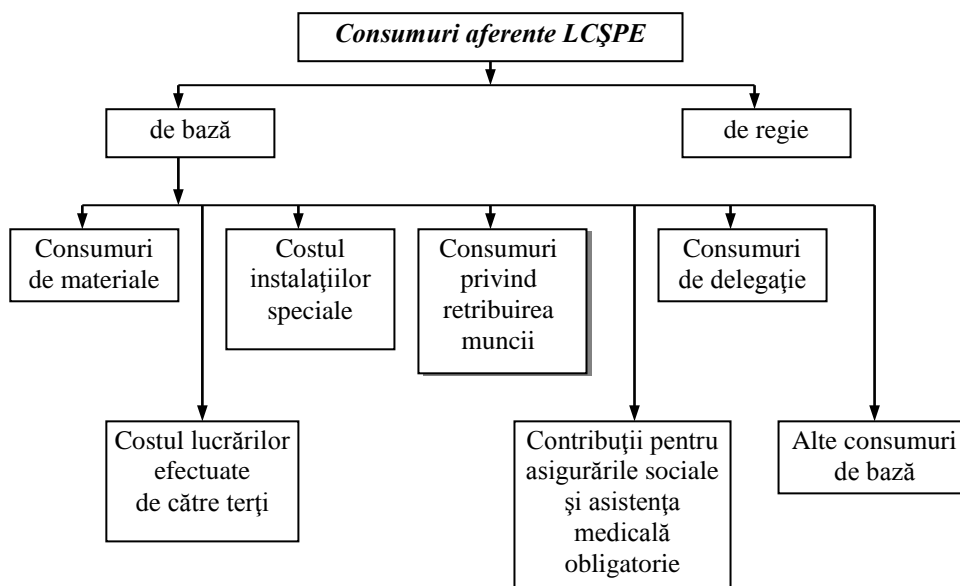

Figura 1. Clasificarea consumurilor aferente LCȘPE

În articolul *Consumuri de materiale* pot fi incluse consumurile materialelor de bază și auxiliare, semifabricatele, combustibilul, energia electrică și termică, apa și gazul utilizate nemijlocit la efectuarea lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare-experimentare. Din consumurile de materiale se va scădea valoarea deșeurilor recuperabile.

La articolul *Costul lucrărilor efectuate de către terți* se va referi costul lucrărilor executate de către organizațiile terțe, întreprinderile și organizațiile specializate, centrele tehnico-științifice, aflate la bilanțul întreprinderii, de creare a producției tehnico-științifice în baza contractelor specificate în Sarcina tehnică.

Articolul *Costul instalațiilor speciale* include: consumurile aferente achiziționării și fabricării (inclusiv consumurile aferente proiectării, transportării, montării, încercării) standurilor, stațiilor de experimentare, aparatajelor, dispozitivelor, mecanismelor, instrumentelor speciale care sunt necesare pentru executarea anumitei teme a LCȘPE.

La articolul *Consumuri privind retribuirea muncii* se vor referi salariile calculate lucrătorilor încadrați nemijlocit în efectuarea lucrării concrete de cercetare științifică și de proiectare-experimentare în corespundere cu contractul încheiat (comanda), inclusiv calculul concediilor de odihnă, a indemnizațiilor medicale și alte plăți pentru timpul nelucrat, dar plătit conform legii, diferite premii conform sistemelor de salarizare existente la întreprindere, precum și plățile altor persoane fizice neîncadrate în statele întreprinderii, dar în conformitate cu contractele de antrepriză prestează anumite servicii pentru o lucrare concretă (comandă).

La articolul *Contribuțiile privind asigurările sociale și asistența medicală obligatorie* se atribuie consumurile privind contribuțiile pentru asigurările sociale și asistența medicală obligatorie aferente salariaților încadrați nemijlocit în efectuarea lucrării concrete de cercetare științifică și de proiectare-experimentare.

La articolul *Consumuri de delegație* se

atribuie consumurile legate de toate tipurile de deplasări atât în interiorul țării, cât și peste hotarele ei a personalului de cercetare-dezvoltare în vederea studierii experienței, acumulării anumitor informații necesare pentru executarea unei anumite teme a LCȘPE. În componența acestui articol, pe lângă consumurile de transport, diurnele și consumurile de cazare, se mai includ și cele legate de perfectarea pașapoartelor cu destinație internațională.

Articolul *Alte consumuri directe* include consumurile necesare pentru efectuarea și aprecierea rezultatelor unei teme concrete a LCȘPE și pot fi atribuite în mod direct la o anumită lucrare, dar care nu se referă la articolele enumerate mai sus. Acesta va cuprinde: costul serviciilor de utilizare de o singură dată a fondului diferitor biblioteci (în cazul abonării și executării de către subdiviziunea de cercetare-dezvoltare a două sau mai multe teme ale LCȘPE, astfel de consumuri se trec la consumuri de regie); serviciile de traducere a brevetelor, drepturilor de autor, diferitor articole științifice etc.; costul serviciilor foto ale modelului experimental; costul serviciilor organizațiilor terțe pentru lucrările de elaborare a documentației tehnico-științifice; valoarea taxelor pentru efectuarea diferitor inspecții de stat pentru testarea rezultatelor pozitive ale LCȘPE (securitatea tehnică, securitatea antiincendiară, protecția muncii, protecția mediului ambiant etc.); taxele pentru înregistrarea brevetului, dreptului de autor etc. În componența acestui articol se vor include și dobânzile pentru credite și împrumuturi determinate conform metodei alternative admisibile conform SNC 23 „Cheltuieli privind împrumuturile”, în cazul în care cheltuielile de împrumut sunt suportate efectiv pentru crearea unui anumit activ nematerial calificat și pot fi determinate cu exactitate în costul acestuia.

La *Consumuri de regie* se referă consumurile aferente deservirii și conducerii procesului de cercetare și proiectare în cadrul subdiviziunilor implicate în efectuarea LCȘPE și care, uneori, nu pot fi incluse direct în costul lucrărilor (temelor) și se

repartizează conform anumitor baze de repartizare care reflectă specificul organizației de cercetare-dezvoltare.

Componența consumurilor de regie la unitățile de cercetare-dezvoltare este determinată de:

1. Consumurile privind reparația și întreținerea mijloacelor fixe utilizate la executarea LCȘPE
2. Uzura mijloacelor fixe utilizate la executarea LCȘPE
3. Amortizarea activelor nemateriale utilizate la executarea LCȘPE
4. Uzura obiectelor de mică valoare și scurtă durată utilizate la executarea LCȘPE
5. Salariul personalului tehnic, de conducere și de deservire a subdiviziunilor de cercetare-dezvoltare
6. Contribuțiile privind asigurările sociale și asistența medicală obligatorie
7. Consumurile aferente protecției muncii și tehnicii securității
8. Întreținerea pazei și consumurile privind asigurarea securității antiincendiară din subdiviziunile de cercetare-dezvoltare
9. Consumurile aferente procesului de inovare, perfecționare și raționalizare
10. Consumurile de delegație a personalului de conducere a subdiviziunii de cercetare-dezvoltare
11. Consumurile privind informația tehnico-științifică, serviciile informaționale și de consultație
12. Alte consumuri de regie.

În opinia noastră, unele articole ale consumurilor de regie necesită o concretizare.

La articolul „Consumuri aferente procesului de inovare, perfecționare și raționalizare” se vor referi consumurile legate de fabricarea și încercarea modelului experimental al inovațiilor și propunerilor de raționalizare; salariul calculat inventatorilor și raționalizatorilor, altor lucrători privind elaborarea documentației tehnice, fabricarea și încercarea modelelor și mostrelor

experimentale, onorariile autorilor pentru inovații și propuneri de raționalizare, premiile pentru ajutorul acordat în procesul de inovare și raționalizare, contribuțiile privind asigurările sociale și asistența medicală obligatorie; costul serviciilor legate de efectuarea expertizelor, întocmirea și perfectarea materialelor aferente înaintării la invenții, descoperiri și propuneri de raționalizare, precum și costul lucrărilor necesare la pregătirea materialelor pentru brevetarea lor atât în țară, cât și în străinătate. Toate acestea se vor referi numai la acele lucrări care vor fi efectuate în afara sarcinii de serviciu, specificată în Sarcina tehnică.

În componența articolului „Consumuri privind informația tehnico-științifică, serviciile informaționale și de consultație” se vor include costul serviciilor de abonare la fondurile diverselor biblioteci; costul serviciilor de utilizare a web-paginilor, salariul calculat lucrătorilor bibliotecii tehnico-științifice aflate la bilanțul unității economice, serviciilor de informare și a subdiviziunilor de brevetare-licențiere și contribuțiile privind asigurările sociale și asistența medicală obligatorie; costul cărților, al publicațiilor periodice; al suporturilor magnetice purtători de informație, al informației tehnice de invenție și al literaturii de invenție, consumurile aferente procesului de legare a cărților, întreținerea inventarului bibliotecar și a tehnicii bibliotecare, lucrărilor de cercetări bibliografice, de completare și prelucrare a fondului informațional de brevetare și alte consumuri aferente întreținerii bibliotecii tehnico-științifice și a fondului informațional de invenție; cheltuielile tipografice privind editarea lucrărilor științifice, a informației tehnice de invenție și a literaturii privind propunerile de raționalizare.

Care-i necesitatea articolului dat? Acesta, în opinia noastră, se datorează importanței pe care o are informația la efectuarea LCȘPE. Deoarece colectarea, studierea, cercetarea, selectarea informației tehnice, a brevetelor începe îndată după stabilirea Sarcinii tehnice (temei lucrării) și de corectitudinea efectuării acestor procese

depinde, în cea mai mare măsură, rezultatele care vor fi obținute în urma efectuării acestor lucrări.

În practică, nomenclatorul articolelor poate fi extins sau micșorat, având în vedere

ponderea fiecărui articol în totalul consumurilor, specificul lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare-experimentare și alți factori.

Bibliografie:

1. SNC 9 „Contabilitatea consumurilor aferente lucrărilor de cercetări științifice și de proiectare-experimentare” // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 178-181 din 27 decembrie 2002.
2. Методические рекомендации по планированию, учету и калькулированию себестоимости научно-технической продукции // www.pravo.by
3. Типовые методические рекомендации по планированию, учету и калькулированию себестоимости научно-технической продукции // www.vcom.ru
4. Вахрушина, Л. Н. *Бухгалтерский управленческий учет*: учебник – М., «Омега – Л», 2003. – 576 с.

Recenzent: prof. univ. dr. hab. V. Bucur

CU PRIVIRE LA COMPONENTA CONSUMURILOR DE REPARAȚIE A MIJLOACELOR FIXE ÎN PANIFICAȚIE

Asist. univ. Iuliana ȚUGULSCHI, ASEM

This article examines composition of the manufacturing consumptions in conformity with managerial structures existed in baking industry, especially in repair section, taking also into consideration, however, the provisions of the National Accounting Standard №3 «Composition of consumptions and expenditures of enterprises».

În ramura de panificație, lucrările de reparație a mijloacelor fixe, în funcție de caz, pot fi efectuate nemijlocit atât la locul de funcționare a obiectelor, cât și în cadrul secției de reparație. Modul de reflectare a operațiunilor de reparație efectuate nemijlocit la locul de funcționare a obiectelor, de regulă, nu prezintă dificultăți, dat fiind faptul că cheltuielile sau consumurile acumulate se atribuie nemijlocit la conturile respective, în funcție de destinația obiectului reparat. Un caz aparte îl constituie acumularea consumurilor de reparație în cadrul **secției de reparație**, unde determinarea costului efectiv al lucrărilor de reparație prezintă un proces complex și foarte dificil. Aceasta se caracterizează prin aceea că secției de reparație îi revin diverse *funcții, printre care se pot enumera următoarele:*

- reparația și întreținerea clădirilor, a secțiilor de producere;

- producerea utilajelor nestandardizate;
- modernizarea mijloacelor fixe;
- producerea și/sau restabilirea pieselor de schimb;
- lucrările de montaj al utilajului etc.

Menționăm că, dintre toate activitățile auxiliare ale întreprinderii, lucrările de reparație se atribuie la categoria celor mai dificile. Cauza constă în faptul că fiecare tip de reparație își are caracteristicile sale specifice după volumul lucrărilor executate, având un nivel de dificultate diferit, manoperă etc. În plus, în secția de reparație se practică fabricarea diferitelor utilaje, a modelelor noi de piese etc. atât pentru subdiviziunile proprii ale întreprinderii, cât și pentru terți. Toate aceste particularități determină modul de ținere a evidenței contabile a consumurilor aferente care, fiind repartizate, constituie un component al costului produselor de panificație.

Astfel, bazându-ne pe cerințele SNC 3 „Componența consumurilor și cheltuielilor întreprinderii” și a studiului efectuat în cadrul secțiilor de reparații, s-a structurat următoarea componență a consumurilor secțiilor de reparații:

- *consumuri directe de materiale;*
- *consumuri directe privind retribuirea muncii;*
- *contribuții pentru asigurări sociale și asistență medicală;*
- *consumuri indirecte de producție.*

Consumurile directe de materiale cuprind consumurile de materiale care pot fi atribuite la costul comenzii concrete (mijlocului fix) în mod direct, și anume:

- valoarea materialelor consumate nemijlocit pentru reparație (electrozi, materiale tehnice și de plastic, bande izolante, rulmenți etc.);
- valoarea materialelor din care se confecționează diferite piese de schimb, utilaj nestandardizat (masă plastică, capron, materiale din oțel etc.);
- valoarea materialelor auxiliare (discuri abrazive etc.), precum și semifabricatele procurate sau de producție proprie;
- valoarea serviciilor primite din afară sau din cadrul altor subdiviziuni ale întreprinderii (transport, energie electrică etc.);
- alte materiale ce cuprind valoarea obiectelor de mică valoare și scurtă durată cu/sau fără uzura acestora (haine speciale, gaz lichefiat etc.), care pot fi incluse în mod direct în costul unei comenzii concrete.

Examinarea componenței consumurilor directe de materiale arată că, în practică, nu se ține evidența deșeurilor recuperabile obținute în urma lucrărilor executate, pieselor neutilizate, rezultate din demontarea mașinilor și a agregatelor etc. Depistării și evidenței acestora i se acordă puțină atenție, deși nici un proces tehnologic, în cazul nostru, nu se finalizează fără deșeuri. Considerăm că, în scopul micșorării pierderilor de materiale și urmării deșeurilor obținute, este necesară sortarea acestora pe tipuri de deșeuri într-o

situație aparte, evaluându-le la valoarea realizabilă netă. Iar în scopul majorării obiectivității calculației este necesară normarea deșeurilor și reflectarea valorii acestora în calculațiile de plan și efective într-un articol separat.

O altă problemă în cadrul consumurilor directe de materiale o constituie determinarea valorii materialelor auxiliare și a cheltuielilor de transport aferente executării mai multor tipuri de comenzi. Considerăm că la stabilirea costului normativ pe comenzi concrete valoarea acestora trebuie determinată în raport cu valoarea materialelor de bază. Acest raport trebuie revăzut periodic în funcție de complexitatea lucrărilor executate sau a pieselor fabricate.

Consumurile directe privind retribuirea muncii includ salariul muncitorilor pentru executarea lucrărilor conform normelor și tarifelor de lucru în acord, pe unitate de timp efectiv lucrat, precum și premiile prevăzute de regulamentul cu privire la salarizare al întreprinderii etc. Dat fiind faptul că, în secțiile de reparație, unul și același muncitor poate îndeplini diferite tipuri de lucrări (de montaj, de producere a utilajului nestandardizat, diferitor peise de schimb etc.), se propune ca salariul muncitorilor să fie repartizat pe articole de consumuri în raport cu timpul de muncă normat, deoarece, ținând cont de specificul lucrărilor executate, acest indicator reprezintă legătura directă dintre cauză-efect.

Detalizând structura consumurilor directe privind retribuirea muncii pe tipuri de piese fabricate, lucrări executate în cadrul secției de reparație, am constatat că coeficientul manoperei este cel mai ridicat în costul lucrărilor legate de producerea diferitor piese și utilaj nestandardizat – cca 32%, al lucrărilor de montaj – 6%, iar în costul lucrărilor de reparație – 15%-18%. După cum se observă, ponderea cea mai ridicată a manoperei îi revine producerii pieselor și utilajelor nestandardizate, fapt ce se datorează dificultății procesului de producere a acestora.

Contribuțiile pentru asigurările sociale și asistența medicală cuprind suma determinată prin produsul salariilor calculate muncitorilor din articolul precedent și al cotei pentru

asigurările sociale, prevăzute de Legea bugetului asigurărilor sociale și Legea bugetului pe anul curent.

Consumurile indirecte de producție considerăm că ar trebui divizate în două grupe mari:

1. Consumuri legate de întreținerea aparatului de conducere al secției de reparație;

2. Consumuri legate de deservirea și întreținerea procesului de executare a lucrărilor nemijlocit în secția de reparație.

Necesitatea divizării consumurilor indirecte de producție în aceste două grupe va permite observarea ponderii fiecărei grupe în totalul consumurilor indirecte. Cu regret, în practică acest lucru nu se efectuează, ceea ce complică luarea deciziilor de gestiune în scopul diminuării anumitor articole de consumuri.

La consumurile aferente primei grupe pot fi atribuite:

- salariul de bază și suplimentar al personalului tehnic și de ingineri al secției (șeful secției, contabilul, dispecerii, lucrătorii din birourile de informații, economiștii, tehnologii etc.), inclusiv premiile și sporurile la salariile prevăzute de sistemul de salarizare stabilit de întreprindere;
- contribuțiile pentru asigurările sociale și asistența medicală la salariile calculate conform cotelor stabilite în Legea bugetului asigurărilor sociale și Legea bugetului pe anul curent;
- consumurile aferente deplasării personalului tehnic și de ingineri al secției respective ș. a.

Din consumurile atribuite la grupa a doua fac parte consumurile ce sunt legate nemijlocit de procesul de executare a lucrărilor de reparație, dar nu pot fi atribuite în mod direct costului acestora. Principala destinație a consumurilor în cauză este deservirea și întreținerea mașinilor și utilajelor, clădirilor și instalațiilor *speciale ale secției de reparație, a căror componență poate fi următoarea:*

- salariul de bază și suplimentar al muncitorilor care deservesc executarea lucrărilor de reparație din secție, inclusiv premiile și sporurile la

salariile prevăzute de sistemul de salarizare al întreprinderii;

- contribuțiile pentru asigurările sociale și asistența medicală, conform cotelor stabilite în Legea bugetului asigurărilor sociale și Legea bugetului pe anul curent;
- uzura mijloacelor fixe (clădirii secției de reparații, mașinilor și utilajelor aferente etc.);
- valoarea materialelor consumate pentru întreținerea mașinilor și utilajelor în stare de lucru (piese de schimb, ambalaj, semifabricate din metal etc.);
- valoarea obiectelor de mică valoare (haine speciale de lucru, dispozitive speciale, obiecte de protecție etc.) utilizate pentru deservirea lucrărilor executate, inclusiv uzura și întreținerea acestora;
- plățile de arendă curentă aferente mijloacelor fixe ale secției;
- consumurile legate de întreținerea și reparația mijloacelor fixe cu destinație comună secțională, precum și uzura acestora (salariul personalului ocupat cu întreținerea și reparația acestor obiecte, valoarea materialelor și a obiectelor de mică valoare și scurtă durată utilizate, întreținerea obiectelor indicate, precum și uzura acestor obiecte etc.);
- consumul de abur și apă, furnizat de către terți sau primit de la alte subdiviziuni ale întreprinderii pentru necesitățile interne ale secției;
- asigurarea protecției muncii și tehnicii securității;
- valoarea serviciilor primite din afară (canalizarea, semnalizarea, ecologia, poluarea etc.).

În componența acestora mai pot fi incluse consumurile privind indemnizațiile pentru vechimea în muncă a muncitorilor de bază. În activitatea practică, în funcție de condițiile concrete ale întreprinderii consumurile indirecte de producție pot cuprinde și alte consumuri. Analiza în ansamblu a structurii consumurilor aferente lucrărilor de reparații

pentru perioada anului 2005, schematic, este reprezentată în figura 1.

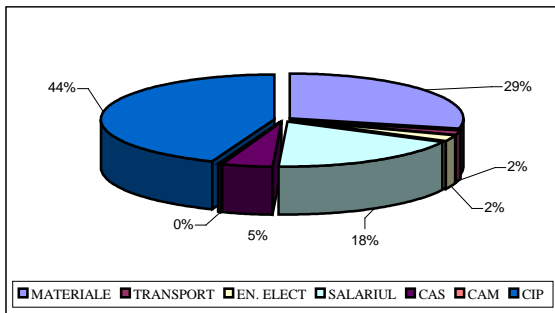

Figura 1. Structura consumurilor de producție a secției de reparații

Deci, ponderea cea mai mare în totalul consumurilor le revine consumurilor indirecte de producție, circa 40%-45%, iar consumurilor directe de materiale – 25-30%. Prin urmare, o atenție sporită în managementul consumurilor, costului, în special al luării deciziilor este necesar de acordat consumurilor de materii prime, materiale și celor indirecte de producție. Evident că această structură a consumurilor poate varia de la o perioadă la alta, în funcție de tipurile de lucrări prevalente în perioada curentă.

Studiul componenței consumurilor secțiilor de reparații ne permite să concluzionăm următoarele:

- lipsa unei terminologii unice în domeniul calculării costului produselor de panificație, ce creează unele dificultăți privind operativitatea prezentării informației și eficienței utilizării acesteia de către aparatul contabilității și planificării, fiind două compartimente strâns legate una de alta. Astfel, spre exemplu, consumurile indirecte de producție sunt denumite „cheltuieli generale de uzină”, termen ce îl considerăm învechit (de pe vremurile fostei URSS). Menționăm că, în cazurile în care secția de reparație execută lucrări pentru necesitățile proprii sau subdiviziunile întreprinderii, mărimea acestor indicatori, de regulă, coincid. Însă în cazurile în care întreprinderea execută comenzile terților, atunci în componența „cheltuielilor generale de uzină” se include și cota-parte a cheltuielilor

generale și administrative, care, în cadrul secției de reparație, cuprind ajutoarele materiale acordate pensionarilor, cele de la concedii etc. conform &20 (4) al SNC 3 „Componența consumurilor și cheltuielilor întreprinderii”. În opinia noastră, acest fapt majorează costul lucrărilor executate terților cu mărimea cheltuielilor generale și administrative, ceea ce contravine cerințelor SNC. Din acest motiv, am sugera întreprinderilor în cauză ca în documentația contabilă la stabilirea costului lucrărilor executate terților mărimea cheltuielilor generale și administrative să fie reflectată într-un articol separat, pentru a nu permite includerea acestora în cost, ci doar stabilirea prețului de vânzare terților;

- o altă problemă privind componența consumurilor secțiilor de reparații constă în constatarea consumurilor aferente lucrărilor de montare a utilajului. Conform „Indicațiilor privind întocmirea raportului statistic 1- producție și 1- producție uniunea de consum” astfel de lucrări nu se consideră ca activitate industrială, ci se atribuie la majorarea valorii de bilanț a mijloacelor fixe. Din acest motiv, acumularea consumurilor aferente acestor lucrări se efectuează pe un cont aparte, ceea ce presupune dificultatea stabilirii consumurilor indirecte aferente acestor lucrări pe tipuri de articole. În acest context, considerăm că consumurile indirecte de producție trebuie reflectate într-un singur articol, fără divizarea acestora.

Evident că, în practica contabilă, nomenclatorul consumurilor aferente lucrărilor executate în secția de reparație poate fi modificat în funcție de condițiile concrete ale secției respective. Considerăm că întreprinderile ce dispun de astfel de secții ar trebui să stabilească de sine stătător nomenclatorul articolelor de consumuri, pornind de la specificul lucrărilor de reparații și să le aprobe printr-un document intern în cadrul întreprinderii. Acest lucru va facilita procesul de gestiune a mărimii consumurilor și va permite determinarea cât mai corectă a costului produselor de panificație.

Recenzent: prof. univ. dr. hab. V. Bucur

CREȘTEREA INTERNET-ECONOMIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA – UNA DINTRE PREMISELE CREȘTERII ECONOMICE DURABILE

Drd. Roman GOȘCIUC, ASEM

The article examines possibilities of Information Economy for economy of the Republic of Moldova. The e-readiness indicator is analyzed for countries of Central and Eastern Europe and Western Europe in order to evaluate the current situation with Information Economy development in these regions. Moldova is considered to be on the way to use the ICT sector development for economic growth and successful implementation of new communication technologies at the enterprise.

Este evident că, în momentul actual, a apărut o economie de tip nou, numită de către diferiți autori (Manuel Kastels, Information Age Volume I) „economie informațională și globală”. Această definiție presupune că productivitatea și competitivitatea agenților economici în economie depinde de posibilitatea lor de a produce, a prelucra și a utiliza eficient informația bazată pe cunoștințe. În cadrul ei, activitatea economică principală se organizează în mediul global, prin utilizarea rețelei de distribuție, care conexează agenții economici. În condițiile istorice moderne, atingerea unui anumit nivel de productivitate și competitivitate este posibilă numai într-o rețea globală, care a apărut la sfârșitul secolului XX, ca rezultat al revoluției în tehnologiile informaționale. Apariția acestei paradigme a creat condiții pentru transformarea informației într-un produs al procesului de producție. Acest produs devine componenta decisivă a creșterii economice durabile.

În prezent, sunt efectuate numeroase cercetări de către analiștii străini privind gradul de pregătire al țărilor pentru funcționarea Economiei Informaționale. Organizația Economist Intelligence Unit (EIU) editează anual indicatorul de „e-pregătire” (e-readiness) al țărilor pentru integrarea în Economia globală Informațională. Actualmente, aproape 65 de țări sunt considerate apte pentru promovarea și susținerea «afacerilor digitale» și serviciile TIC (ICT services). Figura 1 reprezintă indicatorul de „e-pregătire” al țărilor din Europa de Vest, poziția cărora este cea mai avansată și

constituie premisa dezvoltării Economiei Informaționale și a creșterii economice.

Pregătirea țării, de obicei, este măsurată (evaluată) în baza analizei mediului ei de afaceri și a unui șir de factori, ce confirmă „orientarea” pieței spre posibilitățile Economiei Informaționale.

Indicele este valoarea medie ponderată, ce constă din aproximativ 100 de valori cantitative și calitative, divizate în 6 categorii la diferite criterii de dezvoltare socială, politică, economică și tehnologică a țării.

Dintre țările Europei Centrale și de Est, printre care se află și Republica Moldova, cele mai dezvoltate, conform studiului EIU, sunt: Slovenia, țările baltice (Estonia, Lituania și Letonia), Cehia, Polonia, Ungaria și Slovacia. Totuși, nici țările-lider nu se apropie cu acest indicator de țările Europei de Vest.

Noile țări-membre ale UE și, de asemenea, România și Bulgaria, pentru care se prevede aderarea în UE, în anul 2007, au avut acces la avantajele politicilor de telecomunicații și spațiului legislativ al UE. Deci, spre exemplu, nivelurile și viteza de penetrare a telefoniei mobile în țări, precum Estonia, Slovenia și Cehia sunt mult mai mari în comparație cu țările Europei de Vest.

Figura 2 reprezintă pregătirea acestor țări în domeniul economiei informaționale. Pentru Moldova, acest indicator va fi calculat, pentru prima oară, pentru anul 2006, acest obiectiv și, de asemenea, colectarea indicatorilor necesari pentru calculări, în prezent, este realizat de către Ministerul Dezvoltării Informaționale al Republicii Moldova.

CIBERNETICĂ ȘI INFORMATICĂ ECONOMICĂ

Economist Intelligence Unit e-readiness rankings, 2005

Central and eastern Europe

2005 rank in region	2004 rank in region	Country	Overall ranking (of 65)	e-readiness score (of 10)
1	1	Estonia	26	6.32
2	4	Slovenia	27	6.22
3	2	Czech Republic	29	6.09
4	3	Hungary	30	6.07
5	6	Poland	32	5.53
6	8	Slovakia	34	5.51
7	5	Latvia	37	5.11
8	7	Lithuania	40	5.04
9	9	Bulgaria	42	4.68
10	10	Romania	47	4.19
11	12	Russia	52	3.98
12	11	Ukraine	57	3.51
13	13	Kazakhstan	62	2.97
14	14	Azerbaijan	65	2.72

Source: Economist Intelligence Unit, 2005

Figura 1. Indicatorul de „e-pregătire” al țărilor din Europa de Vest (sursa 1, pag. 4 (6))

Economist Intelligence Unit e-readiness rankings, 2005

Western Europe

2005 rank in region	2004 rank in region	Country	Overall ranking (of 65)	e-readiness score (of 10)
1	1	Denmark	1	8.74
2	3	Sweden	3	8.64
3	7	Switzerland	4	8.62
4	2	UK	5	8.54
5	5	Finland	6	8.32
6	6	Netherlands	8	8.28
7	4	Norway	9	8.27
8	8	Germany	12	8.03
9	9	Austria	14	8.01
10	10	Ireland	15	7.98
11	11	Belgium	17	7.71
12	12	France	19	7.61
13	13	Spain	23	7.08
14	14	Italy	24	6.95
15	15	Portugal	25	6.90
16	16	Greece	28	6.19

Source: Economist Intelligence Unit, 2005

Figura 2. Indicator de „e-pregătire” al țărilor din Europa Centrală și de Est (sursa. 1, pag. 9 (11))

Totuși, unii indicatori de dezvoltare a economiei informaționale în Republica Moldova sunt, deja, accesibili pentru studiere și analize și, în pofida întârzierilor în dezvoltare, creșterea relativă a acestor indici este destul de mare. Creșterea numărului de utilizatori Internet, în Republica Moldova, este, deja, o tendință obișnuită, în anul 2004, numărul lor aproape s-a dublat, în comparație cu anul 2003, totuși, numărul total al utilizatorilor (406.000 pers.) este destul de mic pentru Republica Moldova. Comparația cu alte țări (figura 3) evidențiază faptul că creșterea acestui indicator este o condiție necesară pentru dezvoltarea cu succes a economiei informaționale și integrarea Republicii Moldova în spațiul informațional-economic european.

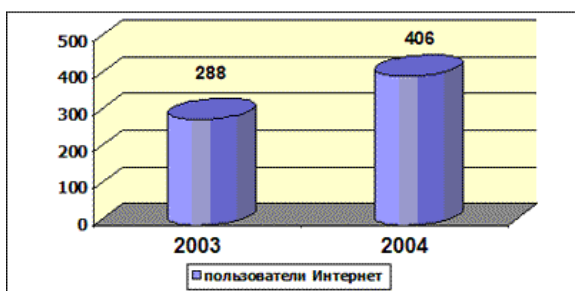

Figura 3. Numărul utilizatorilor Internet (mii), (sursa: 2)

Noi putem constata că majoritatea noilor țări-membre ale UE sunt lideri după acest indicator, în comparație cu Republica Moldova și alte țări, în special, în ceea ce privește analiza indicatorului «numărul utilizatorilor Internet la 100 de persoane» (figura 4).

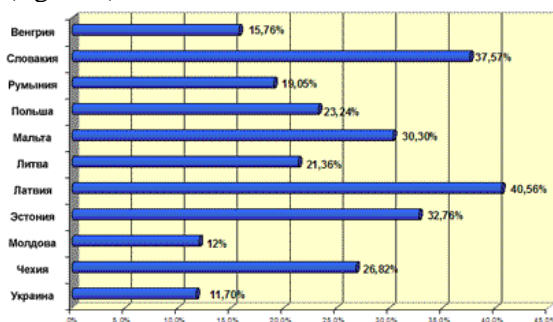

Figura 4. Nivelul de densitate a utilizatorilor Internet pe 100 de locuitori (sursa: 2)

Acest indicator ilustrează nivelul de pregătire al societății pentru economia informațională. Dezvoltarea formelor noi de activitate economică, locurile noi de lucru în spațiul Internet, businessul mic informațional, afacerile și întreprinderile virtuale – aceste elemente ale economiei informaționale, care vor facilita și vor promova creșterea economică, se pot produce numai după penetrarea Internetului în toate procesele economice și sociale.

Utilizarea largă (mai mult de 80%), în Republica Moldova, a liniilor cu capacitate mare comunicațională evidențiază viteza înaltă de penetrare în țară a noilor tehnologii informaționale de comunicații și utilizarea lor cu succes în domeniul afacerilor în sectorul TIC. Însă, creșterea ratei conectărilor de capacitatea comunicațională mică (conectare dial-up) – de la 6 până la 17 procente – împreună cu datele din figura 5, permite constatarea faptului că majoritatea noilor utilizatori Internet (numărul lor a crescut de la 288 până la 406 mii pers.) sunt persoane cu venituri care nu permit utilizarea Internetului cu conectările broadband.

De aceea, ele nu pot beneficia de multe posibilități economice ale Internetului. Spre exemplu: prelucrarea informației și a bazelor de date cu informația comercială, participarea la numeroase târguri electronice europene, care sunt, în momentul actual, obligatorii pentru multe întreprinderi guvernamentale și private europene, comunicarea de afaceri și schimbul informațional nu numai cu informația de text, dar și cu informația vizuală, de tip multimedia, aplicațiile business etc. Pentru toate aceste posibilități, sunt necesare: schimbarea acestei categorii în categoria persoanelor care lucrează permanent în mediul Internetului, susținerea financiară și crearea condițiilor care vor facilita «neofiții» Internetului. Spre exemplu: programele statale și private ale Internetului gratuit la domiciliu (sau proiecte «Internet pentru micul business») prin utilizarea conectării dial-up. Multe companii provideri Internetului acum oferă, deja, Internet parțial-gratuit de tip dial-up cu scopul

atragerii viitorilor utilizatori serviciilor de acces la Internet, totuși numai compania statală «Moldtelecom» are posibilitatea de a oferi utilizarea gratuită a infrastructurii de comunicații (telefonice) în cadrul proiectelor statale diferite sau programelor comune ale companiilor provideri Internetului și «Moldtelecom».

Figura 5. Rata conectărilor broadband în volumul total al conectărilor Internet (sursa: 2)

Datele din figura 6 arată că, chiar și prin țările ECE, numărul utilizatorilor Internetului la domiciliu, uneori, este de câteva ori mai mic decât numărul calculatoarelor personale la domiciliu (Ungaria, România, Letonia).

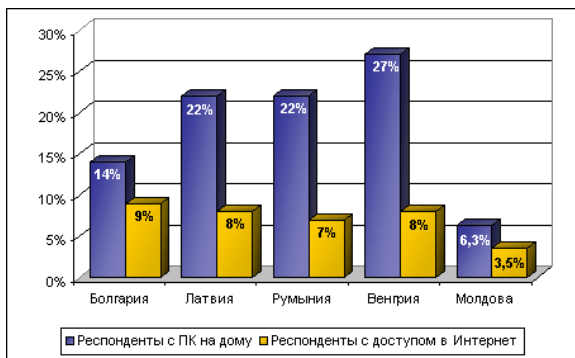

Figura 6. Respondenții cu calculator personal la domiciliu și accesul la Internet (sursa: 2)

Majoritatea utilizatorilor Internetului în Moldova (aproape jumătate dintre cei anchetați (sursa 3) au acces la Internet la locul de lucru (figura 9), accesul la domiciliu au numai 33% din respondenți. Acest fapt indică dezvoltarea economiei informaționale la multe întreprinderi. Scopurile utilizării

Internetului se extind în fiecare an. Rata celor care caută în Internet informație despre diferite produse sau servicii a crescut brusc de la 6% până la 46%, ceea ce evidențiază posibilități noi în domeniul e-comerțului.

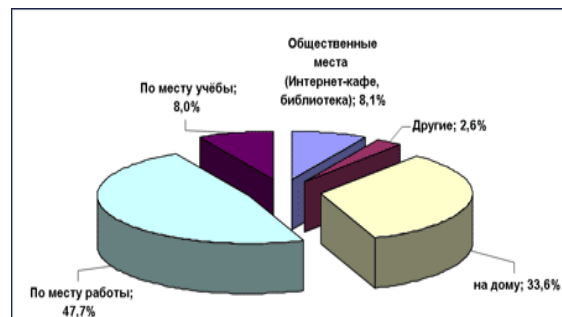

Figura 7. Accesul la Internet (sursa: 3)

Mai mult de jumătate dintre persoanele anchetate utilizează Internetul în scopuri educaționale, aproape 50% utilizează Internetul pentru scopurile profesionale, acest fapt ilustrează pătrunderea rețelei Internet în multe întreprinderi, unde se utilizează pentru realizarea scopurilor întreprinderii.

În baza analizei datelor sus-numite, putem constata că Republica Moldova se află în etapa de dezvoltare a economiei informaționale, care prevede intensificarea utilizării tehnicii digitale și penetrarea elementelor economiei informaționale în activitatea întreprinderilor sub forma metodelor de management informațional, utilizarea tehnologiilor informaționale de comunicare. Acest proces necesită susținere, în primul rând, prin dezvoltarea accelerată a infrastructurii comunicaționale.

Economia Informațională mondială se află, în prezent, în starea de acumulare și unificare a informației, crește numărul sistemelor și al dispozitivelor care, periodic, produc informația de diferite tipuri. Această informație necesită prelucrare ca materie primă din care poate fi extrasă „cunoștința” – produs informațional cu valoare comercială înaltă, care poate fi comercializat pe diferite piețe informaționale.

Integrarea Republicii Moldova în acest sistem global este posibilă datorită naturii deschise a sistemului. Informația de tip „materie primă” este deschisă pentru utilizarea și procesarea comercială. În momentul actual, utilizarea Internetului și a economiei informaționale în Republica Moldova se face cu scopuri de comunicare, în așa-numitul „consum informațional”, dar

încă există posibilitatea de a le utiliza în scopurile comerciale pentru producerea informațională. Pentru economia informațională, este necesară numai promovarea produsului pe piețele informaționale globale, fără investirea masivă în activele de producție. Piețele informaționale sunt deschise și libere de orice bariere economice sau politice.

Bibliografie:

1. 2005 E-readiness Ranking_WP – raportul electronic organizației Economist Intelligence Unit
2. ANREI, www.registru.md
3. Anchetarea sociologică Centrului CIVIS, 2005

Recenzent: prof.univ.dr.hab. R. Hâncu

DEZVOLTAREA i-COMERȚULUI INTERNAȚIONAL: SUBIECT DE CERCETARE ÎN CADRUL ORGANISMELOR INTERNAȚIONALE

Drd. Daniela LUPAN, ASEM

External electronic commerce is an important factor for the economic growth of the Republic of Moldova. Thus, creation of adequate conditions for its development in Moldova is imperative. The main aspects of this issue are discussed in this paper, including the development and access to infrastructure, legal and regulatory issues, security and taxation of electronic transactions.

1. Introducere

Este bine cunoscută importanța transparenței piețelor pentru dezvoltarea comerțului. Condiții avantajoase de sporire a transparenței piețelor asigură folosirea mijloacelor informatice pentru dezvoltarea comerțului electronic (i-comerțului). Un regim economic liberal încurajează progresul tehnic și aplicarea unor practici de afaceri eficiente. Însă se poate întâmpla ca autoreglementarea industrială să nu asigure condițiile necesare pentru dezvoltare. În asemenea cazuri, este necesară complementarea forțelor pieței cu intervenția respectivă a puterii de guvernământ.

Practicarea *i-comerțului* implică modificări radicale ale activităților aferente, cauzate de intermedierea tranzacțiilor de către rețelele informatice. *Dezvoltarea și folosirea cu succes a i-comerțului necesită crearea unor condiții speciale, inclusiv asigurarea* [1]: 1) standardelor privind

dezvoltarea infrastructurii globale de telecomunicații; 2) investițiilor adecvate în infrastructură; 3) accesibilității rețelei informaționale globale pentru utilizatori; 4) unui cadru legislativ adecvat privind relațiile contractuale și drepturile de proprietate; 5) securității informaționale; 6) regulilor privind interacțiunea cu tot ce comportă un caracter inacceptabil sau condiționat acceptabil; 7) cadrului adecvat privind reglementarea financiară și impozitarea; 8) oportunităților egale asigurate printr-o bună instruire a utilizatorilor.

Dezvoltarea i-comerțului exterior este una dintre căile majore de susținere a creșterii economice a Republicii Moldova [3]. Pentru practicarea acestuia de către agenții economici din țară este foarte importantă crearea condițiilor necesare. Din multitudinea de aspecte privind crearea condițiilor necesare pentru practicarea

i-comerțului, în articol, în baza experienței unor organisme internaționale (OECD, UNICITRAL, UN/CEFACT, WIPO ș.a.) și a unor țări aparte, sunt abordate aspectele privind impozitarea, securitatea și confidențialitatea tranzacțiilor și, pentru integritate, unele nuanțe ce țin de dezvoltarea infrastructurii informatice și cadrul legal al tranzacțiilor de i-comerț.

2. Dezvoltarea și accesul la infrastructura informatică

Aspectele majore privind dezvoltarea și accesul la infrastructura informatică, cadrul legislativ și de reglementare a tranzacțiilor de i-comerț sunt discutate în [2]. *Concluziile de bază constau în:*

- dezvoltarea infrastructurii informatice în stare să asigure transmiterea unei game largi de fluxuri informaționale la prețuri accesibile. Aceasta este posibil doar în condițiile unui mediu competitiv și promovarea unei politici adecvate de prețuri și licențiere în domeniu. Este necesară atât liberalizarea internă a pieței telecomunicațiilor și serviciilor informatice, cât și liberalizarea comerțului în aceste sectoare;
- asigurarea „universalității” comunicării între rețele, în baza folosirii unor standarde comune respective, inclusiv pentru cifrarea și descifrarea mesajelor;
- promovarea unor politici eficiente de adresă (de exemplu, prin nume de domeniu sugestive), inclusiv pentru locațiile Web ale participanților la tranzacțiile de i-comerț;
- folosirea unor aplicații informatice de acces compatibile, accesibile ca preț și comode în utilizare.

3. Cadrul legislativ și de reglementare a tranzacțiilor de i-comerț

Problemele legislative și de reglementare intervin, într-o măsură mai mare sau mai mică, în toate etapele de derulare a i-tranzacțiilor. Un cadru legislativ cu prevederi explicite privind jurisdicția, i-contractele și securitatea drepturilor de proprietate ar contribui considerabil la

sporirea încrederii utilizatorilor în folosirea Internet-ului pentru tranzacțiile de comerț. Aspectele principale privind cadrul legislativ și de reglementare a tranzacțiilor de i-comerț sunt discutate în [2]. Incertitudinea privind jurisdicția i-comerțului este considerată drept unul dintre principalele obstacole în calea dezvoltării i-comerțului internațional, descurajând multe întreprinderi în încercările lor de a-și extinde această activitate în afara hotarelor țării. *Concluziile de bază în domeniu constau în următoarele:*

Este esențială elaborarea și folosirea unor reguli și ghiduri internaționale privind **semnătura electronică**. Validitatea i-semnăturilor este primordială atât la încheierea i-contractelor, cât și la prezentarea probelor în judecată în caz de litigiu între părți, precum și la îndeplinirea de către companii a cerințelor ce țin de audit și impozitare.

De importanță primară în facilitarea i-comerțului este existența unor **clauze contractuale internaționale** respective. Un exemplu ar putea servi Recomandarea nr. 31 a UN/CEFACT din martie 2000, ce prevede [4] un șir de reguli ce pot fi aplicate în relațiile dintre partenerii de afaceri.

Protejarea **drepturilor de proprietate intelectuală** este un alt aspect important ce ține de dezvoltarea i-comerțului și asigurarea prezenței bunurilor și a serviciilor de calitate înaltă pe Internet. Actualmente, Organizația Mondială de Protecție a Drepturilor de Proprietate Intelectuală administrează 11 tratate internaționale care prevăd drepturi și standarde comune privind protecția proprietății intelectuale.

Un document important pentru adaptarea legislațiilor naționale la realitățile impuse de dezvoltarea tehnologiilor informatice este Legea-Model privind comerțul electronic, elaborată de UNCITRAL în 1996 și completată în 1998 [5]. La 23 noiembrie 2005, UNCITRAL a adoptat o nouă Convenție privind utilizarea mijloacelor informatice de comunicare în contractarea internațională [6]. Convenția se bazează și completează Legea-Model privind Comerțul Electronic și Legea-Model privind

Semnăturile Electronice, având ca obiectiv diminuarea gradului de incertitudine la realizarea tranzacțiilor de i-comerț internațional.

În ce privește legislația în domeniu, în Republica Moldova sunt aprobate: Legea "Cu privire la documentul electronic și semnătura digitală" nr. 264-XV din 15 iulie 2004 și Legea „Privind comerțul electronic” nr. 284-XV din 22 iulie 2004. Aceste legi, fiind elaborate înainte de Convenția UNCITRAL din 23 noiembrie 2005, în anumite aspecte nu corespund Convenției. De exemplu, în Legea „Privind comerțul electronic” este specificat (art. 4): „comunicare electronică – informație în formă electronică, ce nu constituie document electronic ...”, iar în Legea "Cu privire la documentul electronic și semnătura digitală” este definit (art. 3): „document electronic – informația în formă electronică, ..., semnată cu semnătură digitală”. Pe când în Convenție (art. 9) nu sunt stabilite restricții privind forma „comunicărilor” (p. 1) și, mai mult ca atât, este stipulat că în cazurile necesare „comunicarea electronică” poate fi semnată (p. 3) (bineînțeles, numeric).

4. Securitatea și confidențialitatea i-tranzacțiilor

Conform rezultatelor diverselor sondaje, unul dintre factorii decisivi în dezvoltarea i-comerțului constă în securitatea și confidențialitatea tranzacțiilor. Vânzătorii și cumpărătorii acceptă Internet-ul ca mediator al tranzacțiilor comerciale numai în măsura în care au certitudinea că comenzile și plățile se vor desfășura cu risc minim de înșelăciune sau abuz al informației furnizate.

Momentele-cheie referitoare la siguranța tranzacțiilor se referă la: 1) identificarea expeditorului și recipientului mesajului (că el/ea este cu adevărat expeditorul/recipientul mesajului și nu altcineva); 2) autentificarea mesajului (că mesajul nu a fost modificat în tranzit); 3) nerepudierea tranzacțiilor (că cumpărătorul nu poate pretinde fals că ar fi făcut o plată, iar vânzătorul – că ea nu ar fi fost făcută); 4) cifrarea informației privind plata pentru

evitarea citirii acestora de persoane neautorizate.

Progresul tehnico-științific a oferit un șir de soluții potențiale în acest sens. „Semnăturile numerice” și „hașarea mesajelor” pot verifica, spre exemplu, dacă mesajul nu a fost modificat. Un „certificat numeric” poate confirma identitatea persoanei care expediază și semnează numeric un mesaj [8]. „Cifrarea oarbă dublă (*double-blinded encryption*)” permite achitarea unei comenzi online fără a permite vânzătorului să citească numărul cărții de credit.

În cazul i-tranzacțiilor comerciale internaționale, este necesar ca semnăturile numerice și certificarea informatică să fie interoperabile și recunoscute pe plan internațional, iar tehnicile de cifrare să fie disponibile în toate țările.

Sunt propuse mai multe sisteme de i-plată ce asigură securitatea plăților și confidențialitatea informației. Unul dintre ele este așa-numitul standard SET (Tranzacție Electronică Sigură), elaborat în 1997 [1]. Aici un rol esențial în procesul de asigurare a confidențialității informației revine unei părți terțe (bancă sau instituție financiară), care deține și eliberează „cheile” necesare părților implicate pentru descifrarea mesajelor SET. Această procedură permite evitarea modificării mesajelor și confirmă identitatea vânzătorului și validitatea cadrului cumpărătorului.

O altă soluție pentru asigurarea securității informațiilor este versiunea standardului DES cu chei de 128 biți, acceptată în SUA, în 1999 [9]. Ea se caracterizează printr-o asemenea complexitate că, chiar dacă s-ar folosi concomitent toate calculatoarele din Internet (cca 400 mln), pentru spargerea acestuia ar fi necesari cca 10^{20} ani.

Mai multe inițiative guvernamentale, inclusiv **Directiva UE** privind protecția informației, în vigoare din 1998, și **recomandările OECD** privind politicile criptografice au fost lansate pentru a spori securitatea și confidențialitatea fluxurilor de date. *Aici putem menționa* [7]:

- Directiva Consiliului Europei 2000/46/EC din 18 septembrie 2000 „Urmărirea și supervizarea de prudență a afacerilor instituțiilor de bani electronici”;
- Directiva Consiliului Europei 1995/46/EC din 24 octombrie 1995 „Protecția persoanelor fizice privind operarea cu datele personale și comunicarea unor asemenea date”;
- Directiva Consiliului Europei 1996/9/EC din 11 martie 1996 „Protecția bazelor de date”.

Conform principiilor de confidențialitate a informației definite de OECD, nici o informație cu caracter personal nu va fi preluată sau utilizată fără știrea persoanei în cauză și nu va fi pusă la dispoziția altcuiva [10].

Camera Internațională de Comerț asigură securitatea tranzacțiilor Internet în baza unui sistem autoreglementat pentru i-afaceri, denumit GUIDEC [1].

5. Aspecte privind impozitarea

Problema impozitării reprezintă un aspect delicat și complex în cazul i-comerțului, în general, și a celui internațional, în particular [11]. Neimpozitarea i-tranzacțiilor le-ar conferi acestora un avantaj esențial față de tranzacțiile comerciale tradiționale, supuse impozitării. Dacă o TVA de 20% sau un impozit pe venit de 30-50% ar putea fi evitate la realizarea tranzacțiilor comerciale prin Internet, i-comerțul ar deveni mult mai atractiv atât pentru vânzători, cât și pentru cumpărători. Aceasta nu este, însă, în interesul general. În principiu, impozitarea oricărei tranzacții comerciale, informatice sau tradiționale, ar trebui să fie ușor de gestionat, fără a admite distorsiuni sau discriminări.

Problematika impozitării i-comerțului ține de două aspecte: 1) identificarea jurisdicției în ciberspațiu și 2) asigurarea respectării legislației fiscale.

Impozitarea este istoric și necondiționat legată de **jurisdicția geografică**. Cu alte cuvinte, pentru a determina responsabilitatea fiscală este esențial de a identifica în limitele

cărui stat a avut loc o anumită tranzacție sau a sporit valoarea unui produs. Pentru exemplificare să presupunem că un cetățean al R.Moldova preia o piesă muzicală de pe pagina Web a unui cântăreț din SUA. În acest caz, nu este evident: cade tranzacția sub incidența jurisdicției consumatorului din Moldova sau a vânzătorului din SUA.

Făcând abstracție de problema jurisdicției, revenim la problema **modului în care poate fi asigurată perceperea de facto a impozitului**. În cazul i-comerțului internațional, facem distincție între comerțul cu bunuri tradiționale și bunuri numerice. În cazul bunurilor tradiționale, autoritățile vamale pot impozita bunurile, însă doar în cazul în care fiecare lot este supus verificării la hotar. În acest sens, costurile administrative vor crește comparativ cu cele aferente impozitării livrărilor tradiționale, întrucât fiecare lot va trebui evaluat separat, în plus, inexperiența consumatorilor la îndeplinirea formalităților va îngreuna procedura fiscală. În cazul produselor numerice, autoritățile vamale nu pot interveni întru asigurarea respectării formalităților fiscale, deoarece în ciberspațiu nu există frontiere.

În cazul i-comerțului devine complicată și perceperea veniturilor realizate în urma activității de comerț, care presupune „prezența fizică” a întreprinderii date într-un stat. Această definiție își pierde valoarea în contextul i-comerțului, unde prezența fizică a întreprinderii nu este absolut necesară. Pentru exemplificare să presupunem că un consumator din Danemarca contactează o adresă Internet daneză pentru procurarea unui program. Adresa Internet poate fi doar un calculator care solicită, de exemplu, programul respectiv din SUA. Compania, căreia îi aparține adresa și care vinde programul, ar putea fi neînregistrată oficial și în acest caz apare întrebarea: cum va avea loc colectarea taxei pe venit? Poate adresa Internet constitui o întreprindere comercială? În acest context, în cazul i-comerțului se impune revederea definiției de „întreprindere comercială”.

Problemele privind impozitarea i-comerțului au constituit obiectul numeroaselor discuții, la nivel național și internațional, cel puțin începând cu 1997. OECD este unul dintre organismele internaționale care abordează problema în cauză. În 1998, OECD a elaborat un șir de principii referitoare la impozitarea i-comerțului [12], care prevăd următoarele:

1. Sistemul fiscal trebuie să fie echitabil: contribuabilii care se află în situații similare și desfășoară tranzacții similare trebuie impozitați în același mod.
2. Sistemul trebuie să fie simplu: cheltuielile administrative pentru autoritățile fiscale și cheltuielile aferente îndeplinirii formalităților fiscale de câte contribuabili trebuie minimizezate.
3. Regulamentul fiscal trebuie să fie simplu și explicit, încât contribuabilul să fie conștient de consecințele fiscale ale oricărei tranzacții: contribuabilii trebuie să știe ce și când se impozitează și unde are loc înregistrarea impozitului.
4. Orice sistem adoptat trebuie să fie eficient: el trebuie să creeze cantitatea potrivită de intrări fiscale la timpul potrivit și să minimizeze posibilitățile de evaziune fiscală.
5. Distorsiunile economice trebuie evitate: întreprinzătorii trebuie motivați în activitatea lor nu atât din considerente fiscale, cât din cele comerciale.
6. Sistemele de impozitare trebuie să fie flexibile, ușor adaptabile progresului tehnologic.
7. Orice prevedere fiscală adoptată la nivel național și orice modificare la principiile fiscale internaționale trebuie structurate pentru a asigura o

repartizare echitabilă a bazei impozabile Internet între țări, în particular, în ce privește repartizarea bazei impozabile între țările dezvoltate și în curs de dezvoltare.

Deși pe plan internațional s-a conturat un oarecare acord între state referitor la principiile impozitării i-comerțului, există încă multe divergențe privind punerea lor în aplicare.

6. Concluzii

Avantajele considerabile ale dezvoltării i-comerțului internațional au implicat cercetări speciale în cadrul organismelor internaționale respective, urmărind asigurarea condițiilor necesare. În ce privește dezvoltarea și accesul la infrastructura informatică, o contribuție semnificativă o pot avea prezența competitivității și practicarea unor politici adecvate de prețuri și licențiere în țară. De asemenea, o deosebită importanță pentru i-comerțul internațional o are compatibilitatea legislației locale cu cea internațională, îndeosebi a actelor legislative în domeniu, aprobate de comunitatea internațională după iulie 2004.

Securitatea și confidențialitatea i-tranzacțiilor pot fi asigurate la folosirea în cunoștință de cauză a mijloacelor și procedurilor propuse de organismele internaționale. În acest scop este necesară atât propunerea unor soluții concrete adaptate condițiilor locale, cât și informarea în domeniu a agenților economici și a populației țării.

Se cere, de asemenea, elaborarea (adaptarea) și implementarea unor norme privind impozitarea i-tranzacțiilor, luând în considerație specificul acestora. Cu cât mai rapid vor fi asigurate și cu cât mai eficiente vor fi condițiile create, cu atât mai puternic se va dezvolta și mai mare va fi aportul i-comerțului internațional la creșterea economică a Republicii Moldova.

Bibliografie:

1. Electronic Commerce and the Role of the WTO. WTO, 1998.
2. Lupan D. *Infrastructura și cadrul legal al tranzacțiilor de i-comerț internațional*// „Dezvoltarea durabilă a României și Republicii Moldova în contextul european și mondial. Conferință științifică internațională, 22-23 septembrie 2006. Chișinău: Editura ASEM, 2006.

3. Bolun I., Lupan D. *iAfacerile – suport strategic al creșterii economice*// Analele Academiei de Studii Economice din Moldova. Vol II. - Chișinău: Editura ASEM, 2004. – pp. 392-398.
4. First legal framework for Internet, UN/CEFACT adopts revolutionary Recommendation. – Geneva: UN Press Release, ECE/TRADE/00/2, 31 March 2000.
5. UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment //1996 with additional article 5bis as adopted in 1998. – New York: United Nations, 1999.
6. General Assembly Adopts New Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracting//UN Press Release, 23.11.2005 (www.un.org/News/Press/docs/2005/ga10424.doc.htm).
7. Schulze C. *Don't Panic! Do E-commerce: A beginner's Guide to European Law Affecting E-commerce*. – Brussels, 2000.
8. Certification in the Electronic Environment Organization for Economic Cooperation and Development. – Paris: OECD REG(97)5.
9. Patriciu V.V. Ene-Petroșanu M., Bica I., Văduva C., Voicu N. *Securitatea comerțului electronic*, București: BIC ALL, 2001. – 424 p.
10. Dismantling the Barriers to Global Economic Commerce. – Paris: OECD DSTI/ICCP/IE(97)6.
11. ICC to unveil rules for Internet trade// Financial Times, 6-11-1997.
12. Electronic Commerce and Indirect Tax: The Way Forward. – Paris: OECD DAFE/CFA/CT(98)2.

Recenzent: prof. univ. dr. hab. I. Bolun